

ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΑΓΩΓΗΣ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών
«Επιστήμες της Αγωγής - Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση με την χρήση των ΤΠΕ
(e-Learning)».

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΤΙΤΛΟΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

" Σχεδιασμός, Υλοποίηση, Αποτίμηση διαδραστικού εκπαιδευτικού υλικού με τη μέθοδο της ΕξΑΕ, με θέμα: Εισαγωγή στο Τουριστικό Μάνατζμεντ, για ενήλικες εκπαιδευόμενους "

ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ Ι. ΤΣΙΟΥΔΑΚΗΣ

Επιβλέπων καθηγητής: Χαράλαμπος Μουζάκης

Ηράκλειο, (Σεπτέμβριος), 2025

**Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών
«Επιστήμες της Αγωγής - Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση με την χρήση των ΤΠΕ
(e-Learning)».
[Αριθμ. ΦΕΚ 635 τ.Β΄/9.3.2016]**

Ακαδημαϊκός Υπεύθυνος ΠΜΣ:

Καθηγητής Αναστασιάδης Παναγιώτης

Πανεπιστήμιο Κρήτης – Παιδαγωγικό Τμήμα Δ.Ε

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

ΤΙΤΛΟΣ ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

" Σχεδιασμός, Υλοποίηση, Αποτίμηση διαδραστικού εκπαιδευτικού υλικού με τη μέθοδο της ΕξΑΕ, με θέμα: Εισαγωγή στο Τουριστικό Μάνατζμεντ, για ενήλικες εκπαιδευόμενους "

ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ Ι. ΤΣΙΟΥΔΑΚΗΣ

Υπεύθυνη Δήλωση Συγγραφέα:

Δηλώνω ρητά ότι, σύμφωνα με το άρθρο 8 του Ν. 1599/1986 και τα άρθρα 2,4,6 παρ. 3 του Ν. 1256/1982, η παρούσα εργασία αποτελεί αποκλειστικά προϊόν προσωπικής εργασίας και δεν προσβάλλει κάθε μορφής πνευματικά δικαιώματα τρίτων και δεν είναι προϊόν μερικής ή ολικής αντιγραφής, οι πηγές δε που χρησιμοποιήθηκαν περιορίζονται στις βιβλιογραφικές αναφορές και μόνον.

© Πανεπιστήμιο Κρήτης, ΠΤΔΕ,ΕΔΙΒΕΑ, 2018

Το Π.Τ.Δ.Ε του Πανεπιστημίου Κρήτης και ειδικότερα το Ε.ΔΙ.Β.Ε.Α, διατηρεί το δικαίωμα της χρήσης και αναπαραγωγής της παρούσας εργασίας για διδακτικούς και ερευνητικούς σκοπούς.

ΣΧΟΛΗ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ ΑΓΩΓΗΣ

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΟ ΤΜΗΜΑ ΔΗΜΟΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

" Σχεδιασμός, Υλοποίηση, Αποτίμηση διαδραστικού εκπαιδευτικού υλικού με τη μέθοδο της ΕξΑΕ, με θέμα: Εισαγωγή στο Τουριστικό Μάνατζμεντ, για ενήλικες εκπαιδευόμενους "

ΣΤΥΛΙΑΝΟΣ Ι. ΤΣΙΟΥΔΑΚΗΣ

Επιτροπή Επίβλεψης Πτυχιακής / Διπλωματικής Εργασίας

Επιβλέπων Καθηγητής:

Χαράλαμπος Μουζάκης

Καθηγητής -Σύμβουλος ΕΑΠ

Συν-Επιβλέπων Καθηγητής:

Παναγιώτης Αναστασιάδης

Ακαδημαϊκός Υπεύθυνος ΠΜΣ

Συν-Επιβλέπων Καθηγήτρια

Ανθή Καρατράντου

Επίκουρος Καθηγήτρια Πανεπιστήμιο Πατρών

Ηράκλειο, «Σεπτέμβριος», «2025»

«Στυλιανός Τσιουδάκης», «"Σχεδιασμός, Υλοποίηση, Αποτίμηση διαδραστικού εκπαιδευτικού υλικού με τη μέθοδο της ΕξΑΕ, με θέμα: Εισαγωγή στο Τουριστικό Μάνατζμεντ, για ενήλικες εκπαιδευόμενους "»

Νοιώθω την ανάγκη, όχι όμως τυπικά, αλλά ειλικρινά και θυσιαστικά, να εκφράσω θερμές ευχαριστίες ιδιαίτερες στον επιβλέποντα καθηγητή μου κ. Χαράλαμπο Μουζάκη, που με στήριξε, ήταν διαθέσιμος, όποτε και αν τον χρειάστηκα και, μπορώ να πω ότι με την ηρεμία και την συμπάθεια, με την οποίας με περίβαλε, ένοιωσα τόσο οικία και ήρεμα, που αυτό ήταν και το κλειδί της επίτευξης του στόχου μου, που δεν ήταν κάποιος άλλος, από το να επιτύχω να ολοκληρώσω μια αξιοπρεπή πτυχιακή εργασία.. Οι κύριοι Κωτσίδα, Καρβούνης και Γιαννενάκης επίσης ήταν ιδιαίτερα υποστηρικτικοί, άμεμπτοι και μερικές φορές αυστηροί, αλλά είχαν απόλυτο δίκιο και ποτέ δεν ένοιωσα μόνος στην προσπάθεια μου αυτή. Σαφώς χρωστώ ευχαριστίες και στον κ. Αναστασιάδη, που πραγματικά έχει το χάρισμα, να σε κάνει να νοιώθεις μοναδικός και σημαντικός κάθε φορά, που μιλάς μαζί του. Σαν πατέρας που φροντίζει τα παιδιά του, με συμβούλευσε και με καθοδήγησε πολύ, σε όλη αυτή τη πορεία μου σε ένα νέο κόσμο μάθησης, που για εμένα, ένα εμπειροτέχνη εκπαιδευτή ενηλίκων, ήταν ιδιαίτερα σημαντικό. Τέλος να ευχαριστήσω τις οικογένειες μου, για τη στήριξη και τη βοήθεια, την αγάπη και την στήριξη... την αγάπη τους. Και δεν κάνω λάθος που χρησιμοποιώ πληθυντικό. Γιατί για εμένα δεν ήταν οικογένεια μόνο η σύζυγος μου Στέλλα και τα παιδιά μου Γιάννης και Μαρία, που μου στάθηκαν βράχοι στη προσπάθεια μου,, αλλά στη πορεία μου αυτή απόκτησα και κάποιους συντρόφους, αδέρφια μου πια, που οι δεσμοί που μας ενώνουν, θα μπορούσε να είναι και αίματος. Άλλωστε τους φίλους του διαλέγεις, δεν του κληρονομείς. *Bucks for ever.*

«Στυλιανός Τσιουδάκης», «"Σχεδιασμός, Υλοποίηση, Αποτίμηση διαδραστικού εκπαιδευτικού υλικού με τη μέθοδο της ΕξΑΕ, με θέμα: Εισαγωγή στο Τουριστικό Μάνατζμεντ, για ενήλικες εκπαιδευόμενους "»

Περίληψη

Στο πλαίσιο της παρούσας εργασίας, σχεδιάστηκε, υλοποιήθηκε και αποτιμήθηκε εκπαιδευτικό υλικό για τη διδασκαλία του μαθήματος του Τουριστικού Μάνατζμεντ για σπουδαστές ΣΑΕΚ. Το υλικό απευθύνεται πιο συγκεκριμένα σε πρωτοετής σπουδαστές ΣΑΕΚ, οι οποίοι εξετάζονται στην ενότητα αυτή για τη λήψη πιστοποίησης επαγγελματικής επάρκειας . Για την υλοποίηση του εκπαιδευτικού υλικού αξιοποιήθηκε η μεθοδολογία της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, αλλά και θεωρίες, αρχές και μοντέλα σχεδιασμού εκπαιδευτικού υλικού που έχουν προταθεί από θεωρητικούς του πεδίου, μεταξύ των οποίων το μοντέλο West- Λιοναράκης, η Γνωστική θεωρία Πολυμεσικής μάθησης του Mayer και το συνομιλιακό μοντέλο της Laurillard. Το εκπαιδευτικό υλικό δημιουργήθηκε στο λογισμικό H5P και ενσωματώθηκε στην πλατφόρμα student.edivea. Για την αποτίμηση του εκπαιδευτικού υλικού διεξήχθη ποιοτική έρευνα με δείγμα 4 ειδικούς στην ΕξΑΕ, 2 εκπαιδευτές ενηλίκων, με μακροχρόνια εμπειρία στη διδασκαλία του μαθήματος και 6 πρωτοετείς σπουδαστές. Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι το Ε.Υ. είναι επιστημονικά τεκμηριωμένο και βιβλιογραφικά πλαισιωμένο, παρουσιάζει το γνωστικό αντικείμενο απλά και κατανοητά, είναι διαδραστικό και αλληλεπιδραστικό, στηρίζει τον εκπαιδευόμενο στη μελέτη του και τον καθοδηγεί στην αυτό-μάθηση, είναι εύχρηστο, ενδιαφέρον και πρωτότυπο, ανατροφοδοτεί συνεχώς τον εκπαιδευόμενο, του δίνει τη δυνατότητα της αυτό-αξιολόγησης, εμπεριέχει τον σκοπό και τα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα, στα οποία ανταποκρίνεται και είναι συνεπές ως προς τη θεωρία της πολυμεσικής μάθησης.

«Στυλιανός Τσιουδάκης», «"Σχεδιασμός, Υλοποίηση, Αποτίμηση διαδραστικού εκπαιδευτικού υλικού με τη μέθοδο της ΕξΑΕ, με θέμα: Εισαγωγή στο Τουριστικό Μάνατζμεντ, για ενήλικες εκπαιδευόμενους "»

Λέξεις – Κλειδιά

Εξ αποστάσεως εκπαίδευση, ΤΠΕ, διαδραστικό εκπαιδευτικό υλικό, αποτίμηση, , τουρισμός, τουριστικό μάνατζμεντ, εκπαίδευση ενηλίκων

«Στυλιανός Τσιουδάκης», «"Σχεδιασμός, Υλοποίηση, Αποτίμηση διαδραστικού εκπαιδευτικού υλικού με τη μέθοδο της ΕξΑΕ, με θέμα: Εισαγωγή στο Τουριστικό Μάνατζμεντ, για ενήλικες εκπαιδευόμενους "»

Abstract

In the context of this work the present study, educational material was for the teaching for teaching the introductory module of the Tourism Management course for SAEK students. The material is addressed more specifically to first-year SAEK students pupils of the third grade, who are examined in this module for obtaining professional proficiency. For the implementation of the educational material, the methodology of distance education was utilized used, as well as theories, principles and models of educational material design that have been proposed by theorists in the field, including the West-Lionarakis model, Mayer's Cognitive Theory of Multimedia Learning and Laurillard's conversational model. The training material was created in the H5P software and integrated into the student.edivea platform. To evaluate the educational material, a qualitative study survey was conducted with a sample of 4 experts in the Greek Higher Distance Education System, 2 adult educators with long-term experience in teaching the subject and 6 first-year students. The data collection tools instruments were questionnaires with open-ended questions, one for each group of participants. The results of the study survey showed that the E.Y. educational material is scientifically documented based and bibliographically framed, presents the subject matter simply and understandably in a simple and understandable way, is interactive and interdependent, supports the learner in his/her study and guides him/her in self-learning, is easy to use, interesting and original, constantly provides continuous feedback to the learner, gives him the opportunity forenables self-evaluation, contains the purpose and the expected learning outcomes, to which it responds and is consistent with the theory of multimedia learning.

Περιεχόμενα

Πίνακας περιεχομένων

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ.....	2
<i>Υπεύθυνη Δήλωση Συγγραφέα:</i>	2
Περίληψη.....	6
<i>Λέξεις – Κλειδιά:</i>	7
Abstract	8
Περιεχόμενα	9
Κατάλογος Εικόνων / Σχημάτων.....	12
Κατάλογος Πινάκων	15
Συνοτομογραφίες & Ακρωνύμια.....	16
1. Εισαγωγή:.....	17
1.1 Προβληματική της εργασίας	17
1.2 Συνεισφορά της εργασίας.....	17
1.3 Σκοπός.....	18
1.4 Στόχοι	Σφάλμα! Δεν έχει οριστεί σελιδοδείκτης.
1.5 Ερευνητικά Ερωτήματα.....	19
1.6 Δομή της εργασίας.....	19
2. Η Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση	22
2.1 Εισαγωγή.....	22
2.2 Ορισμοί της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης.....	22
2.3 Η Μεθοδολογία της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης.....	24
2.4 Μορφές ΕξΑΕ	27
2.5 Σχολική εξ αποστάσεως εκπαίδευση	28
3. Το εκπαιδευτικό υλικό.....	30
3.1 Εισαγωγή.....	30
3.2 Οι βασικές αρχές του εκπαιδευτικού υλικού στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση	30
3.3 Οι αρχές σχεδιασμού του εκπαιδευτικού υλικού στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση.....	31
3.4 Οι αρχές του εποικοδομισμού στον σχεδιασμό εκπαιδευτικού υλικού για την ΕξΑΕ.....	32
3.5 Το Μοντέλου σχεδιασμού εκπαιδευτικού υλικού κατά τους West και Λιοναράκη	33
3.6 Μοντέλα σχεδιασμού εκπαιδευτικού υλικού ηλεκτρονικής μάθησης.....	35
4. Τουρισμός.....	45
4.1 Εισαγωγή.....	45
4.2 Τουρισμός: έννοια και ιστορική αναδρομή.....	45
4.3 Η ελληνική περίπτωση	46
4.4 Τουριστικό Μάνατζμεντ	47
4.4.1 Η έννοια του Τουριστικού Μάνατζμεντ	47
4.5 Εκπαίδευση ενηλίκων	48
5 Βιβλιογραφική ανασκόπηση συναφών εμπειρικών ερευνών για την αξιοποίηση ψηφιακού περιεχομένου στη σχολική εξ αποστάσεως εκπαίδευση	49
5.1 Εισαγωγή.....	49
5.2 Η πρώτη έρευνα: Μελέτη περίπτωσης αναφορικά με Σχεδιασμός ενός Μαζικού Ανοικτού Διαδικτυακού Μαθήματος (MOOC) με θέμα τις Τεχνολογίες Πληροφορικής και Επικοινωνιών	

στον Έξυπνο Τουρισμό.....	49
5.3 Η δεύτερη έρευνα: Μελέτη περίπτωσης αναφορικά με σχεδιασμός, υλοποίηση & αποτίμηση περιβάλλοντος ανακαλυπτικής - βιωματικής μάθησης για ενήλικες, που βασίζεται σε παιχνίδι επαυξημένης πραγματικότητας με την χρήση κινητών συσκευών στο πεδίο της πολιτιστικής κληρονομιάς.....	51
5.4 Η τρίτη έρευνα: Μελέτη περίπτωσης αναφορικά με Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση: Μελέτη περίπτωσης σε Σχολείο Δεύτερης Ευκαιρίας	55
5.5 Η τέταρτη έρευνα: Μελέτη περίπτωσης αναφορικά με τις προκλήσεις και τις προοπτικές αξιοποίησης ψηφιακού υλικού στην εξ αποστάσεως διδασκαλία των ελληνικών ως δεύτερη/ξένη γλώσσα στη Γερμανία: Μια μελέτη περίπτωσης στο επίπεδο Α1/Α2	57
5.6 Η πέμπτη έρευνα: Σχεδιασμός, υλοποίηση και αποτίμηση ψηφιακού εκπαιδευτικού υλικού για διαδικτυακή ασύγχρονη επιμόρφωση εκπαιδευτικών στο πεδίο «Εισαγωγή στη Διαφοροποιημένη Διδασκαλία»	59
5.7 Η έκτη έρευνα: Σχολική εξ αποστάσεως εκπαίδευση: μελέτη περίπτωσης με το σχεδιασμό, την ανάπτυξη και αρχική αποτίμηση του εκπαιδευτικού υλικού για τη διδασκαλία της ενότητας της κινηματικής στη Φυσική της Α΄ Λυκείου	61
5.8 Η έβδομη έρευνα: Δημιουργία εκπαιδευτικού υλικού συμπληρωματικής εξ αποστάσεως Εκπαίδευσης για έγκλειστους ενήλικες	64
5.9 Η όγδοη έρευνα: Αξιοποίηση Εκπαιδευτικού Υλικού με τη μέθοδο Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης σε περιβάλλον Τηλεδιάσκεψης στο Νηπιαγωγείο: Αποτίμηση & Προοπτικές	67
5.10 Η ένατη έρευνα: Εκπαιδευτικός σχεδιασμός ενός εξ Αποστάσεως επιμορφωτικού προγράμματος για την ανάπτυξη κοινωνικών και ψηφιακών δεξιοτήτων για ηγέτες της εκπαίδευσης.....	68
5.11 Η δέκατη έρευνα: Διερεύνηση απόψεων των εκπαιδευτών ενηλίκων σε Σχολές Ανώτερης Επαγγελματικής Κατάρτισης - ΣΑΕΚ (πρώην ΙΕΚ) σχετικά με το ενδεχόμενο μετατροπής των προγραμμάτων σπουδών τους σε εξ ολοκλήρου εξ αποστάσεως	71
5.12 Σύνοψη	75
6 Μεθοδολογία σχεδιασμού εκπαιδευτικού υλικού	76
6.1 Εισαγωγή.....	76
6.2 Θεωρίες Μάθησης, πάνω στις οποίες βασίστηκε ο σχεδιασμός του Ε.Υ.....	76
6.2.1 Η θεωρία του Εποικοδομιτισμού	76
6.2.2 Η θεωρία του Κονεκτιβισμού.....	77
6.2.3 Η θεωρία του συμπεριφορισμού	78
6.2.4 Η ταξινομία του bloom	79
6.3 Εργαλεία ΤΠΕ και Εφαρμογές Ανάπτυξης του Εκπαιδευτικού υλικού	81
6.3.1 Πλατφόρμα διαχείρισης μάθησης (LMS) Students.Edivea.net	81
6.3.2 Το εργαλείο δημιουργία ψηφιακού εκπαιδευτικού υλικού H5P.....	82
6.3.3 Doodly – Ψηφιακό λογισμικό δημιουργίας video	83
6.3.4 Plotagon Studio – λογισμικό ψηφιακής αφήγησης.....	83
6.3.5 Ψηφιακό περιβάλλον Padlet	84
6.3.6 Λοιπές εφαρμογές που χρησιμοποιήθηκαν	85
6.4 Οι αρχές σχεδιασμού του ΕΥ	86
6.4.1 Το μοντέλο σχεδιασμού ΕΥ των West και Λιοναράκη	86
6.4.2 Η αρχές της γνωστικής θεωρίας της πολυμεσικής μάθησης του Mayer	98
6.4.3 Οι βασικές αρχές του ΕΥ από τον Holmberg	109
6.4.4 Το συνομιλιακό μοντέλο σχεδιασμού ΕΥ της Laurillard	109
6.5 Δομή και παρουσίαση του Ε.Υ	116
6.5.1 Διδακτικοί στόχοι	116
6.5.2 Η δομή του Ε.Υ	117
6.5.3 Εισαγωγική ενότητα	117

6.6	Σύνοψη.....	118
7	Η Αποτίμηση του εκπαιδευτικού υλικού	119
7.1	Εισαγωγή.....	119
7.2	Σκοπός της έρευνας	119
7.3	Στόχοι της έρευνας.....	119
7.4	Τα ερευνητικά ερωτήματα.....	119
7.5	Οι φάσεις της έρευνας	120
7.6	Είδος έρευνας	121
7.7	Ο χρόνος διεξαγωγής τη έρευνας	121
7.8	Η μέθοδος δειγματοληψίας – οι συμμετέχοντες στην έρευνα	122
7.9	Μέθοδοι έρευνας και μέσα συλλογής δεδομένων.....	123
7.10	Τρόπος επεξεργασίας των ερευνητικών δεδομένων	125
7.11	Περιορισμοί της έρευνας.....	128
7.12	Ζητήματα Δεοντολογίας.....	129
8	Παρουσίαση και σχολιασμός των δεδομένων της έρευνας.....	130
8.1.	Εισαγωγή.....	130
8.2	Τα δημογραφικά στοιχεία και το τεχνολογικό προφίλ των ειδικών στην ΕξΑΕ	130
8.3	Αποτελέσματα – ανάλυση και σχολιασμός των δεδομένων της έρευνας στους ειδικούς στην ΕξΑΕ.....	132
8.4	Τα δημογραφικά στοιχεία και το τεχνολογικό προφίλ των εκπαιδευτών	156
8.5	Αποτελέσματα – ανάλυση και σχολιασμός των δεδομένων της έρευνας στους εκπαιδευτικούς	158
8.6	Αποτελέσματα – ανάλυση και σχολιασμός των δεδομένων της έρευνας στους μαθητές	160
9	Συμπεράσματα – Προτάσεις για περαιτέρω έρευνα.	164
9.1	Εισαγωγή.....	164
9.2	Συμπεράσματα.....	164
9.3	Προτάσεις για περαιτέρω έρευνα	174
10	Βιβλιογραφικές Αναφορές:.....	176
10.1.	Ελληνόγλωσσες:.....	176
10.2	Ξενόγλωσσες:.....	182
11	Παράρτημα Α: «Ερωτηματολόγιο Ειδικών στην ΕξΑΕ».....	185
12	Παράρτημα Β: «Ερωτηματολόγιο Εκπαιδευτών ενηλίκων»	185
13	Παράρτημα Γ: «Ερωτηματολόγιο Σπουδαστών»	185

«Στυλιανός Τσιουδάκης», «"Σχεδιασμός, Υλοποίηση, Αποτίμηση διαδραστικού εκπαιδευτικού υλικού με τη μέθοδο της ΕξΑΕ, με θέμα: Εισαγωγή στο Τουριστικό Μάνατζμεντ, για ενήλικες εκπαιδευόμενους "»

Κατάλογος Εικόνων / Σχημάτων

Εικόνα 1: Η πλατφόρμα student edivea

Εικόνα 2: Το εργαλείο H5P

Εικόνα 3: Το λογισμικό doodly

Εικόνα 4: Το λογισμικό Plotagon Studio

Εικόνα 5: Το ψηφιακό περιβάλλον padlet

Εικόνα 6: Δείγμα κειμένου (μπουκίτσα)

Εικόνα 7: Δείγμα κειμένου (μπουκίτσα)

Εικόνα 8: Δείγμα τίτλου

Εικόνα 9: Δείγμα Περιεχομένων

Εικόνα 10: Σύνοψη

Εικόνα 11: Βιβλιογραφία

Εικόνα 12: Άσκηση συμπλήρωσης κενών

Εικόνα 13: Άσκηση επιλογής

Εικόνα 14: Άσκηση σωστού / λάθος

Εικόνα 15: Ανατροφοδότηση λάθος απάντησης

Εικόνα 16: Ανατροφοδότηση σωστής απάντησης

Εικόνα 17: Υπερσύνδεσμος 1^{ης} Δ.Ε

Εικόνα 18: Υπερσύνδεσμος 2^{ης} Δ.Ε

Εικόνα 19: Υπερσύνδεσμος 3^{ης} Δ.Ε

Εικόνα 20: Εικόνα και κείμενο συναφή με γνωστικό αντικείμενο

Εικόνα 21: Περίληψη μαθήματος μέσω μίας εικόνας

Εικόνα 22: Τονισμός λέξεων

Εικόνα 23 και 24: Περικείμενα

Εικόνα 25: Πολυκείμενα

Εικόνα 26 και 27: Πολυαντικείμενα

Εικόνα 28 και 29: Αρχή της Κατάτμησης

Εικόνα 30 και 31: Αρχή της Σηματοδότησης

Εικόνα 32 και 33: Αρχή της Συνάφειας

Εικόνα 34 και 35: Αρχή της Προπαίδευσης

Εικόνα 36 και 37: Πολυμεσική Αρχή

Εικόνα 38 και 39: Αρχή του Πλεονασμού

Εικόνα 40, 41 και 42: Αρχή της Τροπικότητας

Εικόνα 43 και 44: Αρχή της Προσωποποίησης και της εικόνας

Εικόνα 45: Δείγμα Άσκησης

Εικόνα 46: Δείγμα Ανατροφοδότησης σωστής απάντησης

Εικόνα 47: Δείγμα Ανατροφοδότησης λάθος απάντησης

Εικόνα 48: Δείγμα Forum

Εικόνα 49: Δείγμα Padlet

Εικόνα 50,51,52,53: Δείγματα διαδραστικών μέσων (εικόνας, ήχου βίντεο)

και αφήγησης)

Σχήμα 1: Τα βασικά χαρακτηριστικά της ΕξΑε σύμφωνα με τον Keegan

Σχήμα 2: Ο μαθητής βρίσκεται στο κέντρο της εκπαιδευτικής διαδικασίας στην ΕξΑε

Σχήμα 3: Το μοντέλο των West-Λιοναράκη

Σχήμα 4: Η ταξινόμια των διδακτικών στόχων του Bloom

Σχήμα 5: Το συνομιλιακό μοντέλο της Laurillard, εκδοχή 1

Σχήμα 6: Το Συνομιλιακό μοντέλο της Laurillard, εκδοχή 2

Σχήμα 7: Ο κύκλος της μάθησης και τα αντίστοιχα εκπαιδευτικά υλικά, εκδοχή 1

Σχήμα 8: Ο κύκλος της μάθησης και τα αντίστοιχα εκπαιδευτικά υλικά, εκδοχή 2

Σχήμα 9: Το μοντέλο 5 σταδίων της Salmon

Σχήμα 10: Η ταξινόμια του Bloom (1956) σε σύγκριση με την αναθεωρημένη διατύπωση του 2001

Σχήμα 11: οι 3 φάσεις της έρευνας

Κατάλογος Πινάκων

Πίνακας 1: ερευνητικοί άξονες / ειδικοί στην ΕξΑΕ

Πίνακας 2: ερευνητικοί άξονες / εκπαιδευτικοί

Πίνακας 3: ερευνητικοί άξονες / μαθητές

Πίνακας 4 : Κατηγορίες ανάλυσης ανά ερευνητικό άξονα / ερωτηματολόγιο ειδικών στην ΕξΑΕ

Πίνακας 5: Κατηγορίες ανάλυσης ανά ερευνητικό άξονα / ερωτηματολόγιο εκπαιδευτικών

Πίνακας 6: Κατηγορίες ανάλυσης ανά ερευνητικό άξονα / ερωτηματολόγιο μαθητών

Πίνακας 7: φύλο ειδικών στην ΕξΑΕ

Πίνακας 8: Ηλικιακή ομάδα ειδικών στην ΕξΑΕ

Πίνακας 9: έτη προϋπηρεσίας ειδικών στην ΕξΑΕ

Πίνακας 10: τεχνολογικό προφίλ ειδικών στην ΕξΑΕ

Πίνακας 11: το φύλο των εκπαιδευτικών

Πίνακας 12: η ηλικία των εκπαιδευτικών

Πίνακας 13: τα έτη προϋπηρεσίας των εκπαιδευτικών

Πίνακας 14: το τεχνολογικό προφίλ των εκπαιδευτικών

«Στολιανός Τσιουδάκης», «"Σχεδιασμός, Υλοποίηση, Αποτίμηση διαδραστικού εκπαιδευτικού υλικού με τη μέθοδο της ΕξΑΕ, με θέμα: Εισαγωγή στο Τουριστικό Μάνατζμεντ, για ενήλικες εκπαιδευόμενους "»

Συντομογραφίες & Ακρωνύμια

Α.Π.Σ.	Αναλυτικό Πρόγραμμα Σπουδών ΑΕΞΑΕ	Ανοιχτή και Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση ΔΕ	Διδακτική ενότητα
Δ.Ε.Π.Π.Σ.	Διαθεματικό Ενιαίο Πλαίσιο Προγραμμάτων Σπουδών Ε.Α.Π.	Ελληνικό Ανοιχτό Πανεπιστήμιο	
ΕΞΑΕ	Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση Ε.Υ.	Εκπαιδευτικό Υλικό	
ΕΔΙΒΕΑ	Εργαστήριο Προηγμένων Μαθησιακών Τεχνολογιών στη Διά Βίου Μάθηση και Εξ Αποστάσεως		
ΠΤΔΕ	Παιδαγωγικό Τμήμα Δ.Ε		
ΠΜΣ	Πρόγραμμα Μεταπτυχιακών Σπουδών		
ΤΠΕ	Τεχνολογίες Πληροφορίας και Επικοινωνίας		
LMS System	Learning Management System	CMS Content Management System	

1. Εισαγωγή:

Στο κεφάλαιο αυτό αναλύεται η προβληματική της παρούσας εργασίας, ο σκοπός, οι στόχοι και τα ερευνητικά ερωτήματα που τη διέπουν καθώς και η δομή της.

1.1 Προβληματική της εργασίας

Σε μία κοινωνία που βάλλεται καθημερινά από νέες πληροφορίες, καινοτομίες, κινδύνους και γεγονότα, όλες οι εκφάνσεις της ζωής επηρεάζονται θετικά ή αρνητικά. Μέσα σε αυτή την ραγδαία σε αλλαγές καθημερινότητα η εκπαίδευση δεν θα μπορούσε να μείνει ανεπηρέαστη και αδιάφορη για τα τεκτονόμενα. Είτε αναφερόμαστε στη σχολική εκπαίδευση είτε στην επαγγελματική, οι ανακαλύψεις και τα τεχνολογικά επιτεύγματα της εποχής, δεν την αφήνουν ανέγγιχτη. Λόγω αυτών των νέων δεδομένων οι μαθητές καλούνται να αναπτύξουν δεξιότητες και κριτική σκέψη, για να μπορέσουν να ανταπεξέλθουν στην νέα πραγματικότητα, ώστε να ανταποκριθούν στις νέες συνθήκες και η εκπαίδευση ως φορέας κοινωνικής ανάπτυξης, καλείται να τους διαθέσει όλα τα απαραίτητα εφόδια. Η εξ αποστάσεως εκπαίδευση, καλείτε ένα παραπάνω να συμμετέχει σε αυτή τη διαδικασία, καθώς αποτελεί τον κύριο πόλο παροχής της απαραίτητης υποδομής για την ανάπτυξη αυτών των νέων δεξιοτήτων, καθόσον διαθέτει όλα εκείνα τα χαρακτηριστικά, που μπορούν να προωθήσουν την αυτονομία και την αυτομάθηση του εκπαιδευόμενου. Είναι ξεκάθαρη ανάγκη να μετασχηματιστεί η εκπαιδευτική διαδικασία αποτελεί τον κατάλληλο χώρο για την ανάπτυξη αυτών των νέων δεξιοτήτων των μαθητών, αφού είναι ένα πολυσύνθετο και ευέλικτο εκπαιδευτικό περιβάλλον μάθησης που προωθεί την αυτονομία του εκπαιδευόμενου. Η εξ αποστάσεως εκπαίδευση αναφέρεται σ' εκείνο τον τύπο μάθησης κατά τον οποίο ο μαθητευόμενος παρεμβαίνει ενσυνείδητα στη διαδικασία του πώς μαθαίνει και τη μεταβάλλει, τη ρυθμίζει μόνος του, ώστε να επιτύχει το επιθυμητό αποτέλεσμα (Zimmerman, & Schunk, 1989, όπ. αναφ. στο Νικολακάκη & Κουτσούμπα, 2013). Βασιζόμενος σε αυτή τη λογική ο ερευνητής κλήθηκε να προσπαθήσει να επιτύχει τη δημιουργία μίας εκπαιδευτικής παρέμβασης, δημιουργώντας Ε.Υ με βάση τις αρχές και τη μέθοδο της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης και τις αρχές της Πολυμεσικής μάθησης, για τη διδασκαλία του Τουριστικού Μάνατζμεντ.

1.2 Συνεισφορά της εργασίας

Η διδασκαλία του Τουριστικού Μάνατζμεντ για μελλοντικούς επαγγελματίες του τουρισμού, είναι ζωτικής σημασίας, για τη δημιουργία καταρτισμένων στελεχών, που θα μπορέσουν να φέρουν σε πέρας τα καθήκοντα της μελλοντικής τους θέσης. Η έλλειψη εκπαιδευτικής κατάρτισης όμως από πλευράς των εκπαιδευτών ενηλίκων, που κατά κόρον είναι εμπειροτέχνες και γνώστες του αντικειμένου, χωρίς παράλληλα να είναι

«Στυλιανός Τσιουδάκης», «"Σχεδιασμός, Υλοποίηση, Αποτίμηση διαδραστικού εκπαιδευτικού υλικού με τη μέθοδο της ΕξΑΕ, με θέμα: Εισαγωγή στο Τουριστικό Μάνατζμεντ, για ενήλικες εκπαιδευόμενους "»

γνώστες παιδαγωγικών θεωριών, ελλοχεύει σημαντικούς κινδύνους, όσο αφορά το παιδαγωγικό αποτέλεσμα και τη δημιουργία γνώσης στους εκπαιδευόμενους. Αυτή η διαπίστωση ήταν η αφορμή να γίνει προσπάθεια δημιουργίας συμπληρωματικού εκπαιδευτικού υλικού αλλά παράλληλα συγγραφή σχετικής εργασίας. Επομένως, η συνεισφορά της παρούσας εργασίας θα είναι διπλή. Και θα δημιουργηθεί αξιόλογο εκπαιδευτικό υλικό με μεθοδολογία, που ως τώρα δεν εντόπισα να υφίσταται στην ελληνική βιβλιογραφία και επίσης θα μπορέσει να προστεθεί στην βιβλιογραφία, ακόμα μια έρευνα με αποτελέσματα, που ίσως να ανοίξουν το δρόμο στη βελτίωση της εκπαιδευτικής διαδικασίας ενηλίκων στην επαγγελματική εκπαίδευση της Ελληνικής επικράτειας.

1.3 Σκοπός

Σκοπός της παρούσας διπλωματικής εργασίας ήταν ο σχεδιασμός, η υλοποίηση και η αποτίμηση εκπαιδευτικού υλικού με τη χρήση των ΤΠΕ, σύμφωνα με τις αρχές της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης και της Πολυμεσικής Μάθησης για τη διδασκαλία του Τουριστικού Μάνατζμεντ σε σπουδαστές τουριστικής σχολής ΣΑΕΚ.

1.4 Στόχοι

Οι Στόχοι της εργασίας αυτής είναι:

- 1.** Να διερευνηθεί αν το Ε.Υ. διέπεται από τις αρχές και τη μεθοδολογία της Εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, όπως αυτές προσεγγίζονται στο μοντέλο σχεδιασμού εκπαιδευτικού υλικού των West & Λιοναράκη.
- 2.** Να διερευνηθεί αν το Ε.Υ. έχει δημιουργηθεί σύμφωνα με τις αρχές της πολυμεσικής μάθησης.
- 3.** Να διερευνηθούν οι απόψεις / στάσεις των εκπαιδευτικών απέναντι στο εκπαιδευτικό υλικό.
- 4.** Να διερευνηθούν οι απόψεις / στάσεις των μαθητών απέναντι στο εκπαιδευτικό υλικό.

1.5 Ερευνητικά Ερωτήματα

Τα ερευνητικά ερωτήματα της παρούσας εργασίας είναι τα ακόλουθα:

1. Διέπεται το εκπαιδευτικό υλικό από τις αρχές και τη μεθοδολογία της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, όπως αυτές προσεγγίζονται στο μοντέλο σχεδιασμού εκπαιδευτικού υλικού των West & Λιοναράκη;
2. Έχει δημιουργηθεί το εκπαιδευτικό υλικό σύμφωνα με τις αρχές της Πολυμεσικής Μάθησης;
3. Ποιες είναι οι στάσεις και απόψεις των εκπαιδευτικών απέναντι στο συγκεκριμένο εκπαιδευτικό υλικό;
4. Ποιες είναι οι στάσεις και απόψεις των μαθητών απέναντι στο συγκεκριμένο εκπαιδευτικό υλικό;

1.6 Δομή της εργασίας

Η παρούσα εργασία αποτελείται από **10** κεφάλαια. Συγκεκριμένα:

Το πρώτο (1^ο) κεφάλαιο αποτελεί την εισαγωγή της παρούσης διπλωματικής εργασίας, όπου παρουσιάζονται συνοπτικά η προβληματική της εργασίας, η συνεισφορά της, ο σκοπός και οι στόχοι της, τα ερευνητικά ερωτήματα, ενώ τέλος παρουσιάζεται η δομή της εργασίας.

Στο δεύτερο (2^ο) κεφάλαιο επιχειρείται η βιβλιογραφική επισκόπηση βασικών εννοιών της εν λόγω εργασίας που αφορούν στο ευρύτερο θεματικό πεδίο της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, δηλαδή γίνεται προσπάθεια να αποτυπωθούν οι σημαντικότεροι ορισμοί που έχουν διατυπωθεί από το '70 και εξής σχετικά με την εξ αποστάσεως εκπαίδευση, η βασική μεθοδολογία της εν λόγω εκπαιδευτικής μορφής, οι μορφές της εξΑε και η σχολική εξ αποστάσεως εκπαίδευση.

Στο τρίτο (3^ο) κεφάλαιο επιχειρείται η βιβλιογραφική επισκόπηση που αφορά στον σχεδιασμό, την ανάπτυξη και την αποτίμηση του εκπαιδευτικού υλικού στην εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, παρατίθενται οι βασικές αρχές του, όπως και το κυρίαρχο μοντέλο σχεδιασμού και ανάπτυξης εκπαιδευτικού υλικού για την εξ αποστάσεως εκπαίδευση των West-Λιοναράκη, οι αρχές του εποικοδομισμού στον σχεδιασμό εκπαιδευτικού υλικού για την εξ αποστάσεως εκπαίδευση αλλά και τρία (3) μοντέλα σχεδιασμού εκπαιδευτικού υλικού ηλεκτρονικής μάθησης.

«Στυλιανός Τσιουδάκης», «"Σχεδιασμός, Υλοποίηση, Αποτίμηση διαδραστικού εκπαιδευτικού υλικού με τη μέθοδο της ΕξΑΕ, με θέμα: Εισαγωγή στο Τουριστικό Μάνατζμεντ, για ενήλικες εκπαιδευόμενους "»

Στο τέταρτο (4^ο) κεφάλαιο παρατίθενται πληροφορίες σχετικά με το μάθημα του τουριστικού μάνατζμεντ, αναπτύσσεται και αναλύεται η έννοια του τουρισμού και τονίζεται η διαφορετικότητα της εκπαίδευσης ενηλίκων, ως φιλοσοφία και πρακτική εκπαίδευσης.

Στο πέμπτο (5^ο) κεφάλαιο αυτό επιχειρείται μία βιβλιογραφική ανασκόπηση 10 ερευνών συναφών με την αξιοποίηση ψηφιακού περιεχομένου και εκπαιδευτικού ψηφιακού υλικού στη σχολική εξ αποστάσεως εκπαίδευση, όπως και η αποδελτίωση αυτών.

Στο έκτο (6^ο) κεφάλαιο αναλύονται οι θεωρίες μάθησης πάνω στις οποίες βασίστηκε το εκπαιδευτικό υλικό, τα μοντέλα σχεδιασμού του, τα εργαλεία που χρησιμοποιήθηκαν στον σχεδιασμό, η πλατφόρμα πάνω στην οποία αναρτήθηκε, η δομή του και οι δραστηριότητες που περιλαμβάνει. Τέλος, ενδεικτικά γίνεται η παρουσίαση μιας από τις ενότητες του υλικού.

Στο έβδομο (7^ο) κεφάλαιο παρουσιάζεται η αποτίμηση του εκπαιδευτικού υλικού στο πλαίσιο της παρούσης διπλωματικής εργασίας. Αρχικά, θα γίνει αναφορά στον σκοπό και τους στόχους της έρευνας, τα ερευνητικά ερωτήματα και τη μεθοδολογία. Επιπλέον, θα επισημανθεί το είδος της έρευνας, οι φάσεις της έρευνας και ο χρόνος διεξαγωγής της, το δείγμα, η μέθοδος και τα μέσα συλλογής των δεδομένων, ο τρόπος επεξεργασίας των ερευνητικών δεδομένων, οι περιορισμοί της έρευνας και τυχόν ζητήματα δεοντολογίας.

Στο όγδοο (8^ο) κεφάλαιο παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της έρευνας, όπως αυτά προέκυψαν από την ανάλυση των δεδομένων που συνελέγησαν. Αρχικά παρουσιάζονται τα δημογραφικά στοιχεία και το τεχνολογικό τους προφίλ των συμμετεχόντων στην έρευνα, δηλαδή των ειδικών στην ΕξΑΕ, των εκπαιδευτικών και των μαθητών και έπειτα παρουσιάζονται και σχολιάζονται οι απαντήσεις τους στα αντίστοιχα ερωτηματολόγια, ανά ερευνητικό άξονα και ανά ερώτημα.

Στο ένατο (9^ο) κεφάλαιο παρουσιάζονται τα συμπεράσματα που προέκυψαν ανά ερευνητικό ερώτημα, όπως προέκυψαν από την επεξεργασία των δεδομένων που

«Στυλιανός Τσιουδάκης», «"Σχεδιασμός, Υλοποίηση, Αποτίμηση διαδραστικού εκπαιδευτικού υλικού με τη μέθοδο της ΕξΑΕ, με θέμα: Εισαγωγή στο Τουριστικό Μάνατζμεντ, για ενήλικες εκπαιδευόμενους "»

συνελέγησαν από τα ερωτηματολόγια των ειδικών στην ΕξΑΕ, των εκπαιδευτικών και των μαθητών. Στη συνέχεια παρουσιάζονται προτάσεις για μελλοντική έρευνα.

Στο δέκατο (10^ο) κεφάλαιο παρατίθενται οι βιβλιογραφικές αναφορές της εν λόγω εργασίας, ελληνόγλωσσες και ξενόγλωσσες.

Τέλος, ακολουθούν **τρία (3) παραρτήματα** με τα ερωτηματολόγια των κριτικών φίλων - ειδικών στην ΕξΑΕ, των εκπαιδευτικών και των μαθητών, αντίστοιχα.

2. Η Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση

2.1 Εισαγωγή

Σκοπός του παρόντος κεφαλαίου είναι η βιβλιογραφική επισκόπηση του συνόλου των σημαντικών εννοιών, που πραγματεύονται στην εν θέματι εργασία και που αφορούν το θεματικό πεδίο της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης. Θα προσπαθηθεί να γίνει μια αναλυτική αποτύπωση, των πιο ορθών και ακριβέστερων ορισμών, που έχουν διατυπωθεί και αφορούν τη μεθοδολογία της εν θέματι εκπαιδευτικής μεθόδου, θα αναφερθούμε στις διάφορες μορφές της **ΕξΑΕ** και θα αναφερθούμε στη σχολική εξ αποστάσεως εκπαίδευση.

2.2 Ορισμοί της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης

Υφίσταται μια μακρά πορεία, που ξεκινάει περί την περίοδο του 1970 και φτάνει μέχρι και σήμερα, όπου αρκετοί θεωρητικοί του πεδίου, έχουν επανειλημμένα κάνει προσπάθειες να εκφράσουν ορισμούς σχετικούς με την «εξ αποστάσεως εκπαίδευση». Ο κάθε ένας προσπάθησε να εκφραστεί, με βάσει το δικό του γνωστικό υπόβαθρο και την δική του οπτική γωνία. Όλοι όμως στο σύνολο τους στάθηκαν σε αρκετά δομικά και ουσιαστικά σημεία της εκπαιδευτικής αυτής μεθόδου, που τα συναντάμε κοινά στους ορισμούς, απλώς διαφορετικά ίσως αποτυπωμένα. Να τονίσουμε επίσης, ότι και η χρονική περίοδο διατύπωσης κάθε ορισμού, επηρέασε αρκετά τα στοιχεία που εμπεριέχει.

Πρωτοπόροι θεωρούνται ο Peters και ο Moore, που διατυπώνουν, ο καθένας το δικό του ορισμό, μέσα στο έτος του 1973. Ο πρώτος αναφέρει ότι η εξ αποστάσεως εκπαίδευση ουσιαστικά αποτελεί μία μέθοδο μετάδοσης γνώσεων, δεξιοτήτων και στάσεων η οποία οργανώνεται σύμφωνα με την εφαρμογή του καταμερισμού εργασίας, αλλά και συγκεκριμένων οργανωτικών αρχών, βασιζόμενη έντονα στη σημαντική χρήση τεχνικών μέσων και εργαλείων, με στόχο τη δημιουργία υψηλής ποιότητας διδακτικού υλικού. Ο δε δεύτερος ορίζει ότι η εξ αποστάσεως εκπαίδευση είναι η εκπαιδευτική εκείνη μέθοδος, όπου διδακτικές συμπεριφορές δεν εκδηλώνονται σε συνάφεια και ταυτόχρονα με τις μαθησιακές συμπεριφορές και επομένως η επικοινωνία ανάμεσα στις δυο πλευρές θα πρέπει να διεκπεραιωθεί μέσω έντυπου υλικού, μηχανικών, ηλεκτρονικών ή άλλων μέσων.

Λίγο ποιο μετά και πιο συγκεκριμένα το 1977 ακολουθεί ο Σουηδός εκπαιδευτικός και συγγραφέας Borje Holmberg, κάνοντας μια σημαντική προσθήκη στον ορισμό, ότι η εξ αποστάσεως εκπαίδευση περιλαμβάνει διάφορες μορφές σπουδών, αφορά σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης, οι οποίες λαμβάνουν χώρα, και μάλιστα τονίζει ότι γίνεται χωρίς την άμεση και συνεχή επίβλεψη εκπαιδευτών, χωρίς τη στήριξη στην οργάνωση, χωρίς την καθοδήγηση και χωρίς την διδασκαλία που παρέχεται από κάποιο εκπαιδευτικό οργανισμό. Και έτσι σιγά και σταθερά η μέθοδος αυτή κερδίζει το

ενδιαφέρον και άλλων θεωρητικών του πεδίου, από διάφορες χώρες, οι οποίοι αρχίσαν να εμπλέκονται ενεργά και να διατυπώνουν απόψεις και ορισμούς, αναπτύσσοντας έτσι όλο και περισσότερο την θεωρία, πάνω στην οποία αναπτύχθηκε η μέθοδος εκπαίδευσης αυτής. Σημαντικότερα παραδείγματα που μπορούμε να αναφέρουμε είναι ο Delling (1987), που αναφέρει ότι η εξ αποστάσεως εκπαίδευση είναι μια δραστηριότητα που έχει σχεδιαστεί και οργανωθεί καλά, σε επίπεδο προετοιμασίας, ανάπτυξης και παρουσίασης εκπαιδευτικού υλικού αλλά και σε επίπεδο καθοδήγησης και υποστήριξης του εκπαιδευόμενου μέσα από την αξιοποίηση τεχνολογικών μέσων. Εκφράζοντας μάλιστα τη πεποίθηση ότι η εξ αποστάσεως εκπαίδευση λειτουργεί ως ένα πολυδιάστατο σύστημα μαθησιακής και επικοινωνιακής διαδικασίας, που πραγματώνεται με τη μεσολάβηση ενός τεχνητού φορέα για τη μεταφορά του μηνύματος. Εντοπίζει μάλιστα οκτώ παράγοντες οι οποίοι λειτουργούν στο σύστημα αυτό:

- 1) Ο διδασκόμενος,
- 2) το κοινωνικό πλαίσιο,
- 3) Ο οργανισμός υποστήριξης,
- 4) Ο μαθησιακός στόχος,
- 5) Το αντικείμενο των σπουδών,
- 6) Το αποτέλεσμα της μάθησης,
- 7) Η απόσταση και
- 8) Ο φορέας του μηνύματος.

Αξιόλογη επίσης παρέμβαση έκαναν τόσο ο Perraton (1988,) που αναφέρει ότι «η εξ αποστάσεως εκπαίδευση είναι μια εκπαιδευτική διαδικασία, κατά την οποία ένα μεγάλο μέρος της διδασκαλίας καθοδηγείται από κάποιον που βρίσκεται σε χώρο και χρόνο σε απόσταση από το σπουδαστή», όσο και ο D. Keegan (1996), που συνδέει και συνδυάζει την εξ αποστάσεως εκπαίδευση με την εξ αποστάσεως μάθηση».

Εκτός όμως από το παγκόσμιο ενδιαφέρον και τις διεθνείς βιβλιογραφικές αναφορές, σημαντικό ενδιαφέρον παρουσιάζουν και οι ορισμοί, που διατυπώθηκαν από Έλληνες θεωρητικούς, που ασχολήθηκαν αρκετά με τον εν θέματι εκπαιδευτικό πεδίο. Από αυτούς σημαντική αναφορά αξίζει στον Ματραλή (1998), που τονίζει ότι η ΕΞΑΕ είναι μια εκπαιδευτική μέθοδος της οποίας το κύριο ξεχωριστό χαρακτηριστικό είναι η απόσταση που χωρίζει τον διδάσκοντα από τον διδασκόμενο, αφού ο διδασκόμενος μαθαίνει χωρίς την παρουσία του διδάσκοντα, μακριά από την παραδοσιακή αίθουσα διδασκαλίας. Φυσικά στον Λιοναράκη (2001), που τονίζει ότι «ο ιδιαίτερος ρόλος του διδάσκοντα ως συμβούλου και εμπνευστή σε συνδυασμό με το ειδικά σχεδιασμένο εκπαιδευτικό υλικό καθιστά την ΕΞΑΕ ως την εκπαίδευση που διδάσκει και ενεργοποιεί τον μαθητή όσον αφορά το πώς να μαθαίνει μόνος του και πώς να λειτουργεί αυτόνομα προς μία ευρετική πορεία αυτομάθησης και γνώσης». Και τέλος του Παναγιώτη Αναστασιάδη που έρχεται το 2005 να αποτυπώσει ότι η ΕΞΑΕ αποτελεί ένα τυπικό σύστημα εκπαίδευσης σύμφωνα με το οποίο οι εκπαιδευόμενοι βρίσκονται σε διαφορετικά γεωγραφικά σημεία και συνδέονται και με τον εκπαιδευτή αλλά και μεταξύ τους, μέσω διαδραστικών μέσων και τηλεπικοινωνιακών συστημάτων.

Να τονιστεί στο σημείο αυτό, ότι υπάρχουν και άλλες διατυπώσεις ή σχόλια και άλλων

συγγραφέων, που προσθέτουν ή διαφοροποιούν τους άνωθι ορισμούς, προσθέτοντας στοιχεία και απόψεις, αλλά η ξεκάθαρη παραδοχή, είναι ότι τα παραπάνω αποτελούν το κορμό και τις ρίζες της εξ αποστάσεως εκπαιδευτικής μεθόδου.

2.3 Η Μεθοδολογία της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης

Μελετώντας τις απόψεις του Παναγιώτη Αναστασιάδη (2005) ανακαλύπτει κανείς ως απόσταμα της πεποίθησης του ότι «η ΕξΑΕ αποτελεί ένα τυπικό σύστημα εκπαίδευσης κατά το οποίο οι εκπαιδευόμενοι είναι σε διαφορετικά γεωγραφικά σημεία και συνδέονται τόσο με τον εκπαιδευτή όσο και μεταξύ τους, μέσω διαδραστικών μέσων και τηλεπικοινωνιακών συστημάτων». Που σημαίνει ότι ουσιαστικά πρεσβεύει την άποψη ότι ο συνεκτικός κρίκος μεταξύ μαθητή και δασκάλου είναι το εκπαιδευτικό υλικό, το οποίο μεταφέρεται μέσω κάποιου τεχνολογικού εργαλείου. Ο δε Λιοναράκης (2005) τονίζει ότι η ΕξΑΕ διδάσκει και ενεργοποιεί τον μαθητή πώς να μαθαίνει μόνος του και πώς να λειτουργεί αυτόνομα προς μια ευρετική πορεία αυτομάθησης. Δηλαδή θεωρεί ότι ο μαθητής αναλαμβάνει τα ηνία της εκπαιδευτικής διαδικασίας, ορίζοντας το ρυθμό, το τρόπο, αλλά και την χρονική διάρκεια της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Ο δάσκαλος διατηρεί ένα ρόλο υποστηρικτικό πλέον και δρα μέσω ενός δομημένου με αυστηρότητα και ακρίβεια σχεδιασμένο εκπαιδευτικό υλικό (Keegan, 1980 & Moore, 1993) που βασίζεται στην αλληλεπίδραση μέσω ποικίλων δραστηριοτήτων, ασκήσεων και μέσων, ενώ η διευρυμένη χρήση των νέων τεχνολογιών, αποδεικνύεται πανάκεια και ζωτικής σημασίας παράγοντας για την επιτυχία της εκπαιδευτικής διαδικασίας (Garrison & Shale, 1987). Ο Λιοναράκης μάλιστα, σε αναφορά του το 1988, προτείνει την αντικατάσταση του όρου εξ αποστάσεως εκπαίδευση με τον όρο πολυμορφική αναφέροντας πώς «η πολυμορφική εκπαίδευση προτείνεται ως όρος ο οποίος οριοθετεί τη διάσταση της απόστασης μέσα σε ένα εκπαιδευτικό πλαίσιο προσεγγίσεων

α) ποιότητας

και β) χρήσης μέσων και εργαλείων.

Το εκπαιδευτικό υλικό της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, θα πρέπει να περιέχει στοιχεία τέτοια, που θα το βοηθήσουν να είναι προσανατολισμένο στη μάθηση και τη διαδικασία της διδασκαλίας. Τα ποικίλα μέσα που χρησιμοποιούνται, όπως έγγραφα, οπτικοακουστικά νέες τεχνολογίες και εφαρμογές ΑΙ θέλουν προσοχή στη χρήση τους, ώστε εν τέλει να προάγουν και να βοηθούν την βελτίωση της ποιότητας του Ε.Υ. Αν αυτό επιτυγχάνεται τότε η εκπαίδευση από απόσταση καλύπτει όχι μόνο τα μέσα αλλά και τις αρχές μάθησης και διδασκαλίας, διαφοροποιείται και δύναται να καλείται πολυμορφική εκπαίδευση. Έτσι ο όρος πολυμορφική εκπαίδευση λαμβάνει μία ιδιαίτερη αξία και υποδηλώνει την ποιοτική εκπαίδευση που λειτουργεί με αρχές μάθησης και διδασκαλίας σε ένα εξ αποστάσεως περιβάλλον».

Μιλώντας όμως για αρχές μάθησης και διδασκαλίας, καλό είναι να γίνουμε πιο σαφής, αναλύοντας τα βασικά χαρακτηριστικά της ΕξΑΕ, βάσει της θεωρίας του Keegan (2001) που τα ορίζει ως κάτωθι:

1. Η γεωγραφική απόσταση μεταξύ εκπαιδευτικού και μαθητή.
2. Ο ρόλος του εκπαιδευτικού οργανισμού που αναλαμβάνει όχι μόνο το σχεδιασμό και την παροχή εκπαιδευτικού υλικού στους μαθητές αλλά και την υποστήριξή τους
3. Η χρήση των τεχνολογικών μέσων τόσο στη μεταφορά του εκπαιδευτικού περιεχομένου όσο και στην αμφίδρομη επικοινωνία εκπαιδευτικού - μαθητή.
4. Η χρήση εξατομικευμένης διδασκαλίας, όποτε αυτό κρίνεται αναγκαίο με σπανιότερη τη χρήση ομαδικών συναντήσεων

Κύρια χαρακτηριστικά της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης

Σχήμα 1: Τα βασικά χαρακτηριστικά της ΕξΑε σύμφωνα με τον Keegan

Επίσης να αναφερθούμε στις ταξινόμηση με την οποία ορίστηκαν οι βασικές θεωρητικές προσεγγίσεις της ΕξΑΕ σε τρεις κατηγορίες:

Α. Θεωρία της **“Αυτονομίας και Ανεξαρτησίας”**, σύμφωνα με την οποία ο μαθητής τοποθετείται στο κέντρο της εξΑΕ, όπως φαίνεται και στο σχήμα 2. Ο Delling πρώτος διατυπώνει την άποψη ότι ο ρόλος του δασκάλου στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση περιορίζεται σε υποστηρικτικός, ενώ τη περισσότερη στήριξη των μαθητών την αναλαμβάνει ο εκπαιδευτικός οργανισμό, ώστε οι εκπαιδευόμενοι σταδιακά να αποκτήσουν αυτονομία και αυτοδυναμία (Keegan, 1996). Ο Moore ακολουθεί και αναπτύσσει τη Θεωρία της συναλλαγής από απόσταση (Transactional Distance Theory), σύμφωνα με την οποία η απόσταση έχει παιδαγωγική διάσταση, οδηγεί σε μία αμφίδρομη επικοινωνία διδάσκοντα και διδασκομένου για την επίλυση διαφόρων προβλημάτων ενώ για την επίτευξη της αυτονομίας του διδασκομένου θα πρέπει να υπάρχει ευελιξία και ελαστικότητα στη δομή του προγράμματος. Τέλος, ο Wedemeyer (1977) διέκρινε 6 χαρακτηριστικά των εκπαιδευτικών συστημάτων που προωθούν την αυτοδυναμία και την αυτονομία του διδασκομένου, την αυτό-ρυθμιζόμενη μάθηση:

- Ο σπουδαστής και ο διδάσκων δε συνυπάρχουν.

«**Στυλιανός Τσιουδάκης**», «**"Σχεδιασμός, Υλοποίηση, Αποτίμηση διαδραστικού εκπαιδευτικού υλικού με τη μέθοδο της ΕξΑΕ, με θέμα: Εισαγωγή στο Τουριστικό Μάνατζμεντ, για ενήλικες εκπαιδευόμενους"**»

- Η κύρια διαδικασία της διδασκαλίας και της μάθησης διεκπεραιώνεται μέσω του έντυπου υλικού ή με κάποιο άλλο μέσο.
- Η διδασκαλία είναι εξατομικευμένη.
- Η μάθηση είναι το αποτέλεσμα της δραστηριότητας του διδασκόμενου.
- Ο διδασκόμενος μαθαίνει στο περιβάλλον του.
- Ο σπουδαστής έχει την ευθύνη για το ρυθμό της προόδου του/της και την ελευθερία να αρχίσει και να σταματήσει οποιαδήποτε στιγμή το θελήσει

Σχήμα 2: Ο μαθητής βρίσκεται στο κέντρο της εκπαιδευτικής διαδικασίας στην ΕξΑε

Β. Η Θεωρία της «**βιομηχανοποίησης της διδασκαλίας**» «industrialized from of instruction».

Ο Otto Peters έρχεται να διατυπώσει την εν θέματι θεωρία, μετά τη διαπίστωση που κάνει ότι η βιομηχανοποιημένη παραγωγή προϊόντων είναι όμοια με τη διαδικασία μάθησης στα εξ αποστάσεως συστήματά, με κοινά χαρακτηριστικά τον ακριβή σχεδιασμό, το καταμερισμός, το συγκεντρωτισμός, το σαφής προσδιορισμός στόχων κ.α.

Γ. Η Θεωρία της "**αλληλεπίδρασης και επικοινωνίας**". Κυριότερος εκπρόσωπος είναι ο Holmberg (1995), ο οποίος βάσει στο προσκήνιο τη σημασία της συνεργασίας, της αλληλεπίδρασης και της επικοινωνίας σε φιλικό επίπεδο μεταξύ διδάσκοντα και διδασκόμενου, Επίσης τονίζει τη σημασία δημιουργίας ενός περιβάλλοντος ευχάριστης μάθησης, με συμμετοχή του εκπαιδευόμενου στη λήψη αποφάσεων.

Η εξ αποστάσεως εκπαίδευση (Keegan, 1996, 2000, 2001) είναι μια εκπαιδευτική πρακτική, η οποία υποστηρίζει ένα σύστημα πρόσβασης στη γνώση κυρίως ευέλικτο. Παρέχει δηλ. τη δυνατότητα εκπαίδευσης ενός αριθμητικά μεγαλύτερου πλήθους ατόμων από αυτό που μπορούν παραδοσιακές εκπαιδευτικές διαδικασίες να υποστηρίξουν.

Τα βασικά κριτήρια που πρέπει κάποιος να έχει υπόψιν του πριν προχωρήσει στη δημιουργία ενός εξ αποστάσεως εκπαιδευτικού συστήματος είναι:

- ο μαθητής
- ο δάσκαλος (καθηγητής- σύμβουλος)
- η μάθηση

- η διδασκαλία
- η επικοινωνία
- το μαθησιακό / διδακτικό υλικό (σχεδιασμός, ανάπτυξη, παραγωγή και διανομή του)
- ο τόπος
- ο χρόνος
- ο εκπαιδευτικός φορέας
- η αξιολόγηση

Όλα αυτά τα κριτήρια σε ένα εξ αποστάσεως εκπαιδευτικό σύστημα πρέπει να χαρακτηρίζονται από πολυμορφικότητα, ευελιξία, διευκόλυνση και κυρίως να τοποθετούν στο επίκεντρο της μαθησιακής διαδικασίας τον μαθητή.

2.4 Μορφές ΕξΑΕ

Στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση με τη χρήση ΤΠΕ, υπάρχουν τρεις διακριτές μορφές, που προκρίνονται και έχουν λάβει εκτεταμένη εφαρμογή πλέον στα εκπαιδευτικά συστήματα τέτοιου τύπου. Η ασύγχρονη, η σύγχρονη και μικτή, ή αλλιώς συνδυαστική μάθηση (Anastasiades, 2012· Bonk & Graham, 2006· Moore & Kearsley, 2012).

Στην ασύγχρονη μορφή εξΑε ο δάσκαλος και εκπαιδευόμενοι αλληλοεπιδρούν σε διαφορετικό χρόνο και σε διαφορετικό χώρο, επιτρέποντας στο εκπαιδευτικό πρόγραμμα να είναι ευέλικτο σε χώρο, χρόνο και αλλά και ρυθμό μάθησης (Αναστασιάδης, 2008). Τα προγράμματα αυτά παρέχονται όχι μόνο από διάφορα εκπαιδευτικά λογισμικά ασύγχρονης εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, αλλά και από σύγχρονες πλατφόρμες ασύγχρονης εκπαίδευσης που μέσα στη βιβλιογραφία της βλέπουμε να διαχωρίζονται σε:

1. Συστήματα διαχείρισης μάθησης - Learning Management Systems
2. Και Συστήματα διαχείρισης περιεχομένου - Content Management Systems (Δημητρακοπούλου, 1999)

Στη σύγχρονη εξ αποστάσεως εκπαίδευση οι διδάσκοντες και οι διδασκομένους, έχουν την δυνατότητα να αλληλοεπιδρούν ενεργά, μέσω τηλεδιασκέψεων, calls ή webcast, σε πραγματικό χρόνο ανεξάρτητα από τον χώρο στον οποίο βρίσκονται (Αναστασιάδης, 2004, 2008· Καμπουράκης & Λούκης, 2006), βιώνοντας ένα ολοκληρωμένο μαθησιακό περιβάλλον, με αλληλεπίδραση, επικοινωνία και συναισθηματική επαφή, από την άνεση και την ασφάλεια του προσωπικού τους χώρου.

Η Μικτή ή αλλιώς Συνδυαστική μάθηση (blended learning), προέκυψε από την ανάγκη συνδυασμού των 2 παραπάνω μορφών εξ αποστάσεως εκπαίδευσης με την πρόσωπο με πρόσωπο διδασκαλία (Anastasiades, 2012). Για να καταστεί πι σαφές, ο Αναστασιάδης το 2008 διατύπωσε τέσσερις διαστάσεις, πάνω στις οποίες βασίζεται η θεωρία της μικτής μάθησης:

- Το συνδυασμό ή την ανάμειξη ποικίλων μορφών δικτυακής τεχνολογίας (π.χ. σύγχρονη, ασύγχρονη, web1.0, web 2.0) με σκοπό την επίτευξη εκπαιδευτικού στόχου.
- Το συνδυασμό παιδαγωγικών προσεγγίσεων (π.χ. εποικοδομισμό,

συμπεριφορισμό κ.ά.) με στόχο την παραγωγή θετικού μαθησιακού αποτελέσματος με ή και χωρίς τη χρήση διδακτικής τεχνολογίας.

- Το συνδυασμό οποιασδήποτε μορφής διδακτικής τεχνολογίας με πρόσωπο με πρόσωπο διδασκαλία.
- Το συνδυασμό ή την ανάμειξη διδακτικής τεχνολογίας σε πραγματικές εργασιακές συνθήκες (Driscoll, 2002)

Στο σημείο αυτό όμως να τονιστεί , ότι για να χρησιμοποιηθεί ένα μοντέλο μικτής – συνδυαστικής μάθησης, απαιτείται η χρήση ενός διδακτικού σενάριο που να έχει σχεδιαστεί βασισμένο στην εκπαιδευτική θεωρία, να έχει σαφή υλικοτεχνική υποδομή, μηχανισμούς διαμορφωτικής και τελικής αξιολόγησης (Dziuban, Hartman και Moskal (2004)

2.5 Σχολική εξ αποστάσεως εκπαίδευση

Το 2005 ο Βασάλας έρχεται να διατυπώσει ότι η «σχολική εξ αποστάσεως εκπαίδευση» αναφέρεται στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση σε επίπεδο πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, που λειτουργεί τόσο αυτοδύναμα όσο και συμπληρωματικά μέσα στο πλαίσιο διαφόρων εκπαιδευτικών συστημάτων. Ουσιαστικά δηλαδή έρχεται να υποστηρίξει ότι η εξ αποστάσεως σχολική εκπαίδευση λαμβάνει χώρα σε επίπεδο Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης κυρίως και αφορά άτομα σχολικής ηλικίας, αλλά και ενήλικες που εντάσσονται οι εκπαιδευτικές τους δραστηριότητες σε αυτές τις βαθμίδες. Δηλαδή ανήκουν στο μαθητικό δυναμικού σχολείων ή σχολών, που υπάγονται στις δύο αυτές βαθμίδες εκπαίδευσης.

Σύμφωνα με τους Cavanaugh και Clark (2007) στις αναπτυγμένες χώρες, η σχολική εξ αποστάσεως εκπαίδευση θεωρείται πως είναι η λύση για διάφορα εκπαιδευτικά ζητήματα που απασχολούν την εκπαιδευτική κοινότητα, όπως τα σχολικά τμήματα με μεγάλο αριθμό μαθητών, την έλλειψη ειδικοτήτων, ενώ στις λιγότερο ανεπτυγμένες χώρες η σχολική εξ αποστάσεως εκπαίδευση θεωρείται σύμφωνα με τους Moore και Kearsley (2012) μέσο για την κοινωνική και οικονομική ανέλιξη. Τη σχολική εξ αποστάσεως εκπαίδευση, οι μελετητές την διακρίνουν σε:

α) Αυτοδύναμη σχολική εξ αποστάσεως εκπαίδευση, η οποία λειτουργεί αυτόνομα και αναλογικά με τα συμβατικά εκπαιδευτικά συστήματα

και β) συμπληρωματική σχολική εξ αποστάσεως εκπαίδευση, η οποία λειτουργεί παράλληλα και συμπληρωματικά προς τη συμβατική εκπαίδευση, κυρίως για την εκπόνηση σχολικών προγραμμάτων ή τη συνεργασία σχολείων.

Στο σημείο αυτό να κάνουμε μνεία και στην άποψη του Λιοναράκη (2006), αλλά και των Μίμινου και Σπανακά (2013), που προεβούουν και μία Τρίτη μορφή, αυτή της μικτή / συνδυαστική / πολυμορφική σχολική εξ αποστάσεως εκπαίδευση, η οποία συνδυάζει με τον καλύτερο δυνατό τρόπο τις μεθόδους της συμβατικής εκπαίδευσης με τη διαδικτυακή εξ αποστάσεως εκπαίδευση.

Όπως επισημαίνει ο Αναστασιάδης (2014) η σχολική εξ αποστάσεως εκπαίδευση δεν είναι ιδιαίτερα διαδεδομένη στην Ελλάδα και αρκείται στην εκπόνηση εξωσχολικών

«Στυλιανός Τσιουδάκης», «"Σχεδιασμός, Υλοποίηση, Αποτίμηση διαδραστικού εκπαιδευτικού υλικού με τη μέθοδο της ΕΞΑΕ, με θέμα: Εισαγωγή στο Τουριστικό Μάνατζμεντ, για ενήλικες εκπαιδευόμενους "»

προγραμμάτων, λειτουργώντας συμπληρωματικά προς τη συμβατική. Η χρήση της περιορίστηκε όπως ορθά προσθέτει ο Βασάλας (2005) στο να καλύπτει τις ανάγκες μαθητών που ζούσαν σε απομακρυσμένες αγροτικές περιοχές και δυσκολεύονταν να παρακολουθούν απρόσκοπτα τη συμβατική εκπαίδευση τους. Τα τελευταία 25 χρόνια είδαμε να γίνεται χρήση, μέσα στη τάξη, εκπαιδευτικών λογισμικών, που βοηθούσαν συμπληρωματικά τη εκπαιδευτική διαδικασία μέσα στην τάξη (Μουζάκης και Μήταλας, 1997· Πιντέλας, 1999· Κουλαϊδής & Ρογκάκος, 1999· Ραβάνης, 1999· Μικρόπουλος, 1999· Ράπτης & Ράπτη, 1999). Και φτάνουμε στο 2000, όπου γεννιέται ένα καινοτόμο πρόγραμμα, αρκετά πρωτοποριακό για την εποχή του, που εμφανίζει τη πρώτη ολοκληρωμένη και πλήρη εισαγωγή εργαλείων ΤΠΕ στην πρωτοβάθμια εκπαίδευση, το έργο «ΟΔΥΣΣΕΑΣ»(1996-2025), προϊόν της συνεργασίας του υπουργείου Παιδείας και του του ΙΤΥ, με πρωτοβουλία του Παναγιώτη Αναστασιάδη. Το πρόγραμμα «ΟΔΥΣΣΕΑΣ» ξεκίνησε το 2000 σε δημοτικά σχολεία της Κύπρου και από το 2004 μέχρι και σήμερα συνεχίζει ακάθεκτο αναπτύσσοντας το δίκτυο των σχολείων που συμμετέχουν και στους τέσσερις ορίζοντες της υφηλίου. Φορέας υλοποίησης του προγράμματος είναι το Παιδαγωγικό Τμήμα Δ.Ε. του Πανεπιστημίου Κρήτης και πιο συγκεκριμένα το Εργαστήριο Προηγμένων Μαθησιακών Τεχνολογιών στην Δια Βίου και Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση (Ε.ΔΙ.Β.Ε.Α) και τελεί υπό την αιγίδα του Ινστιτούτου Εκπαιδευτικής Πολιτικής του Υπουργείου Παιδείας της Ελλάδας. Στο πρόγραμμα «Οδυσσέας» η τηλεδιάσκεψη δρα σε συνδυασμό με την αλληλεπίδραση των μαθητών σε περιβάλλοντα κοινωνικής δικτύωσης (Αναστασιάδης κ.ά., 2010), δημιουργώντας εκπαιδευτικό υλικό βασισμένο στη μεθοδολογία της ΕΞΑε (Μανούσου, 2009· Καραγιάννη & Αναστασιάδης, 2009) και αξιοποιώντας τη μεθοδολογία δημιουργίας σεναρίου και τις τεχνικές animation (Σιάκκας, 2009). Άλλα αξιόλογα προγράμματα εξ αποστάσεως σχολικής συμπληρωματικής εκπαίδευσης, που είναι χρήσιμο να αναφέρουμε, ως πετυχημένα παραδείγματα είναι το (1999-2013), με στόχο τη συνδέσει και αλληλεπίδραση μαθητών από Ελλάδα και Κύπρο, ώστε να καλλιεργήσουν κοινωνικούς και πολιτιστικούς δεσμούς μεταξύ τους (Αναστασιάδης, Χαμπιαούρης & Ελευθερίου, 2002). Αρωγός της προσπάθειας αυτής ήταν η τράπεζα Κύπρου. Αλλά και το πρόγραμμα «ΣΧΕΔΙΑ», το οποίο ξεκίνησε το 2000 σε 45 δημοτικά σχολεία από 32 απομακρυσμένα νησιά της Ελλάδας, με στόχο να εισαχθεί η πληροφορική και η χρήση ΤΠΕ στα δημοτικά σχολεία απομακρυσμένων νησιών του Αιγαίου.

3. Το εκπαιδευτικό υλικό

3.1 Εισαγωγή

Στο κεφάλαιο που ακολουθεί, θα γίνει προσπάθεια να παρουσιαστεί μία ολοκληρωμένη βιβλιογραφική επισκόπηση, όσο αφορά τον σχεδιασμό, την ανάπτυξη και την αποτίμηση του εκπαιδευτικού υλικού στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση, θα παρατεθούν οι βασικές αρχές του, όπως και το κυρίαρχο μοντέλο σχεδιασμού και ανάπτυξης εκπαιδευτικού υλικού για την εξ αποστάσεως εκπαίδευση των West-Λιοναράκη, οι αρχές του εποικοδομισμού στον σχεδιασμό εκπαιδευτικού υλικού για την εξ αποστάσεως εκπαίδευση και τα τρία (3) μοντέλα σχεδιασμού εκπαιδευτικού υλικού ηλεκτρονικής μάθησης.

3.2 Οι βασικές αρχές του εκπαιδευτικού υλικού στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση

Να τονίσουμε στο σημείο αυτό, ότι το πρωταρχικό και εξέχον ρόλο στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση κατέχει αποκλειστικά το εκπαιδευτικό υλικό, καθώς ο εκπαιδευτής δεν είναι άμεσα παρόν στην εκπαιδευτική διαδικασία και η όποια εμπλοκή του περιορίζεται σε ένα υποστηρικτικό ρόλο ως καθηγητής – σύμβουλος. Ο μαθητής αντιδρά και λειτουργεί σε συνδυασμό με το εκπαιδευτικό υλικό, με το οποίο έρχεται σε επαφή και αλληλοεπιδρά καθ' όλη της διάρκεια της μαθησιακής διαδικασίας. Άρα είναι σημαντικό το εκπαιδευτικό υλικό να έχει σχεδιαστεί και δημιουργηθεί άρτια, με βάση συγκεκριμένα χαρακτηριστικά και υπό το πρίσμα της λογικής της αλληλεπίδρασης του μαθητευόμενου με αυτό (Μανούσου,2004). Η Σπανακά (2006, οπ. αναφ. στο Χουλιάρα, Λιοναράκης, & Σπανακά, 2011) επισημαίνει ότι ανάμεσα στα χαρακτηριστικά του εκπαιδευτικού υλικού που πρέπει να λαμβάνονται υπόψιν κατά το σχεδιασμό του είναι η ευελιξία, η δυναμικότητα του υλικού που θα οδηγήσει στην εξατομικευμένη μάθηση και θα επιτρέψει την αλληλεπίδραση. Ενώ ο Λιοναράκη (2009) προσθέτει ότι το εκπαιδευτικό υλικό θα πρέπει:

- Να παρουσιάζει την πραγματικότητα στους εκπαιδευόμενους μέσα από επιλεγμένο πληροφοριακό υλικό, διαμορφωμένο έτσι ώστε να μπορεί συμβάλλει στην αυτόνομη, αυτενεργό και ανακαλυπτική μάθηση.
- Να παρέχει συγκεκριμένες παιδαγωγικές κατευθύνσεις οργανώνοντας ένα πλούσιο σε ερεθίσματα αλληλεπιδραστικό μαθησιακό περιβάλλον, στο οποίο οι εκπαιδευόμενοι εμπλέκονται ενεργά, μαθαίνοντας πώς να μαθαίνουν.
- Να κινητοποιεί τον εκπαιδευόμενο παρέχοντας συνεχώς κίνητρα για μάθηση, εμπύχωση και ενθάρρυνση.

- Να δίνει τη δυνατότητα μέσα από πολύπλευρες δραστηριότητες, να γίνεται σε βάθος εμπέδωση του περιεχομένου.
- Να συμβάλλει συστηματικά στην ανάπτυξη και καλλιέργεια των δεξιοτήτων, οι οποίες είναι απαραίτητες για την εξέλιξη και την ανάπτυξη των εκπαιδευομένων.
- Να εξοικειώνει τους εκπαιδευόμενους με πολύπλευρες διαδικασίες αξιολόγησης. Στα παραπάνω έρχεται να προσθέσει πολύ εύστοχα ο Holmberg (1995) ότι το εκπαιδευτικό υλικό θα πρέπει:
- Να έχει καθοδηγητικό ρόλο στη μελέτη του εκπαιδευόμενου, με σαφείς οδηγίες μελέτης
- Να επεξηγεί με κάθε δυνατό τρόπο όλα τα δύσκολα ή δυσνόητα σημεία της ύλης
- Να προσφέρει στο μαθητή, όλη την απαραίτητη βοήθεια προς στήριξη της ανακαλυπτικής μάθησης
- Να είναι πλούσιο από διάφορα είδη ασκήσεων και δραστηριοτήτων για συνεχή ανατροφοδότηση του μαθητή, με την απαραίτητη πληροφόρηση σωστού ή λάθους, προς βελτίωση του μαθητή
- Να εμπυχώνει
- Να ενθαρρύνει
- Να ωθεί με κάθε δυνατό τρόπο το μαθητή να αυτοαξιολογείται
- Και τέλος τονίζει ότι ο τόπος, ο χρόνος αλλά και ο ρυθμός μελέτης θα πρέπει να είναι στη διακριτική ευχέρεια του μαθητή να οριστούν

3.3 Οι αρχές σχεδιασμού του εκπαιδευτικού υλικού στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση

Οι Σπανακά και Λιοναράκης (2017) έχουν διακρίνει τις κάτωθι αρχές σχεδιασμού εξ αποστάσεως εκπαιδευτικού υλικού:

- Διδακτικοί στόχοι και μαθησιακά αποτελέσματα :Από τη στιγμή που το εκπαιδευτικό υλικό απευθύνεται σε συγκεκριμένη ομάδα μαθητών , καθορίζουμε εξ αρχής, λαμβάνοντας υπόψιν τις διδακτικές ανάγκες των μαθητών, με σαφήνεια και μετρησιμότητα τους διδακτικούς στόχους κάθε διδακτικού αντικειμένου. Για να πετύχουμε τα αναμενόμενα μαθησιακά αποτελέσματα, στα οποία στοχεύουν οι διδακτικοί στόχοι, αυτά πρέπει να είναι σαφή και ρεαλιστικά.
- Προφορικός λόγος: Ο γραπτός λόγος που παρατίθεται στο εκπαιδευτικό υλικό στις οδηγίες, ερμηνείες, επεξηγήσεις, θα πρέπει να είναι σε μορφή προφορικού λόγου ώστε να είναι απόλυτα κατανοητά και σαφή το όσα πρέπει να κάνουν οι μαθητές.
- Ανακαλυπτική μάθηση: Το εκπαιδευτικό υλικό πρέπει να είναι σχεδιασμένο παιδαγωγικά, ώστε ο μαθητής βήμα-βήμα να οδηγείται στην κατάκτηση της γνώσης.

- Τι είμαι ικανός να κάνω με αυτά που έμαθα; Το εκπαιδευτικό υλικό από την αρχή και σε όλη τη διάρκειά του οφείλει να γνωστοποιεί τις γνώσεις που θα αποκτήσει ο μαθητής και τις δεξιότητες που θα αναπτύξει.
- Τα αυτονόητα: Στο εκπαιδευτικό υλικό πρέπει να ορίζονται τα αυτονόητα ακόμα και εκείνα που θεωρούμε ως δεδομένο ότι τα γνωρίζουν οι εκπαιδευόμενοι. Άλλωστε αυτό δεν ισχύει πάντα.
- Γιατί αυτό και όχι το άλλο; Το γιατί επιλέγονται κάποιες συγκεκριμένες πηγές μελέτης έναντι άλλων πρέπει να αιτιολογείται πάντα.
- Οι εικόνες στις έννοιες: Στο εκπαιδευτικό υλικό θα πρέπει να υπάρχει οπτικό υλικό κάθε μορφής που να αποσαφηνίζει, οπτικοποιώντας, αφηρημένες ή σύνθετες έννοιες.

3.4 Οι αρχές του εποικοδομισμού στον σχεδιασμό εκπαιδευτικού υλικού για την ΕξΑΕ

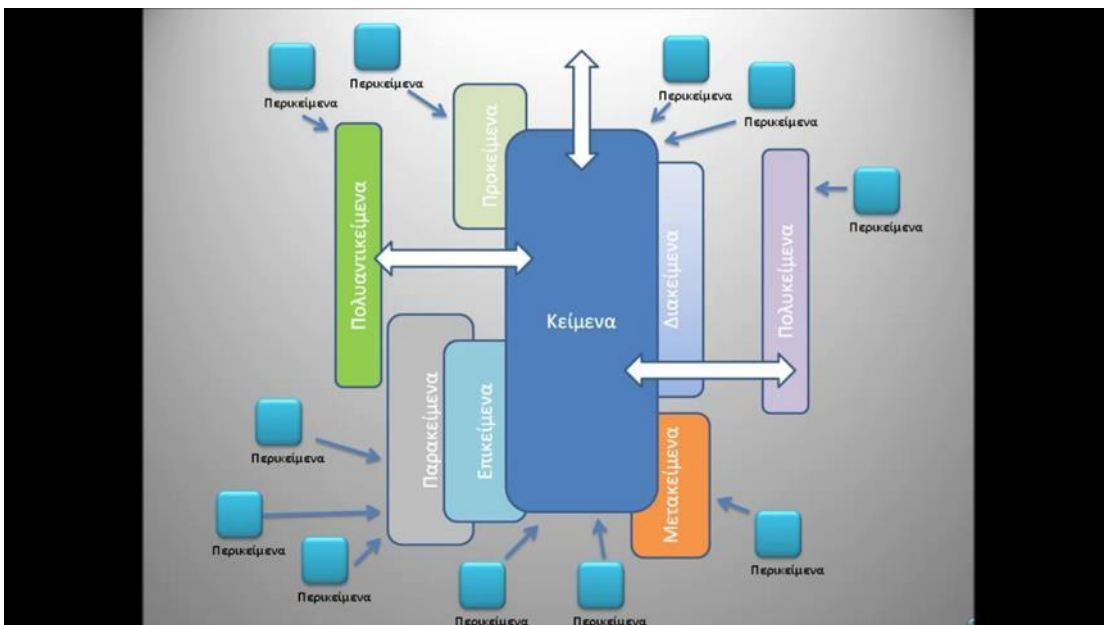
Στη δημιουργία του εκπαιδευτικού υλικού, που δημιουργήθηκε στα πλαίσια της παρούσας εργασίας, στηρίχθηκε ο δημιουργός στις αρχές της εποικοδομητικής προσέγγισης της μάθησης, που σύμφωνα με τους Αναστασιάδη (2006) και Μανούσου (2007), ορίζονται ως εξής:

- Αλληλεπίδραση: το εκπαιδευτικό υλικό πρέπει να εμπεριέχει δραστηριότητες που βοηθούν το μαθητή να κατανοήσει το σύνολο των πληροφοριών που λαμβάνει, οδηγώντας τον έτσι στην επίλυση προβλημάτων, στη λύση αποριών και στην εξάσκηση του πάνω σε διαδικασίες σύνθεσης γνώσης και χρήσης των εργαλείων έρευνας, αναπτύσσοντας του κριτική σκέψη και ικανότητα ανάλυσης των διαφόρων πηγών που αναφέρονται (Μανούσου, 2007· Γκιόσος & Κουτσούμπα, 2005).
- Ευελιξία: το εκπαιδευτικό υλικό διαμορφώνεται και προσαρμόζεται κατά τη διάρκεια της αλληλεπίδρασης με το μαθητή, όσο εκείνος παρακολουθεί και επιλύει τις όποιες δραστηριότητες καλείται να φέρει σε πέρας.
- Ερεθίσματα: η πληθώρα πηγών που αποτυπώνονται στο υλικό με ποικίλους τρόπους, συμβάλλουν στην εξάσκηση του μαθητή στην διαδικασία αναζήτησης και επιλογής ποιοτικών πηγών, το βοηθούν α διαχειρίζεται ποικίλες παραπομπές, να αναζητά παραδείγματα και μελέτες περιπτώσεων, εισάγοντας/εισαγάγοντας τον έτσι στη διαδικασία έρευνας και τη χρήση εργαλείων έρευνας (Μανούσου, 2007).
- Σαφήνεια: το εκπαιδευτικό υλικό να οδηγεί στην κατανόηση των πληροφοριών του περιεχομένου, των μαθησιακών στόχων, της γλώσσας, του μέσου και των αρχών αφήγησης (Λιοναράκης, 2004· 2008).
- Ελκυστικότητα: το εκπαιδευτικό υλικό πρέπει να είναι προσίτο και καλαίσθητο, είτε αυτό έχει να κάνει με εντελώς εξωτερικούς παράγοντες (χρώμα, σχήματα, εικόνες κτλ.) είτε έχει να κάνει με το πόσο αυτό είναι καλά δομημένο και ελκυστικό κεντρίζοντας το ενδιαφέρον του μαθητή.

3.5 Το Μοντέλο σχεδιασμού εκπαιδευτικού υλικού κατά τους West και Λιοναράκη

Ο Λιοναράκης (2001) στη προσπάθεια του καθοδηγήσει το σωστό σχεδιασμό εκπαιδευτικού υλικού με βάση το ποιοτικό κριτήριο της πολυμορφικότητας, προτείνει ένα μοντέλο βασισμένο στο μοντέλο του Richard West του 1996, το οποίο χαρακτηρίζει ως εμπλουτισμένο. Μάλιστα το μοντέλο αυτό κάνει χρήση και το κύριο δημιούργημα του Λιοναράκη το Ελληνικό Ανοιχτό Πανεπιστήμιο (ΕΑΠ).

Η πολυμορφικότητα είναι μείζονος σημασία χαρακτηριστικό της εξ αποστάσεως εκπαίδευση και για να μπορέσει να επιτευχθεί απαιτείται η χρήση πληθώρας τεχνολογικών μέσων και ποικίλο εκπαιδευτικό υλικό, με διάφορα χαρακτηριστικά και περιεχόμενο. Το εκπαιδευτικό υλικό στην πολυμορφική εκπαίδευση πρέπει να προτρέπει τον μαθητή να συμμετέχει ενεργά στην εκπαιδευτική διαδικασία, χτίζοντας μόνος του το οικοδόμημα της γνώσης (Λιοναράκη 2001, οπ. αναφ. στο Χουλιάρα, Λιοναράκης, & Σπανακά, 2011). Ποιο συγκεκριμένα το σύστημα αυτό οδηγεί το μαθητή να συγκρίνει, να διακρίνει, να παρατηρεί, να ιεραρχεί, να διαβλέπει, να κάνει υποθέσεις, να επιβεβαιώνει, να αναιρεί, να θέτει υπό αμφισβήτηση και να αξιολογεί, διατηρώντας τη γνωστική του αυτονομία και την ατομική του πορεία προς τη μάθηση. Σύμφωνα με το Λιοναράκης τρεις είναι οι βασικές δέσμες κειμένων που αποτελούν τον κύριο κορμό του εκπαιδευτικού υλικού, όπως αποτυπώνεται στο κάτωθι σχήμα .... και τα οποία κείμενα ωθούν τον μαθητή στην αλληλεπίδρασή του με το εκπαιδευτικό υλικό.

Σχήμα 3: Το μοντέλο των West-Λιοναράκη

Πρώτη δέσμη: Το κείμενο – προκείμενα - μετακείμενα

- Κείμενο: Ένα αρχικό σταθερό κείμενο με ύφος προσωποκεντρικό, κατανοητό αλλά και παράλληλα με γλώσσα εκπαιδευτική και ακαδημαϊκή, αποτελεί το πυλώνα του εκπαιδευτικού υλικού.
- Προκείμενα: είναι τα περιεχόμενα, οι ερμηνευτικοί τίτλοι , τα κεφάλαια, οι ενότητες, οι σκοποί, οι στόχοι, τα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα, οι λέξεις και οι έννοιες/λέξεις κλειδιά, καθώς και οι δραστηριότητες για την εισαγωγή νέων στοιχείων και οι δραστηριότητες που συνδέουν τις προϋπάρχουσες γνώσεις με νέα γνωστικά δεδομένα.
- Μετακείμενα: είναι οι συνόψεις των κεφαλαίων και των ενοτήτων, τα παραρτήματα, οι περιλήψεις, η βιβλιογραφία, οι παραπομπές, οι οδηγοί πρόσθετης μελέτης, τα γλωσσάρια και οι δραστηριότητες ελέγχου. Τα μετακείμενα λειτουργούν συμπληρωματικά σε σχέση με τα προηγούμενα και βοηθούν τον εκπαιδευόμενο να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις των κειμένων του εκπαιδευτικού υλικού και στην ανατροφοδότηση που δημιουργείται από τις πληροφορίες των κειμένων.

Σχετικά με την πρώτη δέσμη κειμένων, ο Λιοναράκης παρατηρεί ότι τα προκείμενα και τα μετακείμενα είναι αυτά που δημιουργούν την αλληλεπίδραση με το κείμενο και την τοποθετούν στο κέντρο της μαθησιακής διαδικασίας ως βασικό χαρακτηριστικό του εκπαιδευτικού υλικού.

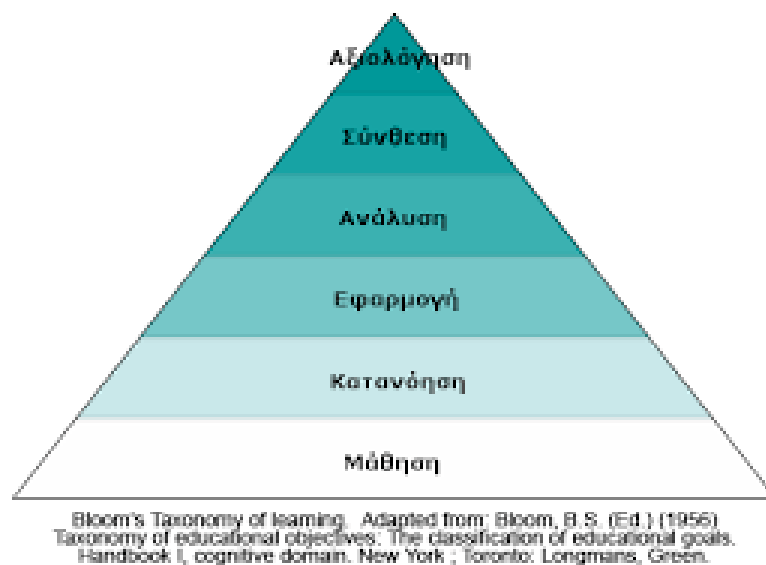
Δεύτερη δέσμη: Διακείμενα – επικείμενα – παρακείμενα – περικείμενα

- Διακείμενα: Αυτά είναι τα συμπεράσματα, οι συνόψεις και οι περιλήψεις των κειμένων του εκπαιδευτικού υλικού , οι δραστηριότητες και οι ασκήσεις αυτοαξιολόγησης, οι μηχανισμοί ανατροφοδότησης, οι παραπομπές σε πηγές πληροφοριών και απαντήσεων, καθώς και οι μηχανισμοί κατανόησης και εφαρμογής των νέων δεδομένων και στοιχείων, που μεταφέρει το εκπαιδευτικό υλικό στο μαθητή. Με τα διακείμενα ο εκπαιδευόμενος κατανοεί την απόκτηση ή όχι των δεξιοτήτων και των γνώσεων όπως ορίζονται από τα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα του μαθήματος.
- Επικείμενα: Αυτά είναι οι διάφορες επεξηγήσεις και διασαφηνίσεις, γλωσσάρια, ορισμοί, βοηθητικά κείμενα, που κατανόηση του βασικού κειμένου και λειτουργούν υποστηρικτικά και επεξηγηματικά προς τον εκπαιδευόμενο.
- Παρακείμενα: Είναι μη λεκτικά δεδομένα, όπως φωτογραφίες, γραφήματα, εικόνες, ζωγραφική, σχήματα, υπογραμμίσεις ή επισημάνσεις πάνω στο κείμενο κ.α., που βοηθούν στην καλύτερη κατανόηση του κειμένου του εκπαιδευτικού υλικού, μέσω της μεθόδου της οπτικοποίησης.
- Περικείμενα: Εμβόλιμα κείμενα που λειτουργούν υποστηρικτικά και συμπληρωματικά προς τα βασικά κείμενα, όπως μελέτες περίπτωσης, παραδείγματα, κείμενα αναφοράς, κείμενα σε χωριστά πλαίσια, επεξηγήσεις, βιβλία ή eBooks για αναλυτικότερη εμβάθυνση κειμένων.

Τρίτη δέσμη: Πολυκείμενα – πολυαντικείμενα

- Πολυκείμενα: είναι το σύνολο των οδηγιών διαχείρισης του υλικού, των γραπτών εργασιών, καθώς και τα τυχόν σχόλια του καθηγητή, η αξιολόγηση των γραπτών εργασιών, τα διάφορα βοηθήματα ανάπτυξης δεξιοτήτων και οι έντυπες μορφές επικοινωνίας.
- Πολυαντικείμενα: είναι το οπτικοακουστικό υλικό του εκπαιδευτικού υλικού, τα διάφορα πολυμέσα που χρησιμοποιούνται, η χρησιμοποίηση του ιντερνέτ και του ηλεκτρονικού ταχυδρομείου, καθώς και όποιο άλλο ηλεκτρονικό μέσο αξιοποιείται στο διδακτικό υλικό.
-

Μελετώντας την παραπάνω θεωρία του Λιοναράκη σχετικά με τις δέσμες κειμένων, βλέπουμε έντονη ομοιότητα και πολλά κοινά σημεία με την θεωρία της ταξινόμιας των διδακτικών στόχων, στο γνωστικό πεδίο, όπως αυτοί επισημάνθηκαν από τους Bloom και Krathwohl (2000, σπ. αναφ. στο Γκιόσος & Κουτσούμπα, 2005). Οι οποίοι σε επίπεδο γνώσεων, είναι η γνώση, η κατανόηση, η εφαρμογή, η ανάλυση, η σύνθεση και η αξιολόγηση. Αναλυτικά όμως θα το δούμε στο παρακάτω κεφάλαιο.

Σχήμα 4: Η ταξινόμια των διδακτικών στόχων του Bloom

3.6 Μοντέλα σχεδιασμού εκπαιδευτικού υλικού ηλεκτρονικής μάθησης

το εκπαιδευτικό υλικό, προκυμμένον να έχει την δυνατότητα να κερδίσει το μαθητή, πρέπει να ακολουθεί τις τάσεις και την τεχνολογία της εποχής. Φυσικό λοιπόν επακόλουθο, είναι η χρήση της τεχνολογίας και όλων των εργαλείων που προσφέρει κάθε εποχή. Αυτό συνεπάγεται ότι και ο

«Στυλιανός Τσιουδάκης», «"Σχεδιασμός, Υλοποίηση, Αποτίμηση διαδραστικού εκπαιδευτικού υλικού με τη μέθοδο της ΕΞΑΕ, με θέμα: Εισαγωγή στο Τουριστικό Μάνατζμεντ, για ενήλικες εκπαιδευόμενους "»

ο σχεδιασμός του πρέπει να λαμβάνει υπόψη τα χαρακτηριστικά των εργαλείων που έχει στη διάθεση του, ώστε να μπορούν να αξιοποιηθούν κάθε φορά με σωστό τρόπο. Σε αυτό το σημείο έρχεται ο Mayer (2001, 2017) να τοποθετηθεί και να παρουσιάσει μία σειρά από βασικές αρχές, που πρέπει να λαμβάνει υπόψη του ο κάθε δημιουργός, για να πετύχει τη δημιουργία ενός αξιόπιστου και ποιοτικού υλικού. Οι αρχές αυτές είναι οι κάτωθι:

- Πολυμεσική αρχή: Ο εκπαιδευόμενος διευκολύνεται αν το εκπαιδευτικό περιβάλλον παρουσιάζει την πληροφορία με κείμενο και εικόνα ταυτόχρονα.
- Αρχή του πλεονασμού: Το εκπαιδευτικό υλικό περιέχει τις βασικές πληροφορίες, χωρίς να επιβαρύνει γνωστικά το μαθητή με πλεονάζοντα στοιχεία.
- Αρχή της συνοχής: Το περιβάλλον δομείται μόνο με τις απαραίτητες πληροφορίες, χωρίς περιττά λεκτικά και οπτικά στοιχεία. Οι μαθητές μαθαίνουν καλύτερα όταν άσχετες με το γνωστικό αντικείμενο πληροφορίες (λέξεις, εικόνες, ήχοι) αποκλείονται αντί να συμπεριληφθούν (Mayer, 2017).
- Αρχή της σηματοδότησης: Το εκπαιδευτικό υλικό κατευθύνει τον εκπαιδευόμενο και σηματοδοτεί την βασική πληροφορία.
- Αρχή της συνάφειας: Η παράθεση των κοινών πληροφοριών γίνεται ταυτόχρονα χωρικά και χρονικά. Οι μαθητές αντιλαμβάνονται καλύτερα το μήνυμα όταν οι λέξεις που αντιστοιχούν με τις συγκεκριμένες εικόνες παρουσιάζονται κοντά ή μία με την άλλη, όταν παρουσιάζονται ταυτόχρονα και όχι διαδοχικά (Mayer, 2001).
- Αρχή της κατάτμησης: Το εκπαιδευτικό περιβάλλον παρουσιάζει εν συντομία τις πληροφορίες, αποφεύγοντας την υπερφόρτωση των καναλιών (λεκτικό και οπτικό) πρόσληψης της πληροφορίας του εκπαιδευόμενου. Οι μαθητές αποθηκεύουν και διατηρούν την πληροφορία στη μνήμη τους, αν το Ε.Υ. έχει συνοπτική και συγκεκριμένη οπτική και ακουστική πληροφόρηση (Mayer & Moreno, 2002).
- Αρχή της γνωσιακής μαθητείας: Στοχεύει στη μαθησιακή αυτονομία του εκπαιδευόμενου μέσω της ανάπτυξης μεταγνωστικών δεξιοτήτων.
- Αρχή της τροπικότητας: Είναι προτιμότερη η χρήση της αφήγησης σε σχέση με την παράθεση γραπτών κειμένων.
- Αρχή της προσωποποίησης: Η φιλικότητα του εκπαιδευτικού υλικού ενισχύεται από τη χρήση φιλικής γλώσσας, τη χρήση δευτέρου προσώπου και τη χρήση της αφήγησης ή διαδραστικών δραστηριοτήτων.
- Αρχή της φωνής: Στις αφηγήσεις πολυμεσικών μαθημάτων οι φωνές που χρησιμοποιούνται θα πρέπει να είναι ευγενικές και φιλικές (Mayer, 2005).
- Αρχή της εικόνας: Η ύπαρξη της εικόνας του αφηγητή στο Ε.Υ. δεν βοηθάει απαραίτητα τους μαθητευόμενους (Mayer, 2005).
- Αρχή της προπαίδευσης: Προηγείται εξάσκηση πάνω στα βασικά σημεία του διδακτικού περιεχομένου και δεν ακολουθεί την επαφή του εκπαιδευόμενου με αυτό.

Σύμφωνα με τις άνωθεν αρχές, δημιουργήθηκαν, από διάφορες εκπαιδευτικές σχολές, εκπαιδευτικά θεωρητικά μοντέλα που στόχευσαν στον σχεδιασμό και την δημιουργία εκπαιδευτικού υλικού ηλεκτρονικής μάθησης.

Αν επιθυμούμε να διαχωρίσουμε τα περισσότερο επιτυχημένα και σε χρήση μοντέλα, θα πρότεινα τρία θεωρητικά μοντέλα, που έχουν την δυνατότητα να εστιάσουν στον σχεδιασμό και την ανάπτυξη εύστοχου και ποιοτικού εκπαιδευτικού υλικού ηλεκτρονικής μάθησης, που συμβαδίζει με την εποχή του.

1. Το Συνομιλιακό / Διαλογικό Μοντέλο της Laurillard

Πρώτα θα αναφερθούμε στο συνομιλιακό μοντέλο του **Laurillard**, όπου η φιλοσοφία του βασίζεται στη λογική δημιουργίας μας διαδικασίας διδασκαλίας- μάθησης συνομιλιακής, όπου τα μέσα ενημέρωσης μπορούν να διαδραματίσουν κομβικό ρόλο (Ramsden 1992, οπ. αναφ. στο Laurillard, 2002). Ός «μέσα» ορίζονται οι διάφοροι φορείς των μηνυμάτων, που προέρχονται από κάποια πηγή μετάδοσης (άνθρωπο ή άψυχο αντικείμενο) στον αποδέκτη του μηνύματος (μαθητή) (Romiszowski, 1988:8, οπ. αναφ. στο Laurillard, 2002). Τα εκπαιδευτικά μέσα τώρα, σύμφωνα πάντα με τον Laurillard ταξινομούνται ανάλογα με τον βαθμό υποστήριξης των διαπροσωπικών και εσωτερικών μορφών διαλόγου, που λαμβάνουν χώρα στην εκπαιδευτική διαδικασία, καθώς και τις «διαλεκτικές», τις «προσαρμοστικές», τις «διαδραστικές» και τις «αναστοχαστικές» διαδικασίες.

Διαλεκτική διαδικασία:

- Οι αντιλήψεις του δασκάλου και των μαθητών είναι προσβάσιμες η μία στην άλλη και ο στόχος του μαθήματος είναι διαπραγματεύσιμος
- Οι μαθητές πρέπει να είναι σε θέση να δημιουργούν και να λαμβάνουν ανατροφοδότηση σχετικά με περιγραφές σχετικές με τον στόχο του μαθήματος
- Ο δάσκαλος πρέπει να είναι σε θέση να αναστοχάζεται τις περιγραφές των μαθητών και να αναπροσαρμόζει τις δικές του ώστε να έχουν περισσότερο νόημα για τον μαθητή

Προσαρμοστική διαδικασία:

- Ο εκπαιδευτικός μπορεί να χρησιμοποιήσει τη σχέση μεταξύ της δικής του αντίληψης και της αντίληψης των μαθητών για να δημιουργήσει και να προσαρμόσει ένα περιβάλλον εργασίας για τον συνεχή διάλογο, υπό το πρίσμα των στόχων του μαθήματος.
- Ο μαθητής πρέπει να είναι σε θέση να χρησιμοποιεί προϋπάρχουσας γνώση του και έχει την ικανότητα να προσαρμοστεί, κάνοντας όποιες απαραίτητες ενέργειες για να πετύχει τον στόχο της οποίας άσκησης έχει υποχρέωση να εκπονήσει.

Διαδραστική διαδικασία:

- Οι μαθητές μπορούν να δράσουν στον χώρο εργασίας για να πετύχουν τον στόχο εργασίας
- Θα πρέπει να λαμβάνουν ουσιαστική εσωτερική ανατροφοδότηση για τις ενέργειες τους

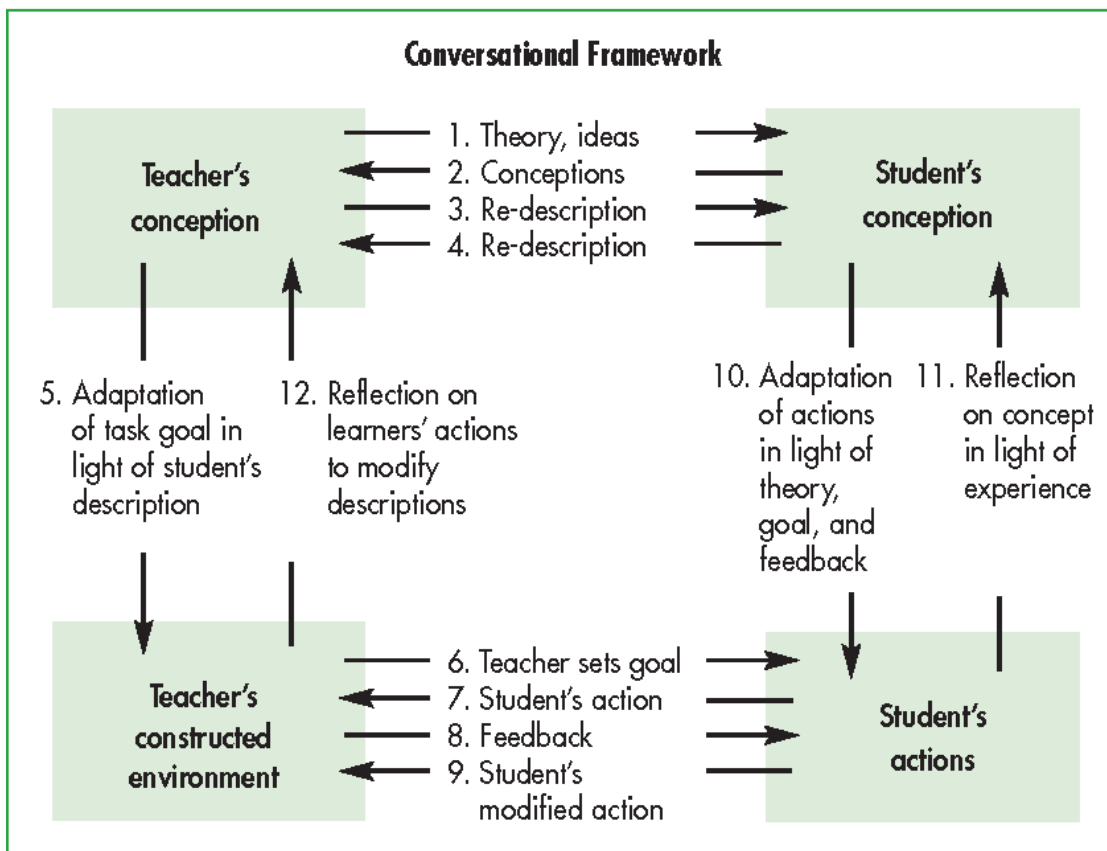
Αναστοχαστική διαδικασία:

- Οι εκπαιδευτικοί πρέπει να στηρίζουν τη διαδικασία ανατροφοδότησης των ενεργειών των μαθητών, δηλαδή να συνδέουν την εμπειρία με τις περιγραφές της.

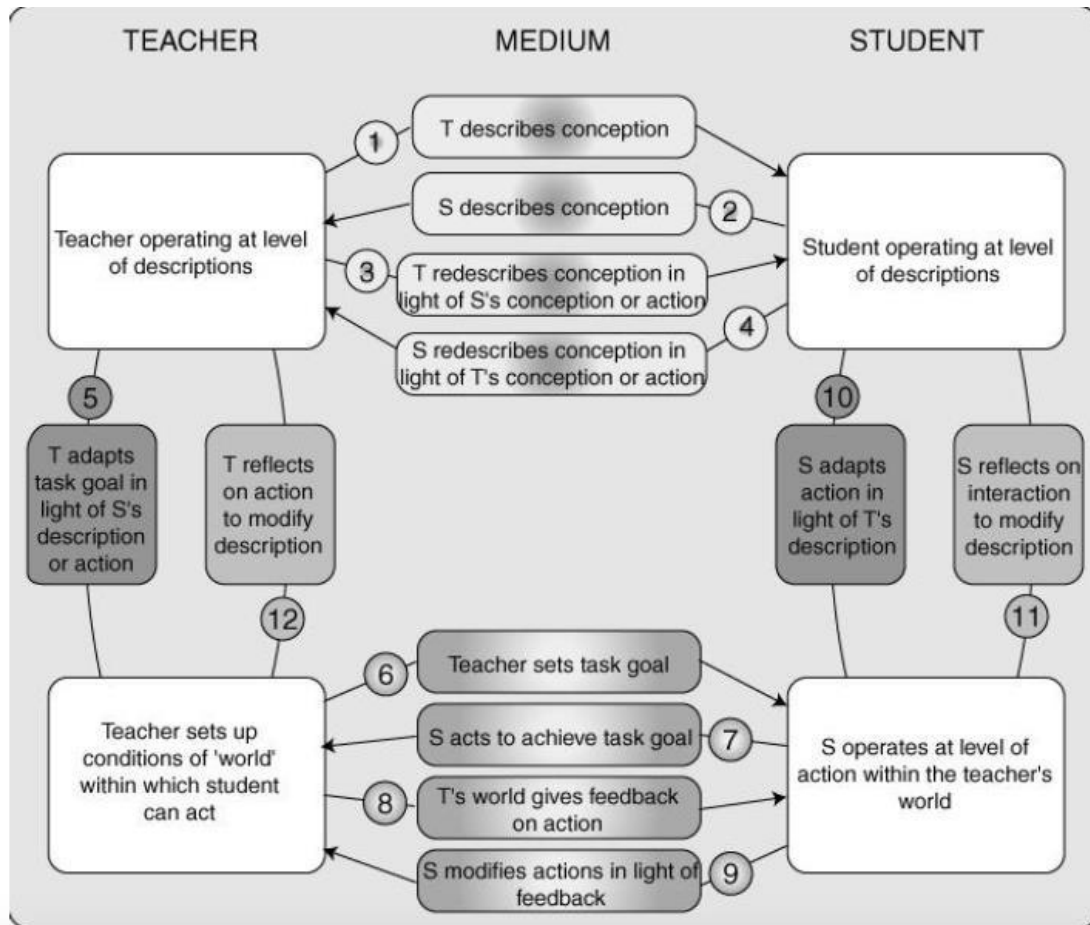
- Ο ρυθμός μάθησης πρέπει να είναι ελεγχόμενος από τους μαθητές ώστε να έχουν τον χρόνο για να προβληματιστούν σχετικά με τον κύκλο στόχος -δράση- ανάδραση, προκειμένου να αναπτύξουν την αντίληψη τους για το στόχο του θέματος.

Το Συνομιλιακό Πλαίσιο μαθησιακής διαδικασίας αποτυπώνεται στα παρακάτω σχήματα:

Figure 1.

Σχήμα 5: Το συνομιλιακό μοντέλο της Laurillard, εκδοχή 1

Σχήμα 6: Το Συνομιλιακό μοντέλο της Laurillard, εκδοχή 2

Σύμφωνα με τα ανωτέρω σχήματα ο μαθητής και ο δάσκαλος αλληλοεπιδρούν μέσω κάποιου/ων μέσου/ων μέσα. Ο καθένας τους λειτουργεί σε επίπεδο περιγραφών του στόχου του θέματος και ενεργειών σε ένα περιβάλλον εργασίας. Τα βέλη αντιπροσωπεύουν δραστηριότητες μάθησης και διδασκαλίας που συνιστούν τις διαλογικές σχέσεις εντός και μεταξύ των 2 συμμετεχόντων.

- Η διαλεκτική διαδικασία αναπαρίσταται ως μια σειρά δραστηριοτήτων από τον εκπαιδευτικό και τον μαθητή σχετικά με τις περιγραφές του θεματικού στόχου: περιγραφή και αναπεριγραφή της αντίληψης του κάθε συμμετέχοντα για τον στόχο αυτόν [δραστηριότητες 1-4].
- Η προσαρμοστική διαδικασία αναπαρίσταται ως δραστηριότητες [5 και 10] που είναι εξωτερικές τόσο στο εκπαιδευτικό όσο και στο μαθητή, κάθε ένας από τους οποίους προσαρμόζει τις ενέργειες του στο επίπεδο της εργασίας υπό το φως της διαλεκτικής διαδικασίας στο επίπεδο της περιγραφής.

«Στυλιανός Τσιουδάκης», «"Σχεδιασμός, Υλοποίηση, Αποτίμηση διαδραστικού εκπαιδευτικού υλικού με τη μέθοδο της ΕξΑΕ, με θέμα: Εισαγωγή στο Τουριστικό Μάνατζμεντ, για ενήλικες εκπαιδευόμενους "»

- Η διαδραστική διαδικασία αναπαρίσταται ως μία σειρά δραστηριοτήτων [6 έως 9] από τον εκπαιδευτικό και τον μαθητή στο επίπεδο του περιβάλλοντος της εργασίας που θέτουν και στοχεύουν στην επίτευξη του στόχου της εργασίας, δίνουν και ενεργούν με ανατροφοδότηση υπό το πρίσμα του στόχου της εργασίας.
- Η αναστοχαστική διαδικασία αναπαρίσταται ως δραστηριότητες [11 και 12] εσωτερικές τόσο για τον εκπαιδευτικό όσο και για τον μαθητή, καθένας από τους οποίους αναστοχάζεται την αλληλεπίδραση σε επίπεδο εργασίας προκειμένου να επαναπροσδιορίσει τις αντιλήψεις του σε επίπεδο περιγραφής του θεματικού στόχου.

Αυτό το πλαίσιο συνομιλίας για την περιγραφή της μαθησιακής διαδικασίας μπορεί να εφαρμοστεί σε επίπεδο ακαδημαϊκής μαθησιακής κατάστασης, όμως δεν είναι εφαρμόσιμο στη μάθηση μέσω εμπειρίας, ούτε στην «καθημερινή» μάθηση. Ο χαρακτηρισμός της διαδικασίας διδασκαλίας- μάθησης ως επαναλαμβανόμενη συνομιλία δεν είναι καινούργια ιδέα. Ο Paul Ramsden έχει ήδη αναφέρει ότι η διδασκαλία είναι ένα είδος συνομιλίας. Ο κύκλος μάθησης του Kolb (Kolb, 1984, οπ. αναφ. στο Laurillard, 2002) αναφέρει ότι η μάθηση πραγματοποιείται μέσω ενός επαναληπτικού κύκλου εμπειρίας που ακολουθείται από ανατροφοδότηση η οποία αντανακλάται και στη συνέχεια χρησιμοποιείται για την αναθεώρηση της δράσης (ισοδυναμεί με τις δραστηριότητες 6, 7, 8, 11, 10, 9 στο σχήμα 1). Ο Gordon Pask επισημοποίησε την ιδέα της μάθησης ως συνομιλίας στη θεωρία της συνομιλίας (Pask, 1976, οπ. αναφ. στο Laurillard, 2002) η οποία περιλάμβανε τον διαχωρισμό των “περιγραφών” και των “συμπεριφορών κατασκευής μοντέλων” και τον ορισμό της κατανόησης ως “προσδιοριζόμενη από δύο επίπεδα συμφωνίας». Ο Vygotsky (1962, οπ. αναφ. στο Laurillard, 2002) έκανε το ίδιο είδος διάκρισης μεταξύ των «αυθόρμητων» εννοιών της καθημερινής μάθησης και των «επιστημονικών» εννοιών της σχολικής τάξης. Ο ίδιος επίσης αναφέρει ότι το ξεκίνημα μιας αυθόρμητης έννοιας μπορεί συνήθως να αποδοθεί σε μία πρόσωπο με πρόσωπο συνάντηση με μία συγκεκριμένη κατάσταση ενώ μία επιστημονική έννοια περιλαμβάνει εξαρχής μία διαμεσολαβημένη στάση απέναντι στο αντικείμενο της.

2. Το Μοντέλο των Κύκλων Μάθησης των Mayes & Fowler

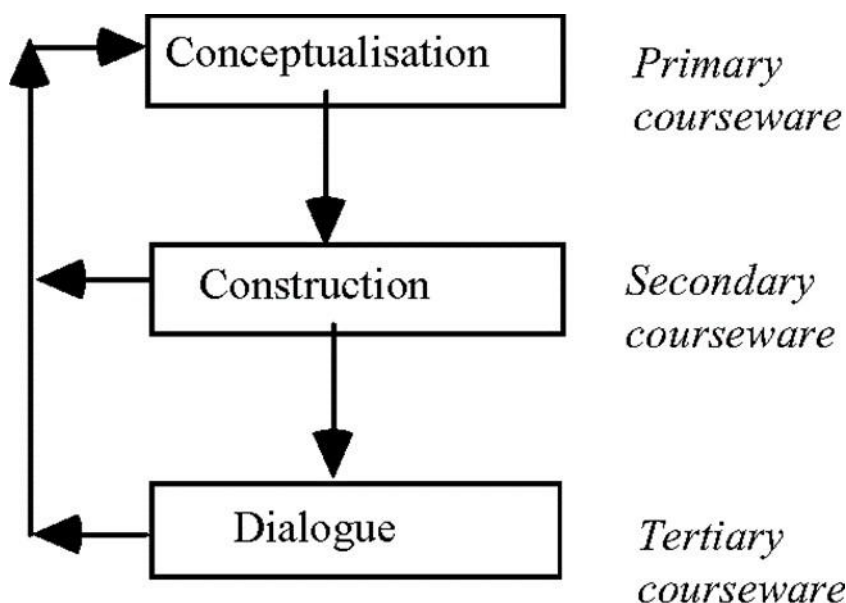
Στη συνέχεια θα αναφερθούμε στο δεύτερο μοντέλο, αυτό των Mayes & Fowler(1999), στο οποίο ο μαθητής πρέπει να μετακινείται αβίαστα στο εννοιολογικό επίπεδο αλλά στη συνέχεια πρέπει να ασχολείται με το υποκείμενο νόημα. Δηλαδή πρέπει να κάνει το μαθητή να σκέφτεται και όχι να αντιμετωπίζει τη διαδικασία της μάθησης ως μία συμβατική εργασία, σαν να πρόκειται δηλαδή για ένα ακόμα είδος εργασίας με μία σειρά προβλημάτων που πρέπει να επιλυθούν, με μία δομημένη σειρά ρουτίνας. Αυτό οφείλεται στο γεγονός ότι η μάθηση είναι ένα υποπροϊόν του να κάνεις κάτι άλλο. Αυτό το κάτι άλλο είναι που χρειάζεται υποστήριξη. Τα εύχρηστα συστήματα περιλαμβάνουν την αξιοποίηση των προ-υπαρχουσών γνώσεων του χρήστη. Ομοίως το αποτελεσματικό εκπαιδευτικό υλικό περιλαμβάνει πληροφορίες για τις οποίες υπάρχει ήδη ένα πλαίσιο εξαγωγής νοήματος. Έτσι και οι δύο έννοιες χρηστικότητα και αποτελεσματικότητα της μάθησης περιλαμβάνουν το ρόλο της προηγούμενης μάθησης. Το μοντέλο αυτό για να γίνει πιο κατανοητό καλό είναι να τονίσουμε τέσσερα βασικά σημεία:

- Το πρώτο σημείο είναι ότι η μάθηση είναι καλύτερο να θεωρηθεί ως υποπροϊόν της κατανόησης και ότι η κατανόηση πρέπει να οικοδομηθεί από τον κάθε μαθητή κατά την εκτέλεση των καθηκόντων.
- Δεύτερον η ανάπτυξη της κατανόησης εξαρτάται από τη συχνή ανατροφοδότηση ιδίως από τους καθηγητές και τους συμμαθητές.
- Τρίτον ότι είναι χρήσιμο να μοντελοποιείται η μάθηση ως μία εξέλιξη μέσω σταδίων
- Και τέταρτον ότι η κάθε μάθηση εντάσσεται σε ένα προσωπικό κοινωνικό και οργανωτικό πλαίσιο.

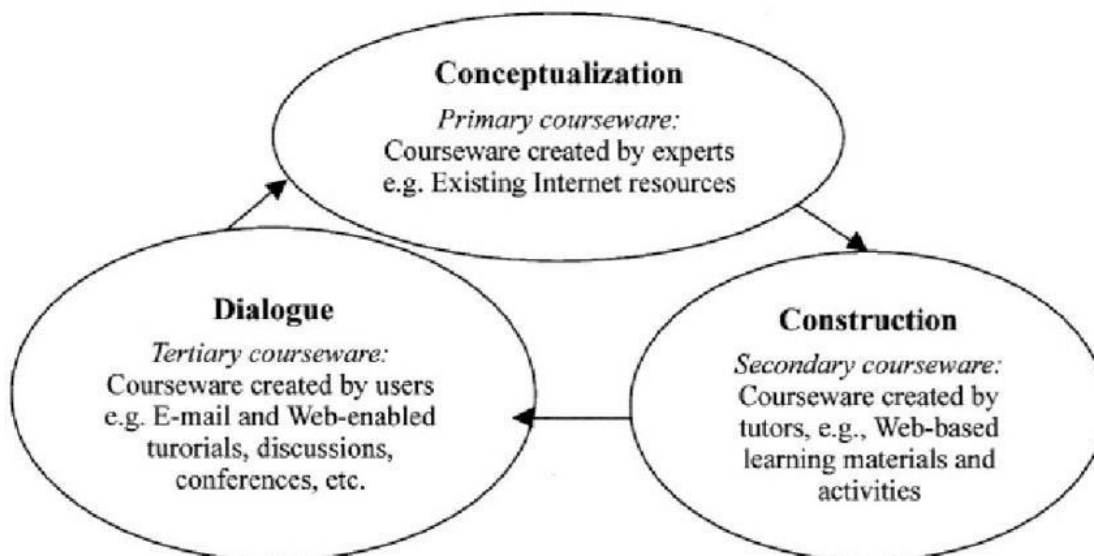
Εν κατακλείδι, η εννοιολογική μάθηση είναι ένας επαναλαμβανόμενος κύκλος εννοιολόγησης – κατασκευής – διαλόγου, όπου η κατασκευή νοήματος και η δομική αυτού σε σχέση με άλλες κρίσεις είναι τα κρίσιμα σημεία που πρέπει να στηρίζει ένα εκπαιδευτικό λογισμικό και η βασική μονάδα της εννοιολογικής μάθησης είναι ένας κύκλος (Kolb, 1984· Mayes, 1995, οπ. αναφ. στο Mayes & Fowler, 1999) όπου περιλαμβάνει την εννοιολόγηση, την κατασκευή και την εφαρμογή/διάλογο. Τα τρία δηλαδή αυτά είδη μάθησης βρίσκονται σε μία συνεχή διαδικασία βελτίωσης της κατανόησης. Η αναπτυξιακή πτυχή της εννοιολόγησης, θα μπορέσει να γίνει πιο κατανοητή να αναλύσουμε δύο ακόμα βασικά στοιχεία:

- την εκτέλεση των μαθησιακών καθηκόντων που οδηγούν σε κάποιο αποτέλεσμα από το οποίο προκύπτει η μάθηση ως προϊόν και την εφαρμογή της αναπτυσσόμενης εννοιολόγησης σε νέα πλαίσια. Συγκεκριμένα:
  - η εννοιολόγηση αναφέρεται στην αρχική επαφή του χρήστη με τις έννοιες άλλων ανθρώπων. Πρόκειται για μία αλληλεπίδραση μεταξύ του προϋπάρχοντος πλαισίου κατανόησης του μαθητή και μιας νέας έκθεσης.
  - η κατασκευή αναφέρεται στη διαδικασία οικοδόμησης και συνδυασμού εννοιών μέσω της χρήσης τους για την εκτέλεση ουσιαστικών εργασιών.
  - η εφαρμογή σχετίζεται με τη δοκιμή και το συντονισμό των εννοιών μέσω της χρήσης σε εφαρμοσμένα πλαίσια στην εκπαίδευση. Ωστόσο, όπως έχει επισημάνει η Laulligard (2002) ο στόχος είναι ο έλεγχος της κατανόησης συχνά αφηρημένων εννοιών. Το στάδιο αυτό χαρακτηρίζεται στην εκπαίδευση καλύτερα ως διάλογος.

Λαμβάνοντας υπόψη τα τρία αυτά στάδια μάθησης θα πρέπει να διακρίνουμε το εκπαιδευτικό υλικό σε: πρωτογενές, δευτερογενές και τριτοβάθμιο όπως παρουσιάζεται στο σχήμα 1&2.

Σχήμα 7: Ο κύκλος της μάθησης και τα αντίστοιχα εκπαιδευτικά υλικά, εκδοχή 1

Σχήμα 8: Ο κύκλος της μάθησης και τα αντίστοιχα εκπαιδευτικά υλικά, εκδοχή 2

Όπου το πρωτογενές υλικό είναι εκπαιδευτικό υλικό που προορίζεται κυρίως για την παρουσίαση του γνωστικού αντικειμένου και συνήθως εγγράφεται από έμπειρους γνώστες του αντικειμένου, αλλά σχεδιάζεται και προγραμματίζεται από ειδικούς στη εκπαίδευση και τη δημιουργία εκπαιδευτικού υλικού.

Το δευτερεύον εκπαιδευτικό υλικό περιγράφει το περιβάλλον και το σύνολο των εργαλείων με το οποίο ο εκπαιδευόμενος εκτελεί μαθησιακές εργασίες και τις ίδιες τις εργασίες και το υλικό των εργασιών.

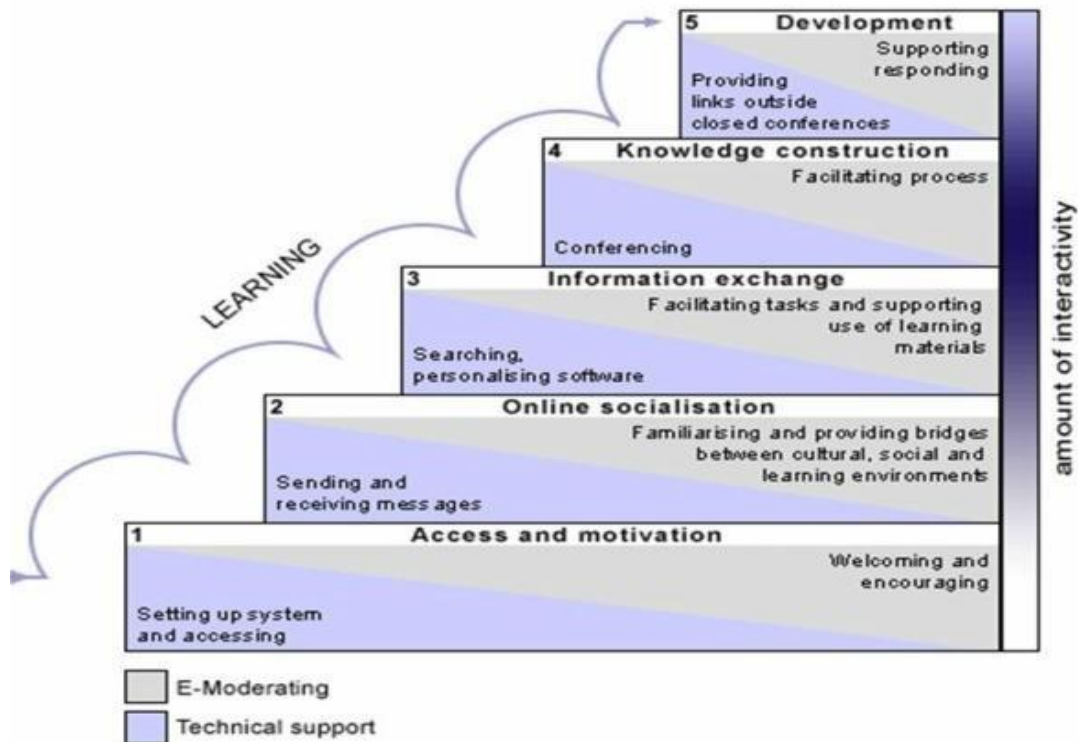
Το τριτογενές εκπαιδευτικό υλικό είναι υλικό που παρήχθη από προηγούμενους εκπαιδευόμενους κατά τη διάρκεια της εκπαιδευτικής διαδικασίας, που προϋποθέτει όπως έχουμε πει συζήτηση, αξιολόγηση και αυτοαξιολόγηση. Και φυσικά είναι από αποτέλεσμα της αλληλεπίδρασης μεταξύ μαθητών με το υλικό, με το καθηγητή, αλλά και μεταξύ τους.

Να τονίσουμε εδώ ότι τη μερίδα του λέοντος του εκπαιδευτικού υλικού, που δημιουργείται πιά, την κατατάσσουμε κυρίως στο πρωτογενές.

3. Το Μοντέλο 5 φάσεων της Salmon

Το τρίτο μοντέλο, που είναι αξιομνημόνευτο είναι αυτό που διατύπωσε η Salmon, το οποίο ονόμασε μοντέλο των 5 σταδίων για το διαδίκτυο στην εκπαίδευση και την κατάρτιση. Το μοντέλο αυτό απεικονίζεται στο σχήμα 9.

Το μοντέλο αυτό πρεσβεύει ότι η διαδικασία της μάθησης περιλαμβάνει πολύ περισσότερα πράγματα από την ανάληψη μιας δραστηριότητας σε έναν υπολογιστή. Είναι, όπως λέει, μία περίπλοκη και πολύπλοκη αλληλεπίδραση μεταξύ νευρωνικών γνωστικών, κινητήριων, συναισθηματικών και κοινωνικών διαδικασιών. Είναι δηλαδή μια διαδικασία μετασχηματισμού, που η ενέργεια και η ώθηση λαμβάνουν χώρα όχι ομαλά αλλά με άλματα. Οι εκπαιδευόμενοι μετακινούνται από το γνωστό στο άγνωστο (Dirckinck – Holmfeld, 2002, σπ. αναφ. στο Salmon, 2000). Επίσης θεωρείται ότι οι συμμετέχοντες μαθαίνουν για τη χρήση της δικτύωσης των υπολογιστών παράλληλα με τη μάθηση για το θέμα και μέσω άλλων ανθρώπων. Μεγάλο μέρος της βιβλιογραφίας μέχρι τώρα έκανε διάκριση μεταξύ της μάθησης για τις ΤΠΕ και της μάθησης με ή μέσω των ΤΠΕ (Cloke & Sharif, 2001, σπ. αναφ. στο Salmon, 2000), ενώ στην πράξη η επιτυχία προέρχεται από την ενσωμάτωση.

Σχήμα 9: Το μοντέλο 5 σταδίων της Salmon

Τα πέντε στάδια του μοντέλου είναι :

- Η ατομική πρόσβαση και η δυνατότητα των συμμετεχόντων να χρησιμοποιούν το διαδίκτυο είναι βασικές προϋποθέσεις για τη συμμετοχή στο μάθημα.
- Το δεύτερο στάδιο περιλαμβάνει την καθιέρωση της διαδικτυακής ταυτότητας τους και στη συνέχεια την εύρεση άλλων ατόμων για να επιδράσουν μεταξύ τους.
- Στο τρίτο στάδιο οι συμμετέχοντες δίνουν πληροφορίες σχετικές με το μάθημα ο ένας τον άλλον και μέχρι και το στάδιο 3 εμφανίζεται μία αρχική μορφή συνεργασίας.
- Στο στάδιο 4 πραγματοποιούνται ομαδικές συζητήσεις σχετικές με το μάθημα και η αλληλεπίδραση γίνεται πιο συνεργατική, ενώ η επικοινωνία εξαρτάται από την καθιέρωση κοινών αντιλήψεων.
- Στο 5ο στάδιο οι συμμετέχοντες αναζητούν περισσότερα οφέλη από το σύστημα για να τους βοηθήσει να επιτύχουν προσωπικούς στόχους, διερευνούν τον τρόπο ενσωμάτωσης του διαδικτύου σε άλλες μορφές μάθησης και προβληματίζονται σχετικά με τις διαδικασίες μάθησης. Όπως μπορεί να παρατηρήσει κάποιος και στο σχήμα οι συμμετέχοντες απαιτείται να κατακτήσουν ορισμένες τεχνικές δεξιότητες για την επιτυχία της διαδικασίας. Επίσης να τονιστεί ότι κάθε στάδιο προσφέρει και αναπτύσσει διαφορετικές δεξιότητες ηλεκτρονικού συντονισμού . Η «ράβδος διαδραστικότητας» που διατρέχει τα δεξιά της σειράς των βημάτων υποδηλώνει την ένταση της διαδραστικότητας που μπορούν να περιμένουν οι συμμετέχοντες μεταξύ τους σε κάθε στάδιο. Αρχικά, στο πρώτο στάδιο αλληλοεπιδρούν μόνο με έναν ή δύο άλλους, ενώ μετά το δεύτερο στάδιο ο αριθμός των άλλων με τους οποίους αλληλοεπιδρούν και η συχνότητα αυξάνεται σταδιακά, αν και το 5ο στάδιο οδηγεί συχνά σε επιστροφή σε πιο

«Στυλιανός Τσιουδάκης», «"Σχεδιασμός, Υλοποίηση, Αποτίμηση διαδραστικού εκπαιδευτικού υλικού με τη μέθοδο της ΕξΑΕ, με θέμα: Εισαγωγή στο Τουριστικό Μάνατζμεντ, για ενήλικες εκπαιδευόμενους "»

ατομικές συζητήσεις. Η φύση της αλληλεπίδρασης και το είδος των πληροφοριών και των μηνυμάτων των συμμετεχόντων αλλάζουν επίσης μέσα από τα στάδια και τις φάσεις του μοντέλου.

4. Τουρισμός

4.1 Εισαγωγή

Στο κεφάλαιο που ακολουθεί, θα γίνει προσπάθεια να παρουσιάσουμε δύο σημαντικές έννοιες, του τουρισμού και του τουριστικού μάνατζμεντ, ενός τουριστικού κλάδου και μια επιστήμης πολύ σημαντικής που τον αφορά. Άλλωστε το αντικείμενα αυτά πραγματεύεται και το εκπαιδευτικό υλικό που δημιουργήθηκε, προκειμένου βοηθήσουμε στην κατάρτιση ενηλίκων σπουδαστών, που επιθυμούν να επιτύχουν μια καριέρα στο χώρο αυτό, να μπορέσουν να αποκτήσουν όλα τα απαραίτητα εφόδια, που μπορεί να τους προσφέρει η γνώση αυτής της επιστήμης. Τονίστηκε στο σημείο αυτό, ότι η εκπαίδευση αφορά ενήλικες σπουδαστές όχι τυχαία, αφού σκοπός είναι να αναδείξουμε παράλληλα και τις ιδιαιτερότητες της εκπαίδευσης ενηλίκων, που σαφώς διαφοροποιείται σε σχέση με τη σχολική εκπαίδευση, όπως θα δούμε αναλυτικότερα παρακάτω.

4.2 Τουρισμός: έννοια και ιστορική αναδρομή

Τον φαινόμενο του τουρισμού το συναντάμε υπό διάφορες μορφές ανά τους αιώνες, καθώς από τις απαρχές της ανθρωπότητας, η μετακίνηση σε άλλους τόπους, ήταν χαρακτηριστικό της φυλής μας. Από την αρχαιότητα, οι μετακινήσεις πραγματοποιούνταν για λόγους εμπορικούς, θρησκευτικούς ή πολιτισμικούς. Στην αρχαία Ελλάδα, η φιλοξενία αποτελούσε θεμελιώδη κοινωνική αξία, με τον Ξένιο Δία να προστατεύει τους ταξιδιώτες. Οι πρώτες μορφές καταλυμάτων εμφανίζονται ως καταγώγια, ενώ η εξέλιξη των μεταφορικών μέσων (υποζύγια, άμαξες, ιστιοφόρα) διευκόλυνε την πρόσβαση σε απομακρυσμένες περιοχές (ΕΛΙΑ, 2023) Αυτό λοιπόν που ουσιαστικά αλλάζει, μέσα από μια σειρά εξελίξεων και μετασχηματισμών, είναι η μορφή που το φαινόμενο εκφράζεται, αποτελώντας κομβικής σημασίας γεγονός όχι μόνο οικονομικά, αλλά και κοινωνικοπολιτικά θα λέγαμε. Η έννοια του τουρισμού δυσκόλεψε αρκετά τους θεωρητικούς, που στη προσπάθεια τους να διατυπώσουν ένα σαφή και ακριβή ορισμό, διαπίστωναν, ότι η πολυπλοκότητα και η πολύπλευρη διάσταση του φαινομένου, δεν επέτρεψε για καιρό να μπορέσουμε να το περιγράψουμε με πληρότητα. Μία πολύ καλή προσπάθεια θα λέγαμε ότι έρχεται από τον Ν. Αιγινήτη (1929), ο οποίος ορίζει ότι ο τουρισμός είναι η από χώρα σε χώρα ή από τόπο σε τόπο μετάβαση ατόμων σε ομάδες ή μεμονωμένα, με σκοπό τη μικρή ή μεγάλη, όχι όμως μόνιμη, διαμονή, χωρίς άσκηση επαγγέλματος, για λόγους γενικά αναψυχής. Ένα μειονέκτημα του ορισμού αυτού αποτελεί το γεγονός ότι υπάρχουν κάποιοι περιοριστικοί όροι όσον αφορά στο μετακινούμενο άτομο και στις ενέργειες που κάνει κατά τη μετακίνησή του. Για παράδειγμα στη διάρκεια, στη δραστηριότητα της μετακίνησης, στο σκοπό αλλά και στην άσκηση επαγγέλματος. Στη συνέχεια ακολουθεί ο ορισμός του De Meyer, που αναφέρει ότι ο τουρισμός είναι το σύνολο των ανθρώπινων μετακινήσεων και των

«Στυλιανός Τσιουδάκης», «"Σχεδιασμός, Υλοποίηση, Αποτίμηση διαδραστικού εκπαιδευτικού υλικού με τη μέθοδο της ΕξΑΕ, με θέμα: Εισαγωγή στο Τουριστικό Μάνατζμεντ, για ενήλικες εκπαιδευόμενους "»

δραστηριοτήτων που προκύπτουν από αυτές, οι οποίες προκαλούνται από την εξωτερική και πραγματοποίηση του πόθου που αδρανεύει σε διάφορο βαθμό και δημιουργεί την ένταση σε κάθε άτομο. Στον ορισμό αυτό τονίζεται αρκετά το στοιχείο της ψυχικής διάθεσης του κάθε ανθρώπου – η κοινωνική διάσταση δηλαδή που αναφέραμε παραπάνω, η οποία δημιουργεί κάποιες ευνοϊκές καταστάσεις για τουριστική μετακίνηση στη διάρκεια του ελεύθερου χρόνου. Καλό επίσης είναι να αναφέρουμε και τον ορισμό του Schwihk (1924), που θεωρεί ότι ο τουρισμός είναι η κίνηση των ανθρώπων που εγκαταλείπουν προσωρινά τον τόπο της μόνιμης διαμονής τους για λόγους που αφορούν το πνεύμα, το σώμα, ή το επάγγελμα. Στον συγκεκριμένο το σημαντικό σημείο είναι ότι καλύπτονται λόγοι της τουριστικής μετακίνησης, όμως η μετακίνηση αναφέρεται ως εγκατάλειψη, σημείο που δεν ανταποκρίνεται στο εννοιολογικό περιεχόμενο του σύγχρονου τουρισμού. Και τέλος έρχεται ο ορισμός των Hunziker και ο Kraft, που θεωρούσαν πως ο τουρισμός είναι το σύνολο των σχέσεων και εκδηλώσεων που δημιουργούνται από τη διαμονή των αλλοδαπών, αν αυτή δεν έχει σαν αιτία πρόσκαιρες ή μόνιμες κερδοφόρες ενέργειες. Στην περίπτωση αυτού του ορισμού η μετακίνηση παρουσιάζεται σαν μια σύνθετη έννοια, με δεδομένο ότι κατά την διαμονή των αλλοδαπών και μόνο τουριστών σε έναν τουριστικό προορισμό, μπορούν να αναπτυχθούν διάφορες σχέσεις αλλά και να δημιουργηθούν πολλαπλά γεγονότα. Σταδιακά λοιπόν οι ορισμοί ακολουθώντας και την εξελικτική πορεία του φαινομένου μέσα στο χρόνο, παρουσιάζουν το φαινόμενο, όπως αυτό αλλάζει από την αρχική του μορφή στην αρχαιότητα, έως τις μέρες μας, όπου η βιομηχανική επανάσταση και η αστικοποίηση συνέβαλαν στην ανάπτυξη του μαζικού τουρισμού. Η χρήση του σιδηροδρόμου και αργότερα του αεροπλάνου, σε συνδυασμό με την άνοδο της μεσαίας τάξης, οδήγησαν στη θεσμοθέτηση του τουρισμού ως κοινωνικού φαινομένου, που επηρέασε το σύνολο της υφηλίου, με περισσότερη επιρροή στις αναπτυγμένες και αναπτυσσόμενες χώρες, όπου ο μέσος πολίτης άρχισε να αποκτά οικονομική ευμάρεια, αλλά και με την εφαρμογή του τουριστικού και των αδειών, ελεύθερο χρόνο για ξόδεμα.

4.3 Η ελληνική περίπτωση

Η Ελλάδα, με την πλούσια πολιτιστική της κληρονομιά, αποτέλεσε πόλο έλξης για περιηγητές και τουρίστες ήδη από τον 19ο αιώνα, καθώς ήταν πόθος για τους περισσότερους από αυτούς, η επίσκεψη στα αρχαιοελληνικά μνημεία, αλλά και στην αγνή πανέμορφη ελληνική ύπαιθρο. Επίσης η φήμη των Ελλήνων πολεμιστών της επανάστασης του 1821, οι ιστορίες από τις πιο ένδοξες μάχες, αλλά και οι θυσίες τους, φάνταζαν μέσα στα πλούσια σαλόνια της Ευρώπης, ως θεικές μορφές που ζούσαν σε ένα τόπο, που έπρεπε όλοι να επισκεφτούν (Tourismos Marketing Ellada, 2022). Έτσι σταθερά και δυναμικά η ροή των τουριστών αυξήθηκε προς την χώρα μας, δημιουργώντας το φαινόμενο, όπως το βιώνουμε σήμερα. Ένα ελληνικό τουρισμό, που χαρακτηρίζεται από πολυμορφία, τεχνολογική ενσωμάτωση και αυξανόμενη ευαισθησία σε ζητήματα βιωσιμότητας. Σύμφωνα με τα στοιχεία του ΙΝΣΕΤΕ (2025), το 2024 καταγράφηκαν:

- 40,4 εκατομμύρια αφίξεις (+12,8% από το 2023)
- Έσοδα 21,7 δισ. ευρώ (+5,4%)
- Αύξηση επισκεπτών από ΗΠΑ και λοιπές χώρες της αμερικανικής ηπείρου κατά 50% σε σχέση με το 2022
- Επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου, με σημαντική αύξηση τον Δεκέμβριο (+15,3% στις αφίξεις)

Η Ελλάδα ως τουριστικός προορισμός, ανταγωνίζεται επάξια όλες τις χώρες της μεσογειακής Λεκάνης, και ασφαλώς το μέλλον διαγράφεται ευοίωνο, από τη στιγμή που θα καινοτομήσει και να μετασχηματίσει το προϊόντος, προσφέροντας ποιότητα και βιωσιμότητα.

4.4 Τουριστικό Μάνατζμεντ

4.4.1 Η έννοια του Τουριστικού Μάνατζμεντ

Αναζητώντας το τρόπο λειτουργίας και τη διοικητική δομή των ξενοδοχείων, στις αρχές του 20' αιώνα στην Ελλάδα, διαπίστωνες ότι είχε υιοθετηθεί μια στρατιωτική λογική, καθώς δεν υπήρχε πρότερη εμπειρία διοίκησης και διαχείρισης προσωπικού στην Ελλάδα, πλην του στρατού, που λόγω της πολύχρονης και έμπειρης πορείας του λόγω πολέμων, είχε αναπτυχθεί και δομηθεί ποιοτικά (Ζοπουνίδης Κωνσταντίνος, Τουριστικό Μάνατζμεντ, Εκδόσεις Κλειδάριθμος).. Η κύρια δομή πλαισιώνονταν από το Διευθυντή, που λειτουργούσε ως διοικητής, με απόλυτη εξουσία και έλεγχο, τον περίφημο προσωπάρχη και τον maître d hotel, θέση κλειμμένη, από τα παριζιάνικα σαλόνια του 19^{ου} αιώνα. Όμως δεν λάμβανε, η δομή αυτή, υπόψιν της ένα ζωτικό παράγοντα, τον άνθρωπο, και δει τον Έλληνα, με τα χαρακτηριστικά που τον διέπουν, απόλυτα επηρεασμένα από τις δύσκολες εποχές, που μόλις είχαν γίνει παρελθόν. Αυτό οδήγησε σε αποτυχία του μοντέλου και χρειάστηκε πολύς χρόνος, έως ότου γεννηθεί ένα εκπαιδευτικό σύστημα τέτοιο, που να μπορεί να καθοδηγήσει τις τουριστικές επιχειρήσεις της Ελλάδας σε τροχιά εξυγχρονισμού και ανάπτυξης σε έναν κλάδο που βασίζεται κυρίως στην εμπειρία και στην παροχή άυλων υπηρεσιών. Εδώ λοιπόν έρχεται η επιστήμη του τουριστικού μάνατζμεντ να οδηγήσει αυτή την διαδικασία διοίκησης στην επιτυχία, μέσα από μια σειρά δομημένων λειτουργιών όπως της ανάπτυξης προϊόντων, της διοίκησης προορισμών, το μάρκετινγκ, τη διαχείριση ποιότητας και την βιώσιμη χρήση φυσικών και πολιτιστικών πόρων (Goeldner & Ritchie, 2012). Το **τουριστικό μάνατζμεντ** λοιπόν είναι ο κλάδος της διοικητικής επιστήμης, που ασχολείται με τον σχεδιασμό, την οργάνωση, την καθοδήγηση και τον έλεγχο των δραστηριοτήτων που σχετίζονται με την παραγωγή και παροχή τουριστικών προϊόντων και υπηρεσιών, με στόχο την ικανοποίηση των αναγκών και προσδοκιών των επισκεπτών, τη βιώσιμη αξιοποίηση των διαθέσιμων πόρων και τη διασφάλιση της ανταγωνιστικότητας των τουριστικών επιχειρήσεων και προορισμών (Κουρτέσας, 2005).

4.5 Εκπαίδευση ενηλίκων

Ένα ιδιαίτερο και αρκετά δύσκολο κεφάλαιο στη παιδαγωγική επιστήμη, είναι η φιλοσοφία και η παιδαγωγική τεχνική της εκπαίδευσης ενηλίκων. Αφορά ένα δύσκολο και απαιτητικό κοινό, που έρχεται μέσα από απογοητεύσεις από την κλασική παιδεία, με δυσπιστία απέναντι στο εκπαιδευτή και με άγνοια των εκπαιδευτικών αναγκών, που πραγματικά έχει. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα να οδηγεί τον εκπαιδευτή να καλείται να διατελέσει πέραν του ενός ρόλου, αφού εκτός από δάσκαλος, πρέπει να υπηρετήσει εξίσου και το ρόλο του φίλου, του συναδέλφου, του καθοδηγητή, του υποστηρικτή και πολλές φορές του ψυχολόγου, αν θέλει να έχει επιτυχημένη πορεία η εκπαιδευτική διαδικασία. Για να γίνουμε όμως πιο σαφής απαιτείται να ορίσουμε κάποιες συνιστάμενες, της εκπαίδευσης ενηλίκων, που χρειάζονται αποσαφήνιση.

Καταρχήν τι εννοούμε ενήλικα, καθώς τόσο η νομοθεσία, όσο και η παιδαγωγική θεωρία δεν είναι απόλυτα σαφής. Σύμφωνα με τον (Hiemstra,1991) ως ενήλικα θεωρούμε κάποιον που έχει κατακτήσει ένα επίπεδο ωριμότητας τέτοιο που να του επιτρέπει να αναλάβει την ευθύνη για τον εαυτό του συμπεριλαμβανομένων και των οικονομικών ευθυνών τόσο σε ατομικό επίπεδο αλλά ακόμα και για τρίτους. Σύμφωνα με τους νομοθέτες, το ηλικιακό όριο είναι εκείνο που καθορίζει την ενηλικίωση και μπορεί να ποικίλει ανάλογα τη χώρα. Στην Ελλάδα είναι το 18^ο έτος, στην Αμερική και στην Αυστραλία το 21^ο κ.λπ. Σύμφωνα ακόμα με μια μερίδα εκπαιδευτικών του πεδίου, ζωτικής σημασίας χαρακτηριστικό της ενηλικίωσης είναι η ποσότητα και η ποιότητα των εμπειριών, που έχει αποκτήσει ένα άτομο στη πορεία της ζωής του, που αυτές τον ολοκληρώνουν και τον ωριμάζουν. Το βέβαιο είναι ότι τίποτα από τα παραπάνω δεν είναι λάθος, αλλά ούτε και απόλυτα ορθά. Μάλλον ένας συνδυασμός των παραγόντων αυτών οδηγεί στην ενηλικίωση εν τέλει και διαφέρει η κάθε περίπτωση ανθρώπου. Για αυτό και καλούμαστε ως εκπαιδευτικοί ενηλίκων, να ασχοληθούμε ξεχωριστά με κάθε μαθητή, αξιολογώντας το επίπεδο ωριμότητας του και προσαρμόζοντας, όσο το δυνατόν καλύτερα, την εκπαιδευτική διαδικασία, στην δική του προσωπικότητα.

Μια ακόμα συνιστάμενη, που είναι σημαντικό να καθορίσουμε είναι το είδος της εκπαίδευσης, που καλούμαστε να φέρουμε σε πέρας. Προσχεδιασμένο από κάποιον εκπαιδευτικό φορέα, για να ικανοποιήσει οποιαδήποτε ανάγκη κατάρτισης ή ενδιαφέρον που ενδέχεται να πραγματοποιηθεί σε οποιοδήποτε στάδιο της ζωής ενός ανθρώπου που έχει υπερβεί την ηλικία της υποχρεωτικής εκπαίδευσης και η κύρια δραστηριότητά του δεν είναι πλέον η εκπαίδευση. Η «σφαίρα» της, επομένως, καλύπτει μη επαγγελματικές, επαγγελματικές, γενικές, τυπικές και μη τυπικές σπουδές, καθώς επίσης και την εκπαίδευση που έχει συλλογικό κοινωνικό σκοπό» (ΟΟΣΑ, 1977 στο Rogers, 1999, 55)

5 Βιβλιογραφική ανασκόπηση συναφών εμπειρικών ερευνών για την αξιοποίηση ψηφιακού περιεχομένου στη σχολική εξ αποστάσεως εκπαίδευση

5.1 Εισαγωγή

Στο κεφάλαιο αυτό, έγινε μια σημαντική προσπάθεια να αναζητηθούν αντίστοιχες έρευνες με θέμα παρεμφερές με το δικό μας. Οι λέξει κλειδιά που χρησιμοποιήθηκαν στην αναζήτηση ήταν οι:

1. Εξ αποστάσεως εκπαίδευση
2. Εκπαίδευση ενηλίκων
3. Δημιουργία εκπαιδευτικού υλικού
4. Τουρισμός
5. Τουριστικό μάνατζμεντ

Από το σύνολο των ευρημάτων, επελέγησαν εκείνες, που θεωρήθηκε ότι τα αποτελέσματα του, μπορούν να με βοηθήσουν να διευρύνω τα αποτελέσματα της έρευνας μου και να μπορέσω να αποδώσω ευρήματα, που θα πάνε την εκπαίδευση ενηλίκων στο τουρισμό, με την εξ αποστάσεως μέθοδο, ένα βήμα πιο κοντά στη πληρότητα.

5.2 Η πρώτη έρευνα: Μελέτη περίπτωσης αναφορικά με Σχεδιασμός ενός Μαζικού Ανοικτού Διαδικτυακού Μαθήματος (MOOC) με θέμα τις Τεχνολογίες Πληροφορικής και Επικοινωνιών στον Έξυπνο Τουρισμό.

Η έρευνα της Άννας Μαρίας Πάσχου (2024), με τίτλο «Σχεδιασμός ενός Μαζικού Ανοικτού Διαδικτυακού Μαθήματος (MOOC) με θέμα τις Τεχνολογίες Πληροφορικής και Επικοινωνιών στον Έξυπνο Τουρισμό», πραγματοποιήθηκε στην Ελλάδα και συγκεκριμένα στην περιοχή της Αθήνας. Η εργασία επικεντρώθηκε στον σχεδιασμό και την ανάπτυξη ενός Μαζικού Ανοικτού Διαδικτυακού Μαθήματος (MOOC), το οποίο απευθύνεται σε επιχειρηματίες και εργαζόμενους του τουριστικού κλάδου. Στόχος ήταν η ενίσχυση της ικανότητάς τους να διαχειρίζονται αποτελεσματικότερα τους διαθέσιμους πόρους και να αξιοποιούν σύγχρονες τεχνολογίες για τη βελτίωση της ποιότητας των παρεχόμενων υπηρεσιών και τη διεύρυνση του κοινού τους.

«Στυλιανός Τσιουδάκης», «"Σχεδιασμός, Υλοποίηση, Αποτίμηση διαδραστικού εκπαιδευτικού υλικού με τη μέθοδο της ΕξΑΕ, με θέμα: Εισαγωγή στο Τουριστικό Μάνατζμεντ, για ενήλικες εκπαιδευόμενους "»

Ειδικότερα, η διπλωματική εργασία έθεσε ως επιμέρους στόχους: (α) την παρουσίαση των έξυπνων τεχνολογιών που εφαρμόζονται στον τομέα του τουρισμού, (β) την εξοικείωση των εκπαιδευόμενων με τις διαθέσιμες τεχνολογικές λύσεις, και (γ) την ανάπτυξη των ψηφιακών δεξιοτήτων τους, με έμφαση στην πρακτική εφαρμογή τους στον έξυπνο τουρισμό.

Συμμετέχοντες

Στην έρευνα συμμετείχαν επτά (7) άτομα με επαγγελματική εμπειρία στον χώρο του τουρισμού, συμπεριλαμβανομένων υπαλλήλων και ιδιοκτητών τουριστικών επιχειρήσεων. Το προφίλ των συμμετεχόντων επέτρεψε την αποτύπωση στοχευμένων απόψεων και στάσεων σχετικά με τη λειτουργικότητα και την παιδαγωγική καταλληλότητα του ΜΟΟC.

Ερευνητικά Ερωτήματα

Η εργασία διερεύνησε τα ακόλουθα ερευνητικά ερωτήματα:

1. Το εκπαιδευτικό υλικό διέπεται από τις αρχές και τη μεθοδολογία της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, όπως αυτές προσεγγίζονται στο μοντέλο των West & Λιοναράκη;
2. Έχει σχεδιαστεί το υλικό σύμφωνα με τις αρχές της Πολυμεσικής Μάθησης;
3. Ποιες είναι οι στάσεις και οι απόψεις των εκπαιδευτικών σχετικά με το συγκεκριμένο εκπαιδευτικό υλικό;
4. Ποιες είναι οι στάσεις και οι απόψεις των μαθητών απέναντι στο υλικό;

Θεωρητικό Πλαίσιο

Ο σχεδιασμός του ΜΟΟC βασίστηκε:

- στις αρχές της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης και στο μοντέλο West–Λιοναράκη (Λιοναράκης, 2001),
- στη γνωστική θεωρία πολυμεσικής μάθησης του Mayer (2020),
- στις σύγχρονες θεωρίες νέων μορφών εκπαίδευσης των Stracke & Tisolini (2021),
- καθώς και στις θεωρητικές προσεγγίσεις των Siemens και Downes (2008) και Masters (2011), οι οποίοι καθόρισαν θεμελιωδώς την έννοια και τη δομή των Μαζικών Ανοικτών Διαδικτυακών Μαθημάτων.

Εργαλείο Συλλογής Δεδομένων

Για τη συλλογή δεδομένων χρησιμοποιήθηκε ηλεκτρονικό ερωτηματολόγιο Google Forms. Το ερωτηματολόγιο περιλάμβανε τρία μέρη:

«Στυλιανός Τσιουδάκης», «"Σχεδιασμός, Υλοποίηση, Αποτίμηση διαδραστικού εκπαιδευτικού υλικού με τη μέθοδο της ΕξΑΕ, με θέμα: Εισαγωγή στο Τουριστικό Μάνατζμεντ, για ενήλικες εκπαιδευόμενους "»

- δημογραφικά στοιχεία (φύλο, επίπεδο γνώσεων πληροφορικής, επαγγελματική σχέση με τον τουρισμό),
- αξιολόγηση της δομής του μαθήματος μέσω πέντε ερωτήσεων σε 5βάθμια κλίμακα Likert,
- αξιολόγηση των ασκήσεων και δραστηριοτήτων του μαθήματος, επίσης σε 5βάθμια κλίμακα Likert.

Συμπεράσματα της Έρευνας

Τα ευρήματα της έρευνας ανέδειξαν ότι τα Μαζικά Ανοικτά Διαδικτυακά Μαθήματα αποτελούν ευέλικτο εκπαιδευτικό εργαλείο, το οποίο διευκολύνει την απόκτηση γνώσεων με διαδραστικό και αυτορυθμιζόμενο τρόπο. Στο πλαίσιο της ασύγχρονης μάθησης, οι εκπαιδευόμενοι είχαν τη δυνατότητα να οικοδομήσουν τις γνώσεις τους σταδιακά και να τις αξιοποιήσουν στο επαγγελματικό τους περιβάλλον.

Η ενεργή συμμετοχή τους ενισχύθηκε σημαντικά από το πλήθος των δραστηριοτήτων ανά θεματική ενότητα, γεγονός που επέδρασε θετικά στην αποτελεσματικότητα της μαθησιακής διαδικασίας. Η διαδραστικότητα και η προσεκτική σχεδίαση του υλικού φάνηκε να συμβάλλουν ουσιαστικά στη μαθησιακή εμπειρία.

Προτάσεις για Περαιτέρω Έρευνα

Προτείνεται η περαιτέρω διερεύνηση τρόπων εμπλουτισμού των MOOCs μέσω της ενσωμάτωσης σύγχρονων τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών, προκειμένου να ενισχυθεί η πρακτική εφαρμογή της γνώσης στον έξυπνο τουρισμό. Ωστόσο, υπογραμμίζεται η ανάγκη σύνδεσης των νέων τεχνολογικών εργαλείων με τις θεμελιώδεις αρχές της κλασικής εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, ώστε τα MOOCs να λειτουργούν συμπληρωματικά και να οδηγούν σε ολοκληρωμένο παιδαγωγικό αποτέλεσμα.

5.3 Η δεύτερη έρευνα: Μελέτη περίπτωσης αναφορικά με σχεδιασμός, υλοποίηση & αποτίμηση περιβάλλοντος ανακαλυπτικής - βιωματικής μάθησης για ενήλικες, που βασίζεται σε παιχνίδι επαυξημένης πραγματικότητας με την χρήση κινητών συσκευών στο πεδίο της πολιτιστικής κληρονομιάς.

Η έρευνα των Στρατικόπουλου Κωνσταντίνου και Αναστασιάδη Παναγιώτη (2022), με τίτλο «Σχεδιασμός, υλοποίηση και αποτίμηση περιβάλλοντος ανακαλυπτικής - βιωματικής μάθησης για ενήλικες, που βασίζεται σε παιχνίδι επαυξημένης πραγματικότητας με τη χρήση κινητών συσκευών στο πεδίο της πολιτιστικής κληρονομιάς», πραγματοποιήθηκε στην Ελλάδα, και ειδικότερα στην Κρήτη.

**«Στυλιανός Τσιουδάκης», «"Σχεδιασμός, Υλοποίηση, Αποτίμηση
διαδραστικού εκπαιδευτικού υλικού με τη μέθοδο της ΕξΑΕ, με
θέμα: Εισαγωγή στο Τουριστικό Μάνατζμεντ, για ενήλικες
εκπαιδευόμενους "»**

Σκοπός της έρευνας

Η συγκεκριμένη μελέτη είχε ως κύριο στόχο τον σχεδιασμό, την ανάπτυξη και την αποτίμηση ενός περιβάλλοντος ανακαλυπτικής και βιωματικής μάθησης για ενήλικες, στο πλαίσιο της πολιτιστικής κληρονομιάς, αξιοποιώντας τεχνολογίες επαυξημένης πραγματικότητας (ΕΠ) μέσω κινητών συσκευών. Για την επίτευξη του σκοπού αυτού δημιουργήθηκε το εκπαιδευτικό παιχνίδι «Ο Βιτσέντζο και τα χαμένα μνημεία του Ρεθύμνου».

Η έρευνα υλοποιήθηκε σε δύο στάδια. Στο πρώτο στάδιο συλλέχθηκαν δεδομένα μέσω συμμετοχικής παρατήρησης, ενώ στο δεύτερο στάδιο αξιοποιήθηκε ερωτηματολόγιο με κλειστές και ανοιχτές ερωτήσεις. Τα ευρήματα έδειξαν ότι η συμμετοχή στο παιχνίδι ήταν για τους ενήλικες μια ευχάριστη, ενδιαφέρουσα και απολαυστική εμπειρία, παρότι εντοπίστηκαν προβλήματα τεχνολογικής φύσης και προσβασιμότητας που επηρέασαν τη μαθησιακή διαδρομή.

Συμμετέχοντες

Στο πρώτο στάδιο της έρευνας εφαρμόστηκε σκόπιμη δειγματοληψία ευκολίας (Ισαρη & Πουρκός, 2015), με τη συμμετοχή δέκα (10) ενηλίκων και ενός μαθητή δημοτικού.

Στο δεύτερο στάδιο χρησιμοποιήθηκε επίσης δειγματοληψία ευκολίας, με τη συμμετοχή τριάντα (30) ενηλίκων συμμετεχόντων, οι οποίοι πληρούσαν δύο κριτήρια: α) ήταν ενήλικες εν δυνάμει χρήστες του εκπαιδευτικού υλικού και β) ήταν μεταπτυχιακοί φοιτητές του ΠΜΣ «Επιστήμες της Αγωγής – Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση με τη χρήση ΤΠΕ». Οι φοιτητές είχαν παρακολουθήσει μάθημα σχετικά με τον σχεδιασμό περιβαλλόντων ΕξΑΕ και στη συνέχεια θα δημιουργούσαν δικό τους μαθησιακό υλικό μέσω της εφαρμογής Actionbound.

Ερευνητικά ερωτήματα

Τα ερευνητικά ερωτήματα διαμορφώθηκαν σε δύο στάδια:

Πρώτο στάδιο:

1. Υπάρχουν αστοχίες του παιχνιδιού που οφείλονται στον σχεδιασμό του και ποιες είναι αυτές;
2. Υπάρχουν αστοχίες που οφείλονται σε άλλους παράγοντες και ποιες;
3. Εντοπίζονται προβλήματα προσβασιμότητας και ποια είναι αυτά;
4. Ποιες είναι οι συνολικές εντυπώσεις των συμμετεχόντων από το παιχνίδι;

**«Στυλιανός Τσιουδάκης», «"Σχεδιασμός, Υλοποίηση, Αποτίμηση
διαδραστικού εκπαιδευτικού υλικού με τη μέθοδο της ΕξΑΕ, με
θέμα: Εισαγωγή στο Τουριστικό Μάνατζμεντ, για ενήλικες
εκπαιδευόμενους "»**

Δεύτερο στάδιο:

1. Υπάρχουν προβλήματα προσβασιμότητας και ποιου τύπου;
2. Πώς αποτιμούν οι συμμετέχοντες την συνολική εμπειρία τους;

Θεωρητικό πλαίσιο

Το εκπαιδευτικό παιχνίδι εντάχθηκε στο πλαίσιο διαδραστικού εκπαιδευτικού υλικού για τη διά βίου και εξ αποστάσεως εκπαίδευση στον τομέα της πολιτιστικής κληρονομιάς του Ρεθύμνου. Συγκεκριμένα, αποτέλεσε δραστηριότητα της 4ης Διδακτικής Ενότητας σχετικά με την περίοδο του Μεσαίωνα και της Αναγέννησης.

Το παιχνίδι αξιοποιεί χαρακτηριστικά αυθεντικού μαθησιακού περιβάλλοντος και στοχεύει στη βιωματική γνωριμία με τη βενετσιάνικη πολιτιστική κληρονομιά. Μέσω τεχνολογιών ΕΠ, οι εκπαιδευόμενοι μπορούν να δουν οπτικό υλικό παλαιών μνημείων, να τα εντοπίσουν στον ιστορικό χάρτη *Civitas Rethymnae* και να αντιληφθούν με κριτικό τρόπο πώς οι αλλαγές του παρελθόντος επηρεάζουν τη σύγχρονη εμπειρία της πόλης.

Η ύπαρξη υπερσυνδέσμων και ανατροφοδότησης επιτρέπει τη χρήση του παιχνιδιού και ως αυτόνομη μαθησιακή δραστηριότητα, πέραν του συγκεκριμένου μαθήματος στο οποίο εντάσσεται.

Ερευνητική διαδικασία

Η μελέτη εντάσσεται στο πλαίσιο της διαμορφωτικής αξιολόγησης εκπαιδευτικού υλικού (Τσιάτσιος, 2015) σε περιβάλλον m-Learning. Εφαρμόστηκε η μεθοδολογία της έρευνας δράσης με σπειροειδή ανάπτυξη (Hopkins, 1985), σύμφωνα με την οποία:

1. Σχεδιάστηκε αρχικά το παιχνίδι.
2. Στο πρώτο στάδιο εντοπίστηκαν προβλήματα και αποτιμήθηκε η μαθησιακή εμπειρία.
3. Έγιναν διορθώσεις σε αστοχίες και τεχνικές δυσλειτουργίες.
4. Το αναδιαμορφωμένο υλικό δόθηκε σε νέα ομάδα χρηστών (δεύτερο στάδιο) για συστηματική αποτίμηση.
5. Με βάση τα ευρήματα των δύο σταδίων πραγματοποιήθηκαν τελικές βελτιώσεις.

Εργαλεία συλλογής δεδομένων

Στο πρώτο στάδιο χρησιμοποιήθηκε συμμετοχική παρατήρηση και η καταγραφή δεδομένων έγινε μέσω σημειώσεων πεδίου (Glesne, 2016; Ottenberg, 1990).

**«Στυλιανός Τσιουδάκης», «"Σχεδιασμός, Υλοποίηση, Αποτίμηση
διαδραστικού εκπαιδευτικού υλικού με τη μέθοδο της ΕξΑΕ, με
θέμα: Εισαγωγή στο Τουριστικό Μάνατζμεντ, για ενήλικες
εκπαιδευόμενους "»**

Στο δεύτερο στάδιο εφαρμόστηκε μεικτή μεθοδολογική προσέγγιση με ερωτηματολόγιο κλειστού και ανοικτού τύπου. Η συλλογή ποσοτικών και ποιοτικών δεδομένων από το ίδιο δείγμα ακολούθησε το μοντέλο του «ταυτόχρονου τριγωνισμού» (Teddlie & Tashakkori, 2006). Οι κλειστές ερωτήσεις περιλάμβαναν πενταβάθμιες κλίμακες Likert (Cohen et al., 2007), οι οποίες αντιστοιχούσαν σε έντεκα άξονες αξιολόγησης.

Συμπεράσματα

Τα αποτελέσματα του πρώτου σταδίου έδειξαν προβλήματα τόσο σχεδιασμού όσο και τεχνικής λειτουργίας. Συγκεκριμένα, οι σταθεροί δείκτες ενεργοποίησης (ανάγλυφα αντικείμενα τοπίου) σε συνδυασμό με την εφαρμογή Blippar δημιούργησαν δυσκολίες στη ροή του παιχνιδιού. Παράλληλα, αστοχίες του GPS της εφαρμογής Actionbound επηρέασαν την ακριβή τοποθεσία ορισμένων σημείων ενδιαφέροντος.

Σε επίπεδο προσβασιμότητας, παρατηρήθηκε ότι ορισμένοι μεγαλύτεροι σε ηλικία συμμετέχοντες δεν διέθεταν επαρκείς ψηφιακές δεξιότητες ή κατάλληλες συσκευές, ωστόσο η συμμετοχή τους παρέμεινε ενεργή και απολαυστική. Αυτό συμβαδίζει με ευρήματα προηγούμενων ερευνών (Koréć et al., 2017).

Στο δεύτερο στάδιο δεν εντοπίστηκαν προβλήματα προσβασιμότητας σχετιζόμενα με ψηφιακές δεξιότητες, καθώς οι συμμετέχοντες ήταν εξοικειωμένοι με τις ΤΠΕ. Ωστόσο, παρατηρήθηκε ότι δεν διέθεταν όλοι τις απαραίτητες συσκευές. Η συνολική εμπειρία του παιχνιδιού αποτιμήθηκε ως ιδιαίτερα θετική, ενώ τα ποιοτικά δεδομένα επιβεβαίωσαν τα ποσοτικά, ενισχύοντας την εγκυρότητα των αποτελεσμάτων. Το παιχνίδι χαρακτηρίστηκε ενδιαφέρον, διασκεδαστικό και ελκυστικό, συνάδοντας με προηγούμενες μελέτες που υποστηρίζουν ότι ο σχεδιασμός και το αυθεντικό περιβάλλον μάθησης επηρεάζουν θετικά την εμπειρία του χρήστη (Li & Wang, 2020· Huizenga, 2009).

Προτάσεις για μελλοντική έρευνα

Τα συνολικά ευρήματα υπήρξαν καθοριστικά για τη βελτίωση του σχεδιασμού του παιχνιδιού και την αντιμετώπιση αστοχιών των εφαρμογών. Προτείνεται η διερεύνηση του βαθμού στον οποίο οι τεχνικές βελτιώσεις των εφαρμογών μπορούν να ενισχύσουν περαιτέρω την αποτελεσματικότητα της μαθησιακής διαδικασίας και την εκπαιδευτική αξία αντίστοιχων περιβαλλόντων ΕΠ σε ενήλικες χρήστες.

«Στυλιανός Τσιουδάκης», «"Σχεδιασμός, Υλοποίηση, Αποτίμηση διαδραστικού εκπαιδευτικού υλικού με τη μέθοδο της ΕξΑΕ, με θέμα: Εισαγωγή στο Τουριστικό Μάνατζμεντ, για ενήλικες εκπαιδευόμενους "»

5.4 Η τρίτη έρευνα: Μελέτη περίπτωσης αναφορικά με Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση: Μελέτη περίπτωσης σε Σχολείο Δεύτερης Ευκαιρίας

Η έρευνα της Σφαγγμένου Ευστρατίας (2022), με τίτλο «Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση: Μελέτη περίπτωσης σε Σχολείο Δεύτερης Ευκαιρίας», διεξήχθη στην Ελλάδα και συγκεκριμένα στην περιοχή του Βορείου Αιγαίου. Σκοπός της ήταν η συγκριτική διερεύνηση της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης που εφαρμόστηκε κατά το σχολικό έτος 2020–2021, σε αντιπαραβολή με τη διά ζώσης εκπαίδευση που ακολούθησε το 2021–2022, στο πλαίσιο της δομής τυπικής εκπαίδευσης ενηλίκων των Σχολείων Δεύτερης Ευκαιρίας. Η έρευνα επικεντρώθηκε στις απόψεις εκπαιδευομένων του Β΄ κύκλου, οι οποίοι είχαν βιώσει τόσο την πλήρη εξ αποστάσεως διδασκαλία στον Α΄ κύκλο όσο και τη διά ζώσης εκπαίδευση στον Β΄ κύκλο, καθώς και στις απόψεις των εκπαιδευτών και της διεύθυνσης του Σ.Δ.Ε. Βορείου Αιγαίου. Οι επιμέρους στόχοι περιλάμβαναν τη διερεύνηση των θετικών και αρνητικών στοιχείων που εντοπίστηκαν από τις εμπλεκόμενες ομάδες, την αξιολόγηση του βαθμού αποτελεσματικότητας των δύο μορφών διδασκαλίας, καθώς και την αποτύπωση των λόγων που καθιστούν την κάθε μορφή προτιμητέα.

Οι συμμετέχοντες στην ποιοτική αυτή έρευνα, σύμφωνα με τον ορισμό του πληθυσμού από τους Cohen, Manion και Morrison (2008) και τον Bryman (2017), προέρχονταν από τρεις κατηγορίες ώστε να επιτευχθεί εις βάθος διερεύνηση και τριγωνοποίηση των δεδομένων. Η πρώτη κατηγορία περιλάμβανε εκπαιδευόμενους του Β΄ κύκλου, ηλικίας 19–67 ετών, άνδρες και γυναίκες, εργαζόμενους ή άνεργους, οι οποίοι δεν είχαν ολοκληρώσει την υποχρεωτική εκπαίδευση. Οι συμμετέχοντες διέθεταν διαφορετικό επίπεδο ψηφιακών δεξιοτήτων και διαφορετικά μέσα πρόσβασης στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Επιλέχθηκαν τέσσερις εκπαιδευόμενοι (δύο άνδρες και δύο γυναίκες), ενώ πραγματοποιήθηκε και μία πιλοτική συνέντευξη με άνδρα εκπαιδευόμενο. Οι περισσότεροι χρησιμοποιούσαν κινητό τηλέφωνο για την παρακολούθηση των μαθημάτων, ενώ μόνο ένας διέθετε υπολογιστή. Το επίπεδο ψηφιακών δεξιοτήτων κυμαινόταν από βασικό έως ελάχιστο.

Η δεύτερη κατηγορία περιλάμβανε εκπαιδευτές των ΣΔΕ Μυτιλήνης που δίδαξαν τον Α΄ κύκλο εξ αποστάσεως (2020–2021) και τον Β΄ κύκλο διά ζώσης (2021–2022). Οι εκπαιδευτές διέφεραν ως προς την εκπαιδευτική τους εμπειρία, τα τυπικά προσόντα και τις ψηφιακές τους δεξιότητες. Συμμετείχαν τρεις εκπαιδευτές: δύο άνδρες θετικών επιστημών με μεταπτυχιακές σπουδές και επιμορφώσεις στην εκπαίδευση ενηλίκων, καθώς και μία γυναίκα ανθρωπιστικών σπουδών, υποψήφια διδάκτορας, με τέσσερα μεταπτυχιακά και εκτεταμένη διδακτική εμπειρία τόσο στη δευτεροβάθμια όσο και στην εκπαίδευση ενηλίκων. Η πιλοτική συνέντευξη πραγματοποιήθηκε με εκπαιδύτρια 45 ετών, η οποία διέθετε μεταπτυχιακό, επιμορφώσεις και μακροχρόνια εμπειρία στην εκπαίδευση ενηλίκων.

«Στυλιανός Τσιουδάκης», «"Σχεδιασμός, Υλοποίηση, Αποτίμηση διαδραστικού εκπαιδευτικού υλικού με τη μέθοδο της ΕξΑΕ, με θέμα: Εισαγωγή στο Τουριστικό Μάνατζμεντ, για ενήλικες εκπαιδευόμενους "»

Η τρίτη κατηγορία συμμετεχόντων αφορούσε τον διευθυντή του Σχολείου, ο οποίος διαθέτει πολυετή διδακτική εμπειρία, μεταπτυχιακό τίτλο, δεύτερο πτυχίο και εκτενή επιμόρφωση. Κατά την περίοδο της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης είχε αναλάβει και τον ρόλο της τεχνικής υποστήριξης.

Η έρευνα διαρθρώθηκε γύρω από πέντε βασικά ερευνητικά ερωτήματα, τα οποία αφορούσαν: (α) τη διαδικασία υλοποίησης της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στο ΣΔΕ Μυτιλήνης κατά το 2020–2021, (β) τις απόψεις των εκπαιδευομένων, (γ) τις απόψεις των εκπαιδευτών, (δ) τις απόψεις της διεύθυνσης για την ίδια περίοδο, και (ε) τα πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης σε σύγκριση με τη διά ζώσης διδασκαλία κατά το επόμενο σχολικό έτος, καθώς και τους λόγους προτίμησης της μίας μορφής έναντι της άλλης.

Το θεωρητικό πλαίσιο της έρευνας βασίστηκε στις αρχές της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, στο μοντέλο West–Λιοναράκη (Λιοναράκης, 2001), στη γνωστική θεωρία πολυμεσικής μάθησης του Mayer (2020), καθώς και στην έννοια του «δασκάλου σε ετοιμότητα», όπως αυτή παρουσιάζεται από τους Λιοναράκη, Μανούσο, Χαρτοφύλακα, Παπαδημητρίου και Ιωακειμίδου (2020).

Ως προς τη μεθοδολογία, η έρευνα εντάσσεται στην ποιοτική προσέγγιση και αξιοποίησε τη θεματική ανάλυση για την επεξεργασία των δεδομένων. Η συλλογή του υλικού πραγματοποιήθηκε μέσω ημι-δομημένων ατομικών συνεντεύξεων, καθώς κρίθηκε ότι οι συμμετέχοντες δυσκολεύονταν να ανταποκριθούν αποτελεσματικά σε γραπτά ερωτηματολόγια. Η συγκεκριμένη μέθοδος επέτρεψε την εις βάθος κατανόηση των εμπειριών των υποκειμένων, προσφέροντας παράλληλα τη δυνατότητα διατύπωσης διευκρινιστικών ερωτήσεων, όπως επισημαίνουν οι Mills, Gay και Airasian (2017) και οι Cohen, Manion και Morrison (2008).

Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι η εξ αποστάσεως εκπαίδευση αποτέλεσε συνολικά θετική εμπειρία και προτιμήθηκε, υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις, κυρίως από ενήλικες με προβλήματα υγείας ή αυξημένες οικογενειακές και επαγγελματικές υποχρεώσεις. Αναδείχθηκε, ωστόσο, η ανάγκη ύπαρξης δικλίδων ασφαλείας για την επιβεβαίωση της πραγματικής ανάγκης συμμετοχής σε εξ αποστάσεως μαθήματα. Παράλληλα, διαπιστώθηκαν δυσκολίες στη συνεργασία και στην υλοποίηση πρότζεκτ, κυρίως λόγω ανεπαρκών ψηφιακών δεξιοτήτων και μειωμένων ευκαιριών ανάπτυξης κοινωνικών και οριζόντιων δεξιοτήτων, που αποτελούν βασικούς στόχους των ΣΔΕ. Πολλοί συμμετέχοντες υποστήριξαν ότι ένα μεικτό μοντέλο μάθησης θα μπορούσε να συνδυάσει τα πλεονεκτήματα και των δύο μορφών διδασκαλίας, ενώ θεώρησαν θετική την προοπτική ίδρυσης εξ ολοκλήρου εξ αποστάσεως ΣΔΕ.

Ιδιαίτερα σημαντικός κρίθηκε ο ρόλος του εκπαιδευτή, ο οποίος επηρέαζε άμεσα την κινητοποίηση και την απόδοση των εκπαιδευομένων. Οι εκπαιδευτές παρατήρησαν ότι όσοι συμμετείχαν ενεργά στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση διατήρησαν ή ενίσχυσαν τη συμμετοχή τους στη διά ζώσης διδασκαλία, ενώ οι λιγότερο ενεργοί συνέχισαν να

«Στυλιανός Τσιουδάκης», «"Σχεδιασμός, Υλοποίηση, Αποτίμηση διαδραστικού εκπαιδευτικού υλικού με τη μέθοδο της ΕξΑΕ, με θέμα: Εισαγωγή στο Τουριστικό Μάνατζμεντ, για ενήλικες εκπαιδευόμενους "»

παρουσιάζουν μειωμένη συμμετοχή. Παράλληλα, η απόδοση των εκπαιδευομένων στη διά ζώσης εκπαίδευση θεωρήθηκε χαμηλότερη λόγω κόπωσης, αυξημένων απουσιών και μειωμένης συγκέντρωσης, ενώ κατά την εξ αποστάσεως εκπαίδευση οι εκπαιδευόμενοι συχνά υποστηρίζονταν από τρίτους που παρευρίσκονταν στο περιβάλλον μάθησής τους.

Τέλος, οι συμμετέχοντες συμφώνησαν ότι η εμπειρία της πανδημίας και οι νέες δεξιότητες που αποκτήθηκαν δεν θα πρέπει να παραμεριστούν, αλλά να αξιοποιηθούν περαιτέρω στο πλαίσιο της εκπαίδευσης ενηλίκων.

5.5 Η τέταρτη έρευνα: Μελέτη περίπτωσης αναφορικά με τις προκλήσεις και τις προοπτικές αξιοποίησης ψηφιακού υλικού στην εξ αποστάσεως διδασκαλία των ελληνικών ως δεύτερη/ξένη γλώσσα στη Γερμανία: Μια μελέτη περίπτωσης στο επίπεδο A1/A2

Η έρευνα της Μπουμπούρη Σοφίας (2024), με τίτλο «Προκλήσεις και προοπτικές αξιοποίησης ψηφιακού υλικού στην εξ αποστάσεως διδασκαλία των ελληνικών ως δεύτερη/ξένη γλώσσα στη Γερμανία: Μια μελέτη περίπτωσης στο επίπεδο A1/A2», διεξήχθη κυρίως στην περιοχή της Πάτρας. Η μελέτη επικεντρώνεται στη δημιουργία εκπαιδευτικού υλικού εξ αποστάσεως σύμφωνα με το μοντέλο West-Λιοναράκη, καθώς και στην αξιολόγησή του τόσο από ειδικούς όσο και από τους μαθητές, κατά τη διάρκεια και μετά το πέρας της εφαρμογής του σε περιβάλλον σύγχρονης τηλεδιάσκεψης. Κεντρικός στόχος είναι η ενεργή συμμετοχή των εκπαιδευομένων, η ανάπτυξη των δεξιοτήτων κατανόησης και παραγωγής προφορικού και γραπτού λόγου και, τελικά, η συνολική βελτίωση της μαθησιακής τους εμπειρίας. Στην έρευνα συμμετείχαν έντεκα μαθητές ηλικίας 5,5 έως 12 ετών, από διαφορετικά κρατίδια και περιοχές της Γερμανίας, οι οποίοι φοιτούσαν στο γερμανικό πρωινό σχολείο. Οι μαθητές αυτοί προέρχονταν από αμιγώς ελληνικές ή μικτές οικογένειες και ανήκαν σε διαφορετικές μεταναστευτικές γενιές, παρουσιάζοντας ποικίλα κοινωνικά, οικογενειακά και γλωσσικά υπόβαθρα. Οι διαφορές αυτές αντικατοπτρίζονται και στο επίπεδο γλωσσικής κατανόησης και παραγωγής, αφού άλλοι μαθητές χρησιμοποιούσαν τα ελληνικά ως κύρια γλώσσα στο οικογενειακό περιβάλλον, ενώ άλλοι επικοινωνούσαν κυρίως στα γερμανικά. Με βάση τον σκοπό και τους επιμέρους στόχους της έρευνας διαμορφώθηκαν τρία βασικά ερευνητικά ερωτήματα. Πρώτον, αναζητήθηκαν οι προδιαγραφές που πρέπει να διέπουν το εκπαιδευτικό υλικό ώστε να αξιοποιηθεί αποτελεσματικά σε ένα σύγχρονο εξ αποστάσεως περιβάλλον διδασκαλίας της ελληνικής ως δεύτερης/ξένης γλώσσας, σύμφωνα με τις βασικές αρχές των μοντέλων «κειμένων» των West – Λιοναράκη. Δεύτερον, διερευνήθηκε ο τρόπος με τον οποίο οι δραστηριότητες του σχεδιασμένου μαθήματος συμβάλλουν στην ανάπτυξη δεξιοτήτων και στη σταθεροποίηση της γνώσης,

καθώς και ο αντίκτυπος που έχουν στη μαθησιακή διαδικασία κατά την εξ αποστάσεως διδασκαλία. Τρίτον, εξετάστηκε η αξιολόγηση του εκπαιδευτικού υλικού πριν και μετά την εφαρμογή του, ως προς την αποτελεσματικότητά του και την επίτευξη των μαθησιακών στόχων.

Το εκπαιδευτικό υλικό που αναπτύχθηκε βασίστηκε στις αρχές της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, στο μοντέλο West-Λιοναράκη (Λιοναράκης, 2001), στη γνωστική θεωρία της πολυμεσικής μάθησης του Mayer (2020), στη «διδασκτική τεχνική» της Μπέλλου (2011), καθώς και στη σωκρατική «μαιευτική μέθοδο» (Τριλιανός, 2004). Η θεωρητική αυτή βάση διαμόρφωσε ένα πολυτροπικό και παιδαγωγικά στοχευμένο υλικό, προσαρμοσμένο στις ανάγκες του επιπέδου Α1-Α2. Ως προς τη μεθοδολογία, η έρευνα ακολούθησε την αρχή της τριγωνοποίησης (Cohen & Manion, 1994), με χρήση πολλαπλών εργαλείων συλλογής δεδομένων: σημειώσεων, συνεντεύξεων και ερωτηματολογίων. Η ανάλυση των δεδομένων πραγματοποιήθηκε με θεματική ανάλυση, ενώ η ερευνητική προσέγγιση εντάσσεται στο πλαίσιο της μελέτης περίπτωσης. Το μάθημα εφαρμόστηκε σε διαδικτυακό περιβάλλον, με θέμα το Πάσχα, σε μαθητές 6-12 ετών επιπέδου Α1-Α2, οι οποίοι κατά κύριο λόγο έχουν ως μητρική γλώσσα τα γερμανικά. Η διαδικασία επιλογής και οργάνωσης της μεθόδου βασίστηκε στη βιβλιογραφική επισκόπηση και στα ερευνητικά ερωτήματα.

Η συλλογή δεδομένων βασίστηκε κυρίως στις σημειώσεις της εκπαιδευτικού σχετικά με τη συμμετοχή, το ενδιαφέρον, τη γνωστική ανταπόκριση και τη συμπεριφορά των παιδιών, καθώς και στις απόψεις τους για τη χρηστικότητα του υλικού και τις προοπτικές μελλοντικής του χρήσης. Στην αρχική πρόσκληση ανταποκρίθηκαν θετικά δεκατρείς μαθητές, εκ των οποίων έντεκα συμμετείχαν τελικά. Καθ' όλη τη διάρκεια των δύο διδακτικών ωρών παρατηρήθηκε συνεχής αλληλεπίδραση με τους μαθητές, επιτρέποντας την πλήρη καταγραφή των παρατηρήσιμων στοιχείων. Οι παρατηρήσεις ταξινομήθηκαν σε κατηγορίες όπως συμμετοχή, ανταπόκριση, συμπεριφορά και αξιολόγηση.

Τα συμπεράσματα της έρευνας ήταν ενθαρρυντικά, καθώς οι μαθητές δήλωσαν ιδιαίτερη ικανοποίηση από το εκπαιδευτικό υλικό και το πλαίσιο διδασκαλίας. Ωστόσο, τέθηκαν ερωτήματα σχετικά με τη δυνατότητα ακριβούς αποτύπωσης της μακροπρόθεσμης επίδρασης του μαθήματος στη μάθηση και στα συναισθήματά τους, δεδομένου ότι η συγκεκριμένη διδασκαλία πραγματοποιήθηκε αποσπασματικά και όχι στο πλαίσιο ενός τακτικού εβδομαδιαίου προγράμματος. Σύμφωνα με τα ευρήματα, η διαχρονική αποτελεσματικότητα της διδασκαλίας προϋποθέτει συστηματική ένταξή της στο πρόγραμμα των μαθητών. Παράλληλα, αναδείχθηκε ότι ο συνδυασμός πολλαπλών μορφών υλικού, καθώς και ο προσεκτικός παιδαγωγικός σχεδιασμός, συμβάλλουν σημαντικά στη δημιουργία κινήτρου για μάθηση σε μαθητές που δεν βιώνουν τα ελληνικά ως κοινωνικά αναγκαία γλώσσα.

Η έρευνα επιβεβαιώνει τη δυναμική της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης σε πραγματικές συνθήκες, ιδιαίτερα ως προς τη δυνατότητα δημιουργίας ψηφιακού υλικού

προσαρμοσμένου στις ανάγκες μαθητών με διαφορετικά μαθησιακά προφίλ. Η πολυμορφικότητα του υλικού φαίνεται να διευκολύνει την πρόσβαση μαθητών με διαφορετικούς τρόπους μάθησης, ενώ η ψηφιακή εξοικείωση της σύγχρονης γενιάς ενισχύει την ανάγκη ένταξης τεχνολογικών εργαλείων στη μαθησιακή διαδικασία. Ιδιαίτερα στο μάθημα των ελληνικών ως δεύτερης/ξένης γλώσσας, η εξατομίκευση του εκπαιδευτικού υλικού είναι κρίσιμη, καθώς οι γλωσσικές διαφορές μεταξύ των μαθητών είναι συχνά σημαντικές. Η παρατήρηση έδειξε σαφείς διαφοροποιήσεις μεταξύ αρχαρίων και προχωρημένων, καθώς και μεταξύ παιδιών που χρησιμοποιούν συστηματικά τα ελληνικά στο σπίτι και άλλων που επικοινωνούν κυρίως στα γερμανικά.

Τέλος, ως πρόταση για περαιτέρω έρευνα προτείνεται η εφαρμογή του υλικού σε μεγαλύτερο αριθμό μαθητών και σχολείων, ώστε να διερευνηθεί ο βαθμός γενικευσιμότητας των αποτελεσμάτων. Η επέκταση της μελέτης θα επιτρέψει τη διαμόρφωση πιο ακριβών προδιαγραφών για το εξ αποστάσεως εκπαιδευτικό υλικό, λαμβάνοντας υπόψη τόσο τους διδακτικούς στόχους των εκπαιδευτικών όσο και τις προσδοκίες των μαθητών και των οικογενειών τους.

5.6 Η πέμπτη έρευνα: Σχεδιασμός, υλοποίηση και αποτίμηση ψηφιακού εκπαιδευτικού υλικού για διαδικτυακή ασύγχρονη επιμόρφωση εκπαιδευτικών στο πεδίο «Εισαγωγή στη Διαφοροποιημένη Διδασκαλία»

Η έρευνα της Κακουλάκη Κωνσταντίνου (2019) με τίτλο «Σχεδιασμός, υλοποίηση και αποτίμηση ψηφιακού εκπαιδευτικού υλικού για διαδικτυακή ασύγχρονη επιμόρφωση εκπαιδευτικών στο πεδίο «Εισαγωγή στη Διαφοροποιημένη Διδασκαλία»» διεξήχθη στην Ελλάδα, κυρίως στην περιοχή της Πάτρας. Σκοπός της έρευνας ήταν η αποτίμηση του ψηφιακού εκπαιδευτικού υλικού σε δύο βασικούς άξονες, δηλαδή στα μαθησιακά οφέλη που παρέχει και στον αλληλεπιδραστικό του χαρακτήρα, μέσα από την εμπλοκή των συμμετεχόντων εκπαιδευτικών.

Το δείγμα της έρευνας αποτέλεσαν δεκατέσσερις εκπαιδευτικοί που δίδασκαν θεωρητικά μαθήματα και προέρχονταν από τρία διαφορετικά εκπαιδευτικά συστήματα, το ελληνικό, το ευρωπαϊκό και το γερμανικό. Δύο από αυτούς κατείχαν θέσεις στελεχών της εκπαίδευσης, ενώ οι υπόλοιποι δώδεκα επικεντρώνονταν αποκλειστικά στο διδακτικό τους έργο. Τέσσερις διδάσκονταν σε ειδικές τάξεις και οι υπόλοιποι δέκα σε γενικές τάξεις. Δέκα από τους εκπαιδευτικούς είχαν προηγούμενη εμπειρία σε προγράμματα εξ αποστάσεως εκπαίδευσης και οκτώ είχαν επιμορφωθεί στη Διαφοροποιημένη Διδασκαλία. Όλοι οι συμμετέχοντες εξέφρασαν την ανάγκη παρακολούθησης ενός συστηματικού προγράμματος επιμόρφωσης στον τομέα αυτό.

Στην παρούσα έρευνα εξετάστηκαν δύο βασικά ερευνητικά ερωτήματα. Το πρώτο αφορούσε την αποτίμηση του ψηφιακού εκπαιδευτικού υλικού ως προς τα μαθησιακά οφέλη που προέκυψαν για τους συμμετέχοντες, ενώ το δεύτερο επικεντρωνόταν στην

«Στυλιανός Τσιουδάκης», «"Σχεδιασμός, Υλοποίηση, Αποτίμηση διαδραστικού εκπαιδευτικού υλικού με τη μέθοδο της ΕξΑΕ, με θέμα: Εισαγωγή στο Τουριστικό Μάνατζμεντ, για ενήλικες εκπαιδευόμενους "»

αξιολόγηση της αλληλεπίδρασης που ανέπτυξαν οι εκπαιδευτικοί μέσω της χρήσης του υλικού.

Το θεωρητικό πλαίσιο στο οποίο στηρίχθηκε η ανάπτυξη του εκπαιδευτικού υλικού βασίστηκε στις αρχές της μαθητοκεντρικής γνωσιακής προσέγγισης, οι οποίες υποστηρίζουν την ενεργητική συμμετοχή του μαθητεύομένου στη διαδικασία μάθησης, και στις επτά αρχές σχεδιασμού που απορρέουν από τη γνωστική θεωρία για τη μάθηση μέσω πολυμέσων. Η ανάπτυξη του ψηφιακού υλικού ακολούθησε επίσης την τυπολογία των West-Λιοναράκη, τις αρχές σχεδιασμού του μοντέλου ανάπτυξης υλικού του Gagne και τις αρχές δημιουργίας εκπαιδευτικού υλικού, με στόχο την ενσωμάτωση αναλυτικών οδηγιών, χρονοδιαγράμματος μελέτης, πλοήγησης στην πλατφόρμα Chamilo μέσω του εργαλείου h5p, και πολυμεσικών δραστηριοτήτων που περιλάμβαναν βίντεο, επεξηγηματικούς πίνακες, ασκήσεις αυτοαξιολόγησης και forum αλληλεπίδρασης μεταξύ των συμμετεχόντων. Η γλώσσα και το ύφος γραφής σχεδιάστηκαν ώστε να προσομοιάζουν προφορικό διάλογο, ενισχύοντας τη συναισθηματική σύνδεση των εκπαιδευτικών με το υλικό.

Η ερευνητική διαδικασία ακολούθησε ποιοτική μεθοδολογία, με εφαρμογή δειγματοληψίας σκοπιμότητας και κριτηρίου, επιλέγοντας εκπαιδευτικούς στους οποίους οι ερευνητές είχαν άμεση πρόσβαση και που πληρούσαν συγκεκριμένα κριτήρια σχετικά με τη Διαφοροποιημένη Διδασκαλία. Οι δεκατέσσερις συμμετέχοντες παρακολούθησαν το ασύγχρονο μάθημα από τις 17 έως τις 26 Φεβρουαρίου 2019, ενημερώθηκαν για το σκοπό της έρευνας και τις διαδικασίες συλλογής δεδομένων, και στη συνέχεια συμμετείχαν σε ατομικές ημιδομημένες συνεντεύξεις, οι οποίες βασίστηκαν σε δύο άξονες: την αποτίμηση των μαθησιακών ωφελειών και την αξιολόγηση της αλληλεπίδρασης του ψηφιακού υλικού.

Τα συμπεράσματα της έρευνας έδειξαν ότι η γενική αποτίμηση της αλληλεπίδρασης του υλικού ήταν θετική. Το ασύγχρονο ψηφιακό μάθημα κατάφερε να δημιουργήσει, σε διαφορετικό βαθμό ανά συμμετέχοντα, μία αλληλεπιδραστική σχέση και επικοινωνία μεταξύ εκπαιδευτικού και υλικού. Θετικά αξιολογήθηκαν ο οδηγός μελέτης, το χρονοδιάγραμμα, η πλοήγηση στην πλατφόρμα και οι εκπαιδευτικοί στόχοι του μαθήματος. Το φιλικό ύφος, η χρήση άμεσης γλώσσας και η πολυμεσικότητα των δραστηριοτήτων ενίσχυσαν τον αλληλεπιδραστικό χαρακτήρα του υλικού, ενώ οι ασκήσεις, η ανατροφοδότηση και το forum ενθάρρυναν την ενεργό συμμετοχή των εκπαιδευτικών. Παράλληλα, επισημάνθηκαν ζητήματα όπως η σύγκριση με δια ζώσης εκπαίδευση, ο ρόλος του εκπαιδευτή, τεχνικά χαρακτηριστικά της πλατφόρμας και η γλωσσική επάρκεια των συμμετεχόντων. Παρά τα όποια εμπόδια, όλοι οι συμμετέχοντες δήλωσαν ότι προτιμούν την εξ αποστάσεως εκπαίδευση λόγω των σύγχρονων συνθηκών και υποχρεώσεων.

Τέλος, προτάσεις για περαιτέρω έρευνα περιλαμβάνουν την αντιμετώπιση ζητημάτων που σχετίζονται με τον μεγαλύτερο χρόνο προετοιμασίας, την πίεση του αναλυτικού προγράμματος, την ανεπαρκή υλικοτεχνική υποδομή των σχολείων και την απαιτούμενη

«Στυλιανός Τσιουδάκης», «"Σχεδιασμός, Υλοποίηση, Αποτίμηση διαδραστικού εκπαιδευτικού υλικού με τη μέθοδο της ΕξΑΕ, με θέμα: Εισαγωγή στο Τουριστικό Μάνατζμεντ, για ενήλικες εκπαιδευόμενους "»

γνώση εργαλείων web2.0, καθώς και την επίδραση της γλωσσομάθειας στην αποτελεσματικότητα του μαθήματος. Η διερεύνηση αυτών των παραμέτρων θα μπορούσε να βελτιώσει περαιτέρω την εφαρμογή της Διαφοροποιημένης Διδασκαλίας μέσω ψηφιακού εκπαιδευτικού υλικού σε εκπαιδευτικούς διαφορετικών συστημάτων και επιπέδων.

5.7 Η έκτη έρευνα: Σχολική εξ αποστάσεως εκπαίδευση: μελέτη περίπτωσης με το σχεδιασμό, την ανάπτυξη και αρχική αποτίμηση του εκπαιδευτικού υλικού για τη διδασκαλία της ενότητας της κινηματικής στη Φυσική της Α' Λυκείου

Η έρευνα του Σταυγιανουδάκη Στυλιανού (2019), τίτλο: «Σχολική εξ αποστάσεως εκπαίδευση: μελέτη περίπτωσης με το σχεδιασμό, την ανάπτυξη και αρχική αποτίμηση του εκπαιδευτικού υλικού για τη διδασκαλία της ενότητας της κινηματικής στη Φυσική της Α' Λυκείου».

Η έρευνα διεξήχθη στην Ελλάδα και κυρίως στη περιοχή του Αλικιανού Χανίων Κρήτης με κύριο σκοπό να διερευνηθεί ο βαθμός ικανοποίησης των μαθητών της Α' τάξης του ΓΕΛ Αλικιανού στα Χανιά μετά τη συμμετοχή τους σε μαθήματα φυσικής στην ενότητα της κινηματικής με τη μέθοδο της εξΑΕ. Βασικοί στόχοι της έρευνας ήταν (α) να διερευνηθούν και να αποτυπωθούν οι παράγοντες που επηρέασαν την ικανοποίηση των μαθητών που συμμετείχαν σε μαθήματα φυσικής με τη μεθοδολογία της σχολικής συμπληρωματικής εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, (β) να υλοποιηθεί μία αρχική αξιολόγηση του υλικού που δημιουργήθηκε για την ενότητα της κινηματικής. Στην έρευνά μας έλαβαν μέρος 40 μαθητές της Α' τάξης του ΓΕΛ Αλικιανού στο νομό Χανίων το Μάιο του 2019. Τα ερευνητικά ερωτήματα: Η εξ αποστάσεως συμπληρωματική σχολική εκπαίδευση μελετήθηκε βάσει εννέα θεματικών αξόνων σύμφωνα με τα κριτήρια ποιότητας που επιλέχθηκαν έπειτα από τη σχετική βιβλιογραφική επισκόπηση. Τα Δημογραφικά στοιχεία, το Κίνητρο συμμετοχής, τον Φόρτο εργασίας, το Περιβάλλον μελέτης και τη διαχείριση των μαθημάτων. Επίσης το Εκπαιδευτικό υλικό, την Επικοινωνία μαθητών, την Αξιολόγηση, την Υποστήριξη στη μελέτη, το Πρόγραμμα μαθημάτων συνολικά, καθώς και την Προηγούμενη εμπειρία στην εξΑΕ, το Θεωρητικό πλαίσιο ανάπτυξης υλικού κατά το σχεδιασμό του υλικού ακολουθήσαμε τη μεθοδολογία της σχολικής συμπληρωματικής ασύγχρονης εξΑΕ στα πλαίσια της επανάληψης –ενισχυτικής διδασκαλίας λίγο πριν κληθούν οι μαθητές να δώσουν τις γραπτές προαγωγικές εξετάσεις της περιόδου Μαΐου -Ιουνίου 2019. Το εγχείρημα κρίθηκε απαραίτητο, μιας και οι μαθητές σε όλη τη διάρκεια του σχολικού έτους 2018-2019 είχαν προβλήματα φυσικής πρόσβασης στο χώρο του σχολείου λόγω ολικής ή μερικής καταστροφής του επαρχιακού οδικού δικτύου της ενότητας Μουσούρων του νομού Χανίων, απόρροια ακραίων καιρικών φαινομένων, που είχε ως αποτέλεσμα το σχολείο να παραμείνει για πολλές μέρες κλειστό. Το ηλεκτρονικό πολυμορφικό υλικό που ετοιμάστηκε έχει μαθησιακό και όχι απλά εκπαιδευτικό

χαρακτήρα και βασική μας επιδίωξη ήταν η ενεργητική εμπλοκή των μαθητών σε μια ερμηνευτική σχέση με σκοπό την αλληλεπίδρασή τους με το περιεχόμενό του. Οι μαθητές τοποθετήθηκαν σε ένα σαφές πλαίσιο εργασίας, ώστε να αντλήσουν αλλά κυρίως να αξιοποιήσουν άμεσα πληροφορίες, να έρθουν σε γνωστική σύγκρουση με προγενέστερες αντιλήψεις τους και να αναδομήσουν τη γνώση τους.

Προκειμένου να ανιχνεύσουμε το βαθμό ικανοποίησης των μαθητών ακολουθήσαμε μια αρχική βιβλιογραφική επισκόπηση (Ιωακειμίδου, 2018; Fragaki & Lionarakis, 2011; Matzakos & Kalogiannakis, 2018). Στην έρευνά μας έλαβαν μέρος 40 μαθητές της Α' τάξης του ΓΕΛ Αλικιανού στο νομό Χανίων το Μάιο του 2019. Για τη διεξαγωγή της αξιοποιήθηκε ως μέσο συλλογής δεδομένων ένα κατάλληλα διαμορφωμένο ερωτηματολόγιο, το οποίο στηρίχθηκε κατά κύριο λόγο σε αντίστοιχο ερωτηματολόγιο διερεύνησης της εμπειρίας των φοιτητών στο Ανοικτό Πανεπιστήμιο της Μ. Βρετανίας καθώς σε αντίστοιχα ερωτηματολόγια απευθυνόμενα σε φοιτητές του ΕΑΠ και αφού λάβαμε υπόψη μας ευρήματα από τη βιβλιογραφική επισκόπηση (Αναστασιάδης, 2014; Ιωακειμίδου, 2018; Matzakos & Kalogiannakis, 2018). Η αρχική αυτή έκδοση του ερωτηματολογίου επιδόθηκε σε ένα πολύ μικρό αριθμό μαθητών ώστε να αξιολογηθεί η αναγνωσιμότητά του και να συζητηθούν τυχόν δυσνόητα ή δύσκολα σημεία. Επίσης, δόθηκε σε εκπαιδευτικούς της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης ώστε να ελεγχθεί η εσωτερική του εγκυρότητα και να διορθωθούν τυχόν ελλείψεις ή ασάφειες. Οι παρατηρήσεις και οι ελλείψεις που επισημάνθηκαν στην αρχική αυτή φάση ελέγχου του ερωτηματολογίου διορθώθηκαν και ετοιμάστηκε μια βελτιωμένη έκδοσή του. Στην τελική του μορφή το ερωτηματολόγιο περιείχε 39 ερωτήσεις κλειστού, 5 ερωτήσεις ανοικτού τύπου, διαμοιρασμένες σε θεματικούς άξονες. Για τη διεξαγωγή της αξιοποιήθηκε ως μέσο συλλογής δεδομένων ένα κατάλληλα διαμορφωμένο ερωτηματολόγιο, το οποίο στηρίχθηκε κατά κύριο λόγο σε αντίστοιχο ερωτηματολόγιο διερεύνησης της εμπειρίας των φοιτητών στο Ανοικτό Πανεπιστήμιο της Μ. Βρετανίας καθώς σε αντίστοιχα ερωτηματολόγια απευθυνόμενα σε φοιτητές του ΕΑΠ, αφού έλαβαν υπόψη τους τα ευρήματα από τη βιβλιογραφική επισκόπηση (Αναστασιάδης, 2014; Ιωακειμίδου, 2018; Matzakos & Kalogiannakis, 2018).

Συμπεράσματα της έρευνας:

Η ανάγκη εφαρμογής της εξ αποστάσεως μαθησιακής διαδικασίας που προτείνουμε αποδεικνύεται αβίαστα από το γεγονός ότι οι μαθητές που έλαβαν μέρος στα μαθήματα προέρχονταν από 12 διαφορετικά χωριά του ορεινού και ημιορεινού όγκου της ενδοχώρας του νομού Χανίων, από το σύνολο των 20 χωριών από τα οποία το Γενικό Λύκειο Αλικιανού δέχεται μαθητές. Το στοιχείο αυτό φανερώνει ότι η φυσική επικοινωνία μεταξύ τους, με τους καθηγητές τους αλλά και με τα αστικά κέντρα είναι δύσκολη, άρα τα συμπληρωματικά εξ αποστάσεως μαθήματα πιθανόν να

αποτελούν μια καλή λύση, μιας και η μεγάλη πλειοψηφία των μαθητών δήλωσε ότι έχει τον κατάλληλο ηλεκτρονικό εξοπλισμό για να συμμετάσχει. Ο μέσος αναμενόμενος και ο μέσος πραγματικός χρόνος εργασίας των μαθητών συμπίπτει με πολύ μεγάλη ακρίβεια και τοποθετείται στο διάστημα 2-3 ώρες ανά εβδομάδα, που είναι

παιδαγωγικά αναγκαίες και ικανές για τη μελέτη του υλικού, καθιστώντας τη μαθησιακή παρέμβαση μη χρονοβόρα για τους μαθητές. Επίσης, όπως ανέφεραν κατάφεραν να ανταποκριθούν έγκαιρα στις προθεσμίες παράδοσης των εργασιών τους υποβοηθούμενοι από το χρονοδιάγραμμα, τη χρήση του οποίου δεν είχαν συνηθίσει. Το τελευταίο στοιχείο αποτελεί, γενικότερα, «αχίλλειο πτέρνα» της δευτεροβάθμιας συμβατικής εκπαίδευσης, η οποία δεν έχει καταφέρει να διδάξει στους μαθητές μια σαφή μεθοδολογία, πώς να μελετούν και πώς μαθαίνουν. Η συγκεκριμένη μαθησιακή παρέμβαση με την εξΑΕ μπορεί να μην κατάφερε εξολοκλήρου να πείσει για μια νέα μεθοδολογία μελέτης στο θέμα του χρονικού προγραμματισμού, κατάφερε όμως να την εισάγει και να δημιουργήσει ένα προβληματισμό για την ανάγκη της (Lionarakis, 2008). Το μαθησιακό υλικό θεωρήθηκε ικανοποιητικά σταθμισμένο αναφορικά με τη δυσκολία του, στοιχείο που μπορεί να θεωρεί παράγοντας επιτυχίας (Fragaki & Lionarakis, 2011; Ιωακειμίδου, 2018). Η «υπερβατική» διδακτική παρουσία του καθηγητή αποτιμήθηκε έντονη και ικανοποιητική από τους μαθητές. Επίσης, δήλωσαν ότι ήταν εύκολο να επικοινωνήσουν με τον καθηγητή τους και ότι αυτός ήταν πρόθυμος να τους βοηθήσει σε κάθε δυσκολία. Ταυτόχρονα, φαίνεται να είχε ουσιαστική επίδραση στον κρίσιμο για την εξΑΕ συναισθηματικό τομέα αφού οι μαθητές δήλωσαν ξεκάθαρα ότι έλαβαν ενθάρρυνση κατά τη διάρκεια της διαδικασίας και ότι εν μέρει ένιωσαν μέλη μιας νέας κοινότητας σε συνάφεια με τη σχετική βιβλιογραφία (Kalogiannakis & Tounlatzis, 2015). Ο εκπαιδευτικός της τάξης κλήθηκε να ενδυθεί το ρόλο του συμβούλου-καθοδηγητή-μέντορα, αναλαμβάνοντας ταυτόχρονα την ψυχική υποστήριξη κάθε μαθητή ξεχωριστά, χωρίς να επιβάλει την παρουσία του. Ανέλαβε την υποστήριξη συμβάλλοντας ουσιαστικά όπως δήλωσαν οι μαθητές σε μια αυτόνομη και αυτορρυθμιζόμενη πορεία προς τη μάθηση όπως υποστηρίζεται και από τη σχετική βιβλιογραφία (Αναστασιάδης, 2004; Lionarakis, 2008; Fragaki & Lionarakis, 2011; Αναστασιάδης, 2014; Ιωακειμίδου, 2018). Η μαθησιακή διαδικασία συμπεριέλαβε τη διανομή και έντυπου υλικού η οποία έτυχε καθολικής αποδοχής. Παρόλο που το ψηφιακό υλικό είχε και αυτό ισχυρά θετική ανταπόκριση, δεν μπόρεσε να αναμετρηθεί με το έντυπο. Μερικές χίδες σημειώσεων που δόθηκαν στο παράρτημα του ψηφιακού υλικού ως περίληψη της ύλης του βιβλίου της φυσικής κατάφεραν να αποσπάσουν μεγαλύτερη αποδοχή από το ψηφιακό υλικό. Η αντίσταση σε νέους τρόπους παρουσίασης και η βελτίωση της ποιότητας του υλικού ώστε να γίνει ελκυστικότερο, είναι θέμα συζήτησης και προβληματισμού. Παρόλα αυτά οι μαθητές θεώρησαν ότι οι διαδικτυακές παραπομπές και συνολικά το υλικό, τους βοήθησε να μάθουν καλύτερα και πιο εύκολα. Το υλικό κρίθηκε επαρκές, προσιτό, ποιοτικό και ικανό να διεγείρει και να κρατήσει το ενδιαφέρον τους. Η χρήση όλων των σύγχρονων διδακτικών εργαλείων στην πλατφόρμα ενέπλεξε τους μαθητές παραγωγικά με το υλικό και τονώθηκε το ενδιαφέρον τους για το σχολείο και ιδιαίτερα για το μάθημα της φυσικής. Γενικότερα, δηλώσαν πρόθυμοι να προτείνουν τα εξ αποστάσεως μαθήματα και σε άλλους συμμαθητές τους. Παρόλα αυτά όμως, δεν φάνηκε να πείθονται ότι μπορεί να γίνει αντικατάσταση των συμβατικών μαθημάτων από εξ αποστάσεως μαθήματα αφού θεωρούν ότι εξ αποστάσεως μαθήματα όσο καλή δομή και να έχουν, δεν μπορούν να υποκαταστήσουν τις κοινωνικές ανάγκες των μαθητών που καλύπτει το συμβατικό σχολείο.

Προτάσεις για περαιτέρω έρευνα

Η έρευνα θα μπορούσε να επεκταθεί εστιάζοντας στην ποιότητα της επικοινωνίας και της ανάπτυξης της εξ αποστάσεως σχέσεων και συνεργασίας ανάμεσα στους μαθητές με σκοπό τη δημιουργία ενεργούς συμμετοχής σε εξ αποστάσεως μαθητικές κοινότητες. Επιπρόσθετα, θα είχε ιδιαίτερο ενδιαφέρον να διερευνηθεί η ποιότητα, η συχνότητα και η διάρκεια της διαδικτυακής επικοινωνίας με τον εκπαιδευτικό με σκοπό τη βελτίωση του μαθησιακού αποτελέσματος. Σε μελλοντική έρευνα είναι σημαντικό να αναζητηθούν τα βασικά κριτήρια για τη δημιουργία πρωτότυπου μαθησιακού υλικού στο οποίο οι μαθητές θα έχουν τον πρώτο λόγο και να μελετηθεί ο βαθμός στον οποίο οι ίδιοι οι μαθητές αποζητούν, αποδέχονται και υιοθετούν το ρόλο της αυτορρυθμιζόμενης πορείας προς τη μάθηση σε σχέση με τη διαχρονική απαίτησή τους για αυτοδιάθεση.

5.8 Η έβδομη έρευνα: Δημιουργία εκπαιδευτικού υλικού συμπληρωματικής εξ αποστάσεως Εκπαίδευσης για έγκλειστους ενήλικες

Η έρευνα της Κουτζεκλίδου Βασιλικής (2023), τίτλο: «Δημιουργία εκπαιδευτικού υλικού συμπληρωματικής εξ αποστάσεως Εκπαίδευσης για έγκλειστους ενήλικες», διεξήχθη στην Ελλάδα, με σκοπό να διερευνηθεί τον τρόπο με τον οποίο οι εκπαιδευτικοί εφάρμοσαν την ηλεκτρονική ένταξη, ώστε να επιτραπούν διαδικτυακές στρατηγικές διδασκαλίας / μάθησης χωρίς αποκλεισμούς, δίνοντας έμφαση στην αλληλεπίδραση μαθητών και ψηφιακών εργαλείων, αλλά και εκπαιδευτικών. Στην έρευνα συμμετείχαν 32 ενήλικες έγκλειστοι εκπαιδευόμενοι.

➤ Τα ερευνητικά ερωτήματα:

- Οι Τεχνολογίες Πληροφοριών Επικοινωνίας (ΤΠΕ) βοηθούν τους μαθητές να συμμετέχουν ενεργά ακόμη και σε θέματα που δεν τολμούσαν να συμμετέχουν εξαιτίας αδυναμίας γνώσεων και παρακολουθώντας τώρα αυτό που συμβαίνει στην τάξη με νέους τρόπους;
- Με τον τρόπο με τον οποίο οι εκπαιδευτικοί εφάρμοσαν την ηλεκτρονική ένταξη στο πλαίσιο σχολείου της φυλακής μειώθηκε το ψηφιακό χάσμα από την αύξηση των δυσκολιών των μαθητών με ιδιαίτερες εκπαιδευτικές ανάγκες ;
- **Θεωρητικό πλαίσιο ανάπτυξης υλικού:** Αφόρμηση για τη δημιουργία του εκπαιδευτικού υλικού στάθηκε το Μοντέλο κατηγοριοποίηση West και Λιοναράκη. Το μοντέλο-κατηγοριοποίηση των West και Λιοναράκη (2001) είναι μια τυπολογία που αφορά στη δομή, στην οργάνωση αλλά και στις μορφές του εκπαιδευτικού υλικού. Πρόκειται για μια ταξινόμηση του εκπαιδευτικού υλικού βασισμένη στον εποικοδομητισμό και στο ποιοτικό κριτήριο της πολυμορφικότητας (Γκιόσος & Κουτσούμπα, 2005).
- **Ερευνητική διαδικασία:** Η ερευνητική μέθοδος που χρησιμοποιήθηκε ήταν η Συμμετοχική Έρευνα Δράσης. Πρόκειται για μια ποιοτική ερευνητική μέθοδο, καθώς προσφέρει στους/στις εκπαιδευτικούς τη δυνατότητα να συνδυάζουν τις εκπαιδευτικές και ερευνητικές τους δεξιότητες, μετατρέποντας τον χώρο της

διδασκαλίας τους σε πεδίο έρευνας (Carson, 1990), μέσα από μια αναστοχαστική και κριτική προσέγγιση της δουλειάς τους (Hadfield, 2012). Στην πρακτική της έρευνας δράσης οι συμμετέχοντες διερευνούν τις ίδιες τις εκπαιδευτικές πρακτικές τους με άμεσο στόχο να αναπτύξουν την κρίση τους ως άτομα. Έτσι μπορεί να είναι ένα βήμα προς την απελευθερωτική έρευνα-δράση, στην οποία οι συμμετέχοντες αναλαμβάνουν οι ίδιοι την ευθύνη για το ρόλο της υποβοήθησης της ομάδας στη συνεργατική δραστηριότητα (Carr and Kemmis, 1986). Ομαδικές συνεντεύξεις με τους εκπαιδευόμενους μαγνητοφωνήθηκαν, και κρατήθηκαν σημειώσεις από την ερευνήτρια. Η συνέντευξη κατάφερε να εξυπηρετήσει τρεις στόχους: 1. μπόρεσε να χρησιμοποιηθεί ως κύριο μέσο συλλογής πληροφοριών που έχουν άμεση σχέση με τα αντικείμενα της έρευνας. Κατανοώντας από τη μια αυτό που σκέφτεται ο εκπαιδευόμενος δίνεται η δυνατότητα στον ερευνητή να αντιληφθεί τις γνώσεις ενός ατόμου (γνώση ή πληροφόρηση), τι αρέσει ή δεν αρέσει σε ένα άτομο (αξίες και προτιμήσεις) και τι σκέφτεται το άτομο (στάσεις και πεποιθήσεις) (Tuckman, 1972). 2. η συνέντευξη χρησιμοποιήθηκε, για να ελεγχθούν υποθέσεις και αναφορές των συμμετεχόντων. 3. η χρήση της υπήρξε δυνατή σε συνάρτηση με άλλες μεθόδους στη διεξαγωγή της έρευνας. Σε συμφωνία με τον Kerlinger (1970) μπορεί να χρησιμοποιηθεί για την παρακολούθηση αποτελεσμάτων, για την αξιολόγηση άλλων μεθόδων, ή για τη βαθύτερη εξέταση των κινήτρων των ερωτώμενων και για τους λόγους που απάντησαν έτσι. Ειδικότερα στην έρευνα μας, χρησιμοποιήθηκε ο τύπος της ημιδομημένης συνέντευξης στον οποίο περιλαμβάνονταν τα προκαθορισμένα θέματα προς συζήτηση και ο βασικός κορμός των ερωτήσεων που θα καλούνταν να απαντήσουν οι ενήλικες κρατούμενοι. Ωστόσο, όπου κρινόταν αναγκαίο, υπήρχε ευελιξία στην ακριβή διατύπωση των ερωτήσεων. Ο οδηγός συνέντευξης (συγκεκριμένες συνταγμένες ερωτήσεις) ανάλογα με την περίπτωση και τις απαντήσεις των συνεντευξιαζόμενων, τύγχανε προσαρμογής με επιπρόσθετες ή άλλες διευκρινιστικές ερωτήσεις και σχόλια. Κατά τη διάρκεια της συνέντευξης η ερευνήτρια κρατούσε και σημειώσεις πεδίου, δηλαδή σημειώσεις αναφορικά με το ερευνητικό πλαίσιο με την άδεια του συνεντευξιαζόμενου. Στη διαδικασία των συνεντεύξεων η ερευνήτρια αποστασιοποιήθηκε διακριτικά, ώστε να μη ληφθεί η συνέντευξη ως μια φιλική συναλλαγή και να αποφευχθεί το ενδεχόμενο οι απαντήσεις να είναι υπολογισμένες (Cohen & Manion, 1994). Οι συμμετέχοντες στη συνέντευξη εκπαιδευόμενοι έλαβαν γνώση για την εξελικτική πορεία της διαδικασίας και την έκθεσή τους, με τη συνειδητή συναίνεση και την εθελοντική τους συμμετοχή, με λεπτομερή εξήγηση εκ των προτέρων για τα οφέλη, που συνδέονται με τη συμμετοχή τους στην ερευνητική διαδικασία (Frankfort-Nachmias and Nachmias, 1992). Οι πληροφορίες συλλέχθηκαν με ομαδικές συνεντεύξεις με τους εκπαιδευόμενους, που μαγνητοφωνήθηκαν, και κρατήθηκαν σημειώσεις από την ερευνήτρια

- **Συμπεράσματα της έρευνας:** Οι ψηφιακές τεχνολογίες είναι περιορισμένες στην εκπαιδευτική διαδικασία που λαμβάνει χώρα μέσα στις φυλακές φαίνεται ότι είναι απαραίτητες προκειμένου να προωθηθούν αλλαγές και μετασχηματισμοί στον τομέα της εκπαίδευσης. Η εισαγωγή των τεχνολογιών της πληροφορίας και της επικοινωνίας (ΤΠΕ) έχουν διαμορφώσει μια νέα κουλτούρα, την «κουλτούρα της πληροφορίας» (information culture), η οποία τίθεται στην υπηρεσία της μαθησιακής διαδικασίας. Η

αναζήτηση λύσεων που περιλαμβάνουν το διάλογο για θέματα παιδαγωγικών προσεγγίσεων αλλά και τεχνολογικών δυνατοτήτων είναι θεμελιώδης για την προώθηση της ποιοτικής εκπαίδευσης στις φυλακές. Η διασφάλιση ότι οι μαθητές σε συνθήκες φυλακής αναπτύσσουν δεξιότητες και ικανότητες αποτελεί βασικό στοιχείο της εκπαίδευσης. Αλλά για να γίνει πραγματικότητα αυτό, είναι απαραίτητο να επανασχεδιαστεί σε βάθος η «αρχιτεκτονική» των πληροφοριακών συστημάτων που μπορούν να λειτουργήσουν στις φυλακές παρέχοντάς τους ποικιλόμορφες ψηφιακές δυνατότητες που επιτρέπουν την εφαρμογή της εξ ΑΕ. Επιβεβαιώσαμε τη διαθεσιμότητα χρόνου για τη μελέτη των εκπαιδευόμενων και διαπιστώσαμε ότι οι εκπαιδευτικοί πόροι στους οποίους έχουν πρόσβαση είναι σπάνιοι και περιορισμένοι. Οι μεγαλύτερες δυσκολίες σχετίζονται με την έλλειψη καθοδήγησης σχετικά με το τι πρέπει να μελετήσουν, την ανάγκη αποτελεσματικότερης υποστήριξης από τους καθηγητές στην παρακολούθηση των παιδαγωγικών δραστηριοτήτων και την ελλιπή δυνατότητα πρόσβασης στο Διαδίκτυο. Τα υποκείμενα της παρούσας έρευνας έθεσαν ζητήματα και προκλήσεις που αφορούν τις ψηφιακές δεξιότητες, την ανάγκη συμπληρωματικής εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, στην περίπτωση του πληθυσμού των φυλακών. Η διδασκαλία εμπλουτισμένη κατάλληλα σε πλαίσιο και περιεχόμενο με την ορθή χρήση των φορητών εκπαιδευτικών εφαρμογών, βελτιώνει τα μαθησιακά αποτελέσματα στην τάξη. Η διαθεσιμότητα ευκαιριών μάθησης στις σωφρονιστικές μονάδες μειώνει δραστικά την πιθανότητα υποτροπής και αυξάνει την πιθανότητα θετικής κοινωνικής επανένταξης. Οι εκπαιδευόμενοι αλλά και οι εκπαιδευτικοί μπορούν να επωφεληθούν από την ύπαρξη έγκυρων και εύχρηστων πληροφοριών σχετικά με τον τρόπο προώθησης της δημιουργικής χρήσης των έξυπνων φορητών συσκευών και των συνοδευτικών εκπαιδευτικών εφαρμογών τους στο τυπικό και άτυπο περιβάλλον μάθησης ακόμη και σε ένα περιβάλλον εγκλεισμού, όπου οι δυνατότητες είναι περιορισμένες, αλλά που όμως μια εκπαιδευτική εφαρμογή χωρίς χρήση διαδικτύου μπορεί να λειτουργήσει αναπτύσσοντας γνωστικές και κοινωνικές δεξιότητες. Οι εκπαιδευόμενοι αναγνώρισαν ότι το εκπαιδευτικό υλικό είναι διαρθρωμένο με τρόπο που να υποστηρίζει και να καθοδηγεί τον μαθητή για τα βήματα που πρέπει να ακολουθήσει προκειμένου να ανταποκριθεί στις ανάγκες του στο πλαίσιο της φυλακής. Επίσης, επεσήμαναν πως η φιλική γλώσσα που διαπνέει τα κείμενα μπορεί να δημιουργήσει αίσθημα οικειότητας και εγγύτητας με τον μαθητή. Ακόμη, όπως σημείωσε ένας εκπαιδευόμενος «οι ασκήσεις και οι δραστηριότητες παρέχουν ένα πλαίσιο ανατροφοδότησης που μπορεί να βοηθήσει κάθε μαθητή να κατανοήσει έννοιες σύμφωνα με τις καθημερινές του ανάγκες». Διαπιστώθηκε βελτίωση του βαθμού ενδιαφέροντος των μαθητών για τη συμμετοχή τους στις δραστηριότητες του μαθήματος καθώς αυτές ήταν κατανοητές, επέτρεπαν την εξατομικευμένη μάθηση και συνοδεύονταν από αρκετά ικανοποιητικές προσδοκίες για την επίτευξη καλών επιδόσεων στο μάθημα. Η συμμετοχή των εκπαιδευόμενων στη διαδικασία συμπλήρωσης των αιτήσεων-εγγράφων που αφορούν θέματα της καθημερινότητας και των αναγκών τους μέσα στη φυλακή αποδείχθηκε ιδιαίτερα ευεργετική καθώς η αρχή της φωνής που ακουγόταν σε κάθε δραστηριότητα συμπλήρωνε τυχόν δυσκολίες κάνοντας τη διαδικασία ενδιαφέρουσα για εκείνους.

«*«Στυλιανός Τσιουδάκης», «"Σχεδιασμός, Υλοποίηση, Αποτίμηση διαδραστικού εκπαιδευτικού υλικού με τη μέθοδο της ΕξΑΕ, με θέμα: Εισαγωγή στο Τουριστικό Μάνατζμεντ, για ενήλικες εκπαιδευόμενους "»*

Προτάσεις για περαιτέρω έρευνα:

Διαπιστώθηκε η αναγκαιότητα πρόσβασης των εκπαιδευόμενων στις μαθησιακές ευκαιρίες των ψηφιακών μέσων και ιδιαίτερα των έξυπνων εκπαιδευτικών εφαρμογών σε φορητές συσκευές. Ωστόσο, χωρίς μια στέρεα βάση γνώσης και εμπειρίας με την οποία να αξιολογούν και να ενσωματώνουν τις εκπαιδευτικές εφαρμογές στην καθημερινή ζωή των έγκλειστων εκπαιδευόμενων, οι εκπαιδευτικοί δεν θα μπορέσουν να επιτύχουν την ορθή και αποδοτική ενσωμάτωσή της φορητής τεχνολογίας στο περιβάλλον τους αλλά και στην τάξη ειδικότερα για την ενίσχυση της γνωστικής και κοινωνικής ανάπτυξης των έγκλειστων ενηλίκων

5.9 Η όγδοη έρευνα: Αξιοποίηση Εκπαιδευτικού Υλικού με τη μέθοδο Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης σε περιβάλλον Τηλεδιάσκεψης στο Νηπιαγωγείο: Αποτίμηση & Προοπτικές

Η έρευνα της Βλάχου Ευσταθίας (2022), τίτλο: «Αξιοποίηση Εκπαιδευτικού Υλικού με τη μέθοδο Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης σε περιβάλλον Τηλεδιάσκεψης στο Νηπιαγωγείο: Αποτίμηση & Προοπτικές» διεξήχθη στην Ελλάδα, με σκοπό να διερευνηθεί πώς ένα σωστό δομημένο υλικό εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, μπορεί να οδηγήσει στη μάθηση και στην αυτονομία των μαθητών προσχολικής αγωγής, συμβάλλοντας στη γνωστική, κοινωνική, φυσική και συναισθηματική ανάπτυξη των παιδιών. Το δείγμα είναι επτά νηπιαγωγοί. Από τους επτά συμμετέχοντες μόνο μία νηπιαγωγός έχει επαγγελματική εμπειρία στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Οι δύο νηπιαγωγοί έχουν κάνει μεταπτυχιακό εξ αποστάσεως και οι τέσσερις από τις επτά δεν έχουν καμία σχέση με την εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Ενώ το ερευνητικό ερώτημα που προκύπτει είναι το εξής: Ποιες είναι οι βασικές αρχές που θα πρέπει να έχει ένα εκπαιδευτικό υλικό σύμφωνα με τις αρχές της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης για την προσχολική αγωγή;

Για τη συγκεκριμένη έρευνα δημιουργήθηκε εκπαιδευτικό υλικό σύμφωνα με τη μεθοδολογία της ΕξΑΕ, το οποίο αξιοποιήθηκε σε περιβάλλον Τηλεδιάσκεψης στο Νηπιαγωγείο. Ενώ η συλλογή των δεδομένων έγινε μέσα από συνεντεύξεις όπου οι συμμετέχουσες απάντησαν σε ανοιχτές ερωτήσεις ερωτηματολογίου. Η συνέντευξη πραγματοποιήθηκε με κάθε συμμετέχοντα ξεχωριστά. Οι συνεντεύξεις ηχογραφήθηκαν και μεταγράφηκαν. Λόγω του κορονοϊού οι συνεντεύξεις δεν έγιναν στα νηπιαγωγεία οπότε δε χρειάστηκε να παρθεί κάποια άδεια για την τοποθεσία. Πραγματοποιήθηκαν μέσα από το Skype για να υπάρχει παράλληλα και εικόνα. Για τους συμμετέχοντες της παρούσας έρευνας θα χρησιμοποιηθεί η σκόπιμη δειγματοληψία κατά την οποία το δείγμα επιλέγεται σκόπιμα για να μπορεί να υπάρχει μεγάλη συγκέντρωση πληροφοριών (Creswell, 2016). Η συλλογή των δεδομένων έγινε μέσα από συνεντεύξεις όπου οι συμμετέχουσες απάντησαν σε ανοιχτές ερωτήσεις ερωτηματολογίου. Η συνέντευξη πραγματοποιήθηκε με κάθε συμμετέχοντα ξεχωριστά. Οι συνεντεύξεις ηχογραφήθηκαν και μεταγράφηκαν. Λόγω του κορονοϊού οι συνεντεύξεις δεν έγιναν στα νηπιαγωγεία οπότε δε χρειάστηκε να παρθεί κάποια

**«Στυλιανός Τσιουδάκης», «"Σχεδιασμός, Υλοποίηση, Αποτίμηση
διαδραστικού εκπαιδευτικού υλικού με τη μέθοδο της ΕξΑΕ, με
θέμα: Εισαγωγή στο Τουριστικό Μάνατζμεντ, για ενήλικες
εκπαιδευόμενους "»**

άδεια για την τοποθεσία. Πραγματοποιήθηκαν μέσα από το Skype για να υπάρχει παράλληλα και εικόνα.

Συμπεράσματα της έρευνας

Σε σχέση με το ερευνητικό ερώτημα, το εκπαιδευτικό υλικό είναι πολύ σημαντικό στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση, πιο συγκεκριμένα είναι αλληλένδετο με τον μαθητή και τον εκπαιδευτικό, υπάρχει αμοιβαία επίδραση στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση (Μανούσου κ.συν., 2017). Το εκπαιδευτικό υλικό είναι ο τρόπος για να μάθουν τα νήπια στην τηλεδιάσκεψη και αυτό μπορεί να επιτευχθεί μέσα από έντονες εικόνες και δραστηριότητες που θα έχουν παιγνιώδη χαρακτήρα και κίνηση (Μουζακιώτου & Κανονάκη, 2015). Αλλά για να μπορέσει ο εκπαιδευτικός να το χρησιμοποιήσει όπως επίσης και η όλη τη διαδικασία της τηλεδιάσκεψης να στηριχτεί θα πρέπει ίσως να μην αντιμετωπίζει τεχνικά προβλήματα γιατί έτσι αναλύεται σε πράγματα που δε θα έπρεπε και του δημιουργούνται αρνητικά συναισθήματα. Συνοπτικά τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας είναι τα εξής: 1) Οι δραστηριότητες στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση θα πρέπει: α) να κινούν το ενδιαφέρον των παιδιών β) οι εικόνες που θα χρησιμοποιήσει ο εκπαιδευτικός να έχουν έντονα χρώματα γ) να περιλαμβάνουν το παιχνίδι δ) να έχουν κίνηση ε) να είναι μικρής διάρκειας στ) να έχουν σαφείς στόχους. 2) Οι εκπαιδευτικοί δεν αντιμετώπισαν κανένα πρόβλημα με το εκπαιδευτικό υλικό που τους δόθηκε. 3) Οι νηπιαγωγοί δε θα άλλαζαν κάτι στις ψηφιακές δραστηριότητες καθώς προσέλκυαν το ενδιαφέρον των παιδιών και επιτεύχθηκαν οι στόχοι.

Προτάσεις για περαιτέρω έρευνα:

Το εκπαιδευτικό υλικό που δημιουργήθηκε είναι σε πιλοτική μορφή και γι' αυτό θα πρέπει να γίνει έρευνα με πιο ολοκληρωμένο εκπαιδευτικό υλικό για την εξ αποστάσεως εκπαίδευση στην προσχολική αγωγή, πιο συγκεκριμένα πώς θα πρέπει να είναι ακριβώς διαμορφωμένο για να κρατάει και το ενδιαφέρον των παιδιών αλλά και για να τα οδηγεί στην αυτονομία της μάθησης.

5.10 Η ένατη έρευνα: Εκπαιδευτικός σχεδιασμός ενός εξ Αποστάσεως επιμορφωτικού προγράμματος για την ανάπτυξη κοινωνικών και ψηφιακών δεξιοτήτων για ηγέτες της εκπαίδευσης

Η έρευνα της Μακρή Αγορίτσας (2022), τίτλο: «Εκπαιδευτικός σχεδιασμός ενός εξ Αποστάσεως επιμορφωτικού προγράμματος για την ανάπτυξη κοινωνικών και ψηφιακών δεξιοτήτων για ηγέτες της εκπαίδευσης», διεξήχθη στην Ελλάδα, με κύριο σκοπό τη παρουσίαση του εκπαιδευτικού σχεδιασμού ενός ψηφιακού

**«Στυλιανός Τσιουδάκης», «"Σχεδιασμός, Υλοποίηση, Αποτίμηση
διαδραστικού εκπαιδευτικού υλικού με τη μέθοδο της ΕξΑΕ, με
θέμα: Εισαγωγή στο Τουριστικό Μάντζιμεντ, για ενήλικες
εκπαιδευόμενους "»**

περιβάλλοντος μάθησης για την υλοποίηση ενός προγράμματος κατάρτισης των διευθυντικών στελεχών στις κοινωνικές και ψηφιακές δεξιότητες του 21^{ου} αιώνα. Η ομάδα-στόχος της επιμόρφωσης ήταν οι κατέχοντες ηγετική θέση σε σχολεία Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης της Περιφερειακής Ενότητας Θεσσαλονίκης. Το ερευνητικό ερωτήμα της έρευνας είναι το πώς μπορεί να χαραχθεί μια εκπαιδευτική πολιτική, προκειμένου να εγείρει προβληματισμό για την αναγκαιότητα ύπαρξης προγραμμάτων επιμόρφωσης για τα στελέχη της εκπαίδευσης ως προς την ανάπτυξη των κοινωνικών και ψηφιακών δεξιοτήτων τους, οι οποίες είναι χρήσιμες όχι μόνο για τον επαγγελματικό τους στίβο, αλλά και για την κοινωνική τους ζωή και τις διαπροσωπικές τους σχέσεις;

Θεωρητικό πλαίσιο ανάπτυξης υλικού

Για τις ανάγκες της επιμόρφωσης ο στόχος ήταν η αναζήτηση μιας πλατφόρμας που να πληροί τις προϋποθέσεις και να υποστηρίζει τη διαδικασία της επιμορφωτικής δράσης. Επιλέχθηκε η αξιοποίηση της πλατφόρμας Black board Collaborate, επειδή είναι ένα αλληλεπιδραστικό σύστημα, δημοφιλές στον εκπαιδευτικό χώρο, καθώς επιτελεί τριπλή λειτουργία μέσω της χρήσης του Διαδικτύου: διανομή του υλικού, επικοινωνία και αξιολόγηση των διδασκόμενων. Η βιβλιογραφία επισημαίνει τη σημασία της αξιοποίησης των θεωρητικών σχημάτων και των αρχών Εκπαίδευσης Ενηλίκων για την κατανόηση της φύσης της διαδικτυακής μάθησης των ενηλίκων (Kang & Yang, 2016). Το παρόν πρόγραμμα σχεδιάστηκε λαμβάνοντας υπόψη την κονστρουκτιβιστική θεώρηση της διδασκαλίας, η οποία ωθεί το σχεδιαστή να προχωρήσει σε ριζική αλλαγή του τρόπου σκέψης των εκπαιδευόμενων και σε ανάπτυξη πλούσιων αλληλεπιδραστικών μαθησιακών περιβαλλόντων, προκειμένου να μετατραπεί η εποικοδομητική φιλοσοφία σε πράξη. Επιπλέον, αξιοποιήθηκε η συνεργατική θεωρία μάθησης, εφόσον ο στόχος ήταν οι διευθυντές/ντριες να αποκτήσουν νέες γνώσεις μέσα από συνεργατικές και αλληλεπιδραστικές μεθόδους διδασκαλίας. Οι σύγχρονες διαδικτυακές συνεδρίες έλαβαν χώρα στην εικονική τάξη μέσω του ψηφιακού εργαλείου BlackboardCollaborateUltra. Προγραμματίστηκαν πέντε τηλεδιασκέψεις (μία ανά ενότητα), με σκοπότη δημιουργία ανοιχτού μαθητοκεντρικού περιβάλλοντος συνεργατικής μάθησης παρέχοντας ευκαιρίες συνεργασίας και ανταλλαγής απόψεων. Η επιμορφώτρια ενημέρωνε τα ηγετικά στελέχη στο "Announcements" και στα προσωπικά τους e-mail για την ημέρα και ώρα πραγματοποίησης των τηλεσυναντήσεων (κατόπιν συνεννόησης μαζί τους), το θέμα συζήτησής τους και τον τρόπο εισαγωγής στο εικονικό μάθημα. Στον ίδιο χώρο υπήρχαν videotutorials με τα βήματα πρόσβασης στον εικονικό χώρο μάθησης και για τον τρόπο πρόσβασης στις μαγνητοσκοπημένες τηλεδιασκέψεις. Κατά τη διάρκεια των τηλεδιασκέψεων, η επιμορφώτρια προέβη σε επεξηγήσεις επί του υλικού της εκάστοτε ενότητας με παρουσιάσεις Powerpoint. Οι εκπαιδευόμενοι είχαν τη δυνατότητα να εμπλέκονται σε συνομιλίες με τους συναδέλφους τους και την επιμορφώτρια μέσω του μέσωτου εργαλείου σύγχρονων συνομιλιών (chat). Επιπλέον, ήταν σε θέση να υποβάλουν ερωτήσεις, να διατυπώνουν

**«Στυλιανός Τσιουδάκης», «"Σχεδιασμός, Υλοποίηση, Αποτίμηση
διαδραστικού εκπαιδευτικού υλικού με τη μέθοδο της ΕξΑΕ, με
θέμα: Εισαγωγή στο Τουριστικό Μάνατζμεντ, για ενήλικες
εκπαιδευόμενους "»**

σχόλια, να εκφράζουν αβίαστα τις εισηγήσεις τους, να ανταλλάσσουν σκέψεις και να αναμένουν απαντήσεις και ανατροφοδοτικά σχόλια από τους συναδέλφους τους και από την επιμορφώτρια. Επιπλέον, υπήρχε η δυνατότητα αξιοποίησης του ψηφιακού λευκού πίνακα για την ανάρτηση αρχείων και παρουσιάσεων. Στην εικονική τάξη οι εκπαιδευόμενοι είχαν τη δυνατότητα να χρησιμοποιούν διάφορα χρήσιμα εικονίδια (emojicons) για την έκφραση των συναισθημάτων τους (επιδοκιμασίας, κατανόησης, ικανοποίησης, κ.λπ). Η επιμορφώτρια λειτουργούσε ως συντονίστρια της όλης διαδικασίας οργανώνοντας και διευκολύνοντας τη συζήτηση, ώστε να υπάρχει ροή και να αποφευχθεί ο αποπροσανατολισμός των συμμετεχόντων με στόχο την ανάπτυξη γόνιμου διαλόγου. Όσοι/ες αποφάσισαν να εκδηλώσουν επιθυμία συμμετοχής στο παρόν πρόγραμμα, υπέβαλαν αίτηση συμμετοχής συμπληρώνοντας ένα ηλεκτρονικό ερωτηματολόγιο, το οποίο περιείχε μία λίστα ερωτήσεων δημογραφικού περιεχομένου (φύλο, κλάδος-ειδικότητα, τυπικά ακαδημαϊκά προσόντα), ερώτηση για την εργασιακή τους εμπειρία σε θέση ευθύνης, ερωτήσεις για τις προγενέστερες γνώσεις και εμπειρίες τους ως προς την αξιοποίηση των ψηφιακών τεχνολογιών και τη συμμετοχή τους σε εξΑΕ σεμινάρια και προγράμματα, καθώς και ερωτήσεις για τους κινητήριους παράγοντες συμμετοχής και τις προσδοκίες τους από την επιμόρφωση.

Συμπεράσματα της έρευνας

Η κρισιμότητα της θέσης ευθύνης των ηγετών εκπαίδευσης και οι σύγχρονες εκπαιδευτικές ανάγκες επιτάσσουν ικανότατους επαγγελματίες, οι οποίοι θα εργάζονται για την προώθηση της μαθησιακής διαδικασίας, την επίτευξη των στόχων, του οράματος και της αποστολής του σύγχρονου σχολείου. Ο ρόλος των εκπαιδευτικών ηγετών είναι πολυδιάστατος και απαιτεί από αυτούς να διαθέτουν αυξημένες δεξιότητες επικοινωνίας, συνεργασίας και επίλυσης προβλημάτων, όπως επίσης ηγετικές και ψηφιακές δεξιότητες που θα τους επιτρέψουν να ενσαρκώνουν επιτυχώς τον ηγετικό τους ρόλο για την ενίσχυση της ποιότητας της εκπαίδευσης. Κατέχοντας τέτοιες δεξιότητες, θα είναι σε θέση να διοικούν, να διαχειρίζονται και να διευθύνουν κατάλληλα τον εκπαιδευτικό οργανισμό οδηγώντας τον στην ανάπτυξη, την προαγωγή της νέας γνώσης και των καινοτομικών ιδεών και λύσεων και να κάνουν τη διαφορά στην καθημερινή ζωή όλων των μελών της εκπαιδευτικής κοινότητας. Επιπρόσθετα, οι σύγχρονες απαιτήσεις διαρκώς αυξάνονται, ενώ οι ίδιοι/ες αντιμετωπίζουν πληθώρα προκλήσεων πάσης φύσεως στο εσωτερικό και στο εξωτερικό περιβάλλον της σχολικής μονάδας. Ως εκ τούτου, οφείλουν να βρίσκονται σε διαρκή επιστημονική αναζήτηση, κριτική θεώρηση και αναστοχασμό των αναδυόμενων δεδομένων. Κάτι τέτοιο θα επιτευχθεί με την επιμόρφωση και την επαγγελματική τους ανάπτυξη, που δεν είναι απλώς η παρακολούθηση επιμορφωτικών προγραμμάτων επιμορφωτικών προγραμμάτων, αλλά αποτελεί θεμελιώδη θεσμό και αναπόσπαστο τμήμα της εκπαιδευτικής και επαγγελματικής σταδιοδρομίας των ηγετικών στελεχών και ζωτικής σημασίας παράγοντα για την ίδια την εκπαίδευση. Θεωρείται ζωτική παράμετρος της εκπαιδευτικής διοίκησης και βασικός μοχλός ανανέωσης και εκσυγχρονισμού της διοικητικής λειτουργίας των σχολικών οργανισμών και της αναβάθμισης του επαγγελματισμού των ίδιων των ηγετικών στελεχών. Για το λόγο αυτό η αναγκαιότητα της επιμόρφωσης

**«Στυλιανός Τσιουδάκης», «"Σχεδιασμός, Υλοποίηση, Αποτίμηση
διαδραστικού εκπαιδευτικού υλικού με τη μέθοδο της ΕξΑΕ, με
θέμα: Εισαγωγή στο Τουριστικό Μάνατζμεντ, για ενήλικες
εκπαιδευόμενους "»**

αναγνωρίζεται από το σύνολο της εκπαιδευτικής και επιστημονικής κοινότητας και είναι ο ακρογωνιαίος λίθος για τη βελτίωση της αποτελεσματικότητας των διευθυντών και γενικότερα του εκπαιδευτικού συστήματος.

Προτάσεις για περαιτέρω έρευνα

Η μελέτη φιλοδοξεί να παρακινήσει εξα εκπαιδευτικούς σχεδιαστές, ερευνητές και ιθύνοντες για τη χάραξη εκπαιδευτικής πολιτικής να αναλογιστούν την αξία των δεξιοτήτων του 21ου αιώνα, ώστε να εισηγηθούν και άλλα ανάλογα προγράμματα για τη σύγχρονη εκπαιδευτική ηγεσία.

5.11 Η δέκατη έρευνα: Διερεύνηση απόψεων των εκπαιδευτών ενηλίκων σε Σχολές Ανώτερης Επαγγελματικής Κατάρτισης - ΣΑΕΚ (πρώην ΙΕΚ) σχετικά με το ενδεχόμενο μετατροπής των προγραμμάτων σπουδών τους σε εξ ολοκλήρου εξ αποστάσεως

Η έρευνα της Κάντζα Αναστασίας (2025), τίτλο: «Διερεύνηση απόψεων των εκπαιδευτών ενηλίκων σε Σχολές Ανώτερης Επαγγελματικής Κατάρτισης - ΣΑΕΚ (πρώην ΙΕΚ) σχετικά με το ενδεχόμενο μετατροπής των προγραμμάτων σπουδών τους σε εξ ολοκλήρου εξ αποστάσεως». Η έρευνα διεξήχθη στην Ελλάδα με σκοπό να διερευνηθούν οι απόψεις των εκπαιδευτών ενηλίκων που απασχολούνται στις ΣΑΕΚ (πρώην ΙΕΚ) σχετικά με το ενδεχόμενο μετατροπής των προγραμμάτων σπουδών αυτών των δομών σε εξ ολοκλήρου εξ αποστάσεως. Επιπλέον, η έρευνα θα εξετάσει αν έχουν θετική, ουδέτερη ή αρνητική στάση απέναντι στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση, καθώς και αν υπάρχουν σημαντικές στατιστικές διαφοροποιήσεις ανάμεσα στις ομάδες που συνθέτουν τα δημογραφικά και επαγγελματικά χαρακτηριστικά τους σε σχέση με τις κύριες μεταβλητές της έρευνας. Καθώς δεν έχουν εντοπιστεί έρευνες που να εστιάζουν σε αυτό το ενδεχόμενο, παρά μόνο κάποιες που επικεντρώνονται συγκεκριμένα στην πρότερη «αναγκαστική» εμπειρία των εκπαιδευτών των ΣΑΕΚ από την εφαρμογή της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στα ΙΕΚ τον καιρό της πανδημίας του COVID-19, η παρούσα εργασία επιδιώκει να συμβάλει στην κάλυψη αυτού του ερευνητικού κενού. Δείγμα για την παρούσα έρευνα αποτέλεσαν οι εκπαιδευτές ενηλίκων που απασχολούνται ή απασχολήθηκαν στο παρελθόν σε ΣΑΕΚ (πρώην ΙΕΚ). Επιπλέον, όσον αφορά στο μέρος της έρευνας που διενεργήθηκε με την ποιοτική μέθοδο, ως δείγμα επιλέχθηκαν, εκτός από εκπαιδευτές με εμπειρία που ανήκαν σε διαφορετικές ειδικότητες, και μία διευθύντρια, προκειμένου να υπάρξει και η διάσταση των διοικητικών παραμέτρων στην έρευνα. Το σύνολο όσων συμμετείχαν στην έρευνα με ερωτηματολόγιο αρχικά ήταν 403 άτομα, και έπειτα από καθαρισμό των δεδομένων (data cleaning), ο τελικός αριθμός διαμορφώθηκε στους 391 συμμετέχοντες/ουσες, ενώ πραγματοποιήθηκαν και έξι ατομικές συνεντεύξεις.

**«Στυλιανός Τσιουδάκης», «"Σχεδιασμός, Υλοποίηση, Αποτίμηση
διαδραστικού εκπαιδευτικού υλικού με τη μέθοδο της ΕξΑΕ, με
θέμα: Εισαγωγή στο Τουριστικό Μάνατζμεντ, για ενήλικες
εκπαιδευόμενους "»**

Σύμφωνα με τα παραπάνω, και βάσει του σκοπού και των επιμέρους στόχων της έρευνας, τίθενται τα παρακάτω ερευνητικά ερωτήματα: ΕΕ1: Ποια είναι η άποψη των εκπαιδευτών ενηλίκων για το ενδεχόμενο μετατροπής των προγραμμάτων σπουδών των ΣΑΕΚ σε εξ ολοκλήρου εξ αποστάσεως; ΕΕ2: Ποια είναι η στάση των εκπαιδευτών ενηλίκων απέναντι στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση ως μεθόδου διδασκαλίας; ΕΕ3: Υπάρχουν σημαντικές στατιστικές διαφοροποιήσεις ανάμεσα στις ομάδες που συνθέτουν τα δημογραφικά και επαγγελματικά χαρακτηριστικά των εκπαιδευτών ενηλίκων στις ΣΑΕΚ σε σχέση με τις κύριες μεταβλητές της έρευνας;

Θεωρητικό πλαίσιο ανάπτυξης υλικού

Καθοριστικής σημασίας παράγοντα στο πλαίσιο της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης συνιστά και το εκπαιδευτικό υλικό, το οποίο αποκτά μεγαλύτερο ρόλο. Γι' αυτόν τον λόγο άλλωστε είναι διαμορφωμένο με τρόπο που να λειτουργεί ως διδακτικό εγχειρίδιο το οποίο ως έναν βαθμό μπορεί να αντικαθιστά τον εκπαιδευτή (Λιοναράκης, 2001), ο οποίος πλέον αποκτά ρόλο καθοδηγητή που διευκολύνει τους εκπαιδευόμενους να το διαχειριστούν με τον καλύτερο τρόπο και από χρονικής άποψης (Τσιμπουκλή & Φίλλιπς, 2008). Το εκπαιδευτικό υλικό λοιπόν θα πρέπει να είναι εξειδικευμένο, κατάλληλα επιλεγμένο και διαμορφωμένο, αλλά και οργανωμένο και διαρθρωμένο με τρόπο που να λειτουργεί βοηθητικά με σκοπό να αναπληρώνει το κενό που δημιουργείται στην εν λόγω εκπαιδευτική πρακτική και σε σύγκριση με τη διά ζώσης διδασκαλία (Keegan, 2001· Λιοναράκης, 2006· Σοφός κ.ά., 2015).

Ερευνητική διαδικασία: Το δομημένο ερωτηματολόγιο αυτοαναφοράς κλειστού τύπου βάσει του οποίου διεξήχθη η παρούσα έρευνα δημιουργήθηκε μέσω της εφαρμογής Google Forms, καθώς σκοπός ήταν να διανεμηθεί ηλεκτρονικά σε όσο το δυνατόν μεγαλύτερο δείγμα, καθώς υπήρχε η πρόθεση η έρευνα να είναι πανελλαδική. Στην πρώτη σελίδα του ψηφιακού ερωτηματολογίου μάλιστα περιλαμβάνονταν όλες οι απαραίτητες πληροφορίες για την ενημέρωση των συμμετεχόντων, εν είδει εντύπου ενημέρωσης, ώστε να διασφαλιστεί η ρητή συγκατάθεσή τους. Επιπλέον, από τις ρυθμίσεις της Google Forms είχε ενεργοποιηθεί η επιλογή «Να μην γίνεται συλλογή διευθύνσεων ηλεκτρονικού ταχυδρομείου». Καθώς επιλέχθηκε δείγμα να αποτελούν εκπαιδευτές ενηλίκων που απασχολούνται σε ΣΑΕΚ, και δη μεγάλος αριθμός αυτών, έπρεπε να ακολουθηθεί μια συγκεκριμένη διαδικασία. Αρχικά, στάλθηκε αίτημα για «Χορήγηση άδειας διεξαγωγής έρευνας στις ΣΑΕΚ» στο Τμήμα Α΄ Οργάνωσης και Εφαρμογής Επαγγελματικής Κατάρτισης που υπάγεται στη Γενική Γραμματεία Επαγγελματικής Εκπαίδευσης, Κατάρτισης, Διά Βίου Μάθησης και Νεολαίας του Υπουργείου Παιδείας και Θρησκευμάτων, το οποίο και έστειλε ενημερωτικό μήνυμα για τα απαιτούμενα δικαιολογητικά. Ανάμεσα σε αυτά ήταν οι Δηλώσεις Αποδοχής Διεξαγωγής της Έρευνας από τους διευθυντές των ΣΑΕΚ με τη 72 μεθοδολογία και υπό τις προϋποθέσεις του εδαφ. 2, άρθρου 2 της Κ5/160259/2021, όπου επισημαίνεται ότι «Δεν επιτρέπεται η παρουσία μη καταρτιζόμενων εντός της αίθουσας διδασκαλίας ή του εργαστηριακού χώρου». Με αυτόν τον τρόπο οι διευθυντές δήλωναν ρητά ότι αποδέχονταν να αποστείλουν το link του ερωτηματολογίου της έρευνας στις ηλεκτρονικές διευθύνσεις των εκπαιδευτών ενηλίκων που απασχολούσαν χωρίς την εμπλοκή της ερευνήτριας. Αυτό συμφωνούσε τόσο με την παραπάνω προϋπόθεση όσο

«Στυλιανός Τσιουδάκης», «"Σχεδιασμός, Υλοποίηση, Αποτίμηση διαδραστικού εκπαιδευτικού υλικού με τη μέθοδο της ΕξΑΕ, με θέμα: Εισαγωγή στο Τουριστικό Μάνατζμεντ, για ενήλικες εκπαιδευόμενους "»

και με το ότι η έρευνα ήταν απαραίτητο να «πληροί τις προδιαγραφές που υπαγορεύει ο Γενικός Κανονισμός για την Προστασία των Δεδομένων 2016/679 και η νομοθεσία της ΕΕ για την προστασία των δεδομένων και την ιδιωτικότητα στην Ευρωπαϊκή Ένωση και στον Ευρωπαϊκό Οικονομικό Χώρο και γενικά δεν αντιβαίνει στην κείμενη νομοθεσία και συνάδει με τους κανόνες ηθικής και δεοντολογίας της έρευνας ως προς το περιεχόμενο και τον τρόπο διεξαγωγής της».

Για τη συλλογή των δεδομένων της παρούσας μελέτης χρησιμοποιήθηκαν, όπως αναφέρθηκε προηγουμένως, και ερωτηματολόγιο και ημιδομημένες συνεντεύξεις. Όσον αφορά στο ερωτηματολόγιο του σκέλους της έρευνας που διεξήχθη με βάση την ποσοτική προσέγγιση, κατόπιν βιβλιογραφικής επισκόπησης και δεδομένου του μικρού αριθμού αντίστοιχων ερευνών που να εξετάζουν τα ερωτήματα της παρούσας ερευνητικής προσπάθειας με δείγμα εκπαιδευτές ενηλίκων σε δομές που προσφέρουν επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση, επιλέχθηκε το ερωτηματολόγιο των Totaro et al. (2005), που διερευνούσε τις αντιλήψεις μελών ΔΕΠ των Σχολών Διοίκησης και Επιχειρήσεων των ΗΠΑ απέναντι στα διαδικτυακά μαθήματα, και των Çetin et al. (2024), και συγκεκριμένα ένα μέρος του, που εξέταζε την «ικανοποίηση και τις μελλοντικές σκέψεις» για την εξ αποστάσεως. Το εν λόγω ερωτηματολόγιο απευθυνόταν σε ακαδημαϊκούς στην τουριστική εκπαίδευση, καθώς στο πλαίσιο του προγράμματος σπουδών αυτών των σχολών υπάρχουν και πρακτικά μαθήματα. Το ερωτηματολόγιο αυτοαναφοράς που προέκυψε από τη σύνθεση των δύο παραπάνω μεταφράστηκε στην ελληνική γλώσσα από την ερευνήτρια 70 (forward translation) και στη συνέχεια διενεργήθηκε η «μετάφραση προς τα πίσω» (backward translation) από επαγγελματία με σπουδές στην Αγγλική Γλώσσα και Φιλολογία, μια ευρέως διαδεδομένη μέθοδος μετάφρασης ερωτηματολογίων (Koller et al., 2012). Ακολούθως, διαμοιράστηκε σε ένα δείγμα ευκαιρίας μεγέθους 10 ατόμων, ώστε να πραγματοποιηθεί μια πιλοτική έρευνα, προκειμένου να διαπιστωθεί ότι έγινε επιτυχώς η μετάφραση, αλλά και να διορθωθούν τυχόν ασάφειες ή αστοχίες στον τρόπο απόδοσης των ερωτήσεων.

Συμπεράσματα της έρευνας:

Συμπερασματικά, οι εκπαιδευτές ενηλίκων που απασχολούνται στις ΣΑΕΚ έχουν αρκετά θετική άποψη για την εξ αποστάσεως εκπαίδευση ως μέθοδο διδασκαλίας και μάθησης και δείχνουν πρόθυμοι να τη χρησιμοποιήσουν. Ωστόσο, όσον αφορά στο ενδεχόμενο μετατροπής των προγραμμάτων σπουδών των δομών αυτών σε εξ ολοκλήρου εξ αποστάσεως εκφράζονται με επιφυλάξεις, καθώς οι περισσότεροι συγκλίνουν στο ότι στο συγκεκριμένο εκπαιδευτικό περιβάλλον, όπου υπάρχουν πολλά εργαστηριακής φύσης μαθήματα, αυτού του είδους η εκπαίδευση θα μπορούσε να λειτουργήσει επικουρικά, ως συμπληρωματικό εκπαιδευτικό εργαλείο, και κυρίως στα θεωρητικά μαθήματα ή σε περιπτώσεις αντιμετώπισης κρίσεων ή περιστάσεων κατά τις οποίες η διά ζώσης εκπαίδευση δεν θα μπορούσε να εφαρμοστεί. Οι περισσότεροι αναγνωρίζουν τα πλεονεκτήματα που μπορούν να προκύψουν από την εφαρμογή εξ αποστάσεως μεθόδων στην εκπαιδευτική διαδικασία, με κυριότερες τη δυνατότητα πρόσβασης που δίνεται σε άτομα που είτε ζουν σε περιοχές απομακρυσμένες ή σε μέρη όπου δεν προσφέρονται τέτοιου είδους εκπαιδευτικά προγράμματα, αλλά κυρίως σε άτομα που αντιμετωπίζουν προβλήματα μετακίνησης είτε λόγω σωματικής αδυναμίας, είτε λόγω

**«Στυλιανός Τσιουδάκης», «"Σχεδιασμός, Υλοποίηση, Αποτίμηση
διαδραστικού εκπαιδευτικού υλικού με τη μέθοδο της ΕξΑΕ, με
θέμα: Εισαγωγή στο Τουριστικό Μάνατζμεντ, για ενήλικες
εκπαιδευόμενους "»**

οικονομικών δυσχερειών. 126 Από την άλλη, ωστόσο, υπάρχουν και οι φωνές που θέτουν στο προσκήνιο τις δυσκολίες που θα αναδύονταν από ένα τέτοιο εγχείρημα, όπως η χρονοβόρα προετοιμασία του κατάλληλου εκπαιδευτικού υλικού, καθώς αποτελεί μεγάλης σημασίας και καθοριστικό παράγοντα για την επιτυχή εφαρμογή του σεναρίου εξ ολοκλήρου εφαρμογής εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στις ΣΑΕΚ. Αν και υπάρχει η σχετική ετοιμότητα αλλά και η θετική διάθεση από πλευράς εκπαιδευομένων για αξιοποίηση της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, την οποία άλλωστε η πλειοψηφία έχει βιώσει κυρίως από τη θέση του εκπαιδευτή εν καιρώ πανδημίας, δεν παύουν να υφίστανται οι ανησυχίες τους για την απώλεια διαπροσωπικής επαφής, τα ζητήματα υλικοτεχνολογικού εξοπλισμού, σχεδιασμού και υποστήριξης και από την πλευρά της Πολιτείας αλλά και από τις ίδιες τις δομές. Καθίσταται, λοιπόν, σαφές ότι μια ενδεχόμενη υιοθέτηση εξ αποστάσεως μορφών μάθησης πρέπει να εφαρμοστεί με συστηματικό τρόπο, επιδεικνύοντας τον ανάλογο σεβασμό στις ιδιαιτερότητες που χαρακτηρίζουν την κατάρτιση ενηλίκων και με έμφαση στην εξασφάλιση των κατάλληλων υποδομών και επιμορφώσεων.

Προτάσεις για περαιτέρω έρευνα

Οι απόψεις των εκπαιδευτών και η επεξεργασία των δεδομένων συνέβαλαν στη διαμόρφωση μιας κριτικής ματιάς απέναντι στις δυνατότητες αλλά και τις προκλήσεις που ενδέχεται να προκύψουν αναφορικά με την εφαρμογή της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στην επαγγελματική εκπαίδευση. Σκοπός αυτής της εργασίας δεν είναι να δώσει οριστικές απαντήσεις και λύσεις, αλλά να συμβάλει στη συζήτηση για τον ρόλο που θα μπορούσε να έχει η εξ αποστάσεως εκπαίδευση στο πλαίσιο των ΣΑΕΚ, δεδομένης και της πρόσφατης εμπειρίας το διάστημα της πανδημίας αλλά και της δυνατότητας που δίδεται για εφαρμογή της σε συνάρτηση με τους νέους Οδηγούς Σπουδών.

*«Στυλιανός Τσιουδάκης», «"Σχεδιασμός, Υλοποίηση, Αποτίμηση
διαδραστικού εκπαιδευτικού υλικού με τη μέθοδο της ΕξΑΕ, με
θέμα: Εισαγωγή στο Τουριστικό Μάνατζμεντ, για ενήλικες
εκπαιδευόμενους "»*

5.12 Σύνοψη

Η βιβλιογραφική επισκόπηση, που διεξήχθη, στα πλαίσια της πτυχιακής εργασίας, κατέδειξε ξεκάθαρα, ότι οι μαθητές είναι υποψιασμένοι πλέον, όσο αφορά τις νέες τεχνολογίες και τη σημασία τους σε όλες τις εκφάνσεις της ζωής, συμπεριλαμβανόμενης και της εκπαίδευσης . Κάθε μέθοδος εκπαίδευσης, που χρησιμοποιεί νέες τεχνολογίες, αγκαλιάζεται από του εκπαιδευόμενους, ασχέτως ηλικίας, φύλου, εκπαιδευτικού επιπέδου κ.α. Η παραδοσιακή μέθοδος εκπαίδευσης φαντάζει ξεπερασμένη στα μάτια τους και νοιώθουν την ανάγκη , για την ένταξη της καινοτομίας και της τεχνολογίας στη εκπαίδευση, όσο το δυνατόν περισσότερο. Από την άλλη όμως είναι κατάφορα απαραίτητο να ενταχθεί μέσα σε ένα παιδαγωγικό πλαίσιο, που διέπτετε από το σύνολο των εκπαιδευτικών θεωριών, της εξ αποστάσεως αλλά και της τυπικής εκπαίδευσης, ώστε να αποφεύγει ο κίνδυνος η τεχνολογία και τα μέσα που διαθέτει, αντί για βοηθήματα και εργαλεία , να γίνουν τρόποι εύκολης, αλλά επιφανειακής μάθησης, χωρίς τη χρήση της κριτικής σκέψης .

μελετήθηκαν έρευνες, που αφορούσαν μια γκάμα από εκπαιδευτικούς φορείς, όχι μόνο σχολεία, αλλά και ΣΑΕΚ, σχολεία δεύτερης ευκαιρίας, σχολεία εγκλειστων και άλλα , όχι τυχαία, καθώς έγινε μία προσπάθεια να μην προσεγγίσουμε τις απόψεις μόνο του μαθητή, με τη στενή έννοια, αλλά να ακούσουμε το παλμό της εκπαίδευσης από όλους, ακόμα και ομάδες εκπαιδευομένων, που μέχρι τώρα δεν μπορούσαμε ή δεν ξέραμε πώς να προσεγγίσουμε, αγνοώντας πραγματικά τις ιδιαιτερότητες που παρουσιάζουν ως εκπαιδευόμενοι. Η προσωπική ζωή, η οικογενειακή κατάσταση, ο εγκλεισμός, η ψυχολογική τους κατάσταση και πίεση, οι επαγγελματικές υποχρεώσεις και ούτω καθεξής, είναι παράγοντες, που πρέπει να λαμβάνονται υπόψιν στο σχεδιασμό ενός εκπαιδευτικού υλικού, ώστε να ταιριάζει όσο το δυνατόν καλύτερα, όπως ένα κομμάτι παζλ, στην εκπαιδευτική διαδικασία που τους αφορά.

6 Μεθοδολογία σχεδιασμού εκπαιδευτικού υλικού

6.1 Εισαγωγή

Στα πλαίσια εκπόνησης της διπλωματικής εργασίας, έγινε προσπάθεια να δημιουργηθεί ψηφιακό εκπαιδευτικό υλικό εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, για την κάλυψη των αναγκών των σπουδαστών μου, στο μάθημα του Τουριστικού Μάνατζμεντ και πιο και συγκεκριμένα στην εισαγωγική ενότητα του μαθήματος, που λαμβάνει χώρα στο 1ο εξάμηνο των διετών σπουδών, που λαμβάνουν οι εν θέματι σπουδαστές. Η εν θέματι ενότητα δεν παρουσιάζει πολύ μεγάλη δυσκολία, όμως λόγω της φύσης της, ότι δηλαδή είναι η πρώτη επαφή των σπουδαστών, με την συγκεκριμένη επιστήμη, είναι απαραίτητο να δημιουργήσει τις θετικότερες των εντυπώσεων για αυτούς,. Στο κεφάλαιο που ακολουθεί για γίνει μια εκτενής ανάλυση των θεωριών μάθησης πάνω στις οποίες δούλεψα για να μπορέσω να δημιουργήσω το Ε.Υ, τα εργαλεία που χρησιμοποιήθηκαν στον σχεδιασμό του, η πλατφόρμα του πανεπιστημίου, πάνω στην οποία αναρτήθηκε καθώς και η δομή με τις δραστηριότητες που περιλαμβάνει.

6.2 Θεωρίες Μάθησης, πάνω στις οποίες βασίστηκε ο σχεδιασμός του Ε.Υ.

6.2.1 Η θεωρία του Εποικοδομιτισμού

Στον εποικοδομισμό η γνώση είναι προϊόν εμπειριών, που ο κάθε άνθρωπος στην πορεία της ζωής του, βιωματικά οικοδομεί. Οι εμπειρικο-βιωματικές γνώσεις του μαθητή είναι η βασική πηγή δημιουργίας γνώσης, που παράλληλα προτρέπουν το δάσκαλο, υπό αυτή τη συνθήκη, να έχει τα εμπειρικά αυτά βιώματα, ως βάση και σταδιακά να τις επιστημονικοποιεί με τις διεργασίες της ανασυγκρότησής των από τους ίδιους τους μαθητές (Ματσαγγούρας, 2004:154). Με αυτόν τρόπο, ο δάσκαλος αλλάζει ρόλο και από φωτεινός παντογνώστης και κέντρο του διδακτικού κόσμου του μαθητή, μετατρέπεται σε διευκολυντή της μαθησιακής διαδικασίας. Το κεντρικό ρόλο τον απολαμβάνει ο μαθητής, που ως ενεργός συνδημιουργός, με την υποστήριξη του δασκάλου, οδηγείται σε μία διαδικασία οικοδόμησης καινούργιας γνώσης, μέσω της τριβής με την καθημερινότητα, μέσω της απόκτησής εμπειριών, μέσω θα λέγαμε την ενεργού δράσης , μέσα σε ένα πλαίσιο συνεργασίας και αλληλοεπίδρασης με τους συμμαθητές και την κοινωνία (Φρυδάκη, 2009). Ο μαθητής καλείται να διαχειριστεί τη νέα γνώση, την οποία συνθέτει με την προϋπάρχουσα (Hannafin, & Land, 1997) την μετασχηματίζει και δημιουργεί καινούργια πιο πλήρη και ολοκληρωμένη (Κανάκης, 2007). Στη θεωρία του εποικοδομισμού το κεντρικό πρόσωπο είναι ο μαθητής, που αλληλοεπιδρά με τη μάθηση και όχι τόσο αυτό καθ' αυτό η διαδικασία της διδασκαλίας. Ο εποικοδομισμός διακρίνεται σε δύο τύπους, στον γνωστικό και τον κοινωνικό. Κυρίως εκπρόσωπος του γνωστικού εποικοδομισμό, είναι ο Piaget (1979) ο οποίος εστιάζει στο άτομο, το οποίο καλείται να ανέπτυξη την ατομική του νοητική κατάσταση, μέσα από μια εσωτερική διαδικασία, που

«Στυλιανός Τσιουδάκης», «"Σχεδιασμός, Υλοποίηση, Αποτίμηση διαδραστικού εκπαιδευτικού υλικού με τη μέθοδο της ΕξΑΕ, με θέμα: Εισαγωγή στο Τουριστικό Μάνατζμεντ, για ενήλικες εκπαιδευόμενους "»

οικοδομεί σταδιακά την γνώση και όχι να περιμένει να του μεταβιβαστεί έτοιμη από τον περίγυρο. Κατά τον Piaget η γνώση οικοδομείται από τον ίδιο τον μαθητευόμενο, ο οποίος ενεργά συμμετέχει στο «χτίσιμο» των γνώσεων, μέσα από τα βιώματα, τις εμπειρίες και από τις διάφορες κοινωνικές αλληλεπιδράσεις του. Στην αντίπερα όχθη εμφανίζεται κυρίως ο Vygotsky (1978), ο οποίος πρεσβεύει ότι η γνώση οικοδομείται μέσα από την κοινωνική αλληλεπίδραση, την συνεργασία και την κοινωνική ανταλλαγή. Πάνω στη θεωρία αυτή βασίζεται η μέθοδος της «ομαδοσυνεργατικής» μάθησης (Δημητριάδης, 2015), η οποία επιτρέπει στους μαθητές να συνεργαστούν και συλλογικά να αναπτύξουν νέες ιδέες και απόψεις, να συνθέσουν σκέψεις, να μοιραστούν προϋπάρχουσα γνώση και εν τέλει να επιλύσουν κοινά προβλήματα (Egaut, 1995). Στην διαδικασία αυτή ο δάσκαλος διατηρεί ένα συντονιστικό ρόλο, καθοδηγώντας του μαθητές, με καίριες επεμβάσεις, όπου χρειάζεται ώστε από κοινού να συν-διαμορφώσουν ένα κατάλληλο και λειτουργικό μαθησιακό περιβάλλον. (Μυσερλή, 2015).

Στο υλικό που δημιουργήθηκε έγινε προσπάθεια να αξιοποιηθεί και η θεωρία του κοινωνικού εποικοδομισμού, αφού οι σπουδαστές μέσω του ΕΥ του εν λόγω μαθήματος καλούνε να αλληλοεπιδρούν με τους συμμαθητές τους, τόσο μέσα από το forum του μαθήματος, όσο και μέσα από το padlet και την ανάρτηση της γνώμης τους ή το σχόλιο. Και η θεωρία του γνωστικού εποικοδομισμού, καθώς ο σπουδαστής κλήθηκε αρκετές φορές να δουλέψει μόνος, προσπαθώντας να λύσει ένα πρόβλημα, ή να κατανοήσει κάποια έννοια και στη συνέχεια μπορέσει να την κάνει κτήμα του, στα πλαίσια της ανάγκης του να κατακτήσει τη γνώση αυτή.

6.2.2 Η θεωρία του Κονεκτιβισμού

Η θεωρία του κονεκτιβισμού, γεννήθηκε σχετικά πρόσφατα, εντός της ψηφιακής εποχής. Ως πιο σημαντικοί εκφραστές και πρεσβευτές της θεωρίας αυτής είναι δύο, οι Siemens και Downes. Ο Siemens (2006) επισημαίνει ότι στον κονεκτιβισμό η μάθηση μεταδίδεται μέσω ενός σύνθετου διαδικτύου κόμβων και συνδέσεων, μέσω των οποίων διαχέεται η πληροφορία. Σύμφωνα με τον Downes (2012) ο κονεκτιβισμός υποστηρίζει πως η γνώση οργανώνεται με τη μορφή δικτύου συνδεδεμένων κόμβων και η μάθηση είναι η ικανότητα οικοδόμησης και διάσχισης αυτού του δικτύου. Η γνώση εξαρτάται από τις συνδέσεις που δημιουργούνται μέσα από τις ενέργειες αλλά και τις εμπειρίες των ατόμων. Άρα, σύμφωνα με τη θεωρία του κονεκτιβισμού, η γνώση δεν μεταφέρεται ούτε οικοδομείται. Οι δραστηριότητες μάθησης μπορούν να ερμηνευτούν ως ενέργειες επέκτασης και ενδυνάμωσης του προσωπικού μας δικτύου διασυνδεδεμένων κόμβων πληροφορίας.

Στο ΕΥ του μαθήματος μου, υπάρχουν σημαντικοί υπερσύνδεσμοι στους οποίους ο σπουδαστής έχει την δυνατότητα να περιηγηθεί προκειμένου να μπορέσει να αντλήσει σημαντικές πληροφορίες σχετικές με το αντικείμενο του μαθήματος, που καλείται να μελετήσει και να κατανοήσει. Μέσα από τους συνδέσμους αυτούς, ο σπουδαστής βρίσκει να ξεδιπλώνεται μπροστά του, μια σειρά πληροφοριών, ικανές να των οδηγήσουν στη μάθηση και την προσωπική ανάπτυξη.

6.2.3 Η θεωρία του συμπεριφορισμού

Η θεωρία του Συμπεριφορισμού ή Μπιχεβιορισμού, έχει τις ρίζες της στις έρευνες των Edward Thorndike (1913) και Ivan Pavlov. Ο μεν πρώτος παρουσίασε την μελέτη του περί συντελεστικής αποκατάστασης, ο δε δεύτερος διατύπωσε τη θεωρία S-R της κλασικής υποκατάστασης. Πιο μεταγενέστερα συμπληρώνει ο Gagné (1977•1984), μιμούμενος τους δύο προαναφερόμενους μελετητές, διατυπώνοντας ότι οι ανθρώπινες δεξιότητες δεν είναι παρά αλλαγές στη συμπεριφορά, βασισμένος στο δίπολο «ερέθισμα - αντίδραση», διακρίνοντας τις δεξιότητες, σε γλωσσικές και σε νοητικές. Στη θεωρία του συμπεριφορισμού μελετάται το ερέθισμα και η αντίδραση, πώς δηλαδή η μετάδοση της πληροφορίας (ερέθισμα) τροποποιεί τη συμπεριφορά του ατόμου (αντίδραση) στο ερέθισμα που δέχτηκε. Ο συμπεριφορισμός είναι γεγονός ότι κυριάρχησε στο μεγαλύτερο μέρος του εικοστού αιώνα σε όλα τα εκπαιδευτικά συστήματα των δυτικών κυρίως χωρών και μάλιστα σε όλες τις βαθμίδες, συμβάλλοντας στην οργάνωση της διδασκαλίας, με τρόπο που να παρέχονται οι πληροφορίες σταδιακά και ιεραρχικά δομημένες. Στην ανάπτυξη του εκπαιδευτικού υλικού, χρησιμοποιώντας τη θεωρία αυτή, διαδραματίζουν οι διάφορες δραστηριότητες, όπου ο σπουδαστής αναζητά τους παιδαγωγικούς και διδακτικούς στόχους που πρέπει να επιτύχει, λαμβάνοντας παράλληλα σημαντική ανατροφοδότηση και αξιολόγηση του ποσοστού επίτευξης των στόχων αυτών (Κόμης, 2004). Επομένως, η μάθηση σύμφωνα με τη συμπεριφοριστική θεωρία απορρέει από τις αντιδράσεις του ατόμου στα ερεθίσματα του περιβάλλοντος και απαραίτητη προϋπόθεση αποτελούν η γραμμική οργάνωση του περιεχομένου και η ύπαρξη ασκήσεων με ανατροφοδότηση.

Το Μοντέλο του Διδακτικού Σχεδιασμού σύμφωνα με τον Gagné αποτελείται από τρία στάδια.

- Πρώτο Στάδιο: αξιολόγηση αναγκών. Στο στάδιο αυτό προσδιορίζεται κάθε δραστηριότητα του μαθητή και κάθε τμήμα γνώσης που πρέπει να αποκτηθεί από αυτόν.
- Δεύτερο Στάδιο: επιλογή διδακτικών μεθόδων και υλικού. Η επιλογή των μεθόδων και του υλικού βασίζεται στην προηγούμενη διερεύνηση, λαμβάνοντας υπόψη μετρήσιμα μεγέθη συμπεριφοράς.
- Τρίτο Στάδιο: αξιολόγηση του μαθητή. Στο τρίτο αυτό στάδιο σχεδιάζονται τεστ, προκειμένου να διαπιστωθεί η κατάκτηση ή μη των διδακτικών στόχων που εξαρχής τέθηκαν.

Στο ΕΥ του μαθήματος αυτού, θα διαπιστώσετε την ύπαρξη ποικίλων ασκήσεων αυτοαξιολόγησης, όπως ασκήσεις πολλαπλής επιλογής, σωστού/λάθους, μονής επιλογής, συμπλήρωση κενών με συγκεκριμένες λέξεις, ανάπτυξη κειμένου, που καλεί το

σπουδαστή να εκφράσει τη γνώμη του ή την πρόταση του, αναγκάζοντας τον έτσι να προσαρμόζει τη συμπεριφορά του, δίνοντας απάντηση (αντίδραση) απέναντι στο ερέθισμα που δέχεται (δράση), που δεν είναι άλλο από την δραστηριότητα. Το σύνολο των ασκήσεων διαθέτουν ανατροφοδότηση άμεση και στοχευμένη, με σκοπό να επιβράβευση το σωστό και να βοηθήσει το μαθητή, σε περίπτωση λάθους να το δεχτεί και να προβεί στο σύνολο των απαιτούμενων ενεργειών, ώστε να διορθωθεί.

6.2.4 Η ταξινόμια του bloom

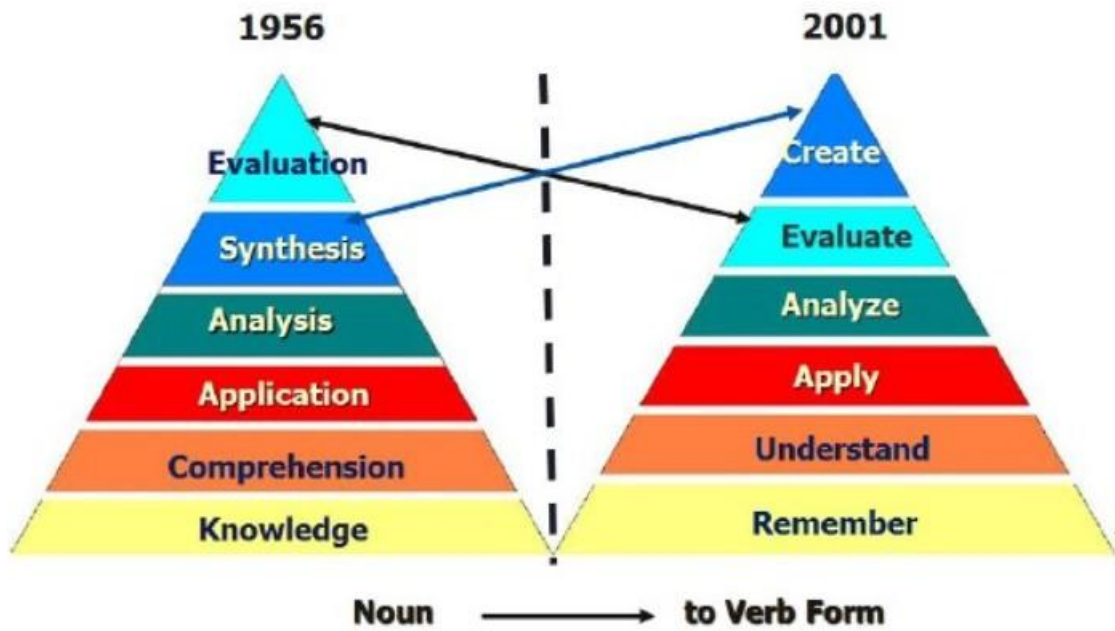
Ο Benjamin Bloom το 1956 ανέπτυξε ένα θεωρητικό μοντέλο με στόχο την ιεράρχηση των γνωστικών στόχων στην εκπαιδευτική διαδικασία, γνωστό ως η ταξινόμια του Bloom (1956), με το οποίο υφίστανται τρεις τύποι διδακτικών στόχων:

α) οι γνωστικοί στόχοι που αφορούν στις διεργασίες της γνώσης ,

β) οι συναισθηματικοί στόχοι που αφορούν στην ανάπτυξη στάσεων, αξιών

και γ) οι ψυχοκινητικοί στόχοι που αναφέρονται στην ανάπτυξη διάφορων δεξιοτήτων.

Η θεωρία αναθεωρήθηκε, με τη χρήση ρημάτων αντί ουσιαστικών. Επίσης προχώρησε σε αναδιάταξη των επιπέδων της αρχικής ταξινόμιας, τοποθετώντας την δημιουργικότητα ψηλότερα από την αξιολόγηση. Στην αναθεωρημένη ταξινόμηση αναφέρονται έξι επίπεδα νοητικών ικανοτήτων, όπου τα επίπεδα 1-3. Πλέον η θεωρία του Bloom αποτελεί ένα αξιολογικό εργαλείο σχεδιασμού διδασκαλίας και αξιολόγησης, βοηθώντας τους εκπαιδευτικούς να διαμορφώσουν δραστηριότητες που καλύπτουν διαφορετικά επίπεδα σκέψης.

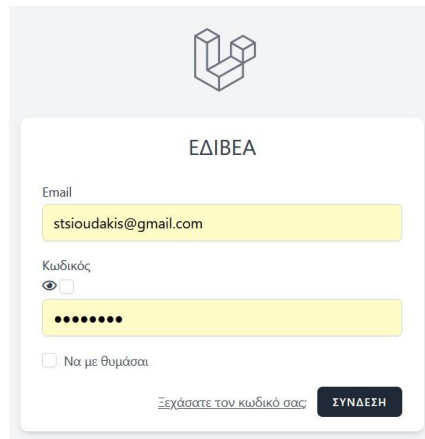
Σχήμα 10: Η ταξινόμια του Bloom με σύγκριση της αρχικής του 1956 με την αναθεωρημένη του 2001

6.3 Εργαλεία ΤΠΕ και Εφαρμογές Ανάπτυξης του Εκπαιδευτικού υλικού

Βασιζόμενος στη θεωρία του κ. Αναστασιάδη (2006), που προτείνει τη χρήση σύγχρονων εκπαιδευτικών εργαλείων που μπορούν να δώσουν τη δυνατότητα να δημιουργήσει ο δάσκαλος περιβάλλοντα μάθησης και διδασκαλίας, που τοποθετούν τον σπουδαστή στο κέντρο της μαθησιακής διαδικασίας, δίνοντας παράλληλα στο Ε.Υ τη δυνατότητα να είναι πιο κατανοητό, πιο εύπεπτο, πιο προσιτό και κυρίως διαδραστικού, έγινε προσπάθεια να δημιουργηθεί του υλικό του μαθήματος, με τη χρήση μια σειράς εργαλείων, που είχαμε τη χαρά , να εκπαιδευτούμε, πάνω σε αυτά, καθ' όλη τη διάρκεια του μεταπτυχιακού προγράμματος. Αυτών των εργαλείων τα κύρια χαρακτηριστικά, θα σας παρατεθούν παρακάτω.

6.3.1 Πλατφόρμα διαχείρισης μάθησης (LMS) Students.Edivea.net

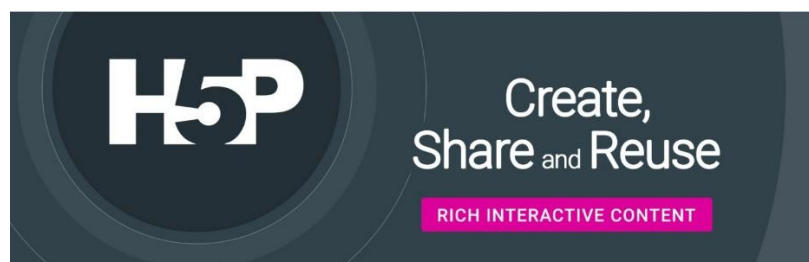
Η πλατφόρμα students.edivea.net, είναι πλέον η κύρια πλατφόρμα μάθησης και διανομής υλικού, που έχει αναπτύξει και χρησιμοποιεί το Πανεπιστήμιο Κρήτης και πιο συγκεκριμένα, το τμήμα του ΕΔΙΒΕΑ. Μια LMS πλατφόρμα, που παρέχεται δωρεάν στους καθηγητές και σπουδαστές, ώστε να μπορούν να δημιουργήσουν και να διανέμουν εκπαιδευτικό υλικό, για ασύγχρονη και εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Σε αυτή τη πλατφόρμα κληθήκαμε να αναρτήσουμε το υλικό που δημιουργήσαμε και να το διανέμουμε στο σύνολο των συναδέλφων, των καθηγητών και των σπουδαστών μας, ώστε να αλληλοεπιδράσουν με αυτό και να απαντήσουν στη συνέχεια σε μια σειρά από ερωτήματα, που προέβλεπε η έρευνα μας.

Εικόνα 1: Η πλατφόρμα student.edivea.net

6.3.2 Το εργαλείο δημιουργία ψηφιακού εκπαιδευτικού υλικού H5P

Ένα από τα πιο σημαντικά και δημοφιλή εργαλεία δημιουργίας πολυμεσικού και διαδραστικού εκπαιδευτικού υλικού, είναι το H5P. Ένα ψηφιακό εργαλείο, με εξαιρετικές δυνατότητες και πολύ καλή συμβατότητα, τόσο με την εκπαιδευτική πλατφόρμα του πανεπιστημίου, όσο και με παρεμφερείς εφαρμογές, που μπορούν να χρησιμοποιηθούν συνδυαστικά. Με τη χρήση του δημιουργήθηκαν όλα τα course presentation για κάθε κεφάλαιο του μαθήματος, τα οποία εμπλουτίστηκαν με μια σειρά από Interactive video και πλείστες όσες δραστηριότητες (ασκήσεις, εικόνες, video κ.α). Επίσης εισαγωγικά σε κάθε ενότητα προστέθηκε και ένα accordion, για να μπορεί ο σπουδαστής να γνωρίζει προκαταβολικό, το σκοπό, τα εκπαιδευτικά ερωτήματα και τους στόχους κάθε κεφαλαίου.

Εικόνα 2: Το εργαλείο H5P

6.3.3 Doodly – Ψηφιακό λογισμικό δημιουργίας video

Το Doodly είναι ένα λογισμικό για τη δημιουργία video τύπου whiteboard animation. Δηλαδή, επιτρέπει στο χρήστη να παρουσιάσει το αντικείμενο που επιθυμεί, με μορφή ηλεκτρονικής ζωντανής γραφής, που ξεδιπλώνεται μπροστά στα μάτια του σπουδαστή, όσο το παρακολουθεί, συνοδευόμενο από γραφήματα, εικόνες ζωγραφιές κ.λπ. Μέσα από ένα ζωντανό χέρι ή κάποιο avatar, που συνθέτει την εικόνα, που επιθυμεί ο δημιουργός, μεταφέρονται ζωντανά και παραστατικά τα μηνύματα του μαθήματος, κάνοντας τα κατανοητά και ενδιαφέροντα, οξύνοντας τη οπτική κατανόηση του μαθητή και την απόκτηση της πληροφορίας, μέσω την δημιουργικότητας. Παράλληλα τηρεί όλες τις προϋποθέσεις της αρχής της πολυμεσικότητας. Στο παρόν μάθημα η χρήση του αξιοποιήθηκε αποκλειστικά στη δημιουργία σύνοψης του κάθε κεφαλαίου, ώστε ο σπουδαστής, μέσα από ένα ολιγόλεπτο video, να μπορεί να κατανοήσει και να κάνει κτήμα του, όλη της σημαντική πληροφορία του μαθήματος, που παρακολούθησε.

Εικόνα 3: Το λογισμικό doodly

6.3.4 Plotagon Studio – λογισμικό ψηφιακής αφήγησης

Ως ένας δάσκαλος – σκηνοθέτης, με την βοήθεια του Plotagon, μπορείς να δημιουργήσεις, σκηνές, τρισδιάστατους κινούμενους ήρωες και να φτιάξεις τη δική σου εκπαιδευτική ταινία. Στην οποία μπορείς να εμπεριέχεις διαλόγους, μουσική, ηχογράφηση και κυρίως κίνηση και παραστατικότητα, κάτι που αποδεικνύεται "άσος" στο μανίκι του εκπαιδευτή, αφού με τον τρόπο αυτό, κεντρίζει το ενδιαφέρον του σπουδαστή, τον βοηθά στη κατανόηση του μαθήματος, στην αφομοίωση των εννοιών και την εύπεπτη απόκτηση γνώσης. Με αυτή τη λογική κινήθηκε ο συγγραφέας του παρόντος εκπαιδευτικού υλικού, αφού έγινε εκτεταμένη χρήση του εργαλείου, σε κομβικά σημεία του μαθήματος. Η παρουσία μικρού μήκους ταινιών, βοήθησαν τα πλείστα όσα, στην κατανόηση του περιεχομένου του μαθήματος, που μόλις είχε ολοκληρωθεί. Η χρήση χαρακτήρων σχετικών με το μάθημα, αλλά και η οικεία φωνή του καθηγητή, δημιούργησε μια εικονική μεν, αλλά ανθρώπινη δε επαφή μεταξύ εκπαιδευτή και σπουδαστή, διαμέσου του υλικού.

Εικόνα 4: Το λογισμικό Plotagon Studio

6.3.5 Ψηφιακό περιβάλλον Padlet

Το padlet είναι ουσιαστικά ένας εικονικός πίνακας ανακοινώσεων, όπου σε αυτόν, τόσο ο εκπαιδευτής, όσο και οι σπουδαστές μπορούν να αναρτήσουν πολυμεσικό υλικό, να ανταλλάξουν απόψεις, να σχολιάσουν ή να τοποθετηθούν πάνω στις απόψεις των άλλων, ή και ακόμα να απαντήσουν σε ερωτήσεις. Είναι ένα από τα εργαλεία που διαθέτει ο εκπαιδευτής στη προσπάθειά του να απόκτηση το μάθημα το χαρακτηριστικό της διάδρασης.

Εικόνα 5: Το ψηφιακό περιβάλλον padlet, όπως παρατίθεται σε κεφάλαιο του μαθήματος

6.3.6 Λοιπές εφαρμογές που χρησιμοποιήθηκαν

Για τη δημιουργία του ΕΥ του μαθήματος χρησιμοποιήθηκαν μια σειρά από online Εφαρμογές, όπως:

- Για τη δημιουργία των Avatar χρησιμοποιήθηκε το canva ([Free AI Avatar Generator and Online AI Maker | Canva](#))
- Για την επεξεργασία του ήχου για τα βίντεο, για την περικοπή ανεπιθύμητων ήχων χρησιμοποιήθηκε το Audiocutter (<https://mp3cut.net/>)
- Για τη μετατροπή του ήχου σε mp3, χρησιμοποιήθηκε το audio converter (<https://online-audio-converter.com/>) .
- Για την αφαίρεση του φόντου από τις φωτογραφίες PG και PNG, χρησιμοποιήθηκε το remove background (<https://www.remove.bg/>)
- Για να γίνει download και επεξεργασία video από youtube, χρησιμοποιήθηκε η εφαρμογή Youtube Downloader HD (<https://www.youtubedownloaderhd.com/download.html>)

6.4 Οι αρχές σχεδιασμού του ΕΥ

Το ΕΥ δημιουργήθηκε βασιζόμενο κυρίως στις σε αρχές της εξ αποστάσεως εκπαίδευση, όπως την ορίζουν το μοντέλο των West (1996) & Λιοναράκη (2001), το συνομιλιακό μοντέλο της Laurillard (2012) και οι πολυμεσικές αρχές του Mayer (2001). Επίσης υιοθετήθηκαν οι αρχές σχεδιασμού των Σπανακά και του Λιοναράκη (2017), καθώς και οι αρχές σχεδιασμού ΕΥ του Holmberg (1995).

6.4.1 Το μοντέλο σχεδιασμού ΕΥ των West και Λιοναράκη

1. Καταρχήν θα πρέπει να γίνει αναφορά στη παρουσία και την χρήση του κειμένου, το οποίο παίζει ζωτικής σημασία ρόλο, διατηρώντας απλότητα και συνέχεια, ξεδιπλώνοντας στο μαθητή, σταδιακά τις απαραίτητες πληροφορίες του μαθήματος, χωρίς να κουράζει ή να γίνεται βαρετό, όπως φαίνεται στην εικόνα 6 και 7.

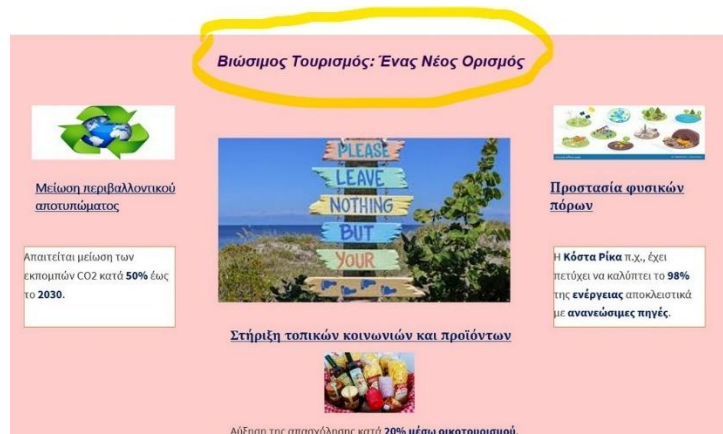
Εικόνα 6: κείμενο

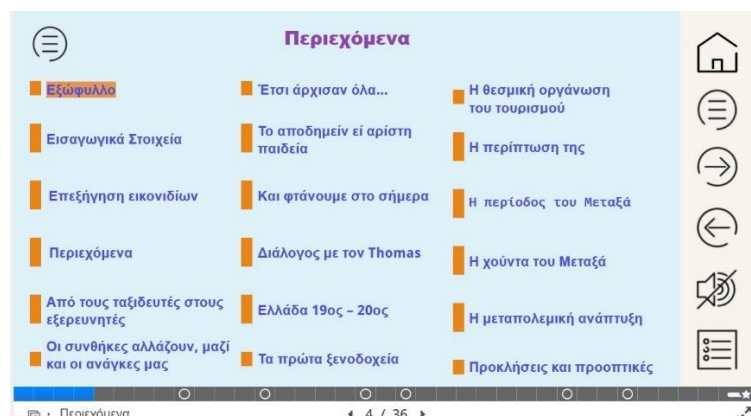
Εικόνα 7: κείμενο

«Στυλιανός Τσιουδάκης», «"Σχεδιασμός, Υλοποίηση, Αποτίμηση διαδραστικού εκπαιδευτικού υλικού με τη μέθοδο της ΕξΑΕ, με θέμα: Εισαγωγή στο Τουριστικό Μάνατζμεντ, για ενήλικες εκπαιδευόμενους "»

2. Σε κάθε ενότητα τηρείται με θρησκευτική ευλάβεια , μια σειρά παράθεσης κάποιων κομβικών στοιχείων του μαθήματος, όπως τα περιεχόμενα, ο τίτλος κάθε διαφάνειας σε συγκεκριμένο σημείο και με ορισμένη διάρθρωση , τα κεφάλαια χωρισμένα με εμφανή τρόπο, οι ενότητες ομοίως , ο σκοπός, τα προσδοκώμενα αποτελέσματα, οι λέξεις κλειδιά, που είναι παντού με σήμανση κτλ. Όλα αυτά είναι τα προκείμενα του μαθήματος όπως λέμε και που μπορείτε να τα εντοπίσετε ενδεικτικά στις κάτωθι εικόνες υπ. Αριθμόν 8 και 9

Εικόνα 8: Τίτλος

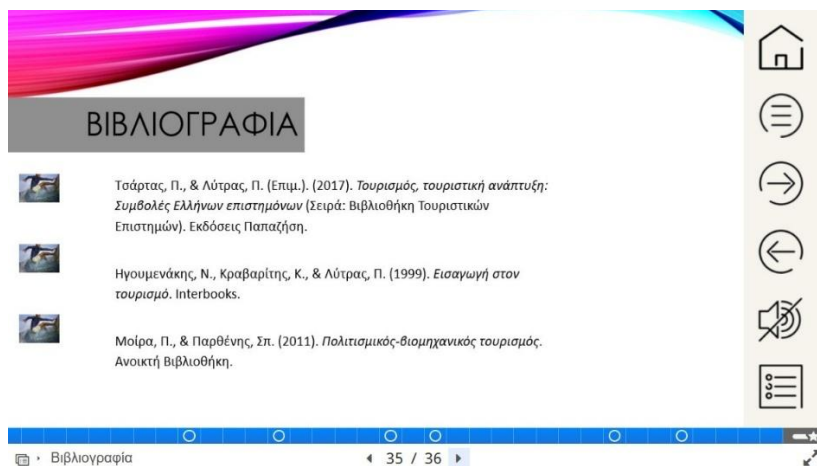
Εικόνα 9: Περιεχόμενα

«Στυλιανός Τσιουδάκης», «"Σχεδιασμός, Υλοποίηση, Αποτίμηση διαδραστικού εκπαιδευτικού υλικού με τη μέθοδο της ΕξΑΕ, με θέμα: Εισαγωγή στο Τουριστικό Μάνατζμεντ, για ενήλικες εκπαιδευόμενους "»

3. Στα μετακείμενα περιλαμβάνονται όλες οι συνόψεις των επι μέρους ενοτήτων ή και κεφαλαίων , καθώς και οι βιβλιογραφία με τις τυχόν παραπομπές. Στις εικόνες 10 και 11 , παρατίθενται υποδείγματα από το μάθημα.

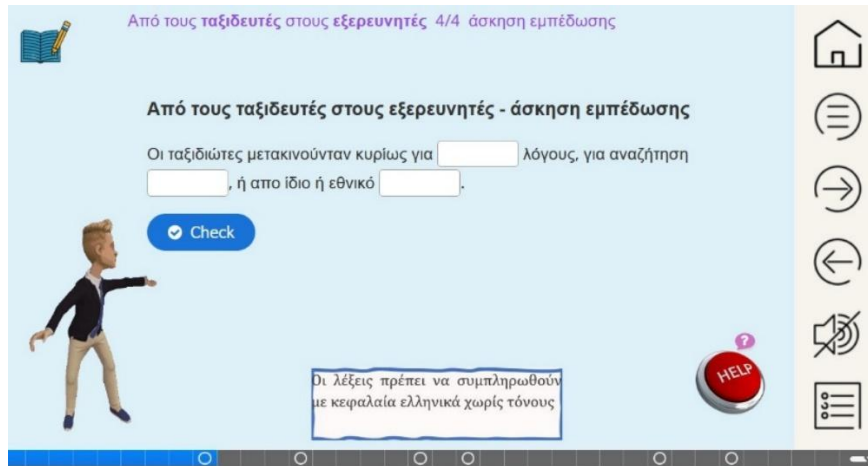
Εικόνα 10: Σύνοψη

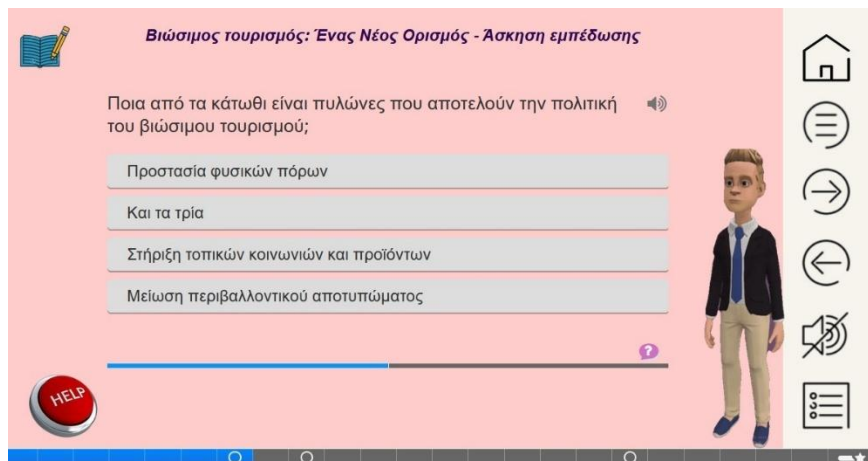
Εικόνα 11: Βιβλιογραφία

«Στυλιανός Τσιουδάκης», «"Σχεδιασμός, Υλοποίηση, Αποτίμηση διαδραστικού εκπαιδευτικού υλικού με τη μέθοδο της ΕξΑΕ, με θέμα: Εισαγωγή στο Τουριστικό Μάνατζμεντ, για ενήλικες εκπαιδευόμενους "»

4. τα διακείμενα αποτελούν κυρίως τις διάφορες δραστηριότητες και ασκήσεις όπου ο σπουδαστής καλείται να απαντήσει σε κάποιο/α ερώτημα/ματα προκειμένου να αξιολογηθεί ή πιο σωστά να αυτό αξιολογηθεί, με την παροχή της απαραίτητης ανατροφοδότηση και παραπομπής του στο σημείο που αναφέρει την ορθή απάντηση σε περίπτωση λάθους, παραδείγματα ακολουθούν στις εικόνες 12.13.14,15 και 16.

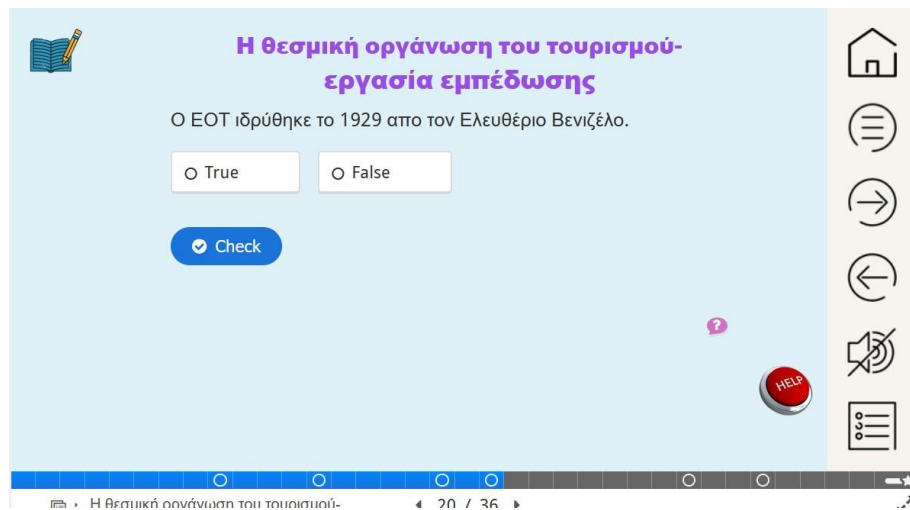

Εικόνα 12: Άσκηση συμπλήρωσης κενών

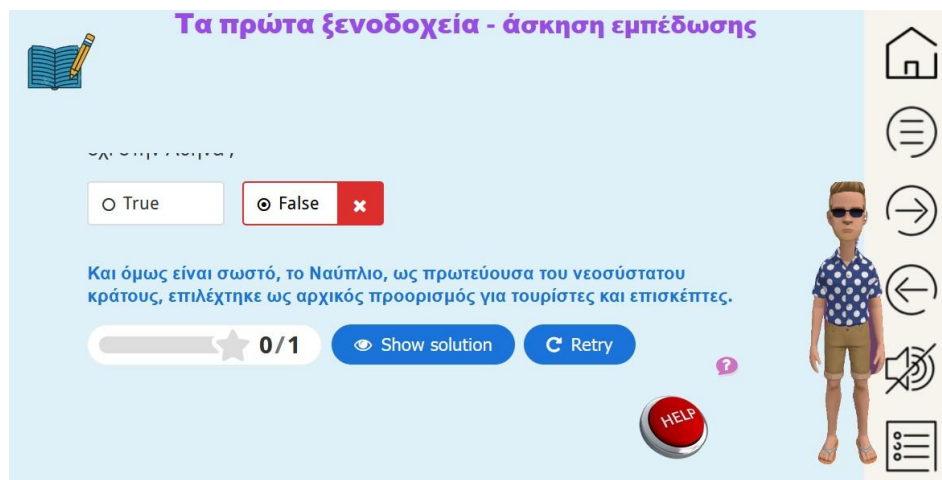

Εικόνα 13: άσκηση επιλογής

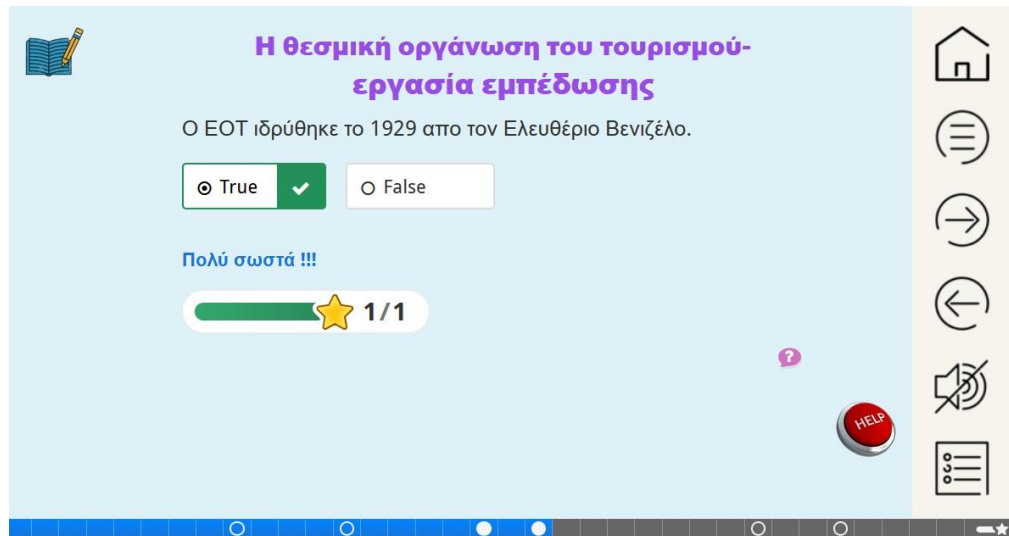
«Στολιανός Τσιουδάκης», «"Σχεδιασμός, Υλοποίηση, Αποτίμηση διαδραστικού εκπαιδευτικού υλικού με τη μέθοδο της ΕξΑΕ, με θέμα: Εισαγωγή στο Τουριστικό Μάνατζμεντ, για ενήλικες εκπαιδευόμενους "»

Εικόνα 14: Άσκηση σωστού/ λάθους

Εικόνα 15: ανατροφοδότηση σε λάθος απάντηση

Εικόνα 16: ανατροφοδότηση σε σωστή απάντηση, ΔΕ 2

5. Τα επικείμενα αναφέρονται σε όσα πρόκειται μαθησιακά να κατακτήσει μαθητής και αποτελούνται κυρίως υπερσυνδέσμους που οδηγούν το σπουδαστή σε συνδέσεις (σε άλλα site,σε κείμενα, άρθρα κ.α.), που του παρέχουν την δυνατότητα να κατανοήσει καλύτερα έννοιες και ορισμούς, που του παραθέτει το μάθημα, βοηθώντας τον παράλληλα να εμβαθύνει στην επιστήμη που διδάσκεται, απελευθερώνοντας τον από τα στενά καλούπια του μαθήματος και του εκπαιδευτικού υλικού. Τέτοια παραδείγματα χρησιμοποιήθηκαν τόσο εντός των κεφαλαίων, όσο και χωριστά ως αυτόνομο κεφάλαιο πρόσθετης ύλης στις εικόνες 17,18 και 19.

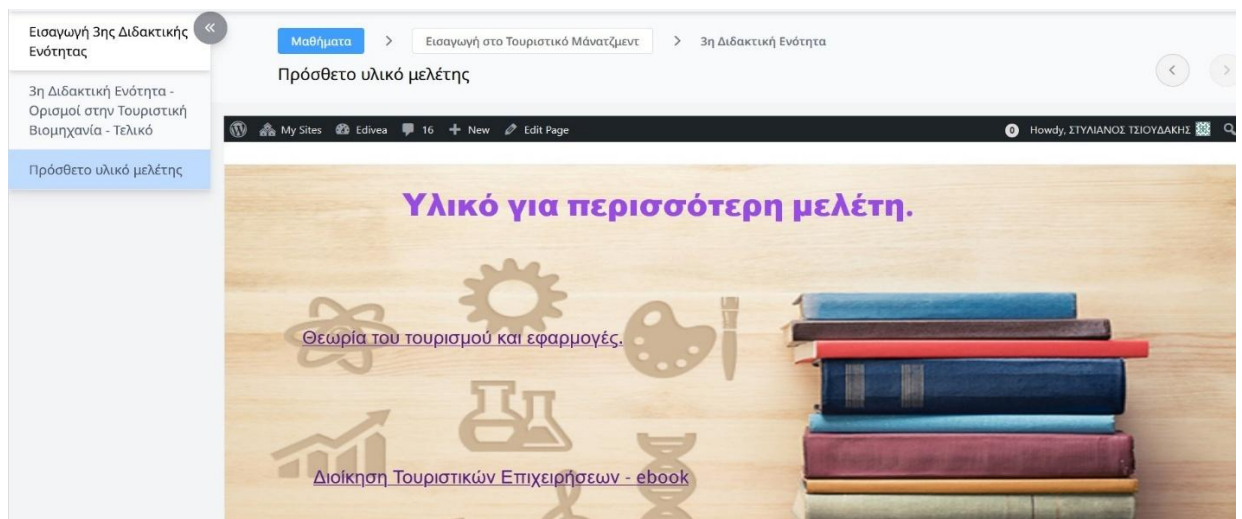

Εικόνα 17: Υπερσύνδεσμοι 1^{ης} Δ.Ε

«Στυλιανός Τσιουδάκης», «"Σχεδιασμός, Υλοποίηση, Αποτίμηση διαδραστικού εκπαιδευτικού υλικού με τη μέθοδο της ΕξΑΕ, με θέμα: Εισαγωγή στο Τουριστικό Μάνατζμεντ, για ενήλικες εκπαιδευόμενους "»

Εικόνα 18: Υπερσύνδεσμοι 2^{ης} Δ.Ε

Εικόνα 19: Υπερσύνδεσμοι για υλικό πρόσθετης μελέτης

«Στολιανός Τσιουδάκης», «"Σχεδιασμός, Υλοποίηση, Αποτίμηση διαδραστικού εκπαιδευτικού υλικού με τη μέθοδο της ΕξΑΕ, με θέμα: Εισαγωγή στο Τουριστικό Μάνατζμεντ, για ενήλικες εκπαιδευόμενους "»

6. Τα παρακείμενα είναι σχέδια, ζωγραφιές φωτογραφίες, εικόνες και τυπογραφικές επισημάνσεις, που βοηθούν στην παραστατικότητα και στην καλύτερη απόδοση των περιεχομένων του μαθήματος, όπως μπορεί να παρατηρηθεί στις κάτωθι εικόνες 20,21,22.

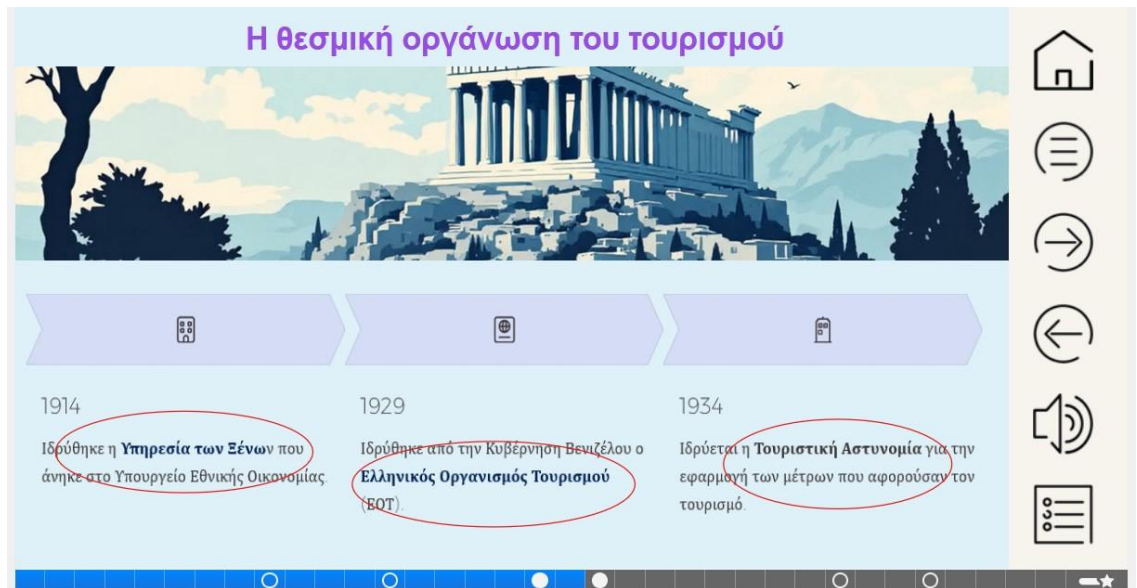

Εικόνα 20: Εικόνα και σχέδια συναφή με το μάθημα

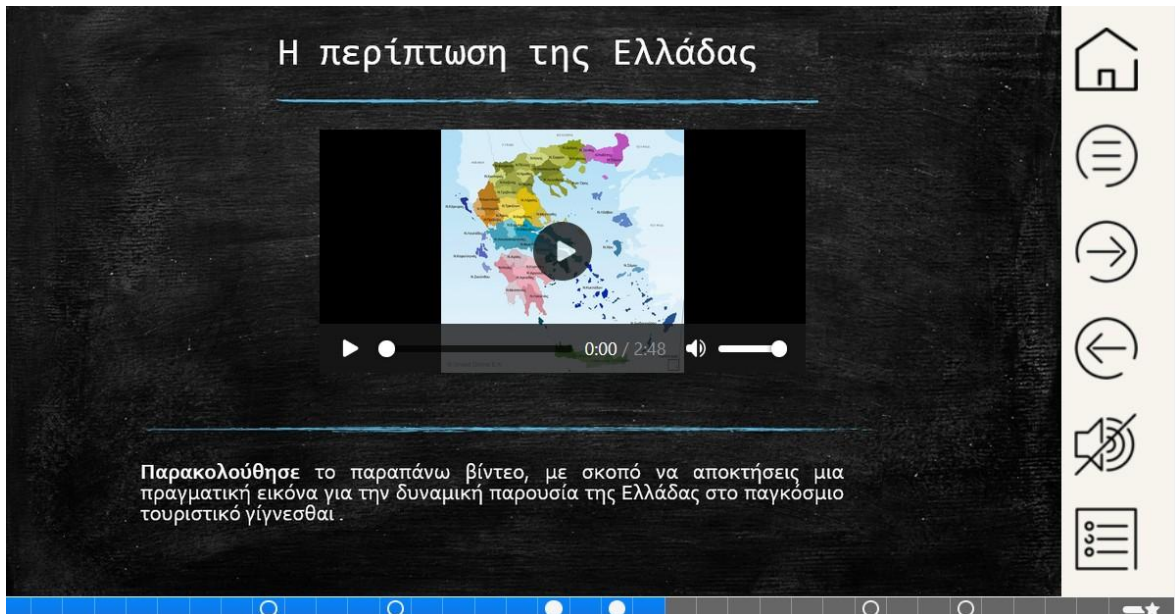
Εικόνα 21: Το σύνολο του μαθήματος συμπεριλαμβάνεται σε μια εικόνα

«Στυλιανός Τσιουδάκης», «"Σχεδιασμός, Υλοποίηση, Αποτίμηση διαδραστικού εκπαιδευτικού υλικού με τη μέθοδο της ΕξΑΕ, με θέμα: Εισαγωγή στο Τουριστικό Μάνατζμεντ, για ενήλικες εκπαιδευόμενους "»

Εικόνα 22: Τονισμός των λέξεων κλειδιών της ενότητας

7. Τα περιεχόμενα είναι πηγές, άρθρα ή και video που εμπλουτίζουν τις πληροφορίες, που μπορεί να λάβει ο μαθητής, σχετικές με κάποιο συγκεκριμένο θέμα , στο οποίο αναφέρονται τα βασικά κείμενα, όπως μπορεί κάποιος να δει στις εικόνες 23 και 24.

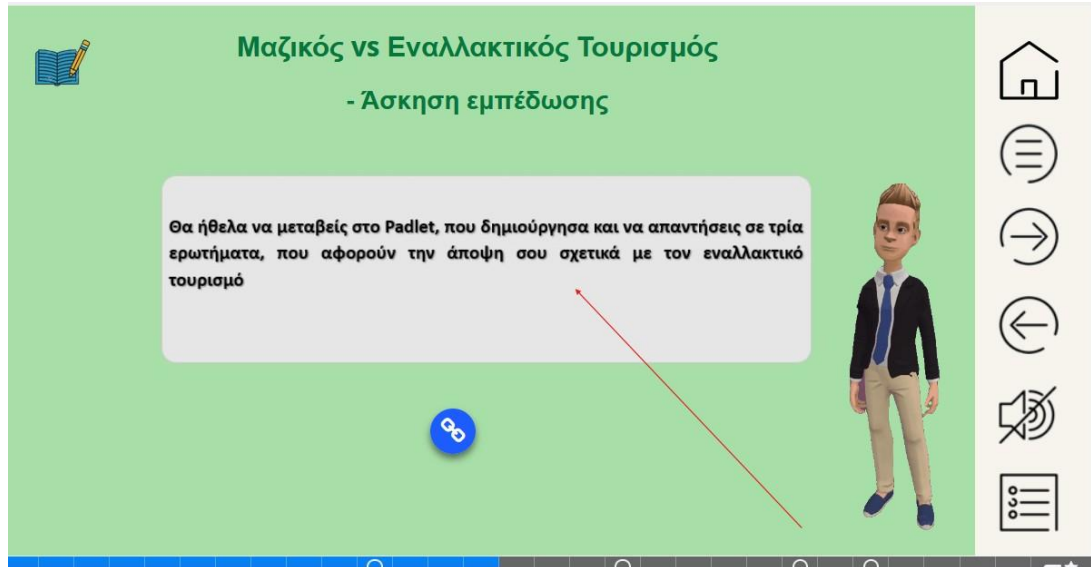

Εικόνα 23: πηγή για την τουριστική ανάπτυξη της Ελλάδος

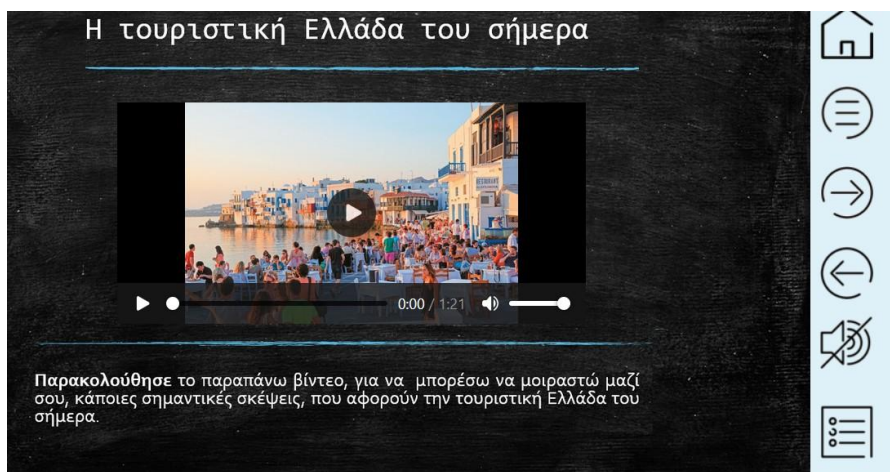
Εικόνα 24: Πηγή για τις δράσεις του Μεταξά σχετικά με την τουριστική ανάπτυξη της Ελλάδος.

8. τα πολυκείμενα αποτελούν τις οδηγίες, που ο καθηγητής δίνει στους μαθητές, ώστε να μπορέσουν να λύσουν τις διάφορες γραπτές εργασίες, μέσα στο εκπαιδευτικό υλικό, όπως φαίνεται στην εικόνα 25.

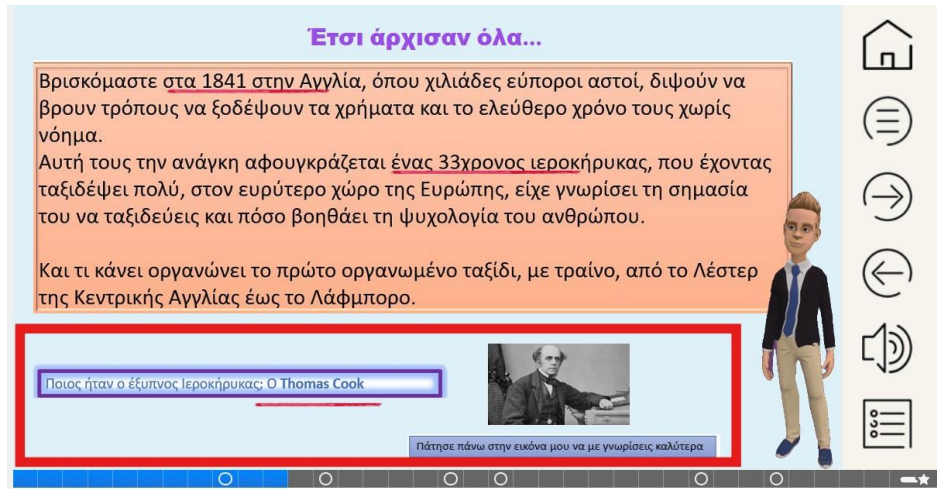
Εικόνα 25: Οδηγίες για γραπτή διατύπωση προσωπικής άποψης σχετικής με την ενότητα.

9. Τέλος ως πολυαντικείμενα αναφερόμαστε στο σύνολο του οπτικοακουστικού υλικού, το οποίο χρησιμοποιούμε σε ποικίλες μορφές (ηχητικό μήνυμα, βίντεο, χρήση διαδικτύου κ.α.). Ενδεικτικά παραδείγματα εμφανίζονται στις κάτωθι εικόνες 26 και 27.

Εικόνα 26: Βίντεο για την τουριστική Ελλάδα του σήμερα

«Στυλιανός Τσιουδάκης», «"Σχεδιασμός, Υλοποίηση, Αποτίμηση διαδραστικού εκπαιδευτικού υλικού με τη μέθοδο της ΕξΑΕ, με θέμα: Εισαγωγή στο Τουριστικό Μάνατζμεντ, για ενήλικες εκπαιδευόμενους "»

The screenshot shows an interactive educational interface. At the top, a purple header reads "Έτσι άρχισαν όλα...". Below it, a text box contains the following text: "Βρισκόμαστε στα 1841 στην Αγγλία, όπου χιλιάδες εύποροι αστοί, διψούν να βρουν τρόπους να ξοδέψουν τα χρήματα και το ελεύθερο χρόνο τους χωρίς νόημα. Αυτή τους την ανάγκη αφουγκράζεται ένας 33χρονος ιεροκήρυκας, που έχοντας ταξιδέψει πολύ, στον ευρύτερο χώρο της Ευρώπης, είχε γνωρίσει τη σημασία του να ταξιδεύεις και πόσο βοηθάει τη ψυχολογία του ανθρώπου. Και τι κάνει οργανώνει το πρώτο οργανωμένο ταξίδι, με τρένο, από το Λέστερ της Κεντρικής Αγγλίας έως το Λάφμπορο." To the right of the text is a 3D cartoon character of a man in a suit. Below the text is a search bar containing the text "Ποιος ήταν ο έξυπνος ιεροκήρυκας; Ο Thomas Cook" and a small portrait of Thomas Cook. A tooltip at the bottom right of the search bar says "Πάτησε πάνω στην εικόνα μου να με γνωρίσεις καλύτερα". On the right side of the interface, there is a vertical toolbar with icons for home, menu, forward, back, volume, and list. At the bottom, there is a progress bar and a star icon.

Εικόνα 27: Βίντεο, εικόνα και αφήγηση (ήχος) σχετικά με τον Thomas Cook.

6.4.2 Αρχές της γνωστικής θεωρίας της πολυμεσικής μάθησης του Mayer

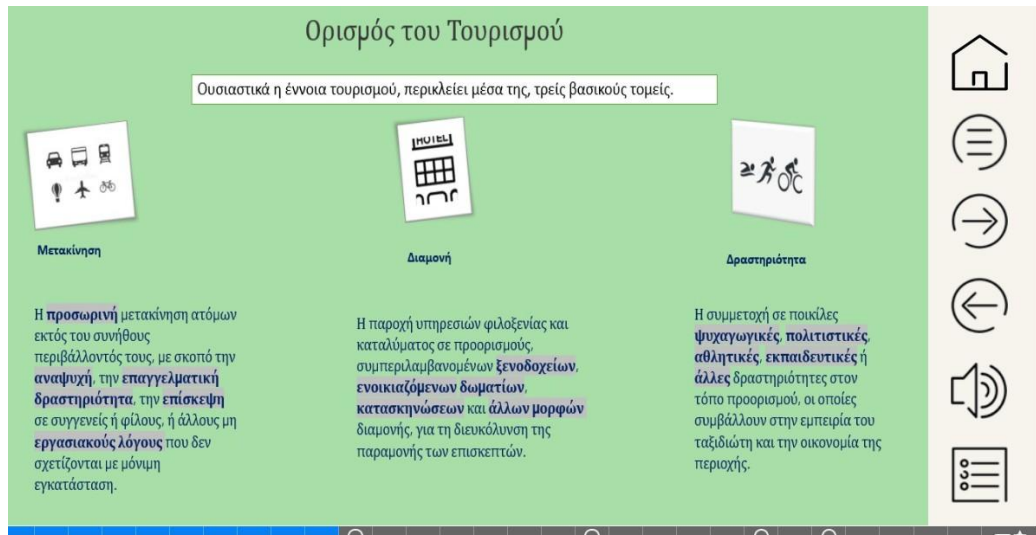
Το σύνολο του υλικού σχεδιάστηκε με γνώμονα να είναι στο σύνολο του, όσο το δυνατό, πιο διαδραστικό για το σπουδαστή, όπως το προτάσσει στη θεωρία του ο Mayer. Έγινε προσπάθεια να πληροί το σύνολο των αρχών της θεωρία, με τον καλύτερο τρόπο. Παραδείγματα από την προσπάθεια που έγινε παρατίθεται παρακαλώ ανά αρχή

1. Αρχή της συνοχής: Έγινε προσεκτική επιλογή του υλικού και αποφεύχθηκε οποιαδήποτε πληροφορία, που είτε δεν ήταν τόσο απαραίτητη, είτε δεν θεωρήθηκε άμεσα χρήσιμο για τη θεματική ενότητα που αναλύθηκε.
2. Αρχή της κατάτμησης: το ΕΥ χωρίστηκε σε μικρές «μπουκίτσες» μικρών συμπυκνωμένων και περιεκτικών κειμένων και όχι σε μακρόσυρτα και δύσκολα στη κατανόηση κείμενα, όπως φαίνεται στις εικόνες 28 και 29.

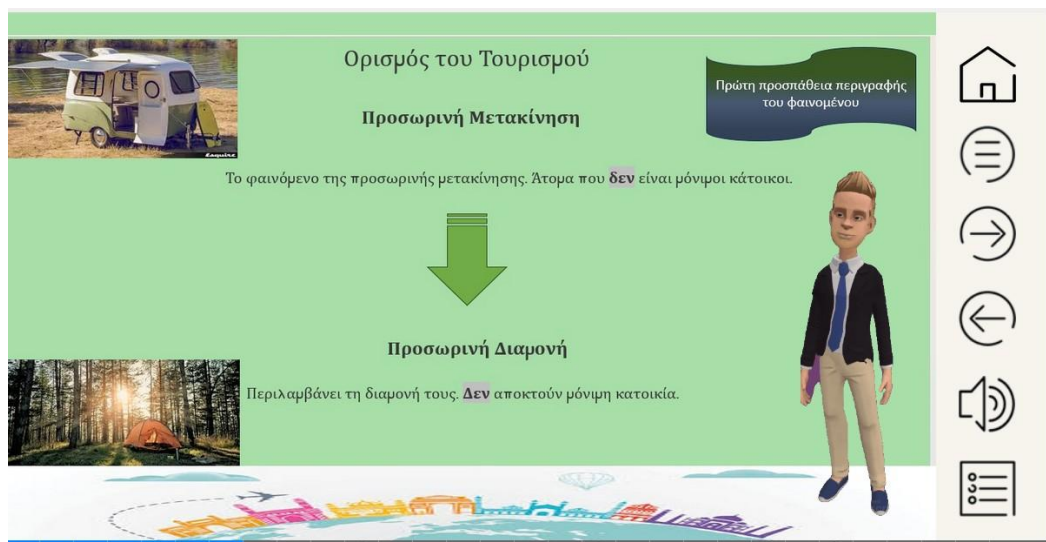
Εικόνα 28

«Στυλιανός Τσιουδάκης», «"Σχεδιασμός, Υλοποίηση, Αποτίμηση διαδραστικού εκπαιδευτικού υλικού με τη μέθοδο της ΕξΑΕ, με θέμα: Εισαγωγή στο Τουριστικό Μάνατζμεντ, για ενήλικες εκπαιδευόμενους "»

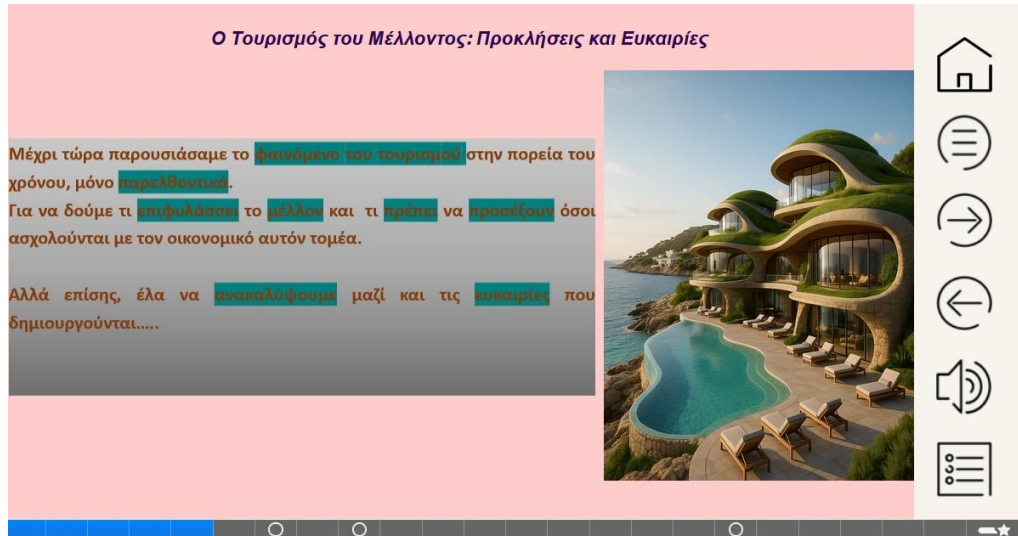
Εικόνα 29

3. Αρχή της σηματοδότησης: έγινε σε όλο το ΕΥ εκτεταμένη χρήση από σύμβολα, βελάκια, σημάνσεις και διαφορετικοί χρωματισμοί, που ως σκοπό είχαν να τραβήξουν την προσοχή, ή να καθοδηγήσουν καλύτερα το σπουδαστή στα σημεία που χρίζουν περισσότερης προσοχής, όπως φαίνεται στις εικόνες 30 και 31.

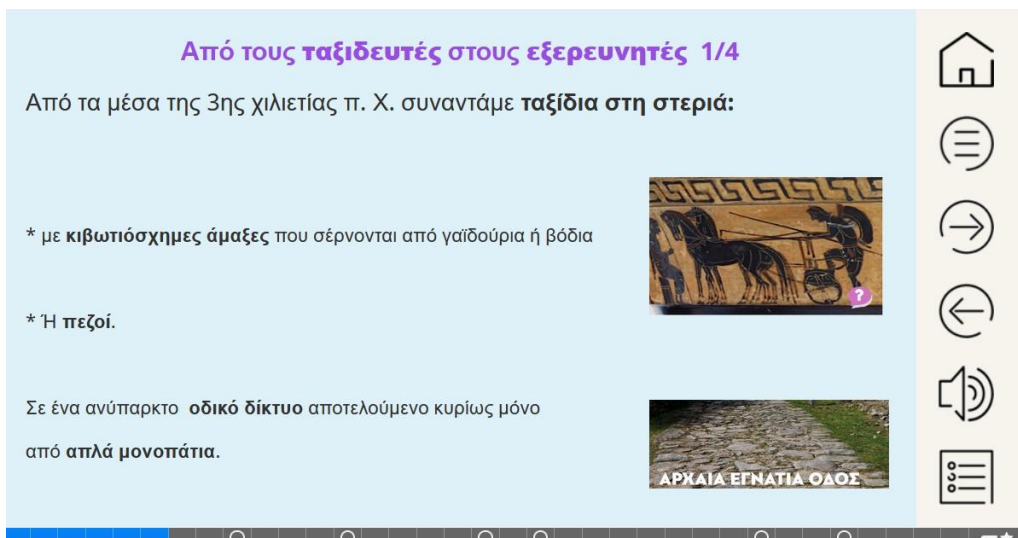
Εικόνα 30

«Στυλιανός Τσιουδάκης», «"Σχεδιασμός, Υλοποίηση, Αποτίμηση διαδραστικού εκπαιδευτικού υλικού με τη μέθοδο της ΕξΑΕ, με θέμα: Εισαγωγή στο Τουριστικό Μάνατζμεντ, για ενήλικες εκπαιδευόμενους "»

Εικόνα 31

4. Η αρχή της συνάφειας: εικόνες και σύμβολα συναφή με το κείμενο παρατίθενται κοντά του, βοηθώντας έτσι τη καλύτερη κατανόηση του μαθήματος, όπως φαίνεται στις εικόνες 32 και 33.

Εικόνα 32

«Στυλιανός Τσιουδάκης», «"Σχεδιασμός, Υλοποίηση, Αποτίμηση διαδραστικού εκπαιδευτικού υλικού με τη μέθοδο της ΕξΑΕ, με θέμα: Εισαγωγή στο Τουριστικό Μάνατζμεντ, για ενήλικες εκπαιδευόμενους "»

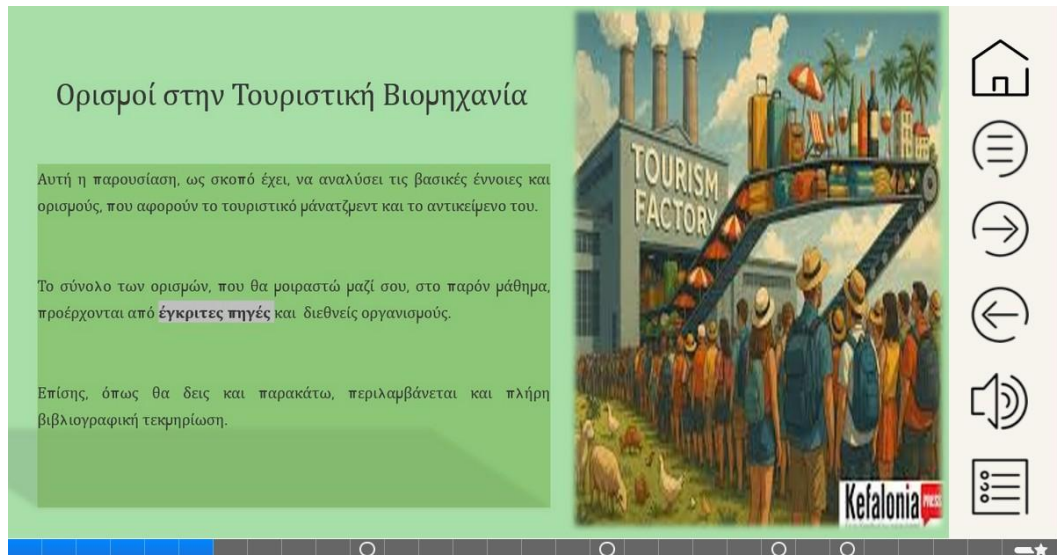
Εικόνα 33

5. Η αρχή της προπαίδευσης: μετά τις δύο εισαγωγικές ενότητες του μαθήματος του Τουριστικού Μάνατζμεντ, ακολουθεί η Τρίτη ενότητα, που πραγματεύεται τις βασικές έννοιες και ορισμούς, που ο μαθητής θα κληθεί να αντιμετωπίσει και να κατακτήσει, όσο ξεδιπλώνεται μπροστά του το μάθημα στο σύνολο του, όπως φαίνεται στις εικόνες 34 και 35.

Εικόνα 34

«Στυλιανός Τσιουδάκης», «"Σχεδιασμός, Υλοποίηση, Αποτίμηση διαδραστικού εκπαιδευτικού υλικού με τη μέθοδο της ΕξΑΕ, με θέμα: Εισαγωγή στο Τουριστικό Μάνατζμεντ, για ενήλικες εκπαιδευόμενους "»

Ορισμοί στην Τουριστική Βιομηχανία

Αυτή η παρουσίαση, ως σκοπό έχει να αναλύσει τις βασικές έννοιες και ορισμούς, που αφορούν το τουριστικό μάνατζμεντ και το αντικείμενο του.

Το σύνολο των ορισμών, που θα μοιραστώ μαζί σου, στο παρόν μάθημα, προέρχονται από **έγκριτες πηγές** και διεθνείς οργανισμούς.

Επίσης, όπως θα δεις και παρακάτω, περιλαμβάνεται και πλήρη βιβλιογραφική τεκμηρίωση.

Εικόνα 35

6. Η πολυμεσική αρχή: σε όλο το ΕΥ έχουν προστεθεί, εικόνες, βίντεο, ζωγραφιές. Ενδεικτικά παρατίθενται δυο παραδείγματα στις εικόνες 36 και 37.

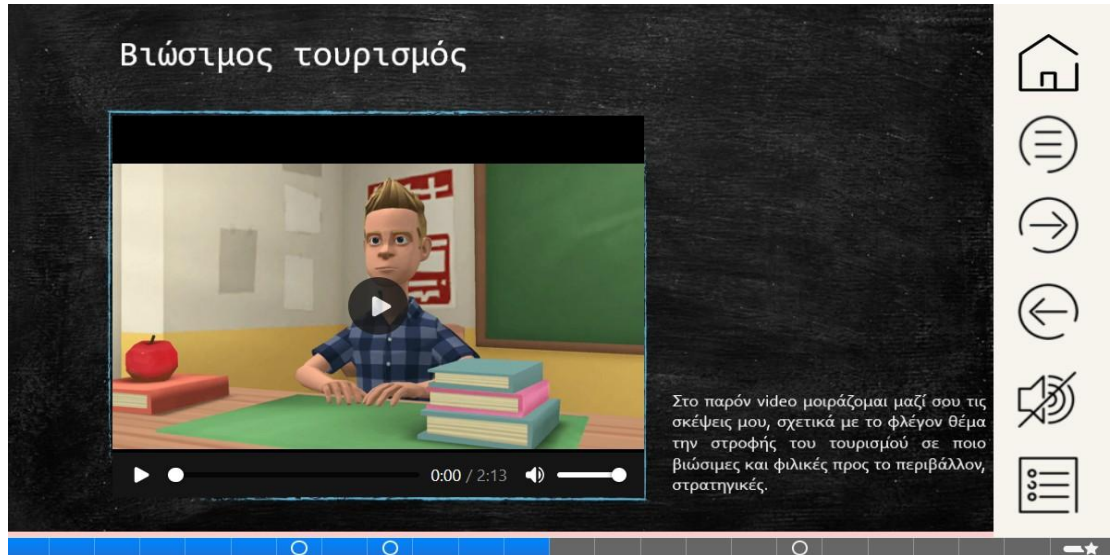
Τουριστικές Επιχειρήσεις

<u>Διαμονή</u>	<u>Μεταφορές</u>	<u>Ταξιδιωτικά Γραφεία</u>
Ξενοδοχεία, ενοικιαζόμενα δωμάτια. Προσφέρουν φιλοξενία.	Αεροπορικές, ακτοπλοϊκές, οδικές. Διευκολύνουν την πρόσβαση.	Tour operators. Οργανώνουν πακέτα διακοπών.

Οι τουριστικές επιχειρήσεις λοιπόν προσφέρουν είτε διαμονή και εστίαση, είτε μεταφορές. Ενώ στην κατηγορία αυτή εντάσσονται και όσες προσφέρουν ψυχαγωγία, εκδρομές, καθώς και μια σειρά από συμπληρωματικές υπηρεσίες.

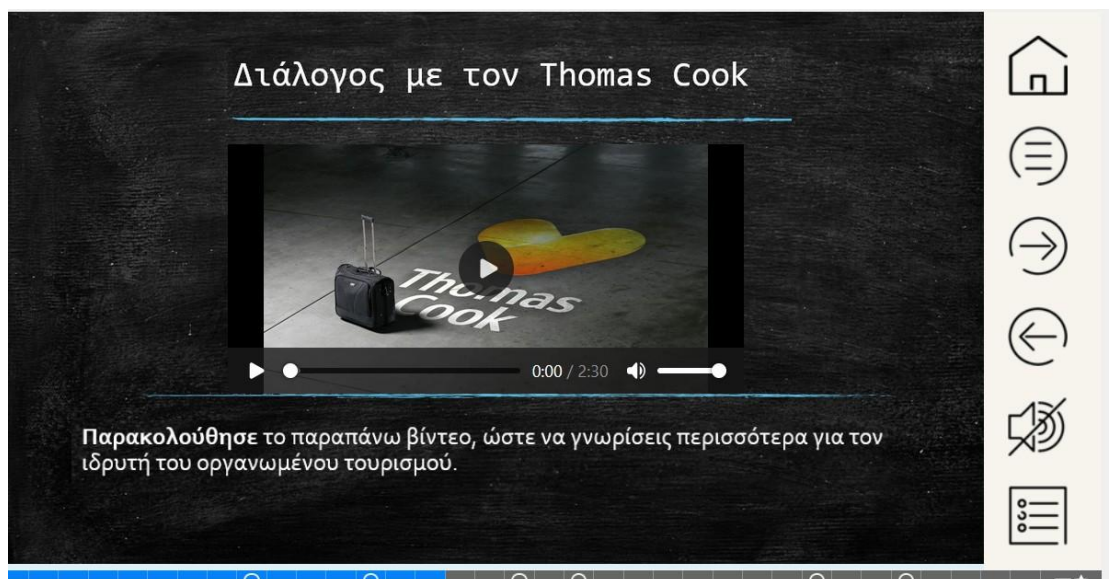
Εικόνα 36

«Στολιανός Τσιουδάκης», «"Σχεδιασμός, Υλοποίηση, Αποτίμηση διαδραστικού εκπαιδευτικού υλικού με τη μέθοδο της ΕξΑΕ, με θέμα: Εισαγωγή στο Τουριστικό Μάνατζμεντ, για ενήλικες εκπαιδευόμενους "»

Εικόνα 37

7. Η αρχή του πλεονασμού: έγινε προσπάθεια να αποφεύγεται όπου υπάρχει video ή αφήγηση, να υπάρχει σημαντική παρουσία κειμένου στο Ε.Υ. , όπως φαίνεται στις εικόνες 38 και 39.

Εικόνα 38

«Στολιανός Τσιουδάκης», «"Σχεδιασμός, Υλοποίηση, Αποτίμηση διαδραστικού εκπαιδευτικού υλικού με τη μέθοδο της ΕξΑΕ, με θέμα: Εισαγωγή στο Τουριστικό Μάνατζμεντ, για ενήλικες εκπαιδευόμενους "»

Εικόνα 39

8. Η αρχή της τροπικότητας: όλο το ΕΥ είναι πλούσιο με σχήματα, βίντεο, εικόνες, επιτρέποντας στο καθηγητή να μεταφέρει τις όποιες πληροφορίες επιθυμεί και ποικίλους τρόπους, οξύνοντας το ενδιαφέρον του μαθητή. Εργαλεία όπως το plotagon και το doodle, αποδεικνύονται ως το δεξί χέρι του δημιουργού Ε.Υ, στην προσπάθεια του να το κάνει πιο ενδιαφέρον και ζωντανό. Παραδείγματα ακολουθούν στις εικόνες 40, 41 και 42

«Στολιανός Τσιουδάκης», «"Σχεδιασμός, Υλοποίηση, Αποτίμηση διαδραστικού εκπαιδευτικού υλικού με τη μέθοδο της ΕΞΑΕ, με θέμα: Εισαγωγή στο Τουριστικό Μάνατζμεντ, για ενήλικες εκπαιδευόμενους "»

Σύμφωνα με την προσέγγιση του Παγκοσμίου Οργανισμού Τουρισμού αναφορικά με τη διάκριση του τουρίστα σε κατηγορίες προκύπτει η ταξινόμηση που απεικονίζεται στην Εικόνα 1.

Τύποι Τουριστών

Εικόνα 1. Η ταξινόμηση των ταξιδιωτών σύμφωνα με τον Παγκόσμιο Οργανισμό Τουρισμού.
Πηγή: Βελισσαρίου, 2015

Εικόνα 40

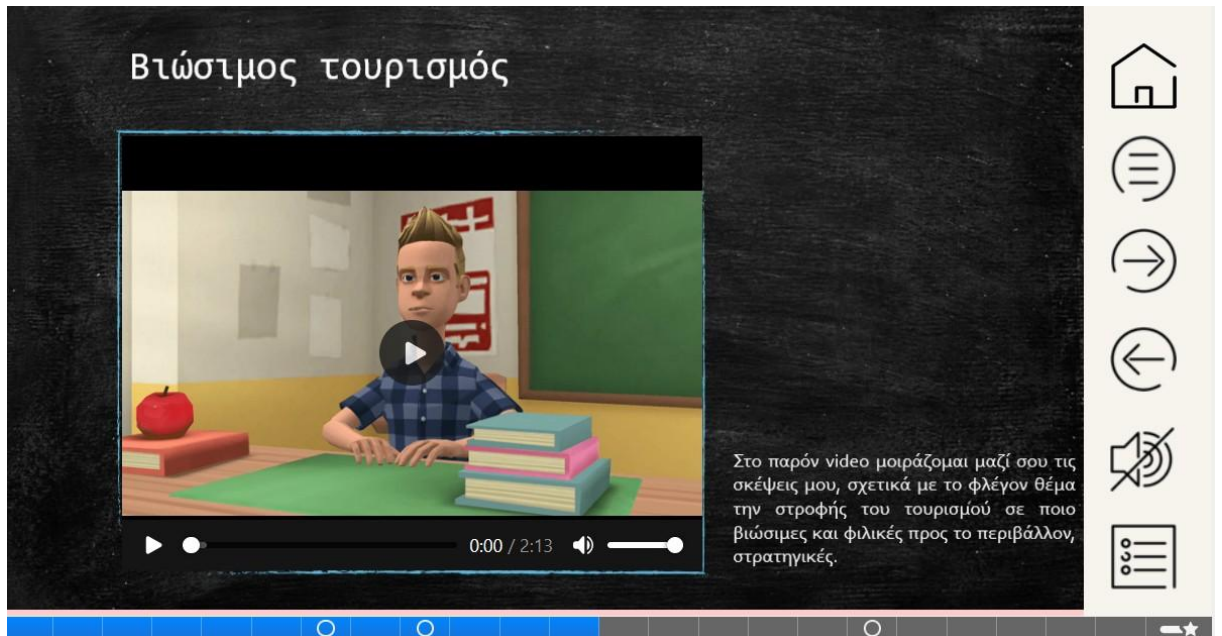
Σύνοψη

Το παρόν video, θα σε βοηθήσει να συμμαζέψεις και να συνοψίσεις, όλα όσα μοιράστηκα μαζί σου στη παρούσα διδακτική ενότητα.

Εικόνα 41

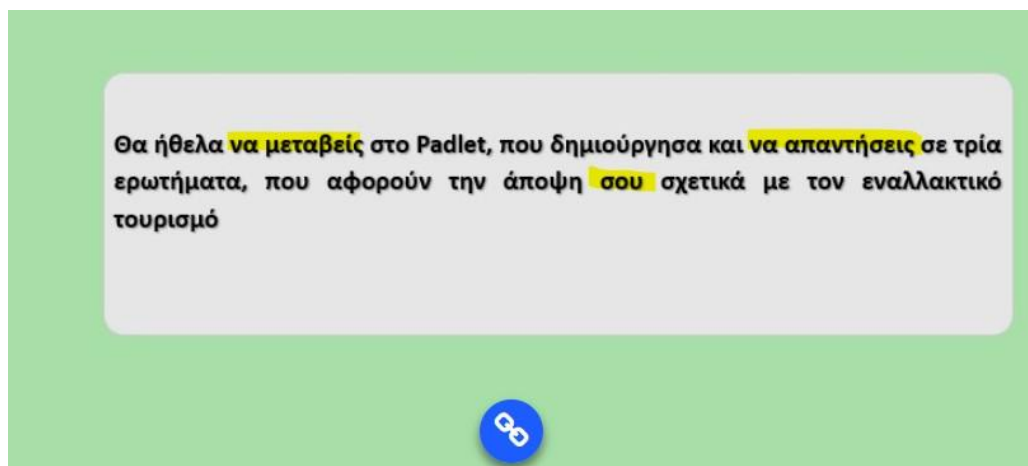
«*Στυλιανός Τσιουδάκης*», «*Σχεδιασμός, Υλοποίηση, Αποτίμηση διαδραστικού εκπαιδευτικού υλικού με τη μέθοδο της ΕξΑΕ, με θέμα: Εισαγωγή στο Τουριστικό Μάνατζμεντ, για ενήλικες εκπαιδευόμενους*»

Εικόνα 42

9. Η αρχή της προσωποποίησης: Με τη χρήση του 'β ενικού προσώπου δημιουργείται μια εξ αποστάσεως φιλική σχέση μεταξύ εκπαιδευτή και σπουδαστή. Η οποία οδηγεί στην δημιουργία οικειότητας, πολύ σημαντικό παράγοντα για τη σωστή και ποιοτική αφομοίωση του υλικού. Επίσης εργαλεία όπως το avatar βοηθούν πολύ. Στο παρόν υλικό επιλέχθηκε από το συγγραφέα η δημιουργία avatar με τα χαρακτηριστικά του, ώστε να τον αισθάνονται οι σπουδαστές κοντά τους. Δείτε υποδείγματα του avatar και του ύφους γραφής στις εικόνες 43 και 44 αντίστοιχα.

«Στολιανός Τσιουδάκης», «"Σχεδιασμός, Υλοποίηση, Αποτίμηση διαδραστικού εκπαιδευτικού υλικού με τη μέθοδο της ΕξΑΕ, με θέμα: Εισαγωγή στο Τουριστικό Μάνατζμεντ, για ενήλικες εκπαιδευόμενους "»

Εικόνα 43

Εικόνα 44

«Στυλιανός Τσιουδάκης», «"Σχεδιασμός, Υλοποίηση, Αποτίμηση διαδραστικού εκπαιδευτικού υλικού με τη μέθοδο της ΕξΑΕ, με θέμα: Εισαγωγή στο Τουριστικό Μάνατζμεντ, για ενήλικες εκπαιδευόμενους "»

10. Η αρχή της φωνής: όπου επελέγη να γίνει χρήση της πραγματικής φωνής του δημιουργού για το avatar και τις διάφορες αφηγήσεις , με φυσικό φιλικό και αυθόρμητο τόνο φωνής, αφήνοντας ακόμα και κάποια σαρδάμ, ή λάθος εκφράσεις, ώστε να μην φαίνεται ψεύτικο αλλά ειλικρινές και αληθινό..

11. Η αρχή της εικόνας: όπου χρειάστηκε να μιλήσει ο δημιουργός χρησιμοποιήθηκε avatar και όχι η κανονική του εικόνα, όπως φάνηκε και στην εικόνα 44.

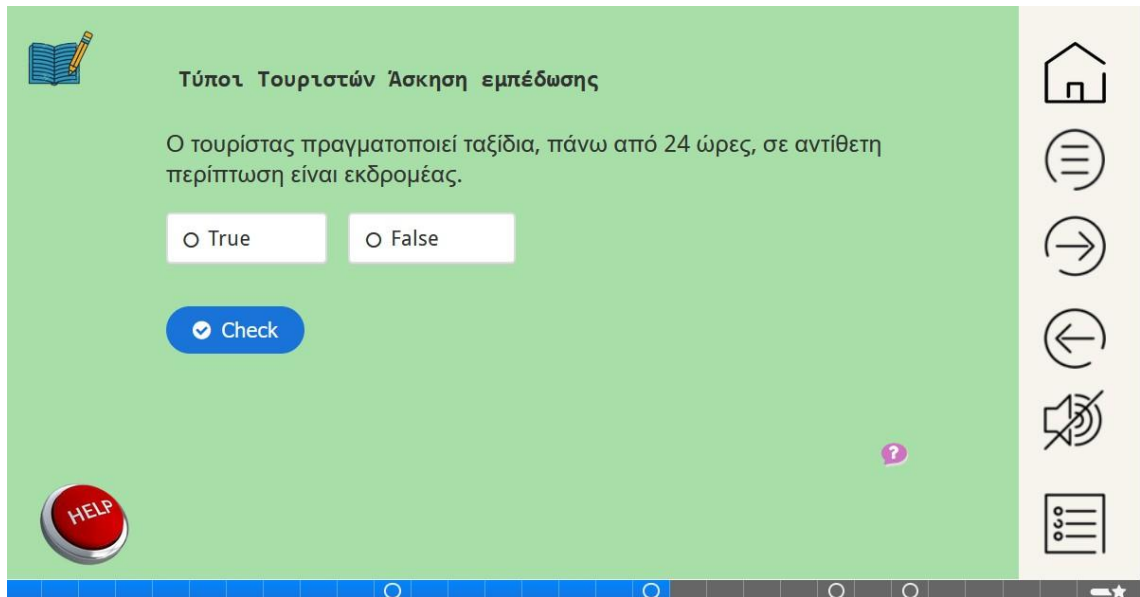
6.4.3 Οι βασικές αρχές του ΕΥ από τον Holmberg

Στον σχεδιασμό του ΕΥ ο δημιουργός προσπάθησε να τηρήσει και τους βασικούς κανόνες, που ορίζουν οι βασικές αρχές σχεδιασμού ΕΥ του Holmberg, όπως αυτές παρουσιάστηκαν στο θεωρητικό μέρος της εργασίας. Έτσι το ΕΥ έχει μια ορθή και εύκολα κατανοητή δομή, έχει ορισμένο όγκο πληροφοριών, χωρίς να είναι κουραστικό δυσνόητο. Η γλώσσα που χρησιμοποιήθηκε είναι απλή και κατανοητή, το ύφος των κειμένων είναι κοντά στο τρόπο ομιλίας των σπουδαστών, αυτής την ηλικίας και το avatar όπου έχει ενταχθεί, χρησιμοποιεί γλώσσα φιλική και προσιτή. Ο σκοπός και τα μαθησιακά αποτελέσματα διατυπώνονται σε κάθε ενότητα χωριστά και διακριτά, ενώ οι ενότητες εμπεριέχουν ικανοποιητικό αριθμό δραστηριοτήτων και ασκήσεων αυτοαξιολόγησης με ανατροφοδότηση. Υπάρχουν βίντεο και εικόνες σε όλη την έκταση του ΕΥ, για να επεξηγηθούν όλοι οι όροι του μαθήματος. Τέλος, έχουν επιλεγεί χρώματα και σύμβολα βασιζόμενα στην ψυχολογία των χρωμάτων, ώστε να βοηθάει το Ε.Υ να γίνει αποδεκτό από το σπουδαστή, μέσα από τη χρήση ψυχολογικών κανόνων, που είναι απαραίτητο να ληφθούν υπόψη για την αποδοχή του Ε.Υ από το σπουδαστή με καλή διάθεση και δεκτικότητα.

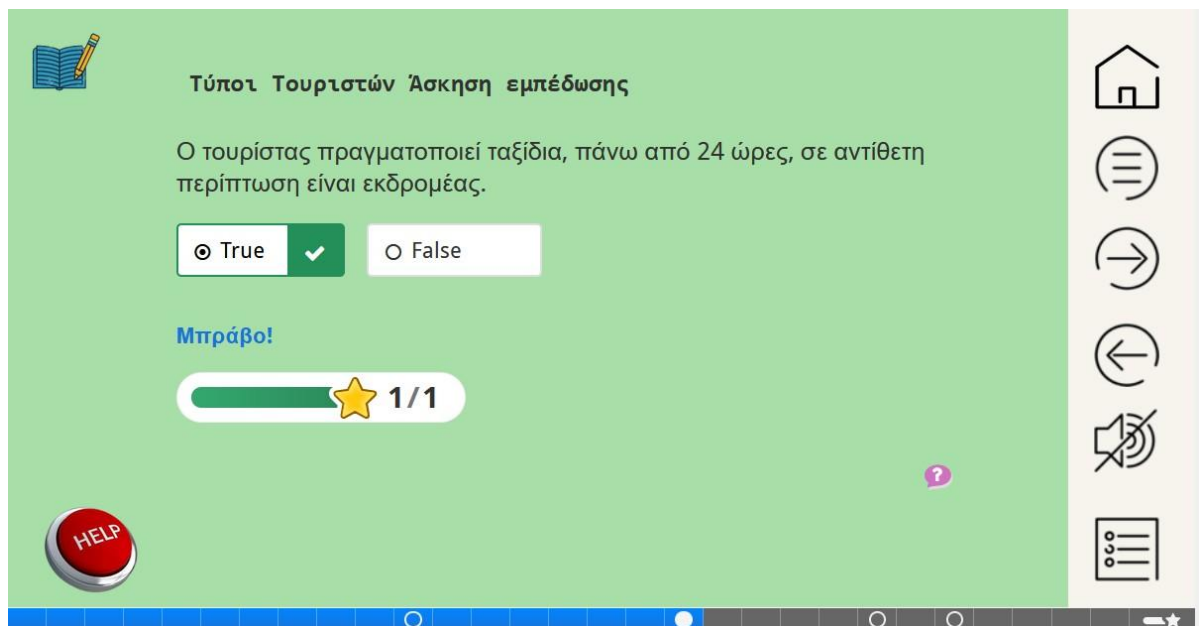
6.4.4 Το συνομιλιακό μοντέλο σχεδιασμού ΕΥ της Laurillard

Στο ΕΥ υιοθετήθηκαν και αρχές του συνομιλιακού μοντέλου της Laurillard και πιο συγκεκριμένα:

- a) Εφαρμόστηκε η διαλεκτική διαδικασία όπου ο σπουδαστής κλήθηκε να «συνομιλήσει» με το ΕΥ και με τον εκπαιδευτή, μέσω των ανατροφοδοτήσεων των διαφόρων ασκήσεων, που κλήθηκε να απαντήσει, δίνοντας του και την απαραίτητη ανατροφοδότηση, οδηγώντας τον στη σωστή απάντηση σε περίπτωση λάθους ή επιβραβεύοντας τον ,σε περίπτωση σωστού, επιβεβαιώνοντας του έτσι την κατάκτηση ή όχι της γνώσης. Ενδεικτικά παρατίθεται δείγμα άσκησης, με τις ανατροφοδοτήσεις του σωστού και του λάθους αντίστοιχα στις εικόνες 45, 46 και 47

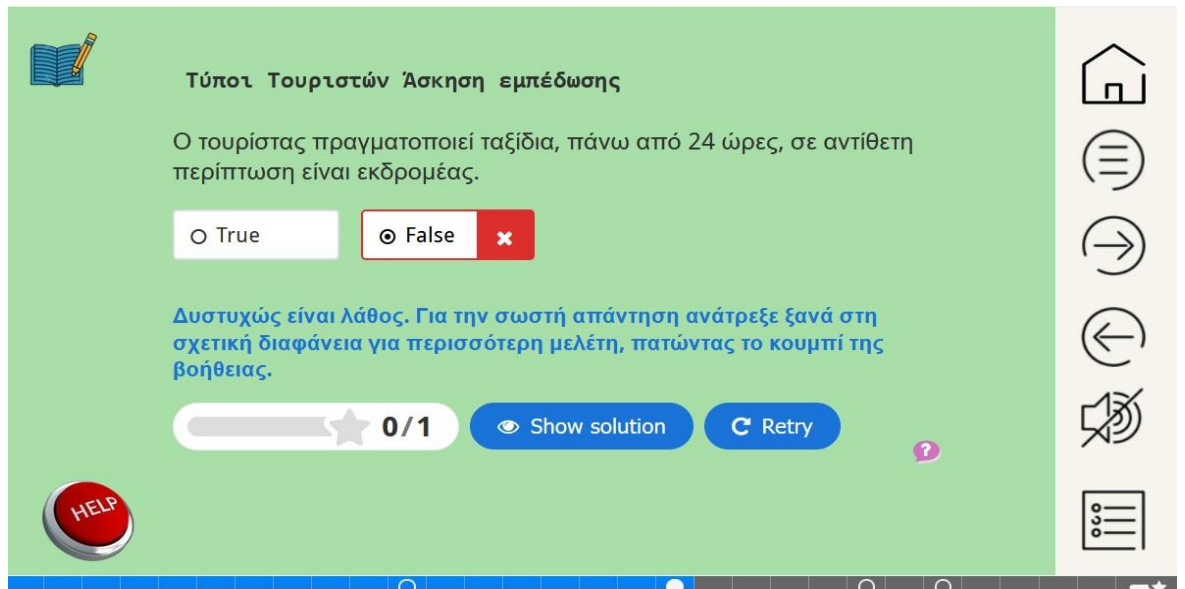

Εικόνα 45: υπόδειγμα άσκησης

Εικόνα 46: ανατροφοδότηση ορθής απάντησης

«Στυλιανός Τσιουδάκης», «"Σχεδιασμός, Υλοποίηση, Αποτίμηση διαδραστικού εκπαιδευτικού υλικού με τη μέθοδο της ΕξΑΕ, με θέμα: Εισαγωγή στο Τουριστικό Μάνατζμεντ, για ενήλικες εκπαιδευόμενους "»

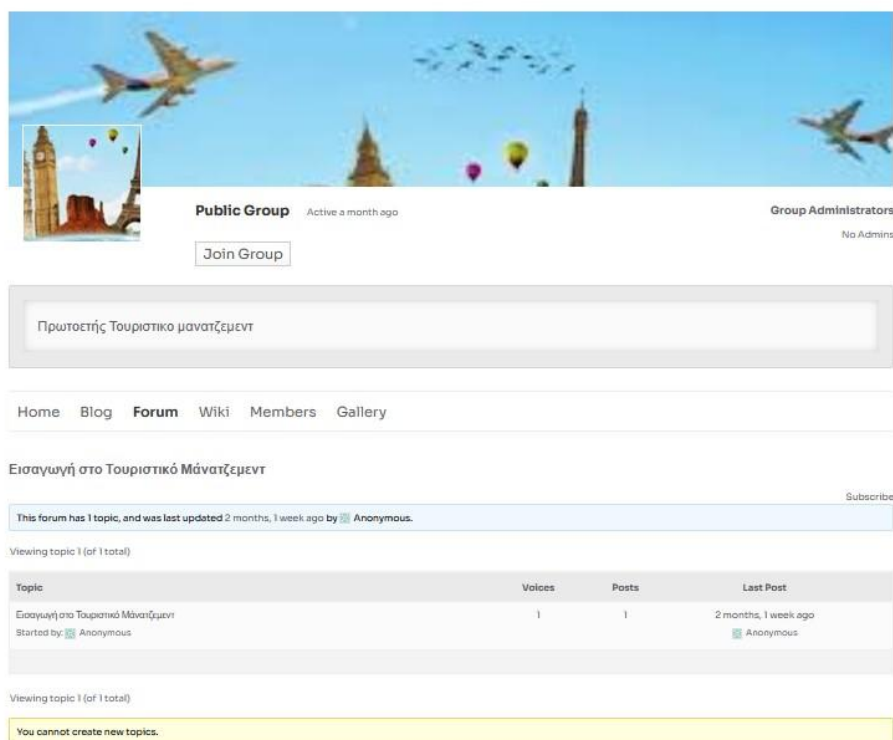

Εικόνα 47: ανατροφοδότηση λάθος απάντησης

- b)) Επίσης έγινε προσπάθεια να κινητοποιήσει ο καθηγητής του σπουδαστές, να συμμετέχουν ενεργά στην εκπαιδευτική διαδικασία μέσω εφαρμογών, όπως το radle και το forum , όπου του δόθηκε η δυνατότητα να ανταλλάξουν απόψεις, να εκθέσουν τις δικές τους, να νοιώσουν δηλαδή μέλη μια ζωντανής κοινότητας. Ενδεικτικά παρατίθενται στις κάτωθι εικόνες 48 και 49 παραδείγματα.

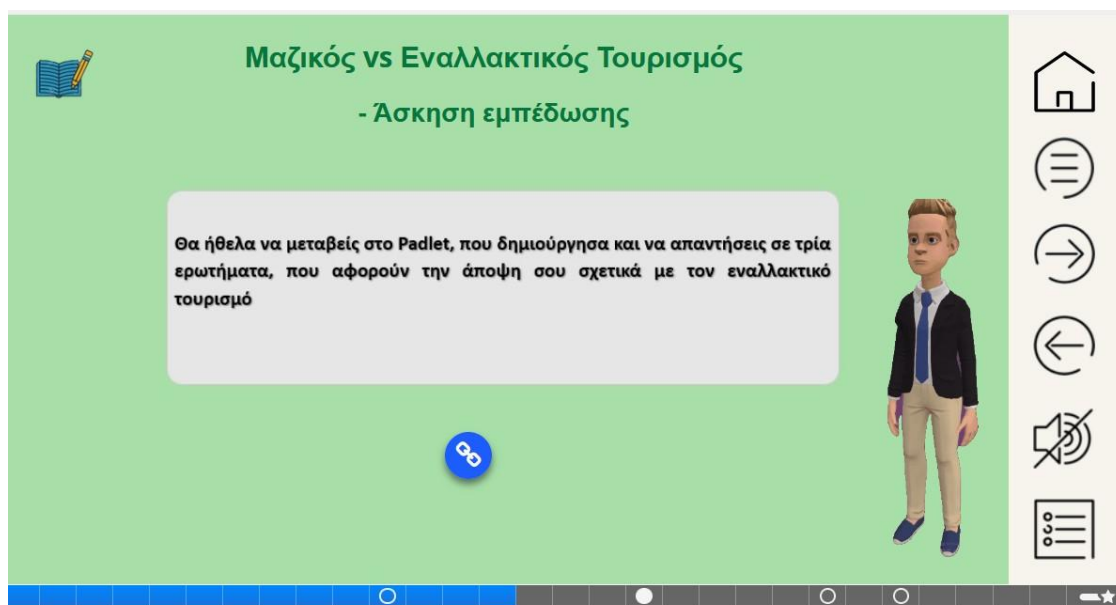
«Στυλιανός Τσιουδάκης», «"Σχεδιασμός, Υλοποίηση, Αποτίμηση διαδραστικού εκπαιδευτικού υλικού με τη μέθοδο της ΕξΑΕ, με θέμα: Εισαγωγή στο Τουριστικό Μάνατζμεντ, για ενήλικες εκπαιδευόμενους "»

Εισαγωγή στο Τουριστικό Μάνατζμεντ

The screenshot shows a forum interface for a public group. At the top, there is a banner image featuring an airplane, a hot air balloon, and a clock tower. Below the banner, the group name 'Public Group' is displayed, along with a 'Join Group' button and information about group administrators (No Admins). A search bar contains the text 'Πρωτοετής Τουριστικό μανατζμεντ'. A navigation menu includes 'Home', 'Blog', 'Forum', 'Wiki', 'Members', and 'Gallery'. The main content area shows a topic titled 'Εισαγωγή στο Τουριστικό Μάνατζμεντ' with 1 voice and 1 post, started by an anonymous user 2 months and 1 week ago. A yellow warning box at the bottom states 'You cannot create new topics.'

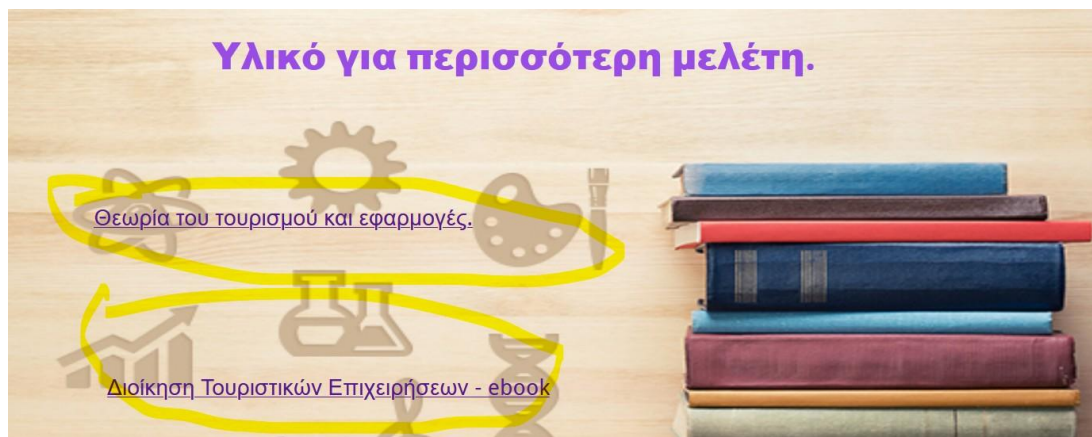
Εικόνα 48: forum

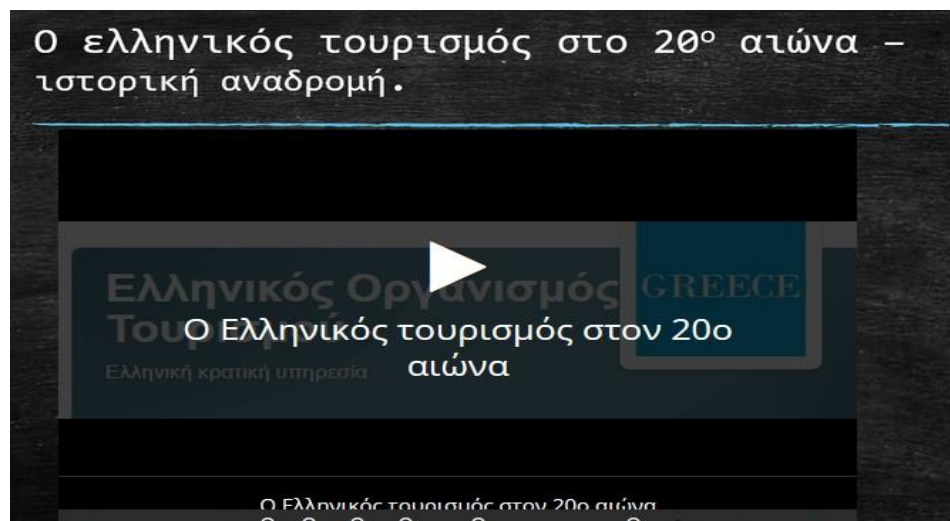
The screenshot displays a Padlet interface with a green background. The title is 'Μαζικός vs Εναλλακτικός Τουρισμός - Άσκηση εμπέδωσης'. A central text box contains the instruction: 'Θα ήθελα να μεταβείς στο Padlet, που δημιούργησα και να απαντήσεις σε τρία ερωτήματα, που αφορούν την άποψη σου σχετικά με τον εναλλακτικό τουρισμό'. A 3D cartoon character of a man in a suit stands on the right. The interface includes a navigation sidebar with icons for home, menu, right arrow, left arrow, microphone, and list. A blue '88' button is visible at the bottom center.

Εικόνα 49: padlet

- c) στη Διαδραστική διαδικασία ο εκπαιδευτής εμπλέκει τον σπουδαστή στη μαθησιακή διαδικασία, καλώντας τον να ακολουθήσει υπερσυνδέσμους, να δει εικόνες, να παρακολουθήσει βίντεο, τα οποία συναντά σε όλη την έκταση του Ε.Υ. Συγχρόνως, ο εκπαιδευτής «επικοινωνεί» τις πληροφορίες που απαιτούνται για το «χτίσιμο» της γνώσης, μέσω της ηχητικής και ψηφιακή αφήγησης, σε μια συνεχή αλληλεπίδραση με το σπουδαστή. Στις κάτωθι εικόνες 50,51,52 και 53 μπορείτε να δείτε παραδείγματα.

Εικόνα 50: χρήση υπερσυνδέσμων

Εικόνα 51: χρήση βίντεο

«Στολιανός Τσιουδάκης», «"Σχεδιασμός, Υλοποίηση, Αποτίμηση διαδραστικού εκπαιδευτικού υλικού με τη μέθοδο της ΕξΑΕ, με θέμα: Εισαγωγή στο Τουριστικό Μάνατζμεντ, για ενήλικες εκπαιδευόμενους "»

Εικόνα 52: χρήση εικόνας

Το νέο αναπτυξιακό μοντέλο

Triple Bottom Line
Οικονομία

Κοινωνία

Περιβάλλον

Συνολική επίδοση τουρισμού βάσει συνεισφοράς

Η νέα πολιτική που τα κράτη καλούνται να εφαρμόσουν για ένα υγιή και αποδοτικό τουρισμό με τις ελάχιστες επιπτώσεις για τον άνθρωπο και τον κόσμο του.

Εικόνα 53: χρήση αφήγησης

«Στυλιανός Τσιουδάκης», «"Σχεδιασμός, Υλοποίηση, Αποτίμηση διαδραστικού εκπαιδευτικού υλικού με τη μέθοδο της ΕξΑΕ, με θέμα: Εισαγωγή στο Τουριστικό Μάνατζμεντ, για ενήλικες εκπαιδευόμενους "»

- d) Τέλος στην αναστοχαστική διαδικασία ο εκπαιδευτής δίνει την δυνατότητα στο σπουδαστή να χρησιμοποιήσει το Ε.Υ με το ρυθμό, το χρόνο και την περιοδικότητα, που εκείνος επιθυμεί, δίνοντας του συνεχώς όλη την απαραίτητη ανατροφοδότηση.

6.5 Δομή και παρουσίαση του Ε.Υ

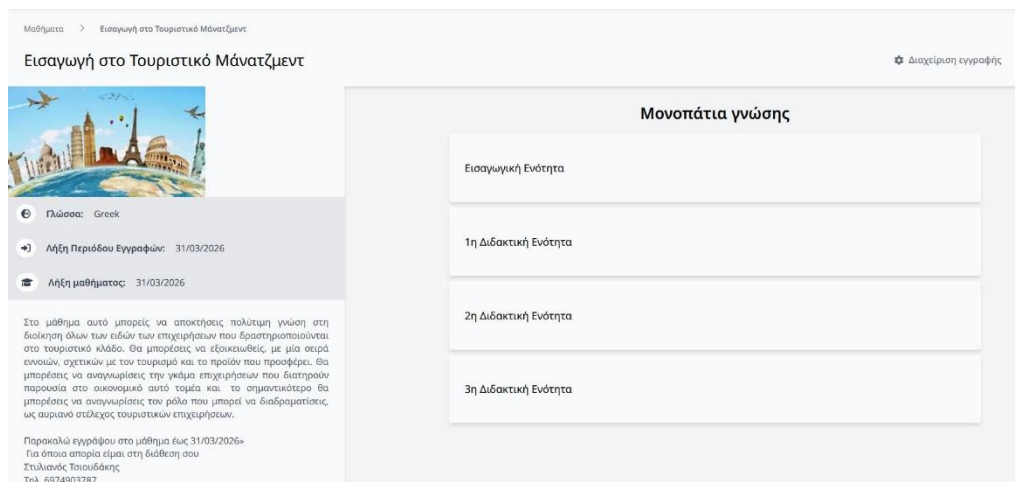
6.5.1 Διδακτικοί στόχοι

Οι διδακτικοί στόχοι διατυπώθηκαν με βάση κυρίως της ταξινομίας του Bloom, όπως αυτοί παρουσιάστηκαν αναλυτικά παραπάνω στο θεωρικό μέρος της παρούσας εργασίας. Πιο συγκεκριμένα:

- Στο επίπεδο της μάθησης: οι σπουδαστές καλούνται να μάθουν την ιστορία, την αναπτυξιακή πορεία και την σημασία των βασικών εννοιών του φαινομένου του τουρισμού και της επιστήμης του τουριστικού μάνατζμεντ.
- Στο επίπεδο της κατανόησης: το σύνολο των βασικών εννοιών, προσώπων αλλά και φορέων που ενέχονται στο προς μελέτη φαινόμενο, ξεδιπλώνοντας μπροστά στα μάτια των σπουδαστών, γνωρίζοντας τους ένα νέο κόσμο, στον οποίο καλούνται να γίνουν και εκείνοι με τη σειρά τους μέλη.
- Στο επίπεδο της εφαρμογής: οι σπουδαστές εισάγονται ουσιαστικά σε ένα επαγγελματικό κόσμο, του τουρισμού, όπου μυσούνται στα μυστικά και στο τρόπο εφαρμογής της θεωρίας από την επαγγελματική θέση, που θα κληθούν να υπηρετήσουν στο μέλλον.
- Στο επίπεδο ανάλυσης: αναλύουν τα διάφορα χαρακτηριστικά, που επηρέασαν την δημιουργία και την εξέλιξη του φαινομένου του τουρισμού, τόσο παγκόσμια, όσο και στην ελληνική πραγματικότητα.
- Στο επίπεδο σύνθεσης: οι σπουδαστές καλούνται να αξιοποιήσουν τις πληροφορίες, που λαμβάνουν από το εκπαιδευτικό υλικό και να δημιουργήσουν δικά τους κείμενα, εκφράσεις απόψεων και σκέψεων.
- Τέλος στο επίπεδο αξιολόγησης, ελέγχουν και αξιολογούν την πρόοδό τους μέσα από μία πληθώρα δραστηριοτήτων.

6.5.2 Η δομή του Ε.Υ

Το ΕΥ της παρούσας διπλωματικής εργασίας βρίσκεται στο path: <https://students.edivea.net/courses/129> της πλατφόρμας **students.edivea.net**. Στην αρχική σελίδα του μαθήματος γίνεται μια σύντομη περιγραφή του τι μέλλει γενέσθαι άστο μάθημα αυτό. Επίσης εμφανίζονται τα μονοπάτια γνώσεις, μέσα από το οποίο ο σπουδαστής καλείται να περιηγηθεί στο Ε.Υ, σε μία λογική σειρά, με συνέχεια και σταδιακή αποκάλυψη του μαθήματος. (εικόνα 56).

Εικόνα 56: Αρχική σελίδα μαθήματος

6.5.3 Εισαγωγική ενότητα

Σε δύο από τις ενότητες του υλικού υπάρχουν δραστηριότητες στην εφαρμογή Blippar, οι οποίες περιλαμβάνουν βίντεο, ήχο, εικόνες και ιστοσελίδες με πληροφορίες σχετικές με την εικόνα που ο μαθητής σκανάρει. Η πρώτη δραστηριότητα βρίσκεται στην 4^η διδακτική ενότητα, όπως φαίνεται στην εικόνα 161, ενώ η δεύτερη αντίστοιχη δραστηριότητα βρίσκεται στην 5^η διδακτική ενότητα, όπως φαίνεται στην εικόνα 162. Δίπλα στην εικόνα που ο μαθητής πρέπει να σκανάρει υπάρχει εικονίδιο με το λογότυπο της εφαρμογής, όπως και κουμπί με επεξηγηματικό κείμενο, ώστε να μπορέσουν οι μαθητές να επαυξήσουν την εικόνα, ακολουθώντας τις οδηγίες που αναγράφονται στο κείμενο αυτό.

«Στυλιανός Τσιουδάκης», «"Σχεδιασμός, Υλοποίηση, Αποτίμηση διαδραστικού εκπαιδευτικού υλικού με τη μέθοδο της ΕξΑΕ, με θέμα: Εισαγωγή στο Τουριστικό Μάνατζμεντ, για ενήλικες εκπαιδευόμενους "»

6.6 Σύνοψη

Στο παρόν κεφάλαιο παρουσιάστηκαν οι κυριότερες θεωρίες πάνω στις οποίες βασίστηκε ο σχεδιασμός και η ανάπτυξη του εν λόγω εκπαιδευτικού υλικού, όπως και οι αρχές και τα μοντέλα σχεδιασμού πάνω στα οποία αυτό στηρίχθηκε.

7 Η Αποτίμηση του εκπαιδευτικού υλικού

7.1 Εισαγωγή

Στο παρόν κεφάλαιο θα γίνει μια προσπάθεια παρουσίασης της αποτίμησης της έρευνας, που διεξήχθη στα πλαίσια της πτυχιακής μου εργασίας. Αρχικά, θα αναφερθούν ο σκοπός και οι στόχοι της έρευνας, στη συνέχεια τα ερευνητικά ερωτήματα και η μεθοδολογία που ακολουθήθηκε. Επίσης, θα επισημάνουμε το είδος της έρευνας που επελέγη να διεξαχθεί, καθώς και οι φάσεις της έρευνας, ο χρόνος διεξαγωγής, το δείγμα στο οποίο κινηθήκαμε, τη μέθοδο και τα μέσα συλλογής των δεδομένων, το τρόπο επεξεργασίας των ερευνητικών δεδομένων, τους περιορισμούς της, καθώς και τυχόν ζητήματα δεοντολογίας.

7.2 Σκοπός της έρευνας

Σκοπός της έρευνας που εκπόνησα ήταν η αποτίμηση της ποιότητας του εκπαιδευτικού υλικού που δημιουργήθηκε για εξ αποστάσεως εκπαίδευση στο μάθημα του Τουριστικού Μάνατζμεντ του 1^{ου} εξαμήνου, του τμήματος της Τουριστικής Διοίκησης του ΙΣΑΕΚ που εργάζομαι, ως εκπαιδευτής και συγκεκριμένα στην εισαγωγική ενότητα του Τουριστικού Μάνατζμεντ.

7.3 Στόχοι της έρευνας

Ο στόχος της έρευνας μου ήταν να γίνει προσπάθεια διερεύνησης του α) κατά πόσο το εκπαιδευτικό υλικό, που δημιουργήθηκε, ακολουθεί τις αρχές και τη μεθοδολογία της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, όπως αυτές προσεγγίζονται στο μοντέλο σχεδιασμού εκπαιδευτικού υλικού των West & Λιοναράκη, επίσης β) κατά πόσο το ΕΥ έχει σχεδιαστεί σύμφωνα με τις αρχές της Πολυμεσικής Μάθησης και γ) να αξιολογηθούν οι στάσεις και απόψεις τόσο των εκπαιδευτικών όσο και των μαθητών απέναντι στο ψηφιακό εκπαιδευτικό υλικό σε επίπεδο 1. παρουσίασης, 2. κατανόησης, 3. ευχρηστίας, επάρκειας.

7.4 Τα ερευνητικά ερωτήματα

Τα ερευνητικά ερωτήματα που προέκυψαν, λαμβάνοντας υπόψιν τον σκοπό και τους επιμέρους στόχους της έρευνας, ήταν:

1ο ερευνητικό ερώτημα: Διέπεται το εκπαιδευτικό υλικό από τις αρχές και τη μεθοδολογία της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, όπως αυτές προσεγγίζονται στο μοντέλο σχεδιασμού εκπαιδευτικού υλικού των West & Λιοναράκη;

2ο ερευνητικό ερώτημα: Έχει δημιουργηθεί το εκπαιδευτικό υλικό σύμφωνα με τις αρχές της Πολυμεσικής Μάθησης;

3ο ερευνητικό ερώτημα: Ποιες είναι οι στάσεις και απόψεις των εκπαιδευτικών απέναντι στο συγκεκριμένο εκπαιδευτικό υλικό;

4ο ερευνητικό ερώτημα: Ποιες είναι οι στάσεις και απόψεις των μαθητών απέναντι στο συγκεκριμένο εκπαιδευτικό υλικό;

7.5 Οι φάσεις της έρευνας

Πριν από την εκπόνηση την έρευνας, έγινε μια ενδελεχής ανασκόπηση του υλικού, πάνω στο οποίο βασίστηκε η εκπαίδευση μου στο μεταπτυχιακό αυτό πρόγραμμα, ώστε να μπορέσω στη συνέχεια να προχωρήσω στην συγγραφή του θεωρητικού πλαισίου της έρευνας με τη βιβλιογραφική επισκόπηση των σημαντικών όρων και εννοιών του πεδίου της. Παράλληλα, ξεκίνησε μια δημιουργική διαδικασία του υλικού, με συνεχείς ανατροφοδοτήσεις, από τον υπεύθυνο καθηγητή, ώστε να αποκτήσει την αρτιότητα και πληρότητα, που απαιτείται. Αυτή η διαδικασία ολοκληρώθηκε στα τέλη Μαΐου, φέρνοντας ως αποτέλεσμα της, τη δημιουργία του εκπαιδευτικού υλικού του μαθήματος σε μορφή course presentation(H5P), το οποίο ενσωματώθηκε στο μάθημα «Εισαγωγή στο Τουριστικό Μάνατζμεντ» του 1^{ου} εξαμήνου, στην πλατφόρμα **students.Edivea.net**. Η διαδικασία αυτή διήρκησε από τις 1 Μαρτίου 2025 έως και της 10 Μαΐου 2025. Η έρευνα ξεκίνησε με 4 φάση της, στην οποία έγινε η αποστολή του εκπαιδευτικού υλικού της έρευνας στους 4 ειδικούς της ΕΞΑΕ, τους 2 εκπαιδευτές ενηλίκων και τους 6 σπουδαστές, για να το μελετήσουν στις 15 Μαΐου 2025. Συγκεκριμένα εστάλη μέσω mail το link του μαθήματος (<https://students.edivea.net/courses/129>) στο students.edivea.net και δόθηκε σε αυτούς περιθώριο έως την 25 Μαΐου 2025 (10 ημέρες), ώστε να ασχοληθούν με το υλικό, να το επεξεργαστούν και να το αξιολογήσουν. Στη δεύτερη φάση της έρευνας οι συμμετέχοντες στην έρευνα (οι 4 ειδικοί στην ΕΞΑΕ, οι 2 εκπαιδευτές ενηλίκων και οι 6 μαθητές) κλήθηκαν να συμπληρώσουν ένα ερωτηματολόγιο σχετικό με τα υπό διερεύνηση ερευνητικά ερωτήματα και το απέστειλαν πίσω μέσω email. Είχαν περιθώριο για να το συμπληρώσουν 5 ημέρες περίπου. Τα ερωτηματολόγια που εστάλησαν ήταν τρία , διαφορετικά για κάθε ομάδα συμμετεχόντων. Η τρίτη φάση της έρευνας περιλάμβανε την επεξεργασία των δεδομένων που συνελέγησαν από τα ερωτηματολόγια, τη συγγραφή αυτών και την εξαγωγή των πορισμάτων. (σχήμα 1)

Σχήμα 11. Φάσεις διεξαγωγής έρευνας

7.6 Είδος έρευνας

Με την εν θέματι προσπάθεια, αποζητούμε να ερευνήσουμε και να αποσαφηνίσουμε, τα αποτελέσματα αξιολόγησης της ποιότητας του ΕΥ, που δημιουργήσαμε στα πλαίσια της παρούσας διπλωματικής εργασίας, σχεδιασμένο καθαρά για περιβάλλον εξ'αποστάσεως εκπαίδευσης (e-Learning). Η έρευνα εμπεριέχει τη συλλογή δεδομένων, την επεξεργασία τους και την ενδελεχή ανάλυσή τους, καθώς και την εξαγωγή συμπερασμάτων με σκοπό τη βελτίωση του Ε.Υ και την αποτίμηση της επίτευξης των στόχων, που τέθηκαν στην αρχή της ανάπτυξης του μαθήματος αυτού. Ως προς τη μέθοδο που επιλέχθηκε να γίνει η επεξεργασία των δεδομένων, η παρούσα έρευνα επελέγη να είναι ποιοτική έρευνα καθαρά. Δηλαδή «μία προσπάθεια για την κατανόηση καταστάσεων μέσα στη μοναδικότητά τους ως μέρους ενός συγκεκριμένου περιεχομένου περιγράφοντας τις αλληλεπιδράσεις μέσα σε αυτό» (Patton, 1985). Η ποιοτική έρευνα δεν χρησιμοποιεί καθόλου αριθμούς ούτε κατά διάνοια μαθηματική λογική, αντίθετα καταγράφει αναλυτικά, ότι έχουν απαντήσει οι συμμετέχοντες, σε μία προσπάθεια να μπορέσει ο ερευνητής, να αποκαλύψει και να ερμηνεύσει, τι απαντούν και τι πραγματικά εννοούν, κάτω από πιο συναισθηματικό πρίσμα, οι συμμετέχοντες και να κατανοήσει σε βάθος τα αισθήματα, τα κίνητρα, τις επιδιώξεις και το περιβάλλον τους. Ουσιαστικά λοιπόν γίνεται μία προσπάθεια κατανόησης της ποιότητας των όσων λένε και κάνουν οι συμμετέχοντες, καθώς και τους άδηλους ή πρόδηλους παράγοντες που επηρεάζουν αυτή την ποιότητα. (Στέφανος Μαντζούκα, 2007). Εν συντομία λοιπόν, η ποσοτική έρευνα απαντά στο «πόσο» και στο «τι», ενώ η ποιοτική στο «πώς» και στο «γιατί».

7.7 Ο χρόνος διεξαγωγής τη έρευνας

Η παρούσα έρευνα ξεκίνησε στις 15 Μαΐου 2025, οπότε και εστάλη ο σύνδεσμος του students.edivea.net με το εκπαιδευτικό υλικό αλλά και τα ερωτηματολόγια στους ειδικούς στην ΕξΑΕ, στους 2 εκπαιδευτές ενηλίκων αλλά και στους 6 σπουδαστές και ολοκληρώθηκε στις 25 Μαΐου, οπότε και εστάλησαν πάλι πίσω στον ερευνητή, τα

συμπληρωμένα ερωτηματολόγια. Στη συνέχεια ξεκίνησε η διαδικασία επεξεργασίας και η καταγραφής των δεδομένων στο atlas, η συγγραφή αυτών και η εξαγωγή των συμπερασμάτων της έρευνας, η οποία διαδικασία και ολοκληρώθηκε στις 18 Ιουνίου 2025.

7.8 Η μέθοδος δειγματοληψίας – οι συμμετέχοντες στην έρευνα

Για τις ανάγκες της έρευνας του ΕΥ, επιλέχθηκε η «σκόπιμη δειγματοληψία» (purposive sampling), πιο συγκεκριμένα η «δειγματοληψία ειδικών» ή «δειγματοληψία κρίσης». Στη περίπτωση αυτή το δείγμα αντλείται από ειδικούς στο υπό διερεύνηση πεδίο, με εγνωσμένου υψηλού βαθμού γνώσης επ' αυτού (Frey, 2018). Στην περίπτωση της παρούσας έρευνας το δείγμα που επιλέχθηκε να αποτιμήσει το ΕΥ, ως κριτικοί αναγνώστες, ήταν τέσσερις τελιόφοιτοι του ΠΜΣ «Επιστήμες της Αγωγής - Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση με την χρήση των ΤΠΕ (e-Learning)», ως γνώστες του αντικειμένου.

Έπειτα το ΕΥ αποτιμήθηκε από δύο (2) πολύ έμπειροι εκπαιδευτές ενηλίκων, με πολύχρονη και πολυσχιδής εμπειρία στην εκπαίδευση ενηλίκων και την επαγγελματική εκπαίδευση, που ήταν εξοικειωμένοι με το γνωστικό αντικείμενο και έξι (6) σπουδαστές στο πρώτο έτος του τμήματος Τουριστικής Διοίκησης του ΙΣΑΕΚ GRANT, οι οποίοι συμμετείχαν στην ερευνητική διαδικασία.

Και στις δύο περιπτώσεις η δειγματοληψία ανήκει στην περίπτωση της «σκόπιμης δειγματοληψίας» και συγκεκριμένα στο τύπο της «δειγματοληψίας ευκολίας» (Ισαρη & Πουρκός, 2015), αφού οι εκπαιδευτικοί ανήκουν στο ίδιο εκπαιδευτήριο με τον ερευνητή, ενώ και οι μαθητές ήταν μαθητές του κατά το σχολικό έτος 2024-2025. Αμφότεροι ήταν προσιτοί και διαθέσιμοι κατά τη χρονική περίοδο διεξαγωγής της έρευνας.

7.9 Μέθοδοι έρευνας και μέσα συλλογής δεδομένων

Όσον αφορά την έρευνα για το εκπαιδευτικό υλικό χρησιμοποιήθηκε η «Ποιοτική Ανάλυση Περιεχομένου» (Qualitative Content Analysis). Η Ανάλυση Περιεχομένου είναι η μεθοδολογία έρευνας που χρησιμοποιεί ένα σύνολο από διαδικασίες για να καταλήξει, μέσα από κείμενα, σε έγκυρα συμπεράσματα που αφορούν τον αποστολέα του μηνύματος, το ίδιο το μήνυμα ή το κοινό του μηνύματος (Weber, 1985). Σύμφωνα δε, με το Βάμβουκα, (2002) αντικείμενο ανάλυσης περιεχομένου μπορεί να αποτελέσει οποιοδήποτε είδος γραπτού τεκμηρίου (βιβλίο, εφημερίδα, περιοδικό, μαθητική έκθεση, ερωτηματολόγιο, έκθεση κτλ.). Σύμφωνα με κάποιους ερευνητές, ως αντικείμενο ανάλυσης περιεχομένου, είναι δυνατόν να αποτελέσει και ο προφορικός λόγος, όμως απαιτείται, όσο το πιο δυνατόν λεπτομερής και ακριβής απομαγνητοφώνηση, ή καταγραφή του, χωρίς απώλειες, που είναι δυνατόν να αλλοιώσουν τα νοήματα, που επιθυμεί να μεταφέρει ο ομιλητής. Σύμφωνα και πάλι με τον Βάμβουκα (1998), η ανάλυση περιεχομένου χρησιμοποιείται για να προσδιορίσουμε: α) τόσο τα χαρακτηριστικά του περιεχομένου, β) όσο και τα χαρακτηριστικά του πομπού της επικοινωνίας, γ) καθώς και τα χαρακτηριστικά των αποδεκτών της επικοινωνίας και των επιπτώσεών της σε αυτούς, με σκοπό την εξαγωγή εγκύρων συμπερασμάτων. Ουσιαστικά λοιπόν η ανάλυση περιεχομένου δεν είναι απλώς μια μονοδιάστατη τεχνική, αλλά είναι ένα σύνολο επιστημονικών πρακτικών, που με σωστή δομή και σχεδιασμό, θα μπορέσουν να μας οδηγήσουν στην επίτευξη των βέλτιστων αποτελεσμάτων, για την έρευνα μας. (Α. Κόλλιας, 2014)

Όσο αφορά συγκεκριμένα, την παρούσα έρευνα, αρχικά δόθηκε το σχετικό link στην πλατφόρμα students.edivea.net, όπου έχει αναρτηθεί το μάθημα με το εκπαιδευτικό υλικό. Μέσω αυτής οι τέσσερις (4) συμμετέχοντες κριτικοί αναγνώστες, ειδικοί στην ΕξΑΕ, κλήθηκαν, να χρησιμοποιήσουν του υλικό και να λειτουργήσουν, ως εκπαιδευόμενοι, ώστε να είναι σε θέση στη συνέχεια να συμπληρώσουν ένα ερωτηματολόγιο (βλ. Παράρτημα Α) με ερωτήσεις ανοικτού τύπου, το οποίο δημιουργήθηκε από το τμήμα ΕΔΙΒΕΑ, με σκοπό τη συλλογή ποιοτικών ερευνητικών δεδομένων. Το ερωτηματολόγιο ξεκινά με επτά (7) ερωτήσεις σχετικές με τα δημογραφικά χαρακτηριστικά των συμμετεχόντων και το τεχνολογικό τους προφίλ. Στη συνέχεια το ερωτηματολόγιο περιλαμβάνει πενήντα έξι (56) ερωτήσεις σχετικές με την αποτίμηση του Ε.Υ., οι οποίες διαρθρώνονται σε 10 ερευνητικούς άξονες (βλ. πίνακα 1) που αντιστοιχούν στα ερευνητικά ερωτήματα, πράγμα που σημαίνει ότι κάθε ερευνητικό ερώτημα, διερευνάται από μία ή περισσότερες ερωτήσεις προς τους συμμετέχοντες.

Ε.Υ. – Ερευνητικοί Άξονες	
1ος άξονας	Επιστημονική συνοχή / Τεκμηρίωση
2ος άξονας	Απλή - κατανοητή παρουσίαση γνωστικού αντικειμένου
3ος άξονας	Ευχρηστία του ΕΥ
4ος άξονας	Υποστήριξη – καθοδήγηση στη μελέτη του μαθητή
5ος άξονας	Υποστήριξη της αλληλεπίδρασης με τον μαθητή στη μελέτη του
6ος άξονας	Παροχή δυνατότητας αναστοχασμού - αυτοαξιολόγησης στον μαθητή
7ος άξονας	Σαφήνεια σκοπού και προσδοκώμενων μαθησιακών αποτελεσμάτων
8ος άξονας	Εφαρμογή αρχών της Γνωστικής Θεωρίας Πολυμεσικής Μάθησης
9ος άξονας	Δυνατά σημεία
10ος άξονας	Προτάσεις βελτίωσης

Πίνακας 1: ερευνητικοί άξονες / ειδικοί στην ΕξΑΕ

Όσον αφορά στην έρευνα του Ε.Υ. με συμμετέχοντες τους εκπαιδευτές ενηλίκων, αφού δόθηκε ο σύνδεσμος στην πλατφόρμα students.edivea.net, όπου και ήταν αναρτημένο το εκπαιδευτικό υλικό, οι δύο (2) συμμετέχοντες εκπαιδευτές ενηλίκων, γνώστες του γνωστικού αντικειμένου, κλήθηκαν να συμπληρώσουν ένα ερωτηματολόγιο (βλ. Παράρτημα Α) με ερωτήσεις ανοικτού τύπου, το οποίο δημιουργήθηκε από τον ερευνητή, για τη συλλογή ποιοτικών ερευνητικών δεδομένων. Το ερωτηματολόγιο ξεκινά με πέντε (5) ερωτήσεις σχετικές με τα δημογραφικά χαρακτηριστικά των συμμετεχόντων και το τεχνολογικό τους προφίλ. Στη συνέχεια το ερωτηματολόγιο περιλαμβάνει έξι (6) ερωτήσεις σχετικές με την αποτίμηση του Ε.Υ., οι οποίες διαρθρώνονται σε 6 ερευνητικούς άξονες (βλ. πίνακα 2) που αντιστοιχούν στα ερευνητικά ερωτήματα.

Ε.Υ. – Ερευνητικοί Άξονες	
1ος άξονας	Παρουσίαση του Ε.Υ.
2ος άξονας	Ευχρηστία του Ε.Υ.
3ος άξονας	Επάρκεια του Ε.Υ.
4ος άξονας	Αξιοποίηση του Ε.Υ στη Διδακτική Πράξη
5ος άξονας	Δυνατά σημεία του Ε.Υ.
6ος άξονας	Προτάσεις βελτίωσης του Ε.Υ.

Πίνακας 2: ερευνητικοί άξονες / εκπαιδευτικοί

Όσον αφορά στην έρευνα του Ε.Υ. με συμμετέχοντες τους σπουδαστές, αφού δόθηκε ο σύνδεσμος στην πλατφόρμα students.edivea.net, όπου και ήταν αναρτημένο το εκπαιδευτικό υλικό, οι έξι (6) συμμετέχοντες σπουδαστές κλήθηκαν να συμπληρώσουν ένα ερωτηματολόγιο (βλ. Παράρτημα Α) με ερωτήσεις ανοικτού τύπου, το οποίο δημιουργήθηκε από τον ερευνητή, για τη συλλογή ποιοτικών ερευνητικών δεδομένων. Το ερωτηματολόγιο ξεκινά με δύο (2) ερωτήσεις σχετικές με το φύλο και την ηλικία αντίστοιχα των συμμετεχόντων. Στη συνέχεια το ερωτηματολόγιο περιλαμβάνει επτά

(7) ερωτήσεις σχετικές με την αποτίμηση του Ε.Υ., οι οποίες διαρθρώνονται σε 7 ερευνητικούς άξονες (βλ. πίνακα 3) που αντιστοιχούν στα ερευνητικά ερωτήματα.

Ε.Υ. – Ερευνητικοί Άξονες	
1ος άξονας	Παρουσίαση του Ε.Υ.
2ος άξονας	Ευχρηστία του Ε.Υ.
3ος άξονας	Ανάπτυξη ενδιαφέροντος για το Γνωστικό Αντικείμενο
4ος άξονας	Συμβολή του Ε.Υ. στην κατανόηση του Γνωστικού Αντικειμένου
5ος άξονας	Στάση απέναντι στη χρήση του Ε.Υ στην εκπαιδευτική διαδικασία
6ος άξονας	Δυνατά σημεία του Ε.Υ.
7ος άξονας	Προτάσεις βελτίωσης του Ε.Υ.

Πίνακας 3: ερευνητικοί άξονες / μαθητές

7.10 Τρόπος επεξεργασίας των ερευνητικών δεδομένων

Στην έρευνα του Ε.Υ. με συμμετέχοντες τους κριτικούς αναγνώστες, ειδικούς στην ΕξΑΕ, εφαρμόστηκε η Ποιοτική Ανάλυση Περιεχομένου. Στην παρούσα έρευνα ως μονάδα καταγραφής και ανάλυσης θεωρήθηκε το λεκτικό σύνολο με ολοκληρωμένο νόημα, του οποίου η έκταση ποικίλει ανάλογα με την περίπτωση.

Προκειμένου να πραγματοποιηθεί η επεξεργασία των δεδομένων που προέκυψαν από τα ερωτηματολόγια προσδιορίστηκαν οι κατηγορίες κωδικοποίησης ανά άξονα, όπως φαίνεται στον παρακάτω πίνακα 4:

ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΑΝΑ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΑΞΟΝΑ
1ος άξονας: Επιστημονική συνοχή / Τεκμηρίωση
α) Βιβλιογραφική τεκμηρίωση
β) Αναφορά σε διαφορετικές πηγές
γ) Συγκριτική ανάλυση πληροφοριών
δ) Ερμηνεία-κριτική συζήτηση πληροφοριών
ε) Δυνατότητα μελέτης σε διαφορετικές πηγές
2ος άξονας: Απλή - κατανοητή παρουσίαση γνωστικού αντικειμένου
α) Φιλικό ύφος
β) Χρήση προσωπικών & κτητικών αντωνυμιών
γ) Χρήση καθομιλούμενης γλώσσας
δ) Ευανάγνωστη γραφή

ε) Ικανοποιητική πυκνότητα πληροφοριών
στ) Τμηματική παρουσίαση στο μέγεθος της οθόνης
ζ) Μόνο κείμενο
η) Κείμενο και εικόνες
θ) Κείμενο, εικόνες και βίντεο
ι) Χρωματικές συνθέσεις για άνετη αλληλεπίδραση
3ος άξονας: Ευχρηστία
α) «Κουμπιά» κατανοητά και αναγνωρίσιμα
β) Εικονίδια κατανοητά και αναγνωρίσιμα
γ) Εύκολη πλοήγηση
δ) Αξιοπιστία υπερσυνδέσμων
4ος άξονας: Υποστήριξη – καθοδήγηση στη μελέτη του εκπαιδευόμενου
α) Συμβουλές μελέτης
β) Έμφαση σε σημεία
γ) Επεξηγηματικά σχόλια
5ος άξονας: Υποστήριξη της αλληλεπίδρασης με τον εκπαιδευόμενο στη μελέτη του
α) Δραστηριότητες που ενθαρρύνουν τη διατύπωση την έκφραση απόψεων-κρίσεων
β) Δραστηριότητες που ενθαρρύνουν τη διατύπωση ερωτήσεων
γ) Δραστηριότητες συναισθηματικής εμπλοκής
δ) Δραστηριότητες που ενθαρρύνουν ανταλλαγή απόψεων μεταξύ εκπαιδευόμενων
ε) Δραστηριότητες που ενθαρρύνουν τον εκπαιδευόμενο να αισθανθεί μέλος ομάδας
στ) Δραστηριότητες που ενθαρρύνουν τον εκπαιδευόμενο να ενσωματώσει τις απόψεις του
6ος άξονας: Δυνατότητα αναστοχασμού-αυτοαξιολόγησης εκπαιδευόμενου
α) Δραστηριότητες αυτοαξιολόγησης
β) Δραστηριότητες για ανάπτυξη αυτόνομης κριτικής σκέψης
γ) Δραστηριότητες για ανάπτυξη διαύλων επικοινωνίας με στόχο την ανατροφοδότηση
δ) Δραστηριότητες συσχέτισης δεδομένων με τη δική του πραγματικότητα
ε) Δραστηριότητες εφαρμογής νέας γνώσης στη δική του πραγματικότητα
7ος άξονας: Σαφήνεια σκοπού και προσδοκώμενων μαθησιακών αποτελεσμάτων
α) Σαφήνεια στη διατύπωση του σκοπού κάθε ΔΕ
β) Σαφήνεια στη διατύπωση των προσδοκώμενων αποτελεσμάτων κάθε ΔΕ
γ) Παρακίνηση των προσδοκώμενων σε επίπεδο γνώσεων
δ) Παρακίνηση των προσδοκώμενων σε επίπεδο δεξιοτήτων
ε) Παρακίνηση των προσδοκώμενων σε επίπεδο στάσεων
στ) Έλεγχος προόδου με βάση τα προσδοκώμενα
8ος άξονας: Εφαρμογή αρχών της Γνωστικής Θεωρίας Πολυμεσικής Μάθησης
α) Συνδυασμός κειμένου & εικόνας (Πολυμεσική Αρχή)

β) Χρήση εικόνων (Πολυμεσική Αρχή)
γ) Στοιχεία αφήγησης (Αρχή Τροπικότητας)
δ) Μη σχετικές πληροφορίες (Αρχή Συνοχής)
ε) Φιλική γλώσσα (Αρχή Προσωποποίησης)
στ) Χρήση δεύτερου προσώπου (Αρχή Προσωποποίησης)
ζ) Ηχητική παρουσίαση (Αρχή Προσωποποίησης)
η) Φιλικό ύφος ηχητικής παρουσίασης (Αρχή Φωνής)
θ) Φιλικός χαρακτήρας – Avatar (Αρχή Εικόνας)
ι) Τμηματική παρουσίαση περιεχομένου (Αρχή Κατάτμησης)
ια) Διαδραστικές δραστηριότητες με ανατροφοδότηση (Αρχή Προσωποποίησης)
ιβ) Μακροσκελή κείμενα (Αρχή Κατάτμησης)
ιγ) Σαφείς οδηγίες για δραστηριότητες-εργασίες (Αρχή Σηματοδότησης)
ιδ) Στοιχεία επισήμανσης (Αρχή Σηματοδότησης)
ιε) Εισαγωγικές δραστηριότητες κατανόησης (Αρχή Προπαίδευσης)
9ος άξονας: Δυνατά σημεία
Δυνατά σημεία
10ος άξονας: Προτάσεις βελτίωσης
Προτάσεις βελτίωσης

Πίνακας 4 : Κατηγορίες ανάλυσης ανά ερευνητικό άξονα / ερωτηματολόγιο ειδικών στην ΕΞΑΕ

Στην έρευνα του Ε.Υ. με συμμετέχοντες τους εκπαιδευτές ενηλίκων εφαρμόστηκε η Ποιοτική Ανάλυση Περιεχομένου. Στην παρούσα έρευνα ως μονάδα καταγραφής και ανάλυσης θεωρήθηκε το λεκτικό σύνολο με ολοκληρωμένο νόημα, του οποίου η έκταση ποικίλει ανάλογα με την περίπτωση.

Προκειμένου να πραγματοποιηθεί η επεξεργασία των δεδομένων που προέκυψαν από τα ερωτηματολόγια προσδιορίστηκαν οι κατηγορίες κωδικοποίησης ανά άξονα, όπως φαίνεται στον παρακάτω πίνακα 5:

ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΑΝΑ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΑΞΟΝΑ
1ος άξονας: Παρουσίαση Ε.Υ
Παρουσίαση Ε.Υ
2ος άξονας: Ευχρηστία
Ευχρηστία
3ος άξονας: Επάρκεια Ε.Υ
Επάρκεια Ε.Υ
4ος άξονας: Αξιοποίηση στη Διδακτική Πράξη
Αξιοποίηση στη διδακτική πράξη
5ος άξονας: Δυνατά σημεία
Δυνατά σημεία
7ος άξονας: Προτάσεις βελτίωσης

Προτάσεις βελτίωσης

Πίνακας 5: Κατηγορίες ανάλυσης ανά ερευνητικό άξονα / ερωτηματολόγιο εκπαιδευτών ενηλίκων

Στην έρευνα του Ε.Υ. με συμμετέχοντες τους σπουδαστές εφαρμόστηκε η Ποιοτική Ανάλυση Περιεχομένου. Στην παρούσα έρευνα ως μονάδα καταγραφής και ανάλυσης θεωρήθηκε το λεκτικό σύνολο με ολοκληρωμένο νόημα, του οποίου η έκταση ποικίλει ανάλογα με την περίπτωση.

Προκειμένου να πραγματοποιηθεί η επεξεργασία των δεδομένων που προέκυψαν από τα ερωτηματολόγια προσδιορίστηκαν οι κατηγορίες κωδικοποίησης ανά άξονα, όπως φαίνεται στον παρακάτω πίνακα 6:

ΚΑΤΗΓΟΡΙΕΣ ΑΝΑΛΥΣΗΣ ΑΝΑ ΕΡΕΥΝΗΤΙΚΟ ΑΞΟΝΑ
1ος άξονας: Παρουσίαση Ε.Υ.
Παρουσίαση Ε.Υ
2ος άξονας: Ευχρηστία
Ευχρηστία
3ος άξονας: Ανάπτυξη ενδιαφέροντος για Γνωστικό Αντικείμενο
Ανάπτυξη ενδιαφέροντος για γνωστικό αντικείμενο
4ος άξονας: Συμβολή στην Κατανόηση Γνωστικού Αντικειμένου
Συμβολή στην κατανόηση γνωστικού αντικειμένου
5ος άξονας: Στάση απέναντι στη χρήση Ε.Υ. στην εκπαιδευτική διαδικασία
Συμβατικός ή Νέος τρόπος διδασκαλίας
6ος άξονας: Στοιχεία που άρεσαν
Στοιχεία που άρεσαν
7ος άξονας: Προτάσεις Βελτίωσης
Προτάσεις βελτίωσης

Πίνακας 6: Κατηγορίες ανάλυσης ανά ερευνητικό άξονα / ερωτηματολόγιο σπουδαστών

7.11 Περιορισμοί της έρευνας

Ο κύριος περιορισμός, που αρχικά απασχόλησε την παρούσα έρευνα ήταν το μικρό σχετικά δείγμα πάνω στο οποίο αναγκαστήκαμε να απευθυνθούμε, το οποίο παρότι παρείχε την ευκολία διαχείρισης ήταν ολιγομελές. Ωστόσο, αυτό δεν εμπόδισε να συλλεχθούν αξιόλογα και πλούσια σε περιεχόμενο ερευνητικά δεδομένα. Επιπλέον, θα βοηθούσε πολύ – μίας και μιλάμε για επαγγελματική εκπαίδευση, να μπορούσε το υλικό να αξιολογηθεί και από επαγγελματίες του χώρου, με πλούσια εμπειρία, που θα μπορούσαν να έχουν πιο στοχευμένα και ρεαλιστικά σχόλια, να μοιραστούν με τον ερευνητή.

«Στυλιανός Τσιουδάκης», «"Σχεδιασμός, Υλοποίηση, Αποτίμηση διαδραστικού εκπαιδευτικού υλικού με τη μέθοδο της ΕξΑΕ, με θέμα: Εισαγωγή στο Τουριστικό Μάνατζμεντ, για ενήλικες εκπαιδευόμενους "»

7.12 Ζητήματα Δεοντολογίας

Κατά τη διεξαγωγή της έρευνας δεν προέκυψαν ηθικά διλήμματα ή προβλήματα για την εφαρμογή των κανόνων δεοντολογίας της έρευνας. Στη διαδικασία επεξεργασίας των δεδομένων τηρήθηκε απόλυτα η ανωνυμία των συμμετεχόντων. Στους μαθητές δόθηκε έντυπο γονικής συναίνεσης, για κάθε ανήλικο σπουδαστή χωριστά, ώστε να μπορούν να συμμετέχουν τους στην παρούσα έρευνα.

8 Παρουσίαση και σχολιασμός των δεδομένων της έρευνας

8.1. Εισαγωγή

Στο παρόν κεφάλαιο παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της έρευνας, όπως αυτά προέκυψαν από την ανάλυση των δεδομένων που συνελέγησαν. Αρχικά παρουσιάζονται τα δημογραφικά στοιχεία και το τεχνολογικό τους προφίλ των συμμετεχόντων στην έρευνα, δηλαδή κριτικών αναγνώστων - ειδικών στην ΕΞΑΕ, των εκπαιδευτικών και των μαθητών και έπειτα παρουσιάζονται και σχολιάζονται οι απαντήσεις τους στα αντίστοιχα ερωτηματολόγια, ανά ερευνητικό άξονα και ανά ερώτημα.

8.2 Τα δημογραφικά στοιχεία και το τεχνολογικό προφίλ των ειδικών στην ΕΞΑΕ

A. Δημογραφικά στοιχεία:

1. Φύλο

Στην παρούσα έρευνα όλοι οι συμμετέχοντες κριτικοί αναγνώστες ήταν άντρες, όπως φαίνεται και από τον παρακάτω πίνακα 7.

ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΕΣ – ΕΙΔΙΚΟΙ ΣΤΗΝ ΕΞΑΕ		
ΦΥΛΟ	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ
ΑΝΔΡΑΣ	4	100%
ΓΥΝΑΙΚΑ	0	0%
ΣΥΝΟΛΟ	4	100%

Πίνακας 7: φύλο ειδικών στην ΕΞΑΕ

2. Ηλικία συμμετεχόντων

Όπως φαίνεται και στον παρακάτω πίνακα 8, οι τρεις από τους συμμετέχοντες ανήκουν στην ηλικιακή ομάδα των 41-50, ενώ ο ένας στην ηλικιακή ομάδα των 51+.

ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΕΣ – ΕΙΔΙΚΟΙ ΣΤΗΝ ΕΞΑΕ	
ΗΛΙΚΙΑ	
22-30	
31-40	75%
>50	25%

Πίνακας 8: Ηλικιακή ομάδα ειδικών στην ΕΞΑΕ

3. Χρόνια προϋπηρεσίας

Και οι τέσσερις συμμετέχοντες δήλωσαν ότι έχουν 11-20 χρόνια προϋπηρεσίας, όπως φαίνεται και στον πίνακα 6.

ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΕΣ – ΕΙΔΙΚΟΙ ΣΤΗΝ ΕΞΑΕ	
ΕΤΗ ΠΡΟΫΠΗΡΕΣΙΑΣ	
0-4	
5-10	
11-20	100%
>21	

Πίνακας 9: έτη προϋπηρεσίας ειδικών στην ΕΞΑΕ

Β. Τεχνολογικό προφίλ:

Οι συμμετέχοντες δηλώνουν εξοικειωμένοι αρκετά τόσο με τις ΤΠΕ όσο και με τη μέθοδο της ΕΞΑΕ με τη χρήση των ΤΠΕ. Παράλληλα, δηλώνουν ότι χρησιμοποιούν σε μεγάλο βαθμό τις ΤΠΕ στην εκπαιδευτική διαδικασία, ενώ είναι και αρκετά εξοικειωμένοι με τη μελέτη του εκπαιδευτικού υλικού, το οποίο και σχεδιάστηκε με τη μεθοδολογία της ΕΞΑΕ, όπως φαίνεται και στον πίνακα 10. Να σημειωθεί ότι οι τιμές που δόθηκαν στο ερωτηματολόγιο κυμαίνονταν από (1), «διαφωνώ απόλυτα», μέχρι και (5), «συμφωνώ απόλυτα».

ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΕΣ – ΕΙΔΙΚΟΙ ΣΤΗΝ ΕΞΑΕ				
	A	B	Γ	Δ
1. Εξοικείωση με τις ΤΠΕ	5	5	5	5
2. Χρήση ΤΠΕ στην εκπ/κή πράξη	5	5	5	5
3. Εξοικείωση με τη μέθοδο της ΕΞΑΕ	5	5	5	5
4. Εξοικείωση με τη μελέτη του Ε.Υ, που έχει σχεδιαστεί με τη Μέθοδο της ΕΞΑΕ	5	5	5	5

Πίνακας 10: τεχνολογικό προφίλ ειδικών στην ΕΞΑΕ

«Στυλιανός Τσιουδάκης», «"Σχεδιασμός, Υλοποίηση, Αποτίμηση διαδραστικού εκπαιδευτικού υλικού με τη μέθοδο της ΕΞΑΕ, με θέμα: Εισαγωγή στο Τουριστικό Μάνατζμεντ, για ενήλικες εκπαιδευόμενους "»

8.3 Αποτελέσματα – ανάλυση και σχολιασμός των δεδομένων της έρευνας στους ειδικούς στην ΕΞΑΕ

1^{ος} ερευνητικός άξονας: Επιστημονική Συνοχή/Τεκμηρίωση του Ε.Υ. (ερωτήσεις Α1,Α2,Α3,Α4,Α5).

Α1. Στο Ε.Υ. γίνεται παράθεση πληροφοριών / απόψεων με την σχετική βιβλιογραφική τεκμηρίωση;

Οι ειδικοί στην ΕΞΑΕ δηλώνουν ότι στο εκπαιδευτικό υλικό υπάρχει παράθεση πληροφοριών η οποία συνοδεύεται σχεδόν πάντα από τη σχετική βιβλιογραφική τεκμηρίωση. Παρατίθενται αυτούσιες οι απόψεις των συμμετεχόντων:

Α [ΝΑΙ ΠΑΝΤΑ ΓΙΝΕΤΑΙ ΠΑΡΑΘΕΣΗ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ ΜΕ ΤΗ ΣΧΕΤΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ)

Β [Το εκπαιδευτικό υλικό είναι επιστημονικά τεκμηριωμένο, με αναφορές σε επίσημες πηγές και σχετική βιβλιογραφία.]

Γ [Ναι γίνεται]

Δ [Ναι, γίνεται σαφής αναφορά.]

Α2. Στο Ε.Υ. γίνεται αναφορά σε διαφορετικές πηγές πληροφοριών (Βιβλία, επιστημονικά περιοδικά, επιστημονικά συνέδρια κλπ);

Οι συμμετέχοντες αναφέρουν ότι οι κύριες πηγές πληροφοριών που κάνουν αισθητή της παρουσία τους στο εκπαιδευτικό υλικό αποτελούνται κυρίως από βιβλία, άρθρα, έρευνες, ηλεκτρονικά βιβλία, συνέδρια και περιοδικά σχετικού περιεχομένου Παρατίθενται αυτούσιες οι απόψεις των συμμετεχόντων:

Α [Περιλαμβάνει πηγές από βιβλία, άρθρα, έρευνες και συνέδρια, γεγονός που ενισχύει την εγκυρότητα του περιεχομένου.]

Β [Ναι, κυρίως σε βιβλία και σε site.]

Γ [ΕΧΟΥΝ ΣΥΜΠΕΡΙΛΗΦΘΕΙ ΑΡΚΕΤΕΣ ΠΗΓΕΣ ΑΠΟ ΒΙΒΛΙΑ , ΗΛΕΚΡΟΝΙΚΑ ΒΙΒΛΙΑ, ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΑ, ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΕΙΣ]

ΠΜΣ «Επιστήμες της Αγωγής - Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση με την χρήση των ΤΠΕ (e-Learning)»: .Διπλωματική Εργασία

«Στυλιανός Τσιουδάκης», «Σχεδιασμός, Υλοποίηση, Αποτίμηση διαδραστικού εκπαιδευτικού υλικού με τη μέθοδο της ΕξΑΕ, με θέμα: Εισαγωγή στο Τουριστικό Μάνατζμεντ, για ενήλικες εκπαιδευόμενους "»

Δ [Ναι γίνεται αναφορά]

A3. Στο Ε.Υ. γίνεται συγκριτική ανάλυση των πληροφοριών / απόψεων;

Όσο αφορά την ύπαρξη ή όχι συγκριτικής ανάλυσης των πληροφοριών, οι ερωτηθέντες διαχωρίστηκαν σε δυο ομάδες, καθώς δυο από τους τέσσερις κάνουν αναφορά για παρουσία συγκριτικής ανάλυσης και οι άλλοι δυο ότι δεν υπάρχει, τονίζοντας έτσι την αστοχία του υλικού, όσο αφορά το τομέα αυτό. Παρατίθενται αυτούσιες οι απόψεις των συμμετεχόντων:

A [ΑΡΚΕΤΑ ΣΥΧΝΑ ΓΙΝΕΤΑΙ ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΤΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ ΚΑΙ ΑΥΤΟ ΒΟΗΘΑΕΙ ΣΤΗΝ ΚΑΤΑΝΟΗΣΗ ΤΟΥ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΟΥ]

B [Όχι.]

Γ [Παρουσιάζεται συγκριτική ανάλυση απόψεων, βοηθώντας στην ανάπτυξη κριτικής σκέψης.]

Δ [Όχι.]

A4. Το Ε. Υ. είναι εμπλουτισμένο με την ερμηνεία / κριτική συζήτηση των πληροφοριών;

Οι τρεις εκ των τεσσάρων απάντησαν στην εν θέματι ερώτηση τονίζοντας ότι γίνεται επαρκώς ερμηνεία των διάφορων όρων και εννοιών που ενυπάρχουν στο ΕΥ ώστε αυτό να είναι περισσότερο αναλυτικό και να μπορεί ευκολότερα να αφομοιωθεί. Παρατίθενται αυτούσιες οι απόψεις των συμμετεχόντων:

A [Αρκετά εμπλουτισμένο.]

B [Οι πληροφορίες συνοδεύονται από ερμηνεία και αξιολόγηση, όχι απλή παράθεση.]

Γ [ΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ ΕΙΝΑΙ ΑΡΚΕΤΑ ΕΜΠΛΟΥΤΙΣΜΕΝΟ ΜΕ ΤΗΝ ΕΡΜΗΝΕΙΑ ΤΩΝ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΩΝ]

«Στυλιανός Τσιουδάκης», «"Σχεδιασμός, Υλοποίηση, Αποτίμηση διαδραστικού εκπαιδευτικού υλικού με τη μέθοδο της ΕΞΑΕ, με θέμα: Εισαγωγή στο Τουριστικό Μάνατζμεντ, για ενήλικες εκπαιδευόμενους "»,

A5. Το Ε.Υ. παρέχει τη δυνατότητα στον εκπαιδευόμενο για περαιτέρω μελέτη σε διαφορετικές πηγές;

Οι συμμετέχοντες αναφέρουν στο σύνολο τους ότι στο ΕΥ παρατίθενται πολλές και διαφορετικές πηγές, οι οποίες δίνουν τη δυνατότητα στον εκπαιδευόμενο να διαβάσει και να εμβαθύνει περισσότερο στο υπό μελέτη γνωστικό αντικείμενο στο οποίο εκπαιδεύεται. Παρατίθενται αυτούσιες

οι απόψεις των συμμετεχόντων:

A [Ναι γίνεται]

B [ΥΠΑΡΧΕΙ Η ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΑ ΓΙΑ ΠΕΡΑΙΤΕΡΩ ΜΕΛΕΤΗ ΣΕ ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ]

Γ {Βεβαίως, γίνεται αναφορά για περαιτέρω ανάλυση.}

Δ [Ναι υπάρχουν πηγές]

2^{ος} ερευνητικός άξονας: Απλή / κατανοητή παρουσίαση του Γνωστικού αντικειμένου. (ερωτήσεις B1, B2, B3, B4, B5, B6, B7, B8, B9, B10).

B1. Το ύφος γραφής του Ε.Υ. είναι φιλικό για τον αναγνώστη;

Όλοι οι συμμετέχοντες στην έρευνα δήλωσαν στις απαντήσεις τους ότι το ύφος γραφής του εκπαιδευτικού υλικού είναι οικείο και φιλικό, κάτι που το καθιστά ιδιαίτερα προσιτό στον εκπαιδευόμενο. Παρατίθενται αυτούσιες οι απόψεις των συμμετεχόντων:

B [Είναι φιλικό και κατάλληλο για μελέτη.]

B [Το ύφος είναι προσιτό και κατάλληλο για ενήλικες εκπαιδευόμενους.]

Γ [ΑΡΚΕΤΑ ΦΙΛΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΤΑΝΟΗΤΟ]

Δ [Είναι αρκετά φιλικό]

«Στυλιανός Τσιουδάκης», «"Σχεδιασμός, Υλοποίηση, Αποτίμηση διαδραστικού εκπαιδευτικού υλικού με τη μέθοδο της ΕΞΑΕ, με θέμα: Εισαγωγή στο Τουριστικό Μάνατζμεντ, για ενήλικες εκπαιδευόμενους "»

B2. Στο Ε.Υ. γίνεται χρήση προσωπικών και κτητικών αντωνυμιών;

Οι συμμετέχοντες συμφωνούν ότι γίνεται χρήση προσωπικών και κτητικών αντωνυμιών στο Ε.Υ. κάτι που το καθιστά άμεσο και οικείο στον αναγνώστη – εκπαιδευόμενο. Παρατίθενται αυτούσιες οι απόψεις των συμμετεχόντων:

A [ΓΙΝΕΤΑΙ ΧΡΗΣΗ ΑΝΤΩΝΥΜΙΩΝ ΚΑΙ ΑΥΤΟ ΚΑΝΕΙ ΤΟΝ ΑΝΑΓΝΩΣΤΗ ΝΑ ΑΙΣΘΑΝΕΤΑΙ ΠΙΟ ΟΙΚΕΙΑ]

B [Ναι γίνεται]

Γ [Γίνεται χρήση τόσο προσωπικών όσο και κτητικών αντωνυμιών.]

Δ [Χρησιμοποιούνται προσωπικές και κτητικές αντωνυμίες που ενισχύουν την αίσθηση διαλόγου.]

B3. Στο Ε.Υ. γίνεται κατά το δυνατόν χρήση της καθομιλούμενης γλώσσας;

Οι συμμετέχοντες δηλώνουν ότι στο Ε.Υ. γίνεται χρήση απλής και κατανοητής γλώσσας από το δημιουργό του υλικού. Παρατίθενται αυτούσιες οι απόψεις των συμμετεχόντων:

A [Ναι γίνεται χρήση]

B [Γίνεται χρήση απλής, κατανοητής γλώσσας χωρίς περιττή ορολογία.]

Γ [Η χρήση της καθομιλούμενης γλώσσας εντοπίζεται σε αρκετά σημεία.]

Δ [ΣΤΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΥΛΙΚΟ Η ΓΛΩΣΣΑ ΕΙΝΑΙ ΚΑΤΑΝΟΗΤΗ ΚΑΙ ΟΠΟΥ ΥΠΑΡΧΟΥΝ ΔΥΣΚΟΛΟΙ ΟΡΟΙ ΥΠΑΡΧΕΙ ΚΑΙ Η ΑΝΑΛΟΓΗ ΕΠΕΞΗΓΗΣΗ]

B4. Η γραφή του Ε.Υ. είναι ευανάγνωστη;

Οι συμμετέχοντες βρίσκουν το υλικό ευανάγνωστο για τον αναγνώστη. Παρατίθενται αυτούσιες οι απόψεις των συμμετεχόντων:

«Στυλιανός Τσιουδάκης», «"Σχεδιασμός, Υλοποίηση, Αποτίμηση διαδραστικού εκπαιδευτικού υλικού με τη μέθοδο της ΕξΑΕ, με θέμα: Εισαγωγή στο Τουριστικό Μάνατζμεντ, για ενήλικες εκπαιδευόμενους "»

A [Απλή, κατανοητή, προσιτή και καθομιλουμένη γλώσσα.]

B [ΕΙΝΑΙ ΑΡΚΕΤΑ ΕΥΑΝΑΓΝΩΣΤΟ]

Γ [Είναι χωρίς να κουράζει το αναγνώστη]

Δ [Αρκετά ξεκάθαρη και ευανάγνωστη]

B5. Η πυκνότητα των πληροφοριών του Ε.Υ. είναι ικανοποιητική;

Οι συμμετέχοντες συμφωνούν στο σύνολο ότι οι πληροφορίες είναι ικανοποιητικά πυκνές, χωρίς ασάφεια και ανταποκρίνονται στην ηλικία και το μαθησιακό επίπεδο των εκπαιδευομένων. Παρατίθενται αυτούσιες οι απόψεις των συμμετεχόντων:

A [Αρκετά ικανοποιητική.]

B [Η πληροφορία έχει σωστή πυκνότητα, δεν κουράζει τον εκπαιδευόμενο.]

Γ [ΑΡΚΕΤΑ ΙΚΑΝΟΠΟΙΗΤΙΚΗ]

Δ [Αρκετά ικανοποιητική.]

B6. Το Ε.Υ. παρουσιάζεται τμηματικά στο μέγεθος της οθόνης;

Οι συμμετέχοντες δηλώνουν ότι το Ε.Υ. παρουσιάζεται τμηματικά και αυτό έχει ως αποτέλεσμα να μην κουράζεται ο αναγνώστης. Παρατίθενται αυτούσιες οι απόψεις των συμμετεχόντων:

A [ΝΑΙ]

B [Ναι, παρουσιάζεται κομμάτι κομμάτι.]

Γ [Το περιεχόμενο εμφανίζεται τμηματικά, φιλικά προς την οθόνη.]

Δ [ναι]

«Στυλιανός Τσιουδάκης», «Σχεδιασμός, Υλοποίηση, Αποτίμηση διαδραστικού εκπαιδευτικού υλικού με τη μέθοδο της ΕξΑΕ, με θέμα: Εισαγωγή στο Τουριστικό Μάνατζμεντ, για ενήλικες εκπαιδευόμενους "»

B7. Το Ε.Υ. περιέχει μόνο κείμενο;

Οι συμμετέχοντες αναφέρουν ότι το υλικό είναι εμπλουτισμένο με βίντεο, εικόνες, υπερσυνδέσμους, πηγές, διαδραστικά στοιχεία και πληθώρα εφαρμογών. Παρατίθενται αυτούσιες οι απόψεις των συμμετεχόντων:

A [ναι]

B [Ναι]

Γ [ΟΧΙ ΚΑΙ ΚΕΙΜΕΝΟ ΚΑΙ ΒΙΝΤΕΟ ΚΑΙ ΕΙΚΟΝΕΣ]

Δ [Η χρήση video στο ΕΥ προσθέτει πολυτροπικότητα στη μάθηση]

B8. Το Ε.Υ περιέχει κείμενο και εικόνες;

Οι συμμετέχοντες αναφέρουν ότι το Ε.Υ. περιέχει κείμενο που συνοδεύεται από εικόνες, κάτι που το καθιστά περισσότερο ευχάριστο στον αναγνώστη, πιο προσίτο και κατανοητό. Παρατίθενται αυτούσιες οι απόψεις των συμμετεχόντων:

A [ναι]

B [Ναι]

Γ [ναι]

Δ [Ναι]

B9. Το Ε.Υ περιέχει κείμενο, εικόνες και video;

Οι συμμετέχοντες αναφέρουν ότι στο Ε.Υ. υπάρχει κείμενο, εικόνες και βίντεο, πράγμα που προσελκύει το ενδιαφέρον και την προσοχή του αναγνώστη – εκπαιδευόμενου, κάνει πιο κατανοητό το περιεχόμενο και αποδίδει την πληροφορία με πολλά και διαφορετικά μέσα. Παρατίθενται αυτούσιες οι απόψεις των συμμετεχόντων:

A [ναι]

B [Ναι]

Γ [ναι]

Δ [Ναι]

B10. Οι χρωματικές συνθέσεις του Ε.Υ. συμβάλλουν στην άνετη αλληλεπίδραση;

Όλοι δηλώνουν ότι τα χρώματα που ενυπάρχουν στο Ε.Υ. είναι προσεγμένα και συμβάλλουν στην μελέτη. Παρατίθενται αυτούσιες οι απόψεις των συμμετεχόντων:

A [Η χρωματική σύνθεση είναι προσεγμένη και υποστηρίζει την αλληλεπίδραση.]

B [Ναι.]

Γ [ΣΥΜΒΑΛΛΟΥΝ ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ]

Δ [σίγουρα]

3ος Ερευνητικός άξονας: Ευχρηστία του Ε.Υ. (Ερωτήσεις Γ1, Γ2, Γ3, Γ4)

Γ1. Τα κουμπιά που χρησιμοποιήθηκαν στο Ε.Υ. (εμπρός, πίσω κλπ) είναι κατανοητά και αναγνωρίσιμα;

Η ευχρηστία και η ευκολία στη λειτουργικότητα είναι η κοινή συνισταμένη των απαντήσεων των ερωτηθέντων στην εν θέματι ερώτηση. Παρατίθενται αυτούσιες οι απόψεις των συμμετεχόντων:

A [Μια χαρά είναι κατανοητά και εύκολα αναγνωρίζονται.]

B [ΠΟΛΥ ΕΥΧΡΗΣΤΑ]

Γ [Είναι ξεκάθαρα και λειτουργικά]

Δ [Τα κουμπιά πλοήγησης είναι ευδιάκριτα και λειτουργικά.]

Γ2. Τα εικονίδια που χρησιμοποιήθηκαν στο Ε.Υ. (πρόσθετες πηγές, δραστηριότητες κλπ) είναι κατανοητά και αναγνωρίσιμα;

Οι συμμετέχοντες αναφέρουν ότι τα εικονίδια που χρησιμοποιήθηκαν στο Ε.Υ. είναι απόλυτα κατανοητά και αναγνωρίσιμα και αντιπροσωπευτικά του περιεχομένου. Παρατίθενται αυτούσιες οι απόψεις των συμμετεχόντων:

Α [Τα εικονίδια είναι αναγνωρίσιμα και εξυπηρετούν την πλοήγηση.]

Β [ΑΡΚΕΤΑ]

Γ [Ναι είναι]

Δ [Ναι, είναι κατανοητά και αναγνωρίσιμα.]

Γ3. Η πλοήγηση στο Ε.Υ. είναι εύκολη;

Οι συμμετέχοντες δηλώνουν ότι η πλοήγηση στο Ε.Υ. είναι πολύ εύκολη, ενώ δεν παρατηρείται κάποια δυσκολία σ' αυτήν. Παρατίθενται αυτούσιες οι απόψεις των συμμετεχόντων:

Α [Η πλοήγηση είναι ομαλή και διαισθητική.]

Β [Η πλοήγηση είναι απλή και πανεύκολη.]

Γ [ΠΟΛΥ ΕΥΚΟΛΗ ΜΕ ΤΙΣ ΟΔΗΓΙΕΣ ΠΟΥ ΔΙΝΟΝΤΑΙ ΣΤΗ ΑΡΧΗ]

Δ [Αρκετά εύκολη]

Γ4. Οι υπερσύνδεσμοι του Ε.Υ. οδηγούν στο αναμενόμενο περιεχόμενο;

Οι συμμετέχοντες δηλώνουν ότι οι υπερσύνδεσμοι που χρησιμοποιήθηκαν στο Ε.Υ. είναι ακριβείς και παραπέμπουν στο αναμενόμενο περιεχόμενο. Παρατίθενται αυτούσιες οι απόψεις των συμμετεχόντων:

Α [Οι υπερσύνδεσμοι οδηγούν με ακρίβεια στο σχετικό περιεχόμενο.]

Β [Οι υπερσυνδέσμοι λειτουργούν και σε μεταφέρουν (οδηγούν) στο αναμενόμενο περιεχόμενο.]

Γ [ΝΑΙ]

Δ [Λειτουργούν τέλεια]

4ος Ερευνητικός άξονας: Υποστήριξη – καθοδήγηση στη μελέτη του εκπαιδευόμενου (Ερωτήσεις Δ1, Δ2, Δ3)

Δ1. Παρέχονται συμβουλές για το πώς να μελετηθεί το εκπαιδευτικό υλικό;

Κάποιοι από τους ερωτηθέντες διαπίστωσαν την ύπαρξη συμβουλών , ενώ έτεροι δεν συμφωνούν. Αυτό το αποτέλεσμα προβληματίζει και προκαλεί τη διαπίστωση τη έλλειψης σαφήνειας στην αποτύπωση των διάφορων συμβουλών. Παρατίθενται αυτούσιες οι απόψεις των συμμετεχόντων:

Α [Παρέχονται σαφείς συμβουλές για την αξιοποίηση του υλικού.]

Β [Όχι.]

Γ [ΑΡΚΕΤΕΣ ΣΕ ΟΛΑ ΤΑ ΚΕΦΑΛΑΙΑ]

Δ [Ναι υπάρχουν]

«Στυλιανός Τσιουδάκης», «"Σχεδιασμός, Υλοποίηση, Αποτίμηση διαδραστικού εκπαιδευτικού υλικού με τη μέθοδο της ΕξΑΕ, με θέμα: Εισαγωγή στο Τουριστικό Μάνατζμεντ, για ενήλικες εκπαιδευόμενους "»

Δ2. Το Ε.Υ. υποστηρίζει τον εκπαιδευόμενο προκειμένου να δώσει έμφαση σε συγκεκριμένα σημεία (Υπάρχουν πλαίσια ή έντονη γραφή (σήμανση) ώστε να τονίζονται σημαντικές έννοιες);

Οι συμμετέχοντες δηλώνουν ότι στο Ε.Υ. δίνεται έμφαση στα σημαντικά σημεία με διαφορετικό τρόπο γραφής, διαφορετικούς χρωματισμούς κ.α. Παρατίθενται αυτούσιες οι απόψεις των συμμετεχόντων:

A [Οι σημαντικές έννοιες επισημαίνονται ικανοποιητικά.]

B [Ναι, υπάρχουν σημεία με bold γράμματα ή πλάγια ή υπογραμμισμένα.]

Γ [ΠΑΝΤΟΥ ΥΠΑΡΧΟΥΝ ΝΑΙ]

Δ [να]

Δ3. Στο Ε.Υ. υπάρχουν επεξηγηματικά σχόλια τα οποία υποστηρίζουν τον σπουδαστή στη μελέτη του;

Οι ερωτηθέντες αναφέρουν ότι υπάρχουν, όπου απαιτείται αναλυτικά επεξηγηματικά σχόλια στο υλικό βοηθώντας τον εκπαιδευόμενο στην κατανόηση του περιεχομένου. Παρατίθενται αυτούσιες οι απόψεις των συμμετεχόντων:

A [Υπάρχουν επεξηγηματικά σχόλια που βοηθούν στην κατανόηση του περιεχομένου.]

B [Ναι υπάρχουν.]

Γ [ΥΠΑΡΧΟΥΝ ΝΑΙ]

Δ [Αναλυτικά σε πολλά σημεία]

5ος Ερευνητικός άξονας: Υποστήριξη της αλληλεπίδρασης με τον εκπαιδευόμενο στη μελέτη του (Ερωτήσεις E1, E2, E3, E4, E5, E6)

E1. Το Ε.Υ. εμπεριέχει δραστηριότητες οι οποίες ενθαρρύνουν τον εκπαιδευόμενο να εκφράσει τις δικές απόψεις (κρίσεις) πάνω σε σημαντικά ζητήματα;

Οι συμμετέχοντες δηλώνουν ότι στο Ε.Υ. υπάρχουν δραστηριότητες, που επιτρέπουν στον εκπαιδευόμενο να εκφράσει τις προσωπικές του απόψεις. Παρατίθενται αυτούσιες οι

«Στυλιανός Τσιουδάκης», «Σχεδιασμός, Υλοποίηση, Αποτίμηση διαδραστικού εκπαιδευτικού υλικού με τη μέθοδο της ΕΞΑΕ, με θέμα: Εισαγωγή στο Τουριστικό Μάνατζμεντ, για ενήλικες εκπαιδευόμενους "»

απόψεις των συμμετεχόντων:

A [Οι δραστηριότητες ενθαρρύνουν την έκφραση προσωπικής άποψης.]

B [Ναι, δίνεται αυτή η δυνατότητα.]

Γ [ΣΑΦΕΣΤΑΤΑ ΝΑΙ]

Δ [ναι]

E2. Το Ε.Υ. εμπεριέχει δραστηριότητες οι οποίες ενθαρρύνουν τον εκπαιδευόμενο να διατυπώνει τις δικές του ερωτήσεις πάνω σε σημαντικά ζητήματα;

Οι συμμετέχοντες αναφέρουν ότι υπάρχουν στο Ε.Υ. δραστηριότητες οι οποίες προτρέπουν τον εκπαιδευόμενο να θέσει τα δικά του ερωτήματα, ώστε ουσιαστικά να κάνει διάλογο με το υλικό. Παρατίθενται αυτούσιες οι απόψεις των συμμετεχόντων:

A [Δίνεται δυνατότητα διατύπωσης ερωτήσεων από τον εκπαιδευόμενο.]

B [Η δυνατότητα αυτή παρέχεται όχι μόνο στο να κάνει ερωτήσεις, αλλά στο να δημιουργείται διάλογος σε φόρουμ.]

Γ [ΣΙΓΟΥΡΑ ΝΑΙ]

Δ [ναι]

E3. Το Ε.Υ. εμπεριέχει δραστηριότητες οι οποίες ενθαρρύνουν τον εκπαιδευόμενο να εμπλακεί συναισθηματικά με βάση τα προσωπικά του ενδιαφέροντα;

Η πλειονότητα των συμμετεχόντων ενθαρρύνεται η συναισθηματική εμπλοκή του εκπαιδευόμενου στο μάθημα. Παρατίθενται αυτούσιες οι απόψεις των συμμετεχόντων:

A [Η θεματολογία συνδέεται με προσωπικά ενδιαφέροντα και επαγγελματικές εμπειρίες.]

B [Όχι.]

Γ [ΝΟΜΙΖΩ ΝΑΙ]

Δ [ναι]

«Στυλιανός Τσιουδάκης», «"Σχεδιασμός, Υλοποίηση, Αποτίμηση διαδραστικού εκπαιδευτικού υλικού με τη μέθοδο της ΕξΑΕ, με θέμα: Εισαγωγή στο Τουριστικό Μάνατζμεντ, για ενήλικες εκπαιδευόμενους "»

Ε4. Το Ε.Υ. εμπειριέχει δραστηριότητες οι οποίες ενθαρρύνουν τον εκπαιδευόμενο να ανταλλάξει απόψεις με τους άλλους εκπαιδευόμενους;

Οι συμμετέχοντες αναφέρουν ότι ενθαρρύνεται η ανταλλαγή απόψεων μεταξύ των εκπαιδευομένων, μέσω του forum και padlet,. Παρατίθενται αυτούσιες οι απόψεις των συμμετεχόντων:

Α [Ενισχύεται η ανταλλαγή απόψεων με άλλους εκπαιδευόμενους.]

Β [Ναι, ανταλλάσσουν απόψεις σε forum με άλλους εκπαιδευόμενους.]

Γ [ΝΑΙ]

Δ [Ναι έχει αρκετές]

Ε5. Το Ε.Υ. εμπειριέχει δραστηριότητες οι οποίες ενθαρρύνουν τον εκπαιδευόμενο να θεωρήσει τον εαυτό του ως μέλος μιας κοινωνικής ομάδας που έχει συγκεκριμένες ανάγκες και προσδοκίες;

Οι συμμετέχοντες συμφωνούν πως το υλικό εμπειριέχει δραστηριότητες, οι οποίες παρωθούν τον εκπαιδευόμενο να νιώσει μέλος μια ομάδας με συγκεκριμένες ανάγκες και προσδοκίες. Παρατίθενται αυτούσιες οι απόψεις των συμμετεχόντων:

Α [Το υλικό αναδεικνύει την κοινωνική διάσταση της μάθησης.]

Β [Ναι, τέτοιες δραστηριότητες εμπειρέχονται.]

Γ [ΝΑΙ]

Δ [Ναι εμπειριέχει]

Ε6. Το Ε.Υ. εμπειριέχει δραστηριότητες οι οποίες ενθαρρύνουν τον εκπαιδευόμενο να ενσωματώσει / εμπλουτίσει τις απόψεις του σε αυτό;

Οι συμμετέχοντες πιστεύουν ότι στο εκπαιδευτικό υλικό υπάρχουν δραστηριότητες , που

«Στυλιανός Τσιουδάκης», «"Σχεδιασμός, Υλοποίηση, Αποτίμηση διαδραστικού εκπαιδευτικού υλικού με τη μέθοδο της ΕΞΑΕ, με θέμα: Εισαγωγή στο Τουριστικό Μάνατζμεντ, για ενήλικες εκπαιδευόμενους "»

οδηγούν τον εκπαιδευόμενο να εμπλουτίσει τις απόψεις του. Παρατίθενται αυτούσιες οι απόψεις των συμμετεχόντων:

A [Ο εκπαιδευόμενος μπορεί να ενσωματώσει και να αναθεωρήσει απόψεις.]

B [Ναι, μπορεί ο εκπαιδευόμενος να εμπλουτίσει τις γνώσεις του μέσα από διάφορες δραστηριότητες.]

Γ [ΥΠΑΡΧΟΥΝ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΠΟΥ Ο ΕΚΠΑΙΔΕΥΟΜΕΝΟΣ ΕΜΠΛΟΥΤΙΖΕΙ ΤΙΣ ΑΠΟΨΕΙΣ ΤΟΥ]

Δ [Ναι έχει]

6ος Ερευνητικός άξονας: Δυνατότητα αναστοχασμού - αυτοαξιολόγησης εκπαιδευόμενου (Ερωτήσεις Στ1, Στ2, Στ3, Στ4, Στ5)

Στ1. Το Ε.Υ. εμπεριέχει δραστηριότητες οι οποίες ενθαρρύνουν την αυτοαξιολόγηση του εκπαιδευόμενου;

Οι συμμετέχοντες αναφέρουν ότι σε κάθε ενότητα του Ε.Υ. υπάρχουν ασκήσεις αυτοαξιολόγησης . Παρατίθενται αυτούσιες οι απόψεις των συμμετεχόντων:

A [Υπάρχουν δραστηριότητες αυτοαξιολόγησης για τον έλεγχο της προόδου.]

B [ΝΑΙ ΚΑΙ ΑΝΑΤΡΟΦΟΔΟΤΗΣΗ ΝΑ ΓΝΩΡΙΣΕΙ ΤΑ ΛΑΘΗ ΤΟΥ]

Γ [ναι]

Δ [ναι]

Στ2. Το Ε.Υ. εμπεριέχει δραστηριότητες οι οποίες ενθαρρύνουν την ανάπτυξη της αυτόνομης κριτικής σκέψης του εκπαιδευόμενου;

Οι συμμετέχοντες αναφέρουν ότι στο Ε.Υ. υπάρχουν δραστηριότητες οι οποίες προτρέπουν τον εκπαιδευόμενο να αναπτύξει την αυτόνομη κριτική του σκέψη. Παρατίθενται αυτούσιες οι απόψεις των συμμετεχόντων:

A [Το υλικό ενισχύει την ανεξάρτητη, κριτική σκέψη.]

B [Ναι, μέσα από δραστηριότητες ο εκπαιδευόμενος αναθεωρεί και δημιουργεί κριτική σκέψη.]

Γ [ΠΙΘΑΝΟΝ]

Δ [έχει]

«Στυλιανός Τσιουδάκης», «"Σχεδιασμός, Υλοποίηση, Αποτίμηση διαδραστικού εκπαιδευτικού υλικού με τη μέθοδο της ΕξΑΕ, με θέμα: Εισαγωγή στο Τουριστικό Μάνατζμεντ, για ενήλικες εκπαιδευόμενους "»

Στ3. Το Ε.Υ. εμπεριέχει δραστηριότητες οι οποίες ενθαρρύνουν την ανάπτυξη διάυλων επικοινωνίας με στόχο την ανατροφοδότηση του εκπαιδευόμενου;

Οι συμμετέχοντες αναφέρουν ότι υπάρχουν διάυλοι επικοινωνίας με στόχο την ανατροφοδότηση του εκπαιδευόμενου, κυρίως μέσω εργασιών. Παρατίθενται αυτούσιες οι απόψεις των συμμετεχόντων:

A [Παρέχονται ευκαιρίες ανατροφοδότησης.]

B [Ναι.]

Γ [ΝΑΙ, ΜΕΣΩ ΤΗΣ ΑΝΑΤΡΟΦΟΔΟΤΗΣΗΣ ΤΩΝ ΕΡΓΑΣΙΩΝ]

Δ [φυσικά]

Στ4. Το Ε.Υ. εμπεριέχει δραστηριότητες οι οποίες ενθαρρύνουν τον εκπαιδευόμενο να συσχετίσει τα νέα δεδομένα με τη δική του πραγματικότητα;

Οι συμμετέχοντες δηλώνουν ότι το συγκεκριμένο Ε.Υ. επιτρέπει στον εκπαιδευόμενο ί να συνδέσει τη δική του πραγματικότητα με το περιεχόμενο του Ε.Υ. Παρατίθενται αυτούσιες οι απόψεις των συμμετεχόντων:

A [Το περιεχόμενο σχετίζεται με την προσωπική και επαγγελματική πραγματικότητα.]

B [Έχει τη δυνατότητα ο εκπαιδευόμενος να συγκρίνει τη δική του πραγματικότητα με τα νέα δεδομένα του Ε.Υ.]

Γ [ΝΟΜΙΖΩ ΝΑΙ]

Δ [Ναι έχει]

«Στυλιανός Τσιουδάκης», «"Σχεδιασμός, Υλοποίηση, Αποτίμηση διαδραστικού εκπαιδευτικού υλικού με τη μέθοδο της ΕΞΑΕ, με θέμα: Εισαγωγή στο Τουριστικό Μάνατζμεντ, για ενήλικες εκπαιδευόμενους "»

Στ5. Το Ε.Υ. εμπεριέχει δραστηριότητες οι οποίες ενθαρρύνουν τον εκπαιδευόμενο να εφαρμόσει τη νέα γνώση στη δική του πραγματικότητα;

Οι συμμετέχοντες εκφράζονται θετικά στο ερώτημα. Θεωρούν ότι είναι εφικτό στον εκπαιδευόμενο να εφαρμόσει τη νέα γνώση στη δική του πραγματικότητα, κυρίως συνειρμικά, όπως δηλώνει μία εξ αυτών. Παρατίθενται αυτούσιες οι απόψεις των συμμετεχόντων:

A [Ενθαρρύνεται η εφαρμογή της νέας γνώσης σε πρακτικό επίπεδο.]

B [Βεβαίως και μπορεί να "δοκιμάσει" τη νέα γνώση στη δική του πραγματικότητα.]

Γ [Ο ΕΚΠΑΙΔΕΥΟΜΕΝΟΣ ΜΠΟΡΕΙ ΝΑ ΕΦΑΡΜΟΣΕΙ ΤΗ ΝΕΑ ΓΝΩΣΗ ΣΤΗ ΔΙΚΗ ΤΟΥ ΠΡΑΓΜΑΤΙΚΟΤΗΤΑ]

Δ [Ναι έχει]

7ος Ερευνητικός άξονας: Σαφήνεια σκοπού και προσδοκώμενων μαθησιακών αποτελεσμάτων (Ερωτήσεις Z1, Z2, Z3, Z4, Z5, Z6)

Z1. Στο Ε.Υ. διατυπώνεται σαφώς ο σκοπός της κάθε διδακτικής ενότητας;

Και οι τρεις ειδικοί στην ΕΞΑΕ συμφωνούν ότι στο εκπαιδευτικό υλικό διατυπώνεται σαφέστατα ο σκοπός της κάθε διδακτικής ενότητας. Παρατίθενται αυτούσιες οι απόψεις των συμμετεχόντων:

A]Ο σκοπός κάθε ενότητας διατυπώνεται με σαφήνεια.]

B [Ναι, ξεκάθαρα.]

Γ [Ο ΣΚΟΠΟΣ ΕΙΝΑΙ ΞΕΚΑΘΑΡΟΣ ΣΕ ΚΑΘΕ ΕΝΟΤΗΤΑ]

Δ [Ναι σαφέστατα]

Z2. Στο Ε.Υ. διατυπώνονται σαφώς τα προσδοκώμενα αποτελέσματα σε κάθε διδακτική ενότητα;

Οι συμμετέχοντες αναφέρουν ότι τα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα διατυπώνονται με σαφήνεια σε κάθε διδακτική ενότητα. Παρατίθενται αυτούσιες οι απόψεις των συμμετεχόντων:

A [Τα προσδοκώμενα αποτελέσματα είναι ξεκάθαρα και λειτουργικά.]

B [Ναι, είναι προφανές.]

Γ [ΤΑ ΠΡΟΣΔΟΚΩΜΕΝΑ ΜΑΘΗΣΙΑΚΑ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΙΝΑΙ ΞΕΚΑΘΑΡΑ ΣΕ ΚΑΘΕ ΔΙΔΑΚΤΙΚΗ ΕΝΟΤΗΤΑ]

Δ [Ναι σαφέστατα]

Z3. Τα προσδοκώμενα αποτελέσματα παρακινούν τον εκπαιδευόμενο σε επίπεδο γνώσεων;

Και οι τρεις συμμετέχοντες συμφωνούν ότι τα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα παρακινούν τον εκπαιδευόμενο σε επίπεδο γνώσεων. Παρατίθενται αυτούσιες οι απόψεις των συμμετεχόντων:

A [Ενισχύεται η απόκτηση γνώσεων.]

B [Βεβαίως! Τον καθοδηγούν με τέτοιο τρόπο, ώστε να ξέρει κάθε φορά σε ποιο επίπεδο γνώσεων πρέπει να έχει φτάσει.]

Γ [ΝΑΙ ΤΟΝ ΠΑΡΑΚΙΝΟΥΝ]

Δ [αρκετά]

Z4. Τα προσδοκώμενα αποτελέσματα παρακινούν τον εκπαιδευόμενο σε επίπεδο δεξιοτήτων;

Οι συμμετέχοντες συμφωνούν ότι τα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα παρακινούν τον εκπαιδευόμενο σε επίπεδο δεξιοτήτων. Παρατίθενται αυτούσιες οι απόψεις των συμμετεχόντων:

«Στυλιανός Τσιουδάκης», «Σχεδιασμός, Υλοποίηση, Αποτίμηση διαδραστικού εκπαιδευτικού υλικού με τη μέθοδο της ΕΞΑΕ, με θέμα: Εισαγωγή στο Τουριστικό Μάνατζμεντ, για ενήλικες εκπαιδευόμενους "»

A [Προάγονται βασικές δεξιότητες στο αντικείμενο του τουρισμού.]

B [Ομοίως και σε επίπεδο δεξιοτήτων.]

Γ [ΝΑΙ ΤΟΝ ΠΑΡΑΚΙΝΟΥΝ]

Δ [Ναι αρκετά]

Z5. Τα προσδοκώμενα αποτελέσματα παρακινούν τον εκπαιδευόμενο σε επίπεδο στάσεων;

Οι συμμετέχοντες αναφέρουν ότι τα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα παρακινούν τον εκπαιδευόμενο σε επίπεδο στάσεων. Παρατίθενται αυτούσιες οι απόψεις των συμμετεχόντων:

A [Τα αποτελέσματα επιδρούν θετικά στις στάσεις των εκπαιδευομένων.]

B [Ομοίως και σε επίπεδο στάσεων.]

Γ [ΝΑΙ ΤΟΝ ΠΑΡΑΚΙΝΟΥΝ]

Δ [ναι]

Z6. Ο εκπαιδευόμενος ελέγχει την πρόοδό του με βάση τα προσδοκώμενα αποτελέσματα;

Οι συμμετέχοντες αναφέρουν ότι ο εκπαιδευόμενος ελέγχει την πρόοδό του σε σχέση με του εκπαιδευτικούς στόχους. Παρατίθενται αυτούσιες οι απόψεις των συμμετεχόντων:

A [Ο εκπαιδευόμενος μπορεί να ελέγχει την πρόοδό του συγκρίνοντάς την με τους στόχους.]

B [Ναι, μπορεί μέσα από τα προσδοκώμενα αποτελέσματα να αντιληφθεί εάν έχει φτάσει στο κατάλληλο επίπεδο προόδου.]

Γ [ΝΑΙ ΤΗΝ ΕΛΕΓΧΕΙ]

Δ [Ναι μπορεί και την ελέγχει]

«Στυλιανός Τσιουδάκης», «"Σχεδιασμός, Υλοποίηση, Αποτίμηση διαδραστικού εκπαιδευτικού υλικού με τη μέθοδο της ΕξΑΕ, με θέμα: Εισαγωγή στο Τουριστικό Μάνατζμεντ, για ενήλικες εκπαιδευόμενους "»

8ος Ερευνητικός άξονας: Εφαρμογή αρχών της Γνωστικής Θεωρίας Πολυμεσικής Μάθησης (Ερωτήσεις Η1, Η2, Η3, Η4, Η5, Η6, Η7, Η8, Η9, Η10, Η11, Η12, Η13, Η14, Η15)

Η1. Στο Ε.Υ. υπάρχει συνδυασμός κείμενου και εικόνας για την παρουσίαση του γνωστικού αντικείμενου; (Πολυμεσική Αρχή)

Οι συμμετέχοντες αναφέρουν ότι στο εκπαιδευτικό υλικό γίνεται συνδυασμός εικόνας και ήχου σε όλο το εύρος του για καλύτερη κατανόηση από το σπουδαστή. Παρατίθενται αυτούσιες οι απόψεις των συμμετεχόντων:

Α [Γίνεται συνδυασμός εικόνας και κειμένου με εύστοχο τρόπο.]

Β [Ναι πολύ συχνά.]

Γ [Ναι υπάρχει]

Δ [ΝΑΙ ΣΕ ΟΛΟ ΤΟ ΜΑΘΗΜΑ]

Η2. Στο Ε.Υ. η χρήση των εικόνων σας βοηθάει να κατανοήσετε το γνωστικό αντικείμενο; (Πολυμεσική Αρχή)

Οι συμμετέχοντες μάλιστα προσθέτουν και τονίζουν όλοι τη βοήθεια που προσφέρει η εικόνα στην μελέτη του Ε.Υ. και την κατανόηση του. Παρατίθενται αυτούσιες οι απόψεις των συμμετεχόντων:

Α [Οι εικόνες υποστηρίζουν τη μάθηση και ενισχύουν την κατανόηση.]

Β [Βεβαίως και βοηθάει.]

Γ [ΒΟΗΘΑΕΙ ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ]

Δ [Ναι]

Η3. Στο Ε.Υ. υπάρχουν στοιχεία αφήγησης (μονόλογος, διάλογος, περιγραφή, σχόλια κ.ά.); (Αρχή της Τροπικότητας)

Οι συμμετέχοντες αναφέρουν σχεδόν στο σύνολο του Ε.Υ. υπάρχει αφήγηση, οπότε και

«Στυλιανός Τσιουδάκης», «"Σχεδιασμός, Υλοποίηση, Αποτίμηση διαδραστικού εκπαιδευτικού υλικού με τη μέθοδο της ΕΞΑΕ, με θέμα: Εισαγωγή στο Τουριστικό Μάνατζμεντ, για ενήλικες εκπαιδευόμενους "»

εφαρμόζεται η αρχή της τροπικότητας. Παρατίθενται αυτούσιες οι απόψεις των συμμετεχόντων:

A [Το υλικό περιλαμβάνει αφήγηση και περιγραφή.]

B [Ναι, υπάρχουν μονόλογοι, διάλογοι και περιγραφές.]

Γ [ΣΕ ΟΛΕΣ ΤΙΣ ΔΙΑΦΑΝΕΙΕΣ]

Δ [Ναι υπάρχουν]

H4. Στο Ε.Υ. συμπεριλαμβάνονται μη σχετικές πληροφορίες (λέξεις, εικόνες, ήχοι) με το γνωστικό αντικείμενο; [\(Αρχή της Συνοχής\)](#)

Οι συμμετέχοντες αναφέρουν ότι στο Ε.Υ. τα κείμενα, οι εικόνες και τα ηχητικά μέρη είναι κατάλληλα επιλεγμένα, ώστε να εξυπηρετούν τον σκοπό των εννοιών χωρίς περιττές πληροφορίες. Παρατίθενται αυτούσιες οι απόψεις των συμμετεχόντων:

A [Δεν περιλαμβάνονται περιττά ή άσχετα στοιχεία.]

B [Όχι, οι λέξεις, εικόνες, ήχοι είναι σχετικοί με το γνωστικό αντικείμενο.]

Γ [ΣΕ ΟΛΕΣ ΤΙΣ ΔΙΑΦΑΝΕΙΕΣ]

Δ [Ναι υπάρχουν]

H5. Στο Ε.Υ. γίνεται χρήση φιλικής γλώσσας; [\(Αρχή της Προσωποποίησης\)](#)

Οι συμμετέχοντες επίσης συμφωνούν στην ύπαρξη φιλικής και άμεσης γλώσσας στο Ε.Υ. Παρατίθενται αυτούσιες οι απόψεις των συμμετεχόντων:

A [Η γλώσσα είναι φιλική και άμεση.]

B [Ναι, σε αρκετά σημεία.]

Γ [ΝΑΙ]

Δ [Ναι ,φιλική και ξεκάθαρη]

H6. Στο Ε.Υ. γίνεται χρήση δεύτερου προσώπου; ([Αρχή της Προσωποποίησης](#))

Οι συμμετέχοντες αναφέρουν ότι γίνεται χρήση του 'β προσώπου, πράγμα που δημιουργεί αμεσότητα και οικειότητα στον εκπαιδευόμενο. Παρατίθενται αυτούσιες οι απόψεις των συμμετεχόντων:

A [Χρησιμοποιείται δεύτερο πρόσωπο, κάνοντας τον λόγο πιο προσωπικό.]

B [Ναι, για την ανάγκη δημιουργίας διαλόγου.]

Γ [ΝΑΙ]

Δ [ναι]

H7. Στο Ε.Υ. γίνεται ηχητική παρουσίαση του γνωστικού αντικείμενου; ([Αρχή της Προσωποποίησης](#))

Οι συμμετέχοντες συμφωνούν ότι στο Ε.Υ. υπάρχει ηχητική παρουσίαση των διάφορων πληροφοριών. Παρατίθενται αυτούσιες οι απόψεις των συμμετεχόντων:

A [Υπάρχει ηχητική υποστήριξη όπου χρειάζεται.]

B [Ναι, γίνεται.]

Γ [ΝΑΙ]

Δ [ναι]

H8. Στο Ε.Υ. το ύφος της ηχητικής παρουσίασης είναι φιλικό για τον εκπαιδευόμενο; ([Αρχή της Φωνής](#))

Οι συμμετέχοντες αναφέρουν ότι όπου υπάρχει ηχητική παρουσίαση, αυτή γίνεται με ιδιαίτερα φιλικό ύφος. Παρατίθενται αυτούσιες οι απόψεις των συμμετεχόντων:

A [Το ύφος της φωνής είναι φιλικό και βοηθητικό.]

B [Ναι, είναι αρκετά φιλικό και προσιτό.]

«Στυλιανός Τσιουδάκης», «"Σχεδιασμός, Υλοποίηση, Αποτίμηση διαδραστικού εκπαιδευτικού υλικού με τη μέθοδο της ΕΞΑΕ, με θέμα: Εισαγωγή στο Τουριστικό Μάνατζμεντ, για ενήλικες εκπαιδευόμενους "»

Γ [ΝΑΙ ΕΙΝΑΙ]

Δ [Είναι]

H9. Στο Ε.Υ. εμφανίζεται ένας φιλικός χαρακτήρας (avatar) που ενισχύει τη διαδικασία μάθησης των εκπαιδευόμενων; ([Αρχή της Εικόνας](#))

Οι συμμετέχοντες δηλώνουν ότι το avatar συμβάλει θετικά στη διεξαγωγή του μαθήματος και τη μαθησιακή διαδικασία. Παρατίθενται αυτούσιες οι απόψεις των συμμετεχόντων:

A [Το avatar συμβάλει θετικά στη μαθησιακή διαδικασία.]

B [Σαφώς, υπάρχει avatar που βοηθάει την όλη διαδικασία μάθησης.]

Γ [ΕΦΑΝΙΖΕΤΑΙ ΚΑΙ ΕΝΙΣΧΥΕΙ ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ]

Δ [Ναι εμφανίζεται]

H10. Στο Ε.Υ. η παρουσίαση του γνωστικού αντικειμένου γίνεται τμηματικά; ([Αρχή της Κατάτμησης](#))

Οι συμμετέχοντες δηλώνουν ότι η παρουσίαση του γνωστικού αντικειμένου γίνεται τμηματικά, ώστε να είναι περισσότερο ξεκούραστο και κατανοητό. Παρατίθενται αυτούσιες οι απόψεις των συμμετεχόντων:

A [Η πληροφορία είναι κατανεμημένη σε τμήματα, για ευκολότερη κατανόηση.]

B [Ναι, τμηματικά και οριοθετημένα.]

Γ [ΕΦΑΡΜΟΖΕΤΑΙ Η ΑΡΧΗ ΤΗΣ ΚΑΤΑΤΜΗΣΗΣ ΚΑΙ ΤΟ Ε.Υ. ΕΙΝΑΙ ΞΕΚΟΥΡΑΣΤΟ]

Δ [ναι]

H11. Στο Ε.Υ. υπάρχουν διαδραστικές δραστηριότητες που παρέχουν ανατροφοδότηση στους εκπαιδευόμενους; ([Αρχή της Προσωποποίησης](#))

Οι συμμετέχοντες συμφωνούν ότι στο Ε.Υ. υπάρχει πλήθος διαδραστικών δραστηριοτήτων, οι οποίες παρέχουν διαρκή ανατροφοδότηση στον εκπαιδευόμενο. Παρατίθενται αυτούσιες οι

«Στυλιανός Τσιουδάκης», «"Σχεδιασμός, Υλοποίηση, Αποτίμηση διαδραστικού εκπαιδευτικού υλικού με τη μέθοδο της ΕξΑΕ, με θέμα: Εισαγωγή στο Τουριστικό Μάνατζμεντ, για ενήλικες εκπαιδευόμενους "»

απόψεις των συμμετεχόντων:

A [Περιλαμβάνονται διαδραστικές δραστηριότητες με ανατροφοδότηση.]

B [Ναι, υπάρχουν.]

Γ [ΥΠΑΡΧΟΥΝ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΕΣ ΠΟΥ ΠΑΡΕΧΟΥΝ ΑΝΑΤΡΟΦΟΔΟΤΗΣΗ ΣΤΟΥΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΟΜΕΝΟΥΣ]

Δ [Ναι]

H12. Στο Ε.Υ. υπάρχουν μακροσκελή κείμενα για την παρουσίαση του γνωστικού αντικειμένου. [\(Αρχή της Κατάτμησης\)](#)

Οι συμμετέχοντες πλην ενός θεωρούν ότι δεν υπάρχουν μακροσκελή κείμενα στο Ε.Υ. και όπου υπάρχουν λίγα είναι κατάλληλα οργανωμένα Παρατίθενται αυτούσιες οι απόψεις των συμμετεχόντων:

A [Τα μακροσκελή κείμενα είναι κατάλληλα οργανωμένα.]

B [Όχι.]

Γ [ΟΧΙ ΔΕΝ ΥΠΑΡΧΟΥΝ]

Δ [ναι]

H13. Το Ε.Υ. παρέχει σαφείς οδηγίες στους εκπαιδευόμενους για την υλοποίηση των δραστηριοτήτων και εργασιών; [\(Αρχή της Σηματοδότησης\)](#)

Οι συμμετέχοντες αναφέρουν ότι στο Ε.Υ. περιέχονται σαφείς και ξεκάθαρες οδηγίες προς τους εκπαιδευόμενους, για την υλοποίηση των δραστηριοτήτων και εργασιών τους. Παρατίθενται αυτούσιες οι απόψεις των συμμετεχόντων:+

«Στυλιανός Τσιουδάκης», «"Σχεδιασμός, Υλοποίηση, Αποτίμηση διαδραστικού εκπαιδευτικού υλικού με τη μέθοδο της ΕΞΑΕ, με θέμα: Εισαγωγή στο Τουριστικό Μάνατζμεντ, για ενήλικες εκπαιδευόμενους "»

- A [Δίνονται σαφείς οδηγίες για τις δραστηριότητες.]
B [Ναι, οι οδηγίες είναι σαφείς και στοχευμένες.]
Γ [ΟΙ ΟΔΗΓΙΕΣ ΠΟΥ ΠΑΡΕΧΟΝΤΑΙ ΕΙΝΑΙ ΣΑΦΕΙΣ ΚΑΙ ΞΕΚΑΘΑΡΕΣ]
Δ [Ναι παρέχει σαφείς οδηγίες]

H14. Στο Ε.Υ. υπάρχουν στοιχεία επισήμανσης (έντονη γραφή, υπογράμμιση, χρωματισμός κ.ά.). [\(Αρχή της Σηματοδότησης\)](#)

Οι συμμετέχοντες αναφέρουν ότι στο Ε.Υ. εφαρμόζεται η αρχή της σηματοδότησης, αφού υπάρχουν υπογράμμιση, έντονη γραφή, πλαίσια και διαφορετικοί χρωματισμοί. Παρατίθενται αυτούσιες οι απόψεις των συμμετεχόντων:

- A [Υπάρχουν ενδείξεις και επισημάνσεις για να ξεχωρίζουν βασικές έννοιες.]
B [Ναι συναντάς bold γραφή, υπογράμμιση και χρωματισμό για να επισημανθούν κύρια στοιχεία και έννοιες.]
Γ [ΝΑΙ ΥΠΑΡΧΟΥΝ]
Δ [Ναι σε πολλά σημεία]

H15. Στο Ε.Υ. υπάρχουν εισαγωγικές δραστηριότητες που βοηθούν στη μελέτη του γνωστικού αντικείμενου; [\(Αρχή της Προπαίδευσης\)](#)

Οι συμμετέχοντες αναφέρουν ότι στο Ε.Υ. εφαρμόζεται η αρχή της προπαίδευσης, καθώς υπάρχουν εισαγωγικές δραστηριότητες που βοηθούν στη μελέτη του γνωστικού αντικείμενου. Παρατίθενται αυτούσιες οι απόψεις των συμμετεχόντων:

- A [Οι εισαγωγικές δραστηριότητες προετοιμάζουν τον εκπαιδευόμενο κατάλληλα.]
B [Ναι.]
Γ [ΝΑΙ ΣΕ ΚΑΘΕ ΕΝΟΤΗΤΑ]
Δ [Ναι υπάρχουν]

9ος Ερευνητικός άξονας: Δυνατά σημεία Ε.Υ. (Ερώτηση Θ1)

Θ1. Ποια πιστεύετε ότι είναι τα τρία πιο δυνατά στοιχεία του εκπαιδευτικού υλικού;

Οι συμμετέχοντες αναφέρουν ότι τα δυνατά σημεία του εκπαιδευτικού υλικού είναι κυρίως: η φιλικότητα, η διαδραστικότητα, η χρήση αφήγησης και video και οι κατατοπιστικές δραστηριότητες. Παρατίθενται αυτούσιες οι απόψεις των συμμετεχόντων:

«Στυλιανός Τσιουδάκης», «"Σχεδιασμός, Υλοποίηση, Αποτίμηση διαδραστικού εκπαιδευτικού υλικού με τη μέθοδο της ΕΞΑΕ, με θέμα: Εισαγωγή στο Τουριστικό Μάνατζμεντ, για ενήλικες εκπαιδευόμενους "»

A [ΦΙΛΙΚΟ ΥΦΟΣ, ΨΗΦΙΑΚΗ ΑΦΗΓΗΣΗ, ΒΙΝΤΕΟ]

B [- Προσθήκη επιπλέον σύντομων quiz για ανατροφοδότηση. Εμπλουτισμός της ηχητικής αφήγησης. Πιθανή ενίσχυση της κοινωνικής αλληλεπίδρασης (π.χ. φόρουμ, ομάδες).]

Γ [Κατά τη γνώμη μου είναι
α) η χρήση avatar
β) η ύπαρξη κατατοπιστικών video και
γ) οι δραστηριότητες αξιολόγησης των εκπαιδευόμενων.]

Δ [- Η διαδραστικότητα και πολυτροπικότητα του υλικού. Η σύνδεση του περιεχομένου με την πραγματικότητα της τουριστικής αγοράς. Η καθοδήγηση και η φιλική παρουσίαση του περιεχομένου.]

10ος άξονας: Προτάσεις βελτίωσης (Ερώτηση I1)

I1. Γράψτε έως τρεις αλλαγές που προτείνετε προκειμένου να βελτιωθεί το εκπαιδευτικό υλικό.

Όσοι συμμετέχοντες απάντησαν με προτάσεις βελτίωσης στάθηκαν στη ποιότητα του Ε.Υ, που όμως θέλει λίγο δουλειά σε εικαστικά θέματα (χρωματισμοί) και παραστατικότητα (ποικιλία φωνής και πλήθος video). Παρατίθενται αυτούσιες οι απόψεις των συμμετεχόντων:

A [ΓΙΑ ΜΕΝΑ ΤΟ Ε.Υ ΕΙΝΑΙ ΦΤΙΑΓΜΕΝΟ ΑΡΤΙΑ ΣΥΜΦΩΝΑ ΜΕ ΤΙΣ ΑΡΧΕΣ ΤΙΣ ΕΞΑΕ ΚΑΙ ΤΙΣ ΑΡΧΕΣ ΤΗΣ ΠΟΛΥΜΕΣΙΚΗΣ ΜΑΘΗΣΗΣ. ΘΑ ΠΡΟΣΘΕΤΑ ΜΟΝΑΧΑ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΑ ΒΙΝΤΕΟ]

B [Περισσότερος χρωματισμός κύριων εννοιών – λέξεων
Εναλλαγή φωνής σε διαλόγους
Περισσότερη λεπτομερή αναφορά σε συγκεκριμένες έννοιες.]

8.4 Τα δημογραφικά στοιχεία και το τεχνολογικό προφίλ των εκπαιδευτών

A. Δημογραφικά στοιχεία:

1. Φύλο

Όπως φαίνεται και στον παρακάτω πίνακα (11), οι συμμετέχοντες στην έρευνα εκπαιδευτικοί ήταν 2, εκ των οποίων απάντηση μόλις η μια .

ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΕΣ – ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΙ		
ΦΥΛΟ	ΑΡΙΘΜΟΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ
ΑΝΔΡΑΣ	0	0%
ΓΥΝΑΙΚΑ	1	100%
ΣΥΝΟΛΟ	1	100%

Πίνακας 11: το φύλο των εκπαιδευτικών

2. Ηλικία

Όπως φαίνεται και από τον παρακάτω πίνακα (12) η συμμετέχουσα στην έρευνα εκπαιδευτικός ανήκει στην ηλικιακή ομάδα των 41-50 χρόνων.

ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΕΣ – ΕΙΔΙΚΟΙ ΣΤΗΝ ΕΞΑΕ	
Α	
ΗΛΙΚΙΑ	
22-30	
31-40	
41-50	Χ
>50	

Πίνακας 12: η ηλικία των εκπαιδευτικών

3. Έτη προϋπηρεσίας

Όπως φαίνεται και από τον παρακάτω πίνακα (13) η συμμετέχουσα στην έρευνα εκπαιδευτικός έχει έτη προϋπηρεσίας 11-20.

«Στυλιανός Τσιουδάκης», «Σχεδιασμός, Υλοποίηση, Αποτίμηση διαδραστικού εκπαιδευτικού υλικού με τη μέθοδο της ΕΞΑΕ, με θέμα: Εισαγωγή στο Τουριστικό Μάνατζμεντ, για ενήλικες εκπαιδευόμενους "»

ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΕΣ – ΕΙΔΙΚΟΙ ΣΤΗΝ ΕΞΑΕ	
A	
ΕΤΗ ΠΡΟΫΠΗΡΕΣΙΑΣ	
0-4	
5-10	
11-20	X
>21	

Πίνακας 13: τα έτη προϋπηρεσίας των εκπαιδευτικών

Β. Τεχνολογικό προφίλ:

Η εν θέματι συνάδελφος εκπαιδευτικός, έχει υψηλού επιπέδου γνώσεις πάνω σε θέματα τεχνολογίας και χρήσης ΤΠΕ, κάτι που αντικατοπτρίζεται και από τις απαντήσεις τις.

ΣΥΜΜΕΤΕΧΟΝΤΕΣ – ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟΙ	
A	
1. Εξοικείωση με τις ΤΠΕ	5
2. Χρήση ΤΠΕ στην εκπ/κή πράξη	5

Πίνακας 14: το τεχνολογικό προφίλ των εκπαιδευτικών

8.5 Αποτελέσματα – ανάλυση και σχολιασμός των δεδομένων της έρευνας στους εκπαιδευτικούς

1^{ος} ερευνητικός άξονας: Παρουσίαση Ε.Υ.(ερώτηση 1^η)

1. Σας άρεσε ή όχι ο τρόπος παρουσίασης του εκπαιδευτικού υλικού που μελετήσατε;

Η συμμετέχουσα στην έρευνα δηλώνει ότι της άρεσε ο τρόπος παρουσίασης του Ε.Υ. Κυρίως επισημαίνει την οργάνωση και τη λογική σειρά που ακολουθεί. Παρατίθεται αυτούσια η άποψη της εκπαιδευτικού:

A [Ναι, γενικά μου άρεσε ο τρόπος παρουσίασης. Το υλικό ήταν οργανωμένο με λογική σειρά και γινόταν κατανοητό.]

2^{ος} ερευνητικός άξονας: Ευχρηστία Ε.Υ. (ερώτηση 2^η)

2. Πόσο εύκολη θεωρείτε τη χρήση του εκπαιδευτικού υλικού που μελετήσατε;

Οι συμμετέχουσα αναφέρει ότι το εκπαιδευτικό υλικό είναι σχετικά εύκολο στη χρήση του., εμπριέχει σαφείς και κατανοητές οδηγίες για την ολοκλήρωση των ενοτήτων ή των δραστηριοτήτων. Παρατίθεται αυτούσια η άποψη της εκπαιδευτικού:

A [Θεωρώ ότι η χρήση του ήταν σχετικά εύκολη. Η πλοήγηση μεταξύ των ενοτήτων ήταν σαφής, και οι οδηγίες κατανοητές.]

3^{ος} ερευνητικός άξονας: Επάρκεια Ε.Υ.(ερώτηση 3^η)

3.Πόσο επαρκείς και τεκμηριωμένες θεωρείτε τις πληροφορίες που περιέχονται στο εκπαιδευτικό υλικό;

Η συμμετέχουσα δηλώνει ότι το εκπαιδευτικό υλικό εμπριέχει πληροφορίες που είναι επαρκείς και τεκμηριωμένες, με σωστή αναφορά στις έννοιες της επιστήμης που διδάσκειται. Παρατίθεται αυτούσια η άποψη της εκπαιδευτικού:

A [Οι πληροφορίες ήταν γενικά επαρκείς και τεκμηριωμένες, με σωστή αναφορά σε βασικές έννοιες του Τουριστικού Μάνατζμεντ..]

4^{ος} ερευνητικός άξονας: Αξιοποίηση του Ε.Υ. στη διδακτική πράξη(ερώτηση 5^η)

5.Θα χρησιμοποιούσατε ή όχι το συγκεκριμένο εκπαιδευτικό υλικό στην εκπαιδευτική σας πράξη;

Η συμμετέχουσα δηλώνει ότι το εκπαιδευτικό υλικό σαφώς και θα της ήταν χρήσιμο και θα το χρησιμοποιούσε στο μάθημα της και εκείνη. Παρατίθεται αυτούσια η άποψη της εκπαιδευτικού:

A [Σαφώς και ναι.]

5^{ος} ερευνητικός άξονας: Δυνατά σημεία του Ε.Υ.(ερώτηση 6^η)

6.Ποια πιστεύετε ότι είναι τα τρία πιο δυνατά στοιχεία του εκπαιδευτικού υλικού;

Η συμμετέχουσα δηλώνει τρία σημεία ως τα πιο δυνατά του Ε.Υ τη σαφή δομή, τη χρήση διαδραστικών στοιχείων και την προσαρμογή του υλικού σε εκπαιδευόμενους ενήλικες. Παρατίθεται αυτούσια η άποψη της εκπαιδευτικού:

A [Η σαφής δομή και οργάνωση των ενοτήτων.

Η χρήση διαδραστικών στοιχείων που κρατούν το ενδιαφέρον του εκπαιδευόμενου.

Η προσαρμογή του περιεχομένου για ενήλικες, με κατάλληλη γλώσσα και παραδείγματα.]

7^{ος} ερευνητικός άξονας: Προτάσεις βελτίωσης του Ε.Υ. (ερώτηση 7^η)

7.Γράψτε έως τρεις αλλαγές που προτείνετε προκειμένου να βελτιωθεί το εκπαιδευτικό υλικό.

Η συμμετέχουσα δηλώνει κάποιες ενδεικτικές βελτιώσεις, που εντόπισε κατά την παρακολούθηση του Ε.Υ Παρατίθεται αυτούσια η άποψη της εκπαιδευτικού:

A [Βελτίωση του χρωματικού συνδυασμού στα κείμενα με επισήμανση για να γίνει πιο ευανάγνωστο.

Αντικατάσταση ή βελτίωση του οπτικού βοηθήματος στην Ενότητα 3, καθώς είχε πολλές πληροφορίες μικρό μέγεθος και δεν ήταν ευανάγνωστο.]

Ποικιλία φωνών και χροιάς στις αφηγήσεις.

8.6 Αποτελέσματα – ανάλυση και σχολιασμός των δεδομένων της έρευνας στους μαθητές

Από τους 6 σπουδαστές, που συμμετείχαν στο φετινό εκπαιδευτικό πρόγραμμα της σχολής, 4 απάντησαν το ερωτηματολόγιο, που τους δόθηκε. Από αυτούς οι 2 ήταν αγόρια και οι 2 κορίτσια . Οι σπουδαστές έλαβαν τον σύνδεσμο του student.edivea net με το αναρτημένο εκπαιδευτικό υλικό, στο πλαίσιο της εκπαίδευσης τους στη εισαγωγική ενότητα της επιστήμης του τουριστικού μάνατζμεντ, η οποία αποτελεί κομμάτι της εξεταστές ύλης τους για πιστοποίηση του υπουργείου παιδείας για το έτος 2024 - 2025. Η ανάλυση και ο σχολιασμός ανά ερευνητικό άξονα παρατίθενται παρακάτω. Οι αριθμοί 1-4 αντιστοιχούν στους συμμετέχοντες σπουδαστές και υιοθετήθηκαν για τη διατήρηση της ανωνυμίας της έρευνας και την εξασφάλιση της αντικειμενικότητάς της.

1^{ος} ερευνητικός άξονας: Παρουσίαση Ε.Υ.(ερώτηση 1^η)

1.Σου άρεσε ο τρόπος παρουσίασης του εκπαιδευτικού υλικού που μελέτησες;

Οι συμμετέχοντες αναφέρουν ότι τους άρεσε πολύ ο τρόπος παρουσίασης, καθώς τον χαρακτηρίζουν ενδιαφέρον, ξεκάθαρο και περιεκτικό. Παρατίθενται αυτούσιες οι απόψεις των μαθητών:

1 [Μου άρεσε πολύ]

2 [Εξαιρετικό υλικό , εμπεριστατωμένο, ξεκάθαρο, περιεκτικό και πλήρες.]

3 [Πάρα πολύ, ήταν πολύ ενδιαφέρον]

4 [Ναι ήταν αρκετά ενδιαφέρον τρόπος παρουσίασης]

2^{ος} ερευνητικός άξονας: Ευχρηστία Ε.Υ.(ερώτηση 2^η)

2.Ήταν εύκολο στη χρήση το εκπαιδευτικό υλικό που μελέτησες ;

Οι συμμετέχοντες μαθητές αναφέρουν ότι το Ε.Υ. ήταν ιδιαίτερα εύχρηστο και δεν δυσκολεύτηκαν κατά την πλοήγησή τους σε αυτό. Οι επεξηγηματικές οδηγίες στην αρχή των ενοτήτων αλλά και μέσα σε αυτές τους διευκόλυναν σε αυτή τους την περιήγηση, όπως επίσης η επεξήγηση των κουμπιών στην αρχή κάθε διδακτικής ενότητας, τα περιεχόμενα, οι ενδείξεις σε σημαντικά σημεία, οι σκοποί αλλά και ο χωρισμός των ενοτήτων. Παρατίθενται αυτούσιες οι απόψεις των μαθητών:

- 1 [Αρκετά εύκολη και οι οδηγίες σαφείς]
- 2 [Οι οδηγίες και τα κουμπιά σε οδηγούν μόνα τους]
- 3 [αρκετά]
- 4 [Πολύ σωστά δομημένο.]

3^{ος} ερευνητικός άξονας: Ανάπτυξη ενδιαφέροντος για το γνωστικό αντικείμενο (ερώτηση 3^η)

3.Ήταν πιο ενδιαφέρον το μάθημα της Εισαγωγής στο Τουριστικό Μάνατζμεντ με το συγκεκριμένο εκπαιδευτικό υλικό;

Οι συμμετέχοντες μαθητές συμφωνούν ότι το μάθημα της εισαγωγής στο τουριστικό μάνατζμεντ με αυτόν τον τρόπο ήταν πολύ πιο κατανοητό και ενδιαφέρον, καθώς και ευχάριστο και εύπεπτο. Παρατίθενται αυτούσιες οι απόψεις των μαθητών:

- 1 [Ναι πολύ, πιο κατανοητό και ενδιαφέρον]
- 2 [Αρκετά πιο εύκολο και ευχάριστο στο διάβασμα]
- 3 [Νομίζω ότι ήταν κάτι διαφορετικό, πολύ πιο ελκυστικό]
- 4 [Σίγουρα, πολύ πιο ενδιαφέρον και εύπεπτο]

«Στυλιανός Τσιουδάκης», «"Σχεδιασμός, Υλοποίηση, Αποτίμηση διαδραστικού εκπαιδευτικού υλικού με τη μέθοδο της ΕΞΑΕ, με θέμα: Εισαγωγή στο Τουριστικό Μάνατζμεντ, για ενήλικες εκπαιδευόμενους "»

4^{ος} ερευνητικός άξονας: Συμβολή στην κατανόηση του γνωστικού αντικειμένου(ερώτηση 4^η)

4.Το εκπαιδευτικό υλικό σε βοήθησε να καταλάβεις καλύτερα το μάθημα ή όχι;

Οι συμμετέχοντες μαθητές αναφέρουν ότι το εκπαιδευτικό υλικό ήταν σε σύγκριση με το βιβλίο, πιο κατανοητό και έλυσε κάθε απορία ή ερωτήματα γεννήθηκαν κατά την παρακολούθησή του. Παρατίθενται αυτούσιες οι απόψεις των μαθητών:

1 [Νομίζω πως ναι, σε σύγκριση με το βιβλίο κυρίως πολύ]

2 [Έλυσε τις απορίες μου και απάντησε στα ερωτήματά μου.]

3 [Νομίζω πως ναι]

4 [Ναι ήταν πιο κατανοητά όλα]

5^{ος} ερευνητικός άξονας: Στάση απέναντι στη χρήση Ε.Υ. στην εκπαιδευτική διαδικασία (ερώτηση 5^η)

5.Θα ήθελες τα μαθήματα της σχολής να διδάσκονται με τον τρόπο που μελέτησες ή με τον συμβατικό τρόπο διδασκαλίας; Να αιτιολογήσεις την απάντησή σου.

Το συγκλονιστικό εύρημα κρύβεται στις απαντήσεις αυτής τη ερώτηση, γιατί οι μαθητές συγκρίνουν τη μέθοδο, που παρουσιάζεται μέσω του Ε.Υ που δημιουργήθηκε, με τον κλασσικό τρόπο διδασκαλίας, ο οποίος απορρίπτεται από το σύνολο των μαθητών, οδηγώντας σε σαφή και σοβαρά συμπεράσματα, που πρέπει να λάβουν πολύ σοβαρά όλοι οι εκπαιδευτικοί φορείς. Παρατίθενται αυτούσιες οι απόψεις των μαθητών:

1 [Όσα είναι εφικτό ναι, ιδίως τα θεωρητικά]

2 [Ναι θα ήταν πολύ καλύτερα.]

3 [Θα ήταν τελειά]

«Στυλιανός Τσιουδάκης», «"Σχεδιασμός, Υλοποίηση, Αποτίμηση διαδραστικού εκπαιδευτικού υλικού με τη μέθοδο της ΕΞΑΕ, με θέμα: Εισαγωγή στο Τουριστικό Μάνατζμεντ, για ενήλικες εκπαιδευόμενους "»

4 [μακάρι να ακολουθήσουν όλοι πιο καθηγητές την ίδια λογική]

6^{ος} ερευνητικός άξονας: Στοιχεία που άρεσαν (ερώτηση 6^η)

6. Ποια είναι τα τρία στοιχεία του εκπαιδευτικού υλικού που σου άρεσαν περισσότερο;

Οι συμμετέχοντες μαθητές στο σύνολο τους, στέκονται στην ύπαρξη στοιχείων, όπως βίντεο, εικόνα, ήχος κ.α. στο Ε.Υ. Στοιχεία όχι άγνωστα για αυτούς, αλλά στοιχεία, που τα είχαν συνδέσει λανθασμένα μόνο με την διασκέδαση και την ψυχαγωγία τους και όχι τη μάθηση και την εργασία τους. Παρατίθενται αυτούσιες οι απόψεις των μαθητών:

1 [Τα διάφορα εργαλεία παρουσίασης]

2 [Η δομή, το εύκολο στο διάβασμα και την κατανόηση περιεχόμενο και η σωστή πληροφορία.]

3 [Video εικόνες χρώματα, μικρά κείμενα]

4 [Τα βίντεο, η συμπληρωμένη ύλη και οι ασκήσεις]

7^{ος} ερευνητικός άξονας: Προτάσεις βελτίωσης (ερώτηση 7^η)

7. Ποια είναι τα τρία στοιχεία του εκπαιδευτικού υλικού που θα ήθελες να αλλάξεις;

Οι συμμετέχοντες μαθητές δεν έχουν κάτι σημαντικό να προτείνουν για βελτίωση, αυτό όμως δεν σημαίνει ότι βρισκόμαστε σε ένα τέλειο Ε.Υ, απλά δεν έχουν την εμπειρία και την δυνατότητα σύγκρισης, ώστε να έχουν πιο σαφή και εμπειριστατωμένη άποψη.. Παρατίθενται αυτούσιες οι απόψεις των μαθητών:

1 [Δεν νομίζω ότι έχω κάτι να προτείνω καθώς χρώματα σχέδια κ.α. είναι καθαρά προσωπική άποψη του καθενός]

2 [Δεν βρήκα κάτι που να μην μου άρεσε. Εξαιρετική δουλειά.]

3 [Τίποτα]

4 [τίποτα]

«Στυλιανός Τσιουδάκης», «"Σχεδιασμός, Υλοποίηση, Αποτίμηση διαδραστικού εκπαιδευτικού υλικού με τη μέθοδο της ΕΞΑΕ, με θέμα: Εισαγωγή στο Τουριστικό Μάνατζμεντ, για ενήλικες εκπαιδευόμενους "»

9 Συμπεράσματα – Προτάσεις για περαιτέρω έρευνα.

9.1 Εισαγωγή

Ακολουθούν στο επόμενο κεφάλαιο το σύνολο των αποτελεσμάτων, όπως μπορέσαμε να τα αποκρυπτογραφήσουμε και συλλέξουμε μέσα από τον επεξεργασία των δεδομένων που εμπεριέχονται στα ερωτηματολόγια:

- των ειδικών στην ΕΞΑΕ
- των εκπαιδευτικών
- και των μαθητών.

Τα παρουσιάζουμε ανά ερευνητικό ερώτημα, αναδεικνύοντας τα σημαίνοντα σημεία, που χρήζουν περεταίρω ανάλυση και να τους δοθεί η σημαίνουσα αξία.

9.2 Συμπεράσματα

Η παρούσα έρευνα σκοπό είχε να σχεδιαστεί, να υλοποιηθεί και να αποτιμηθεί ψηφιακό εκπαιδευτικό υλικό με τη μέθοδο της εξ αποστάσεως εκπαίδευση για τη εκπαίδευση ενηλίκων σπουδαστών ΙΣΑΕΚ, του πρώτου εξάμηνου του τουριστικού τμήματος, για το μάθημα της εισαγωγής στο τουριστικό μάνατζμεντ. Αφού δόθηκε το εκπαιδευτικό υλικό σε όλους τους ενεχόμενους στην έρευνα, συλλέξαμε τα ερωτηματολόγια, που εν τέλει απαντήθηκαν, ώστε να μπορέσουμε να αποτιμήσουμε το εκπαιδευτικό υλικό. Τα ερωτηματολόγια μοιράστηκαν σε τέσσερις (4) ειδικούς στην ΕΞΑΕ, δύο (2) εκπαιδευτές ενηλίκους, εξειδικευμένος στο μάθημα αυτό, με μεγάλη εμπειρία και έξι (6) πρωτοετής σπουδαστές του τμήματος τουρισμού του ΙΣΑΕΚ GRANT SCHOOL. Τα συμπεράσματα που προκύπτουν από τις απαντήσεις τους και που απαντούν τα ερευνητικά μας ερωτήματα ακολουθούν παρακάτω.

1^ο ερευνητικό ερώτημα: Διέπεται το εκπαιδευτικό υλικό από τις αρχές και τη μεθοδολογία της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, όπως αυτές προσεγγίζονται στο μοντέλο σχεδιασμού εκπαιδευτικού υλικού των West & Λιοναράκη;

Ως προς το πρώτο ερευνητικό ερώτημα, το οποίο απευθυνόταν στους τέσσερις (4) κριτικούς αναγνώστες, ειδικούς στην ΕξΑΕ, είναι όλοι σύμφωνοι ότι το εκπαιδευτικό υλικό διατηρεί και ακολουθεί πιστά τις επιταγές των αρχών και της μεθοδολογίας της εξΑΕ .Ως προς το πρώτο ερευνητικό ερώτημα, το οποίο απευθυνόταν στους τέσσερις (4) κριτικούς αναγνώστες, ειδικούς στην ΕξΑΕ, είναι όλοι σύμφωνοι ότι το εκπαιδευτικό υλικό διατηρεί και ακολουθεί πιστά τις επιταγές των αρχών και της μεθοδολογίας της εξΑΕ . Και για να είμαστε πιο αναλυτικοί:

- Σχετικά με την επιστημονική συνοχή / τεκμηρίωση του Ε.Υ. οι συμμετέχοντες θεωρούν ότι στο εκπαιδευτικό υλικό είναι επαρκής η παράθεση όλων των απαραίτητων πληροφοριών, τις οποίες ακολουθεί τεκμηρίωση και παρατίθεται η σχετική βιβλιογραφική τεκμηρίωση. Οι πηγές που χρησιμοποιούνται προέρχονται από μια σειρά από βιβλία, άρθρα, ηλεκτρονικά βιβλία, συνεντεύξεις, επιστημονικά περιοδικά, όλα έγκριτα και ελεγμένα όσον αφορά την διασφάλιση της σωστής πληροφόρησης των σπουδαστών. Ένα στοιχείο πολύ σημαντικό, σύμφωνα και με το Λιοναράκη (2001), που τονίζει τη σπουδαιότητα της επιστημονικής συνοχής και τεκμηρίωσης του βασικού κειμένου ,το οποίο όταν είναι έγκυρο και πλήρες είναι το «κύτταρο», όπως το χαρακτηρίζει, του γνωστικού αντικείμενου. Οι περισσότεροι θεωρούν ότι υφίσταται συγκριτική ανάλυση των πληροφοριών και απόψεων, κάτι που επιτρέπει την αποσαφήνιση των δυσνόητων σημείων αλλά και την επαρκή ερμηνεία των διάφορων όρων και εννοιών που ενυπάρχουν στο μάθημα. Οι πηγές του υλικού τονίζουν όλοι, ότι είναι ποικίλες καλύπτοντας το μαθησιακό αντικείμενο, από όλες τις απαραίτητες πλευρές, βοηθώντας το σπουδαστή να εμβαθύνει περισσότερο στο γνωστικό αντικείμενο, αλλά και να το επεξεργαστεί πολύπλευρα, αναδεικνύοντας κάθε πιθανή πληροφορία του είναι χρήσιμη για την κατάσταση του. Τα ευρήματα μας για τη σημασία της επιστημονικής συνοχής και τεκμηρίωσης του Ε.Υ., τη συγκριτική ανάλυση των πληροφοριών / απόψεων και τη σημασία της πληθώρας των πηγών στο υλικό, επιβεβαιώνονται ομοίως και από την έρευνα του Κακουλάκη Κωνσταντίνου (2019) με τίτλο: «Σχεδιασμός, υλοποίηση και αποτίμηση ψηφιακού εκπαιδευτικού υλικού για διαδικτυακή ασύγχρονη επιμόρφωση εκπαιδευτικών στο πεδίο «Εισαγωγή στη Διαφοροποιημένη Διδασκαλία», όπου εντοπίζει και εκείνος ότι οι ποικιλία και η εγκυρότητα των πηγών, προσδίδουν στο μάθημα ένα κύρος, που μεταφέρει ασφάλεια στο εκπαιδευόμενο και του κεντρίζει το ενδιαφέρον να εμβαθύνει στο μάθημα που διδάσκεται.

«Στυλιανός Τσιουδάκης», «"Σχεδιασμός, Υλοποίηση, Αποτίμηση διαδραστικού εκπαιδευτικού υλικού με τη μέθοδο της ΕΞΑΕ, με θέμα: Εισαγωγή στο Τουριστικό Μάνατζμεντ, για ενήλικες εκπαιδευόμενους "»

- Σχετικά με την απλή / κατανοητή παρουσίαση του Γνωστικού αντικειμένου οι συμμετέχοντες εκφράζονται θετικά για το β' ενικό πρόσωπο, το θεωρούν φιλικό και οικείο για τους σπουδαστές. Ο λόγος το λεξιλόγιο και το ύφος είναι αρκετά απλό και κατανοητό βοηθώντας το εκπαιδευτικό υλικό να είναι εύπεπτο ευανάγνωστο, χωρίς να στερεί όμως από τον σπουδαστή την λήψη όλων των απαραίτητων πληροφοριών που έχει ανάγκη για την κατανόηση του. Τα βίντεο, οι εικόνες και οι υπερσύνδεσμοι, βρίσκονται σε όλη την έκταση του εκπαιδευτικού υλικού, όπου απαιτείται, βοηθώντας τον σπουδαστή να λάβει μια σειρά από γνωστικά ερεθίσματα, που συμπληρώνουν και διευκολύνουν τη μαθησιακή του διαδικασία. Τα παραπάνω επιβεβαιώνονται και από την έρευνα της Μπουμπουρη Σοφίας (2024) με τίτλο: «Προκλήσεις και προοπτικές αξιοποίησης ψηφιακού υλικού στην εξ αποστάσεως διδασκαλία των ελληνικών ως δεύτερη/ξένη γλώσσα στη Γερμανία: Μια μελέτη περίπτωσης στο επίπεδο Α1/Α2», όπου τονίζει ότι η απλότητα και η πολυμορφικότητα παράλληλα του εκπαιδευτικού υλικού συνεισφέρει σε μεγάλο βαθμό στην ορθή εφαρμογή του μαθήματος, καθώς προσεγγίζονται μαθητές διαφορετικών μαθησιακών στυλ ευκολότερα. Τα παραπάνω επιβεβαιώνονται και από την έρευνα της Μπουμπουρη Σοφίας (2024) με τίτλο: «Προκλήσεις και προοπτικές αξιοποίησης ψηφιακού υλικού στην εξ αποστάσεως διδασκαλία των ελληνικών ως δεύτερη/ξένη γλώσσα στη Γερμανία: Μια μελέτη περίπτωσης στο επίπεδο Α1/Α2», όπου τονίζει ότι η απλότητα και η πολυμορφικότητα παράλληλα του εκπαιδευτικού υλικού συνεισφέρει σε μεγάλο βαθμό στην ορθή εφαρμογή του μαθήματος, καθώς προσεγγίζονται μαθητές διαφορετικών μαθησιακών στυλ ευκολότερα. Σχετικά με την ευχρηστία του Ε.Υ. οι ερωτηθέντες σημειώνουν την βοήθεια και την ευκολία, που προσφέρουν τα εργαλεία περιήγησης μέσα στο εκπαιδευτικό υλικό. Δεν διαπίστωσε κάποιος, ούτε επισήμανε οποιαδήποτε δυσκολία πλοήγησης στο Ε.Υ., ενώ οι υπερσύνδεσμοι παραπέμπουν στο περιεχόμενο που προβλέπεται. Ο Κωνσταντίνος Κακουλάκης, ομοίως στην έρευνα του αναφέρει πόσο σημαντικό είναι να υπάρχει μία εργονομική πλατφόρμα πλοήγησης με πολλές διαδικαστικές διευκολύνσεις διεπαφής, όπως είναι λ.χ. τα διάφορα εικονίδια: home, βελάκια πλοήγησης, εικονίδια δραστηριοτήτων και ανακεφαλαίωσης. Όπως σε έρευνες σαν του Σταυγιανουδάκη ή της κακουλάκη, έτσι και στη δική μου έρευνα η γενική διαπίστωση ήταν ότι το εκπαιδευτικό υλικό ήταν αρκετά υποστηρικτικό και βοηθούσε ικανοποιητικά στην καθοδήγηση της εκπαιδευτικής διαδικασίας και της πορείας μάθησης του σπουδαστή. Όλοι οι ερωτώμενοι συμφώνησαν ότι τόσο στην αρχή κάθε ενότητας, όσο και στη διάρκεια της, υπήρχαν όλες οι οδηγίες και συμβουλές που απαιτούνταν, ώστε ο μαθητής να πορεύεται με υποστήριξη προσωπική ανάπτυξη και στην αυτομάθηση. Το μαρκάρισμα των λέξεων, η επισήμανση των σημαντικών σημείων του κειμένου, τα βέλη, οι διάφοροι χρωματισμοί, η υπογράμμιση, τα πλαίσια, τα κουμπιά και

«Στυλιανός Τσιουδάκης», «"Σχεδιασμός, Υλοποίηση, Αποτίμηση διαδραστικού εκπαιδευτικού υλικού με τη μέθοδο της ΕΞΑΕ, με θέμα: Εισαγωγή στο Τουριστικό Μάνατζμεντ, για ενήλικες εκπαιδευόμενους "»

διάφορα επεξηγηματικά σχόλια διευκολύνουν το μαθητή στην πλοήγηση σε μελέτη του υλικού, δίνοντας ιδιαίτερη προσοχή στα πιο σημαντικά σημεία. Το σύνολο των ερευνών που μελέτησα, αποδεικνύουν, ότι και τα δικά μου αποτελέσματα, ότι δηλαδή το εκπαιδευτικό υλικό που μπορεί να δώσει βήμα στο σπουδαστή, να δραστηριοποιηθεί και να αλληλοεπιδράσει με το μάθημα και έμμεσα και με τον εκπαιδευτικό έχει επιτυχία. Όλοι όσοι απάντησαν στις έρευνες μας, επιβεβαιώνουν ότι εργαλεία , όπως το φόρουμ, το padlet, το chat και οι διάφορες ασκήσεις ή εργασίες εμπέδωσης επιτρέπουν στον εκπαιδευόμενο να εκφράσει τις δικές του απόψεις, τις διαφωνίες, τις ενστάσεις και γιατί όχι και τις ιδέες του, πάνω στο θέμα του μαθήματος. Επίσης του δίνεται η δυνατότητα να εκφράσει και τα τυχόν ερωτήματα του, που γεννώνται μέσα από τη μελέτη και που είναι φύσιν αδύνατον να προβλεφθούν όλα από τον δημιουργό του υλικού, ώστε να εμπεριέχονται και οι απαντήσεις τους. Διαπιστώνουμε δηλαδή, ότι μέσα από τα εργαλεία αυτά και πλείστα όσα άλλα υπάρχουν και μπορούν να χρησιμοποιηθούν, ο εκπαιδευόμενος αισθάνεται ότι είναι μέλος μια κοινότητας, μιας τάξης, μιας μικρής κοινωνίας ζωντανής και δραστήρια, παρά τη φυσική απόσταση. Σχετικά με τη δυνατότητα αναστοχασμού και αυτοαξιολόγησης του εκπαιδευόμενου, οι ερωτηθέντες στην έρευνα εντοπίζουν ικανοποιητικό αριθμό εργασιών αυτοαξιολόγησης σε όλο το εύρος του εκπαιδευτικού υλικού, καλύπτοντας τις ανασφάλειες και τα τυχόν κενά, που απαιτούν να καλυφθούν. Τα ευρήματα που διαπιστώνω δεν τα εντόπισα με ξεκάθαρο τρόπο στις υπόλοιπες έρευνες, αλλά μέσα από τα συμφραζόμενα εντοπίζω κοινές διαπιστώσεις αναφορικά με τη σημασία της ύπαρξης της δυνατότητα ανατροφοδότησης στο εκπαιδευτικό υλικό, για την ολοκλήρωση της εκπαιδευτικής διαδικασίας. Σχετικά με τη σαφήνεια του σκοπού και των προσδοκώμενων μαθησιακών αποτελεσμάτων οι ειδικοί στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση αναφέρουν ότι στο εκπαιδευτικό υλικό είναι ξεκάθαρος ο σκοπός της κάθε διδακτικής ενότητας, όπως επίσης και τα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα, τα οποία παρακινούν τον εκπαιδευόμενο σε επίπεδο γνώσεων, σε επίπεδο δεξιοτήτων, και σε επίπεδο στάσεων, ενώ μέσω των ασκήσεων αυτοαξιολόγησης, που συνάδουν με τα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα, ο εκπαιδευόμενος παρακολουθεί σταδιακά την πρόοδό του σε σχέση με αυτά. Η Κουτζεκλίδου και ο Λιοναράκης (2023) μέσω της έρευνας τους, επιβεβαιώνουν τα ευρήματα της έρευνας μας, σχεδιάζοντας και εκείνοι το υλικό τους βασιζόμενοι σε σαφής εκπαιδευτικούς σκοπούς και συγκεκριμένα ερευνητικά ερωτήματα. Ομοίως και η Βλάχου (2022), τονίζει τη σημασία της δομής του εκπαιδευτικού υλικού και της σημασία σαφών και ξεκάθαρων στόχων και ερευνητικών ερωτημάτων, που απορρέουν από το στόχο.

Συμμαζεύοντας λοιπόν όλα τα παραπάνω συμπεράσματα, θεωρούμε ότι σε ένα μεγάλο βαθμό επιτεύχθηκε ο στόχος, το εκπαιδευτικό υλικό να πληροί όλες τις προϋποθέσεις, που ορίζουν οι αρχές και η μεθοδολογία της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, όπως τις περιγράφουν οι θεωρητικοί του πεδίου. Επίσης ο δημιουργός του εκπαιδευτικού υλικό το

«Στυλιανός Τσιουδάκης», «"Σχεδιασμός, Υλοποίηση, Αποτίμηση διαδραστικού εκπαιδευτικού υλικού με τη μέθοδο της ΕΞΑΕ, με θέμα: Εισαγωγή στο Τουριστικό Μάνατζμεντ, για ενήλικες εκπαιδευόμενους "»

σχεδίασε αυστηρά με τις επιταγές, που επιβάλλουν οι επτά αρχές σχεδιασμού και ανάπτυξης μαθησιακού υλικού εξ αποστάσεως εκπαίδευση των Σπανακά και Λιοναράκη (2017), καθώς και σύμφωνα με την τυπολογία των West & Λιοναράκη (2001). Το μάθημα του τουριστικού μάνατζμεντ, αποτελεί τη κορωνίδα των μαθημάτων της τουριστικής επαγγελματικής εκπαίδευσης και προβλέπει μεγάλη προσοχή και σφαιρική παρουσίαση του συνόλου των βασικών εννοιών και αρχών που το διέπουν, ώστε να μπορέσει ο σπουδαστής, να το αξιοποιήσει ως εργαλείο, την πρώτη κιόλας μέρα, που θα ενταχθεί ως εργαζόμενο μέλος σε μια τουριστική επιχείρηση. Δεν επιτρέπεται από τον εκπαιδευτή να παραλείψει τίποτα ουσιαστικό από την ύλη, ούτε να χρησιμοποιήσει στεγνή και ξύλινη γλώσσα, καθώς η γνώση σε αυτό το επίπεδο γίνεται εφαρμογή μέσα στη εργασία, χωρίς να υπάρχει μεγάλο μεταβατικό στάδιο από τη θεωρία στη πράξη, οπότε ο σπουδαστής, πρέπει να καταστεί έτοιμος από τη πρώτη μέρα από την αποφοίτηση του, σε μια πορεία χάραξης μιας επιτυχημένης καριέρας στο τουριστικό κλάδο. Κάθε χαρακτηριστικό του εκπαιδευτικού υλικού, είτε αυτό είναι μια εικόνα, ένα βίντεο, ερωτήσεις, ασκήσεις, υπερσυνδέσμοι και ότι άλλο, δεν έχει ενταχθεί τυχαία, αλλά αποτελεί μέρος ενός συντονισμένου και καλά σχεδιασμένου συνόλου, όπου στόχο έχει να βοηθήσει το σπουδαστή να οδηγηθεί, σε μια οργανωμένη πορεία μάθησης, ή καλύτερα αυτομάθησης, κατανοώντας πλήρως το μάθημα στην ολότητα του. Κάθε χαρακτηριστικό του εκπαιδευτικού υλικού, είτε αυτό είναι μια εικόνα, ένα βίντεο, ερωτήσεις, ασκήσεις, υπερσυνδέσμοι και ότι άλλο, δεν έχει ενταχθεί τυχαία, αλλά αποτελεί μέρος ενός συντονισμένου και καλά σχεδιασμένου συνόλου, όπου στόχο έχει να βοηθήσει το σπουδαστή να οδηγηθεί, σε μια οργανωμένη πορεία μάθησης, ή καλύτερα αυτομάθησης, κατανοώντας πλήρως το μάθημα στην ολότητα του. Η ανατροφοδότηση που δέχεται, με ποικίλους τρόπους τον βοηθούν να διορθώνει τη πορεία του, όταν αποκλίνει, ενώ σαν πυξίδα και χάρτη, έχει τους μαθησιακούς στόχους της κάθε διδακτικής ενότητας και τα προσδοκώμενα μαθησιακά αποτελέσματα της, ορίζοντας του με σαφήνεια το που τον οδηγεί το γνωστικό αυτό ταξίδι.

Επίσης στα πλαίσια της προσπάθειας του ερευνητή να εμβαθύνει στην ανάλυση της ποιότητας του υλικού, προχώρησε και σε μια δευτερογενή ανάλυση αναφορικά με το κατά πόσο το Ε.Υ μπόρεσε να εμπεριέχει και τα βασικά στοιχεία τριών άλλων μοντέλων σχεδιασμού υλικού, που θεωρείται ότι μπορούν να προσδώσουν καλύτερα παιδαγωγικά αποτελέσματα. Αρχικά αξιολογήθηκε αν τηρήθηκε η απαίτηση της θεωρίας του Laurillard, για τη χρήση επαρκών μέσων μετάδοση της πληροφορίας, όπως εικόνα, ήχος, φωνή κ.α. καθώς είναι κομβικής σημασίας εργαλεία, στη προσπάθεια να επιτευχθεί μια ποιοτική και διαλεκτική και αναστοχαστική μαθησιακή διαδικασία, που θα βοηθήσει το μαθητή στην κατάκτηση της γνώσης. Τα αποτελέσματα έδειξαν ότι ο στόχος επιτεύχθηκε σε ένα ικανοποιητικό βαθμό, τα διάφορα μέσα που χρησιμοποιήθηκαν, είχαν ισχυρή και ζωτική σημασία στην εκπαιδευτική διαδικασία, κεντρίζοντας το ενδιαφέρον των εκπαιδευομένων.

Επίσης και η προσπάθεια να μην εγκλωβιστεί ο μαθητής σε μία τυπική εκπαιδευτική ρουτίνα, σχεδόν βαρετή και διαδικαστική έφερε καρπούς, βοηθώντας του σπουδαστές να χαράξουν ο καθένας τη δική του αυτοστοχαστική και αυτομαθησιακή πορεία, σύμφωνα με τις επιταγές των Mayer και Fowler. Τέλος έγινε προσπάθεια προσπάθεια να εμπλακούν οι μαθητές όχι μόνο με την λογική αλλά και με την συναισθηματική τους νοημοσύνη, σε μια πορεία διευρυμένης εμπλοκής με το Ε.Υ, σύμφωνα και με την θεωρία των πέντε φάσεων του Salmon.

2^ο ερευνητικό ερώτημα: Έχει δημιουργηθεί το εκπαιδευτικό υλικό σύμφωνα με τις αρχές της Πολυμεσικής Μάθησης;

Σχετικά με το 2^ο ερευνητικό ερώτημα, που ερεύνησε αν το εκπαιδευτικό υλικό, που δημιουργήθηκε πληροί όλες τις αρχές της Πολυμεσικής Μάθησης του (Mayer (, 2017), οι απαντήσεις των τεσσάρων ερωτηθέντων ειδικών της ΕΞΑΕ έδειξαν ότι αποτίμησαν θετικά το εκπαιδευτικό υλικό. Ειδικότερα πρεσβεύουν με τις απαντήσεις τους ότι είναι εναρμονισμένο με:

- Την πολυμεσική αρχή, αφού το Ε.Υ. εμπεριέχει πληθώρα συνδυασμών εικόνας και κειμένου και μάλιστα κάθε εικόνα είναι επιλεγμένο έτσι ώστε να είναι αντιπροσωπευτική του γνωστικού αντικειμένου,
- Την αρχή της τροπικότητας, αφού σε όλο το εύρος του Ε.Υ. υφίσταται με πολλούς τρόπους αφήγηση, τόσο ως μονόλογος όσο και ως διάλογος, ενώ υπάρχουν παντού τα απαραίτητα σχόλια που συνοδεύουν κυρίως τις ασκήσεις,
- Την αρχή της συνοχής, αφού στο Ε.Υ. τα κείμενα, οι διάφορες εικόνες και οι ήχοι είναι επιλεγμένα, έτσι ώστε εξυπηρετούν τον σκοπό του μαθήματος να μην περιέχονται περιττές πληροφορίες,
- Την αρχή της προσωποποίησης, αφού το ύφος που χρησιμοποιείται στο Ε.Υ. είναι φιλικό, γίνεται παντού χρήση του 'β προσώπου, συμπληρώνονται τα κείμενα ηχητική παρουσίαση και το σύνολο των διαδραστικών δραστηριοτήτων παρέχουν επαρκή ανατροφοδότηση στον σπουδαστή,
- Την αρχή της φωνής, αφού όπου υπάρχει ηχητική παρουσίαση, γίνεται χρήση της με φιλικό ύφος και τόνο,
- Την αρχή της εικόνας, αφού έχει επιλεγεί ένα πολύ οικείο avatar όμοιο του εκπαιδευτή στο Ε.Υ.,
- Την αρχή της κατάτμησης, αφού η παρουσίαση του μαθήματος ,είναι χωρισμένο σε «μπουκιές», όπως αναφέρουν χαρακτηριστικά οι θεωρητικοί, δηλαδή χωρισμένο σε τμήματα, ώστε να μην είναι κουραστικό , αλλά εύπεπτο και κατανοητό από το σπουδαστή,
- Την αρχή της σηματοδότησης, καθώς παρέχονται στο σπουδαστή ξεκάθαρες και κατανοητές οδηγίες προς τους σπουδαστές, ενώ υπάρχουν, όπου απαιτείται, βέλη, υπογράμμιση, έντονη γραφή, πλαίσια και διαφορετικοί χρωματισμοί, Την αρχή της σηματοδότησης, καθώς παρέχονται στο σπουδαστή ξεκάθαρες και κατανοητές οδηγίες προς τους σπουδαστές, ενώ υπάρχουν, όπου απαιτείται, βέλη, υπογράμμιση, έντονη γραφή, πλαίσια και διαφορετικοί χρωματισμοί,
- Την αρχή της προπαίδευσης, καθώς υπάρχουν εισαγωγικές δραστηριότητες, που σκοπό έχουν να εντοπίσουν και να αναδείξουν την προϋπάρχουσα γνώση.

«Στυλιανός Τσιουδάκης», «"Σχεδιασμός, Υλοποίηση, Αποτίμηση διαδραστικού εκπαιδευτικού υλικού με τη μέθοδο της ΕΞΑΕ, με θέμα: Εισαγωγή στο Τουριστικό Μάνατζμεντ, για ενήλικες εκπαιδευόμενους "»

Με τα παραπάνω ευρήματα συμφωνεί η έρευνα της Μπουμπούρη (2024), η οποία συμπεραίνει ότι το Ε.Υ. της πέτυχε γιατί είχε δημιουργηθεί σύμφωνα με τις αρχές της πολυμεσικής μάθησης και της πολυμορφικότητας, συνεισφέροντας σε μεγάλο βαθμό στην ορθή εφαρμογή του μαθήματος, καθώς προσέγγισε μαθητές διαφορετικών μαθησιακών στυλ ευκολότερα εντάσσοντας μια σειρά από τεχνολογικά εργαλεία στη μαθησιακή διαδικασία, σε μία γενιά μαθητών η οποία γεννήθηκε και μεγάλωσε με την τεχνολογία και της οποίας η εξοικείωση με αυτήν, απαιτεί τη χρήση της. Ομοίως και ο Κακουλάκης το 2019 αναφέρει ότι στο Ε.Υ έγινε προσπάθεια ώστε να περιλαμβάνονται αναλυτικές οδηγίες, χρονοδιάγραμμα μελέτης, πλοηγός πλατφόρμας, αλλά και μαθήματος (βίντεο εξοικείωσης με την πλατφόρμα, εισαγωγικό σημείωμα, οδηγός πλοήγησης εντός του μαθήματος). Ο σκοπός του μαθήματος και τα προσδοκώμενα αποτελέσματα προκειμένου να προετοιμάζουν επαρκώς και να εισάγουν τους εκπαιδευόμενους στο αντικείμενο του μαθήματος, να υπάρχει μία εργονομική πλατφόρμα πλοήγησης με πολλές διαδικαστικές διευκολύνσεις διεπαφής, και ανακεφαλαίωσης, η γλώσσα και το ύφος γραφής να δημιουργούν συνθήκες προφορικού διαλόγου και οικειότητας με το διδακτικό σας υλικό, να καταταμηθεί το περιεχόμενο σε μικρά πολυτροπικά και πολυμεσικά κείμενα με επεξηγηματικές εικόνες, με παραδείγματα και διαδραστικά βίντεο (interactive video) για να διευκολύνουν τη διαδικασία της μάθησης, να υπάρχουν επεξηγηματικοί πίνακες που επεξηγούν και δίνουν συνοπτικά την πληροφορία, να δοθεί βαρύτητα στις δραστηριότητες του μαθήματος (κλειστού τύπου, ανοικτού τύπου), στις ασκήσεις αυτοαξιολόγησης και η μελέτη περίπτωσης να είναι όμορη των εμπειριών και των αναγκών των εκπαιδευομένων, να υπάρχει υποστηρικτική και πλήρης ανατροφοδότηση σχεδόν σε κάθε δραστηριότητα και άσκηση αυτοαξιολόγησης, οι εκπαιδευτικοί να παροτρυνθούν να συμμετάσχουν στο forum, ώστε να αλληλοεπιδράσουν στο μέτρο του δυνατού μεταξύ τους αλλά με και τον δημιουργό του υλικού.

3^ο ερευνητικό ερώτημα: Ποιες είναι οι στάσεις και απόψεις των εκπαιδευτικών απέναντι στο συγκεκριμένο εκπαιδευτικό υλικό;

Ως προς το 3^ο ερευνητικό ερώτημα, που προοριζόταν να απαντηθεί από δύο πολύ έμπειρους, στο χώρο της επαγγελματικής δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης του τουρισμού και πιο συγκεκριμένα να αξιολογήσει τις απόψεις και τη στάση τους στάσεις του απέναντι στο Ε.Υ., οι απαντήσεις του ενός που εν τέλει λάβαμε είναι θετική, με μικρές αλλά ουσιαστικές επισημάνσεις. Συγκεκριμένα προέκυψαν τα ακόλουθα συμπεράσματα:

- Το Ε.Υ. ήταν αρκετά καλά δομημένο και οπτικά ευχάριστο, χωρίς ατέλειες ή σημεία δύσκολα. Με σημαντικό πλούτο παραπομπών καθώς και την ύπαρξη αξιόλογου συμπληρωματικού υλικού για το σπουδαστή, που θέλει να εμβαθύνει περισσότερο στο γνωστικό αντικείμενο.
- Υπάρχει σε όλη της διάρκεια του εκπαιδευτικού υλικού εικόνα και κείμενο, βίντεο και αφήγηση, εναλλάσσοντας τις πηγές πληροφοριών σε ικανοποιητικό επίπεδο.

«Στυλιανός Τσιουδάκης», «"Σχεδιασμός, Υλοποίηση, Αποτίμηση διαδραστικού εκπαιδευτικού υλικού με τη μέθοδο της ΕΞΑΕ, με θέμα: Εισαγωγή στο Τουριστικό Μάνατζμεντ, για ενήλικες εκπαιδευόμενους "»

Δεν εντοπίστηκε να είναι βαρετό, αν εξαιρεθεί το σημείο, της φωνής, καθώς η μονοτονία φωνών και χροιάς, μερικές φορές κουράζει.

- Το Ε.Υ. άρεσε ως προς τον τρόπο παρουσίασης του, καθώς είναι εύληπτο, πολύ καλά δομημένο, διαθέτει πλούτο παραπομπών και συμπληρωματικού υλικού, συνδυάζει εικόνα, ήχο με πληροφορία, οπότε καθίσταται πιο ζωντανό, ελκυστικό και ενδιαφέρον για τους μαθητές.
- Το Ε.Υ. όσο αφορά της ευκολία χρήσης του, ήταν πολύ καλό. Οι οδηγίες, τα κουμπιά και τα διάφορα σχόλια καθοδηγούσαν το σπουδαστή σε κάθε βήμα του. Είτε το παρακολουθούσες από υπολογιστή, είτε από smartphone το αποτέλεσμα ήταν εξαιρετικό και δεν δυσκόλευε πουθενά στη παρακολούθηση του.
- Οι οδηγίες που δίνονται από τη πρώτη κιάλας διαφάνεια οδηγούν σε μία προδιαγεγραμμένη πορεία το σπουδαστή από τη αρχή μέχρι το τέλος κάθε ενότητας του μαθήματος.
- Το Ε.Υ. είναι αρκετά έως πολύ εύκολο στη χρήση του. Μπορεί κάποιος εύκολα να το χρησιμοποιήσει είτε μέσω υπολογιστή ή κινητό τηλέφωνο, εμπεριέχει σαφείς και κατατοπιστικές οδηγίες για την ολοκλήρωση των ενοτήτων ή των δραστηριοτήτων, διαθέτει επεξηγηματικά σύμβολα στην αρχή κάθε ενότητας, σαφή δομή / οργάνωση, αλυσιδωτή σύνδεση των ενοτήτων και οπτικοακουστικό υλικό για αποσαφήνιση σημείων του.
- Παρέχετε κάθε χρήσιμη και τεκμηριωμένη πληροφορία που απαιτείται από το μάθημα, μέσα από παραπομπές και βιβλιογραφικές αναφορές, το δε οπτικό και ακουστικό υλικό συμπλήρωνε παντού το κείμενο και τις τυχόν ελλείψεις του.
- Το Ε.Υ. συνάδει με τους σκοπούς του του προγράμματος σπουδών του πρώτου έτους του τμήματος τουριστικής διοίκησης του ΙΣΑΕΚ, σύμφωνα και με τις επιταγές του υπουργείου παιδείας, αλλά και του υπουργείου τουρισμού και παρέχει στο σπουδαστή, όλες τις πληροφορίες για να κατακτήσει το σύνολο των γνωστικών δεξιοτήτων και στάσεων, που μπορεί να του παρέχει το μάθημα.
- Το Ε.Υ. εμπεριέχει πληροφορίες που είναι επαρκείς και τεκμηριωμένες, καθώς υπάρχει πλήθος παραπομπών και βιβλιογραφικών αναφορών, ενώ και το συνοδευτικό οπτικοακουστικό υλικό χαρακτηρίζεται από πλούτο γνώσεων και ακρίβεια. Παράλληλα, οι υπερσύνδεσμοι που ενυπάρχουν στο Ε.Υ. κατευθύνουν σε ερμηνευτικές προεκτάσεις με πλήρη βιβλιογραφική κάλυψη.
- Θεωρεί η εκπαιδευτικός ότι το Ε.Υ. ότι μπορεί να χρησιμοποιηθεί από το σύνολο των εκπαιδευτών, που διδάσκουν το αντίστοιχο μάθημα και μάλιστα, όπως με πληροφόρησε και προφορικά, θεωρεί ότι, τουλάχιστον στη σχολή της, θα μπορέσει η φιλοσοφία του εκπαιδευτικού υλικού αυτή, να μεταλαμπαδευτεί και σε άλλους καθηγητές, ώστε να τη μιμηθούν.
- Τα δυνατά σημεία του Ε.Υ. αποτελούν κυρίως τα διαδραστικά στοιχεία, η σωστή και αρθρωτή δομή και η προσαρμογή του υλικού σε ενήλικο κοινό.
- Οι βελτιώσεις του Ε.Υ. που προτείνονται αφορούν κυρίως σε επεμβάσεις στην αφήγηση και σε εικαστικές παρεμβάσεις.

**«Στυλιανός Τσιουδάκης», «"Σχεδιασμός, Υλοποίηση, Αποτίμηση
διαδραστικού εκπαιδευτικού υλικού με τη μέθοδο της ΕΞΑΕ, με
θέμα: Εισαγωγή στο Τουριστικό Μάνατζμεντ, για ενήλικες
εκπαιδευόμενους "»**

Τόσο η έρευνα του Κακουλακη (2019), όσο και η έρευνα της Βλάχου (2022) καταδεικνύουν ξεκάθαρα, αυτό που προσπάθησε να αναδείξει και η δική μου, ότι οι εκπαιδευτικοί πλέον, ασχέτως ηλικίας, εκπαιδευτικής βαθμίδας, ή ειδικότητας, είναι όλο και πιο θετικοί στη χρήση εκπαιδευτικών πρακτικών, που συμπεριλαμβάνουν τεχνολογία. Διαπιστώνουν όλο και περισσότερο, ότι το μάθημα μπορεί να γίνει πιο ενδιαφέρον, πιο διαδραστικό και πιο ουσιαστικό, καθώς αναφέρεται σε μια γενιά, που η τεχνολογία είναι στη καθημερινότητα τους, οπότε δεν μπορεί να λείπει και από την εκπαίδευσή τους. Από τις τάξεις του νηπιαγωγείου, μέχρι τις αίθουσες των πανεπιστημίων, η είσοδος της τεχνικής νοημοσύνης και των εργαλείων της, αλλάζουν την εκπαιδευτική διαδικασία, το τρόπο, που μεταφέρεται και διαχέεται η πληροφορία. Μπορεί να μην επιτεύχθηκε στην έρευνα αυτή να συλλεγούν πολλές απαντήσεις, από μεγαλύτερο δείγμα εκπαιδευτών, όμως παρά όλα αυτά είναι σημαντικό να δέχεσαι θετικές απαντήσεις και διάθεση και δεκτικότητα, από εκπαιδευτικό, που έχει μεγάλη εμπειρία, έχει βιώσει τη τάξη και τη λειτουργία της μέσα στο πέρασμα του χρόνου, αφού μετρά άνω των 20 χρόνων εμπειρία. Ένας εκπαιδευτικός, που περιμένεις να διατηρεί αντίσταση σε ότι καινούργιο και διαφορετικό.

Σχετικά με την επίτευξη να αξιοποιηθούν ή όχι, τα μέσα επαρκώς σύμφωνα με τη θεωρία του Laurillard, , τα αποτελέσματα ήταν θετικά , έγινε επαρκής σχολιασμός αναφορικά με τη χρήση ποικίλων πηγών και τρόπων μετάδοσης της πληροφορίας προσδίδοντας στα μέσα κεντρικό ρόλο μέσα στην πορεία ανάπτυξης του Ε.Υ. Ομοίως η εκπαιδευτικός εμφανίζεται σύμφωνη, ότι πέτυχε το Ε.Υ, να παραχωρήσει επαρκή ελευθερία στους σπουδαστές να πορευθούν στην εκπαιδευτική τους πορεία και να χαράξουν ανεξάρτητες και διαφορετικές αυτοστοχαστικές και αυτομαθησιακές πορείες, σύμφωνα με τις επιταγές των Mayer και Fowler. Τέλος υπήρξε σε ικανοποιητικό βαθμό λογική, συναισθηματική και διανοητική αλληλεπίδραση μεταξύ Ε.Υ και σπουδαστών, σύμφωνα και με την θεωρία των πέντε φάσεων του Salmon.

4^ο ερευνητικό ερώτημα: Ποιες είναι οι στάσεις και απόψεις των μαθητών απέναντι στο συγκεκριμένο εκπαιδευτικό υλικό;

Ως προς το 4^ο ερευνητικό ερώτημα, που αφορούσε σε έξι (6) πρωτοετής σπουδαστές του πρώτου εξαμήνου του τμήματος διοίκησης τουριστικών επιχειρήσεων του ΙΣΑΕΚ GRANT, και πιο συγκεκριμένα τις απόψεις και τις στάσεις τους όσο αφορά το εκπαιδευτικό υλικό, που τους παρουσιάστηκε στο πλαίσιο του εισαγωγικού κεφαλαίου του μαθήματος τουριστικό μάνατζμεντ, προέκυψαν τα εξής συμπεράσματα:

- Το Ε.Υ., του φάνηκε ενδιαφέρον, πλήρες και κατανοητό. Η πλοήγηση ήταν ξεκάθαρη και κατανοητή, καθώς οι οδηγίες ήταν σαφείς. Το σύνολο των ενοτήτων είχαν σωστή και ξεκάθαρη δομή χωρισμένες διακριτά μεταξύ τους.
- Το Ε.Υ., ως προς τον τρόπο παρουσίασης, ήταν ενδιαφέρον, διαδραστικό και

«Στυλιανός Τσιουδάκης», «"Σχεδιασμός, Υλοποίηση, Αποτίμηση διαδραστικού εκπαιδευτικού υλικού με τη μέθοδο της ΕΞΑΕ, με θέμα: Εισαγωγή στο Τουριστικό Μάνατζμεντ, για ενήλικες εκπαιδευόμενους "»

- κατανοητό, με τη χρήση αρκετών εργαλείων και ασκήσεων ανατροφοδότησης σε όλες τις ενότητες.
- Το Ε.Υ. ήταν ιδιαίτερα εύχρηστο και δεν δημιουργήθηκε δυσκολία κατά την πλοήγησή, ενώ οι οδηγίες στην αρχή των ενοτήτων αλλά και μέσα σε αυτές καθοδηγούσαν με ακρίβεια το σπουδαστή.
- Το σύνολο των σπουδαστών εκφράστηκε υπέρ αυτού του τρόπου εκμάθησης και η ευχή τους ήταν, όλοι οι καθηγητές ακολουθήσουν τέτοια μοντέλα διδασκαλίας σε όλα τα μαθήματα της σχολής να και στα δύο έτη φοίτησης.
- Τα δυνατά σημεία του Ε.Υ. ήταν όλα τα οπτικοακουστικά μέσα, τα βίντεο, οι εικόνες, η δομή των ενοτήτων, η αφήγηση, παρότι ήταν μονότονη λίγο και η αποφυγή χρήσης βιβλίου.
- Δεν εξέφρασαν κάποια ουσιαστικά σχόλια όσο αφορά τη βελτίωση του υλικού, εκτός ίσως κάποιες παρατηρήσεις εικαστικής φύσεως.

Σίγουρα η απαντήσεις των σπουδαστών δεν μπορούν να χαρακτηριστούν απόλυτα αντικειμενικές και πιστεύω ότι αυτό θα έπρεπε να το λάβουν πολύ σοβαρά και οι λοιποί ερευνητικές, των οποίων τις έρευνες παρουσίασα στο σχετικό κεφάλαιο. Δυστυχώς δεν εντόπισα αντίστοιχα σχόλια. Και γιατί τονίζω την έλλειψη αντικειμενικότητας; Γιατί η σχέση και η συναισθηματική επαφή, που έχει αναπτυχθεί μεταξύ των σπουδαστών και του εκπαιδευτή, δεν τους επιτρέπει να γίνουν όσο θα έπρεπε αυστηροί και ξεκάθαροι στην κριτική τους, αλλοιώνοντας τις απαντήσεις τους, ωραιοποιώντας τις, με αποτέλεσμα να αποκρύπτουν ατέλειες και ελλείψεις, που όμως αυτές είναι το ζητούμενο, που θα δώσουν ώθηση για βελτίωση και προσθήκη προστιθέμενης αξίας στο εκπαιδευτικό υλικό, που αναπτύχθηκε.

Αναφορικά με τη κομβική παρουσία των μέσων μετάδοσης πληροφοριών και την επιρροή τους στους σπουδαστές και την μαθησιακή διαδικασία, το βέβαιο είναι ότι πέτυχε σε υπερθετικό βαθμό, καθώς το κύριο αντικείμενο, το οποίο κέντρισε το ενδιαφέρον των μαθητών, ήταν αυτό καθαυτό τα μέσα μετάδοσης της πληροφορίας και η διαφορετικότητά τους, επιβεβαιώνοντας την επιτυχία του Ε.Υ κατά τον τον Laurillard. Επίσης και η θεωρία των Mayer και Fowler επιβεβαιώνεται σε ικανοποιητικό βαθμό, καθώς είναι ξεκάθαρη η ελευθερία κινήσεων που είχαν οι μαθητές, να χαράξουν με απόλυτη χαλαρότητα, σε δικό του ρυθμό και τρόπο, την διαδικασία μάθησης τους. Τέλος, έστω μέσα από την υποκειμενικότητα των απαντήσεων, διαφαίνεται έντονη η συναισθηματική και ψυχοσωματική αλληλεπίδραση μεταξύ σπουδαστών και Ε.Υ. όπως το περιγράφει η θεωρία των 5 φάσεων του Salmon. Μέσα στις απαντήσεις των σπουδαστών, κρύβονται πολλές πληροφορίες και απόψεις, που χρειάζεται να έρευνα σε δεύτερο και τρίτο επίπεδο, προκειμένου να διαπιστώσει ο κάθε ερευνητής την ύπαρξη πολλών θεωριών και απόψεων. Καλά κρυμμένα μυστικά, που μπορούν να αποτελέσουν πολύτιμη θησαυρό για κάθε ερευνητή που θέλει να ανακαλύψει κάτι παραπάνω.

Στην έρευνα των Σταυγιαννουδάκη και Καλογιαννάκη (2019), οι μαθητές διαπιστώνουν ότι το Ε.Υ. δεν τους δυσκόλεψε στη χρήση του και νιώθουν ικανοποιημένοι από τη συνεργασία και επικοινωνία τους με τον καθηγητή και τους συμμαθητές τους.

9.3 Προτάσεις για περαιτέρω έρευνα

Μελετώντας επιφανειακά τις απαντήσεις και τα συμπεράσματα, που έβγαλε στο φως η παρούσα έρευνα, θα μπορούσα εύκολα, ως ερευνητής να παρασυρθώ – όπως νομίζω έκαναν και οι πιο πολλοί από τους προγενέστερους, που κλήθηκα να μελετήσω την έρευνα τους και να σταθώ στα θετικά σχόλια και στην έλλειψη προτροπών για βελτιώσεις στο εκπαιδευτικό υλικό, "δρέποντας τις δάφνες" της επιτυχίας του έργου μου. Όμως στη δική μου περίπτωση δεν θα γίνει αυτό το λάθος, αντίθετα – παρά τις λίγες απαντήσεις, εντοπίστηκαν μερικά σημεία, που η επανάληψη και μάλιστα όχι μόνο από τους ειδικούς στην ΕΞΑΕ, αλλά και από την καθηγήτρια που απάντησε, αλλά και από σπουδαστές, με έκανε να αναρωτηθώ και να το αναζητήσω περισσότερο.

Το πρώτο σημείο, που με απασχόλησε είναι τα αρνητικά σχόλια για τις αφηγήσεις, όσο αναφορά την έλλειψη εναλλαγής φωνής ή χροιάς, που έκανε το μάθημα βαρετό και σκέφτηκα αυτόματα ότι όντως έκανα ένα πολύ μεγάλο λάθος, που οδήγησε σε σημαντική απώλεια πληροφορίας και δυσκολίας στην επικοινωνία μεταξύ καθηγητή – εκπαιδευτικού υλικού – σπουδαστή, γιατί, όπως μας έλεγε, πολύ σωστά, ένας σημαντικός καθηγητής μου, ο Α.Κατσαλής, όταν επικοινωνείτε **μόλις** το 8% είναι μέσω του τι λέτε ή γράφετε, το 11% με 13% είναι αποτέλεσμα του τόνου και της χροιάς της φωνής και το υπόλοιπο η στάση του σώματος. Άρα εγώ έχασα στην επικοινωνία μου με τους σπουδαστές το 11% με 13% της ποιοτικής επικοινωνίας μας, επειδή απλά αμέλησα να ασχοληθώ περισσότερο με την επιλογή και εναλλαγή διάφορων φωνών στις αφηγήσεις μου, ένα τόσο μικρό παραστράτημα, που εν τέλει οδήγησε σε ένα πολύ μεγάλο λάθος στο τελικό αποτέλεσμα του μαθήματος. Η μελέτη μου στο θέμα φωνή, με οδήγησε στις βασικές θεωρίες της ηθοποιίας, όπου διαπίστωσα ότι η φωνή είναι θεμελιώδες εργαλείο για έναν ηθοποιό, καθώς μέσω αυτής μεταδίδει συναισθήματα, ιδιοσυγκρασία και νόημα στον ρόλο, δίνοντας «ζωή» σε έναν χαρακτήρα, είτε σε ζωντανές παραστάσεις, είτε σε μεταγλωττίσεις, μεταγλωττίσεις και αφηγήσεις για ταινίες, σειρές, ντοκιμαντέρ και βιντεοπαιχνίδια. Η σωστή χρήση της φωνής, μέσω της τεχνικής της φωνητικής ηθοποιίας, ενισχύει την επικοινωνία με το κοινό και καθιστά την ερμηνεία πιο πειστική και αξιομνημόνευτη. (www.epil.gr). Κατ' επέκταση λοιπόν ισχύει το ίδιο και για τον εκπαιδευτή, ο οποίος απαιτείται να ενσαρκώσει μια σειρά ρόλων, μέσα από τη φωνή του, εμπλουτίζοντας το ηχητικό αποτέλεσμα του μαθήματος που δημιουργεί, αναμοχλεύοντας όχι μόνο το μυαλό του εκπαιδευόμενου, αλλά και του συναισθηματικό του κόσμο. Και αυτό το συμπέρασμα μου είναι και η πρώτη πρόταση μου για περισσότερη έρευνα σε επόμενο βήμα, πόσο δηλαδή απαραίτητο είναι ο εκπαιδευτής και δημιουργός εκπαιδευτικού υλικού, να έχει γνώσεις ηθοποιίας και σκηνοθεσίας, για να παράγει όχι απλά εκπαιδευτικό υλικό, αλλά εκπαιδευτικό έργο, αποτέλεσμα όχι μόνο γνώσης και τεχνικής, αλλά και τέχνης.

Το δεύτερο σημείο, που στάθηκα έντονα είναι τα σχόλια περί χρωμάτων, δηλαδή πόσο σημαντικό είναι να επιλέξεις πράσινο αντί για κόκκινο, μπλε αντί για πορτοκαλί ούτω κάθε

«Στυλιανός Τσιουδάκης», «"Σχεδιασμός, Υλοποίηση, Αποτίμηση διαδραστικού εκπαιδευτικού υλικού με τη μέθοδο της ΕΞΑΕ, με θέμα: Εισαγωγή στο Τουριστικό Μάνατζμεντ, για ενήλικες εκπαιδευόμενους "»

εξής; Αλήθεια είναι τόσο σημαντικό; Δεν είναι απλά θέμα γούστου; Στο ερώτημα μου αυτό ανακαλύπτω την θεωρία των χρωμάτων του Γιόχαν Βόλφγκανγκ Γκαίτε, ο οποίος το 1810 διατύπωσε μια εκτεταμένη έρευνα για τη σημασία των χρωμάτων στην ανθρώπινη ψυχοσύνθεση και το πόσο επηρεάζουν τις ανθρώπινες συμπεριφορές και αντιδράσεις. Διαπίστωσα με έκπληξη δε ότι ακόμα και το σώμα μας αντιδρά στα ερεθίσματα που δέχεται από τα χρώματα, μέσω της όρασης, ρυθμίζοντας διάφορες λειτουργίες, όπως την πέψη, την έκκριση ορμονών, την αμυντική ή επιθετική στάση κ.α. Άρα εκτός από ηθοποιία, ο εκπαιδευτής του μέλλοντος και της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, ίσως να χρειάζεται να αποκτήσει κα γνώσης ψυχολογίας. Άρα εν τέλει μήπως η σύγχρονη παιδαγωγική επιστήμη, μήπως πρέπει να διευρύνει τα γνωστικά της αντικείμενα, για καλύτερη διαχείριση του μαθητή; Αυτό θα ήταν για εμένα το επόμενο ερευνητικό ερώτημα, που πρέπει να απαντηθεί.

«Στυλιανός Τσιουδάκης», «Σχεδιασμός, Υλοποίηση, Αποτίμηση διαδραστικού εκπαιδευτικού υλικού με τη μέθοδο της ΕΞΑΕ, με θέμα: Εισαγωγή στο Τουριστικό Μάνατζμεντ, για ενήλικες εκπαιδευόμενους "»

10 Βιβλιογραφικές Αναφορές:

10.1. Ελληνόγλωσσες:

- Αναστασιάδης, Π. (2004). Δια Βίου και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση στην Κοινωνία της Πληροφορίας: Το Δεύτερο Κύμα των Τεχνολογιών των Πληροφοριών και των Επικοινωνιών στην Τριτοβάθμια Εκπαίδευση. Επιστήμες της Αγωγής, Θεματικό Τεύχος: Δια Βίου και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση στην Κοινωνία της Πληροφορίας, 165-178.
- Αναστασιάδης, Π. (2005). Νέες Τεχνολογίες και Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση στην υπηρεσία της Δια Βίου Μάθησης: Προς μια νέα «Κοινωνική Συμφωνία» για την άρση των συνεπειών του Ψηφιακού Δυϊσμού». Στο Α. Λιοναράκης (Επιμ) Πρακτικά 3ου Διεθνούς Συνεδρίου Ανοικτής & εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης Παιδαγωγικές και Τεχνολογικές Εφαρμογές, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Ελληνικό Δίκτυο Ανοικτής & εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης. Πάτρα.
- Αναστασιάδης, Π. (2006). Περιβάλλοντα Μάθησης στο Διαδίκτυο και Εκπαίδευση από Απόσταση. Στο Α. Λιοναράκης, Γ. Κουστουράκης, Α. Αθανασούλα - Ρέππα, Π. Αναστασιάδης, R. Fay, M. Hill, R. Dr Marta, Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση Στοιχεία Θεωρίας και Πράξης (σσ. 108-150). Αθήνα: ΠΡΟΠΟΜΠΟΣ.
- Αναστασιάδης, Π. (2008). Ζητήματα Παιδαγωγικού Σχεδιασμού για την Διδακτική Αξιοποίηση της Διαδραστικής Τηλεδιάσκεψης σε Περιβάλλον Μικτής –Πολυμορφικής- Μάθησης ΚοινωνικοΕπικοινωνιακή Προσέγγιση. Η Περίπτωση του προγράμματος «Παιδεία Ομογενών» για την Επιμόρφωση Εκπαιδευτικών της Ομογένειας στο Πανεπιστήμιο Κρήτης (ΕΔΙΑΜΜΕ). Στο Αναστασιάδης, Π. (Επ.), Η Τηλεδιάσκεψη στην Υπηρεσία της Δια Βίου Μάθησης και της Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης: Παιδαγωγικές Εφαρμογές Συνεργατικής Μάθησης από Απόσταση στην Ελληνική Τριτοβάθμια Εκπαίδευση. Αθήνα: Gutenberg.
- Αναστασιάδης, Π. (2014). Η έρευνα για την ΕΞΑΕ με τη χρήση των ΤΠΕ (e-learning) στο Ελληνικό Τυπικό Εκπαιδευτικό Σύστημα. Ανασκόπηση και προοπτικές για την Πρωτοβάθμια, Δευτεροβάθμια και Τριτοβάθμια Εκπαίδευση. Ανοικτή Εκπαίδευση /OpenEducation, 10ος Τόμος, Τεύχος 1, σ. 5
31.<https://ejournals.epublishing.ekt.gr/index.php/openjournal/article/view/9809>
- Αναστασιάδης, Π. (2020). Η Σχολική Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση στην εποχή του Κορωνοϊού COVID-19: το παράδειγμα της Ελλάδας και η πρόκληση της μετάβασης στο «Ανοικτό Σχολείο της Διερευνητικής Μάθησης, της Συνεργατικής Δημιουργικότητας και της Κοινωνικής Αλληλεγγύης». Ανοικτή Εκπαίδευση, 16(2), 20-48. Doi: <https://doi.org/10.12681/jode.25506>

- Βάμβουκας, Μ. (1998). *Εισαγωγή στην Ψυχοπαιδαγωγική Έρευνα και Μεθοδολογία*. Αθήνα: Γρηγόρης
- Βασάλα, Π. (2005). Εξ αποστάσεως σχολική εκπαίδευση. Στο Α. Λιοναράκης (Επιμ.), *Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση-Παιδαγωγικές και Τεχνολογικές Εφαρμογές*. Πάτρα: Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο.
- Cavanaugh, Barbour, & Clark, 2009
- Γκιόσος, Ι. & Κουτσούμπα, Μ. (2004). Θεωρητικές προσεγγίσεις στο σχεδιασμό και την ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού στην ΑεξΑΕ. Στο Λιοναράκης Α. (επιμ.), *Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση. Παιδαγωγικές και Τεχνολογικές Εφαρμογές*, Τόμος Δ, (σσ. 39-52). Πάτρα: Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο
- Γκιόσος, Ι., & Κουτσούμπα, Μ. (2005). Θεωρητικές Προσεγγίσεις στο Σχεδιασμό και Ανάπτυξη Εκπαιδευτικού Υλικού στην ΑεξΑΕ. Στο Α. Λιοναράκης (Επιμ.), *Ανοικτή και εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Παιδαγωγικές και Τεχνολογικές Εφαρμογές* (σσ.39-52). Πάτρα: Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο
- Δημητριάδης, Σ. (2015). *Θεωρίες Μάθησης & Εκπαιδευτικό Λογισμικό*. Ελληνικά Ακαδημαϊκά Ηλεκτρονικά Συγγράμματα και Βοηθήματα. Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο
- Ίσαρη, Φ. & Πουρκός, Μ. (2015). *Ποιοτική μεθοδολογία έρευνας*. [ηλεκτρ. βιβλ.] Αθήνα: Σύνοδος Ελληνικών Ακαδημαϊκών Βιβλιοθηκών.
<https://repository.kallipos.gr/handle/11419/5826>
- Καμπουράκης, Γ. & Λουκής, Ε. (2006). *Ε-λεκτρονική μάθηση*. Αθήνα: Εκδόσεις ΚΛΕΙΔΑΡΙΘΜΟΣ
- Κανάκης, Ι. (2007). Η εσωτερική διαφοροποίηση της διδασκαλίας και της μάθησης (Έννοια, Θεωρητική θεμελίωση, Επιδιώξεις). Στο Εκπαιδευτικός Όμιλος Κύπρου (Επιμ.), *Διδασκαλία σε τάξεις μικτής ικανότητας, Πρακτικά 8ου Συνεδρίου*. Λευκωσία. 21-33.
- Καπριδάκη, Μ. (2019). Σχεδιασμός, ανάπτυξη και αποτίμηση συμπληρωματικού εκπαιδευτικού υλικού με τη μεθοδολογία της ΕΞΑΕ στην τοπική Ιστορία της ΣΤ' τάξης με θέμα: «Μάχη της Κρήτης. Αντίσταση και αντίποινα». Συλλογικός Τόμος: «ΤΠΕ, Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση και Δημιουργικότητα στο Σχολείο του 21ου Αιώνα, eLearning eCreativity | 21st», Φεβρουάριος, 2022, [Ε.ΔΙ.Β.Ε.Α], Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, Πανεπιστημίου Κρήτης

«Στυλιανός Τσιουδάκης», «"Σχεδιασμός, Υλοποίηση, Αποτίμηση διαδραστικού εκπαιδευτικού υλικού με τη μέθοδο της ΕΞΑΕ, με θέμα: Εισαγωγή στο Τουριστικό Μάνατζμεντ, για ενήλικες εκπαιδευόμενους "»

- Κατσιάπη, Χ. (2021). Σχολική εξ αποστάσεως εκπαίδευση κατά την περίοδο αναστολής λειτουργίας των σχολείων λόγω του κορονοϊού. Μελέτη περίπτωσης στο μάθημα της Ιστορίας Γ' Λυκείου. *Open Education-The Journal for Open and Distance Education and Educational Technology*, Volume 17, Number 2, 2021
- Κόμης, Β. (2004). Εισαγωγή στις εκπαιδευτικές χρήσεις των Τεχνολογιών της Πληροφορίας και των Επικοινωνιών. Αθήνα: Εκδόσεις Νέων Τεχνολογιών
- Λιοναράκης, Α. (1998). Ιδρύματα ανοικτής και εξ αποστάσεως εκπαίδευσης. Στο Δ. Βεργίδης, Α. Λιοναράκης, Α. Λυκουργιώτης, Β. Μακράκης & Χ. Ματραλής,
Ανοικτή και εξ αποστάσεως εκπαίδευση: Θεσμοί και λειτουργίες (1ος τόμος, σσ. 143-155). Πάτρα: Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο
- Λιοναράκης, Α. (2001). Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Πολυμορφική Εκπαίδευση. Προβληματισμοί για μια ποιοτική προσέγγιση σχεδιασμού διδακτικού υλικού. Στο Α. Λιοναράκης (Επιμ.). *Απόψεις και Προβληματισμοί για την Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση*, Αθήνα: Προπομπός
- Λιοναράκης, Α. (2004). Προς μια θεωρία ανοικτής και εξ αποστάσεως εκπαίδευσης – η εξέλιξη της πολυπλοκότητάς της [Electronic Version]. Ανακτήθηκε στις 30-4-2009
- Λιοναράκης, Α. (2005). Ανοικτά Πανεπιστήμια και εξ Αποστάσεως Πανεπιστήμια στην Ευρώπη. Δύο διαφορετικές εκπαιδευτικές θεωρήσεις σε αναζήτηση ταυτότητας. Συγκριτική και Διεθνής Εκπαιδευτική Επιθεώρηση της Ελληνικής Εταιρείας Συγκριτικής Εκπαίδευσης, Τεύχος 5ο, 91 – 115. Αθήνα ISSN 1109- 8678\
- Μανούσου, Ε. (2004). Εφαρμογές εξ αποστάσεως εκπαίδευσης στην Πρωτοβάθμια Εκπαίδευση. Στο Π. Αναστασιάδης (Επιμ.), *Δια βίου και εξ αποστάσεως εκπαίδευση στην κοινωνία της πληροφορίας*, Πρακτικά 1^{ης} Πανελληνίας Δημερίδας με Διεθνή Συμμετοχή, Ρέθυμνο
- Μανούσου Ε.(2007) Ο σχεδιασμός, η δημιουργία πολυμορφικού διδακτικού υλικού για την εφαρμογή εξ αποστάσεως προγράμματος εκπαίδευσης για το περιβάλλον και την αειφορία σε μαθητές δημοτικού. Στα Πρακτικά του 4ου Διεθνούς Συνεδρίου Ανοικτής & εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Ελληνικό Δίκτυο Ανοικτής & εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης, Αθήνα 23-25 Νοεμβρίου 2007
- Μανούσου, Ε. (2009). Σχεδιασμός και Δημιουργία Παιδαγωγικού Υλικού για εξ αποστάσεως εκπαίδευση και Διαδραστικές Τηλεδιασκέψεις. Στο Π. Πολίτης (επιμ.), Πρακτικά του 1ου Εκπαιδευτικού Συνεδρίου για την «Ένταξη και χρήση των ΤΠΕ στην εκπαιδευτική διαδικασία» ΕΤΠΕ - ΠΤΔΕ Πανεπιστήμιου Θεσσαλίας. Βόλος, 24-26 Απριλίου 2009.

- Ματραλής, Χ., (1998). Εκπαίδευση από Απόσταση. Στο Α. Κόκκος, Α. Λιοναράκης & Χ. Ματραλής (Επιμ.), Ανοικτή και εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Θεσμοί και λειτουργίες. Τόμος Α . Πάτρα: ΕΑΠ
- Μικρόπουλος, Τ. Α. (1999). Εκπαιδευτικό λογισμικό υπερμέσων , Στο Τζιμογιάννης, Α. (Επιμ.) Πρακτικά Πανελληνίου Συνεδρίου του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων με θέμα «Πληροφορική και Εκπαίδευση». Ιωάννινα, 14-15 Μαΐου 1999, (σσ. 105-114)
- Μίμινου, Α. & Σπανάκα, Α. (2013). Σχολική εξ αποστάσεως εκπαίδευση: Καταγραφή και συζήτηση μίας βιβλιογραφικής επισκόπησης. Στο Α. Λιοναράκης. (Επίμ.), 7ο Συνέδριο για την Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση. Μεθοδολογίες Μάθησης. τόμ. 7, αρ. 2Α, σσ. 78-90. Αθήνα: ΕΑΠ. <https://eproceedings.epublishing.ekt.gr/index.php/openedu/article/view/580>
- Νικολακάκη, Ε., & Κουτσούμπα, Μ. (2013). Η αυτορρυθμιζόμενη μάθηση στην εξΑΕ στο Open Education - The Journal for Open and Distance Education and Educational Technology 9(1),
- Παπαϊωάννου, Π., Κουτρομάνου, Γ., Κωτσίδα, Κ., & Αναστασιάδη, Π. (2021). Πρακτικά του 11^{ου} Συνεδρίου για την Ανοικτή και Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση, 26-28 Νοεμβρίου 2021, Τόμος 4, Μέρους Α, 82-97
- Πιντέλας, Π. (1999), Εκπαιδευτικό λογισμικό: μια πρόταση για την εξασφάλιση της ποιότητάς του. Στο Τζιμογιάννης, Α. (Επιμ.) Πρακτικά Πανελληνίου Συνεδρίου του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων με θέμα «Πληροφορική και Εκπαίδευση». Ιωάννινα, 14-15 Μαΐου 1999, (σσ. 67-80)
- Ματσαγγούρας Η. (2004). Η Διαθεματικότητα στη Σχολική Γνώση. Εκδ. Γρηγόρη. Ματσαγγούρας Η. (2005). Εισαγωγή στις Επιστήμες της Παιδαγωγικής, Εναλλακτικές Προσεγγίσεις, Διδακτικές Προεκτάσεις. Αθήνα: εκδ. Gutenberg.
- Ράπτης Α., Ράπτη Α. (1999), Πληροφορική και Εκπαίδευση. Αθήνα: Α. Ράπτη.
- Ράπτης, Α. & Ράπτη, Α. (2002). Μάθηση και Διδασκαλία στην Εποχή της Πληροφορίας: Ολική Προσέγγιση, Αθήνα.
- Εκπαίδευση και Δημιουργικότητα στο Σχολείο του 21ου Αιώνα, eLearning eCreativity | 21st,», Φεβρουάριος, 2022, [Ε.Δι.Β.Ε.Α], Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, Πανεπιστημίου Κρήτης
- Σπανακά, & Λιοναράκης (2017). Οι Επτά Αρχές Δημιουργίας Εκπαιδευτικού Υλικού. Διεθνές Συνέδριο για την Ανοικτή & εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση, 9, 121-123.
- Σπαντιδάκης, Γ. (2006). «Καθώς μεγαλώνουμε στον κόσμο των ελληνικών: Σχεδιασμός και ανάπτυξη του εκπαιδευτικού λογισμικού Στο Δ. Ψύλλος & Β. Δαγδιλέλης (Επιμ.), Πρακτικά 5ου Πανελληνίου Συνεδρίου με Διεθνή Συμμετοχή «Οι Τεχνολογίες της Επικοινωνίας και της Πληροφορίας στην Εκπαίδευση», 5- 8 Οκτωβρίου 2006 (σσ. 876-883). Θεσσαλονίκη: Μηχανισμός Εκδ. Πανεπιστημίου Μακεδονίας

«Στυλιανός Τσιουδάκης», «"Σχεδιασμός, Υλοποίηση, Αποτίμηση διαδραστικού εκπαιδευτικού υλικού με τη μέθοδο της ΕξΑΕ, με θέμα: Εισαγωγή στο Τουριστικό Μάνατζμεντ, για ενήλικες εκπαιδευόμενους "»

Σταυγιαννουδάκης, Στ. & Καλογιαννάκης, Μ. (2019). Πρακτικά του 10^{ου} Διεθνούς Συνεδρίου για την ανοικτή και εξ αποστάσεως εκπαίδευση, Αθήνα 22-24 Νοεμβρίου 2019, Τόμος 2, Μέρος Α, 44-57

Τριαντάρη Σ. Α. (2005). Ιστορία της φιλοσοφίας από την αρχαιότητα στον μεσαίωνα (Τόμ. Α' Τόμος). Αντ. Σταμούλη/Βιβλιοπωλείο

Χουλιάρη, Ξ., Λιοναράκης, Α., & Σπανακά, Α. (2011). Η έννοια της πολυμορφικότητας στο εξΑΕ διδακτικό υλικό: θεώρηση, σχεδιασμός, ζητήματα εφαρμογής. Διεθνές Συνέδριο για την Ανοικτή & εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση

ΕΙΔΙΚΕΣ ΚΑΙ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΜΟΡΦΕΣ ΤΟΥΡΙΣΜΟΥ: ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗΣ ΜΗΛΟΣ
Μαλισιόβα, Ευανθία- Λαοκρατία; Καββά, Εργίνα (2021)

Στρατικόπουλος, Κ., & Αναστασιάδης, Π. (2022). Σχεδιασμός, υλοποίηση & αποτίμηση περιβάλλοντος ανακαλυπτικής-βιωματικής μάθησης για ενήλικες, που βασίζεται σε παιχνίδι επαυξημένης πραγματικότητας με τη χρήση κινητών συσκευών στο πεδίο της πολιτιστικής κληρονομιάς [Design, implementation & evaluation of AR game-based m-learning environment for adults, in the domain of cultural heritage education]. Διεθνές Συνέδριο για την Ανοικτή & εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση, 11(2Α), 1–15.

Σφαγμενού, Ε. (χ.χ.). Εξ αποστάσεως εκπαίδευση: Μελέτη περίπτωσης σε Σχολείο Δεύτερης Ευκαιρίας. [Αδημοσίευτη εργασία ή χρειάζεται πηγή].

Μπουμπάρη, Σ. (χ.χ.). Προκλήσεις και προοπτικές αξιοποίησης ψηφιακού υλικού στην εξ αποστάσεως διδασκαλία των ελληνικών ως δεύτερη/ξένη γλώσσα στη Γερμανία: Μια μελέτη περίπτωσης στο επίπεδο Α1/Α2. [Αδημοσίευτη εργασία ή χρειάζεται πηγή].

Σταυγιαννουδάκης, Σ., & Καλογιαννάκης, Μ. (2019). Σχολική εξ αποστάσεως εκπαίδευση: Μελέτη περίπτωσης με το σχεδιασμό, την ανάπτυξη και αρχική αποτίμηση του εκπαιδευτικού υλικού για τη διδασκαλία της ενότητας της κινηματικής στη Φυσική της Α' Λυκείου. Διεθνές Συνέδριο για την Ανοικτή & Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση, 10(2Α), 44–57.

Κουτζεκλίδου, Β., & Λιοναράκης, Α. (2023). Δημιουργία εκπαιδευτικού υλικού συμπληρωματικής εξ αποστάσεως εκπαίδευσης για έγκλειστους ενήλικες. Διεθνές Συνέδριο για την Ανοικτή & εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση, 12(5), 19–41.

Βλάχου, Ε., Κωτσίδης, Κ., & Παπαδάκης, Σ. (2022). Αξιοποίηση εκπαιδευτικού υλικού με τη μέθοδο εξ αποστάσεως εκπαίδευσης σε περιβάλλον τηλεδιάσκεψης στο νηπιαγωγείο: Αποτίμηση & προοπτικές. Διεθνές Συνέδριο για την Ανοικτή & εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση, 11(7Α), 1–11.

Μακρί, Α. Τ. (2022). Εκπαιδευτικός σχεδιασμός ενός εξ αποστάσεως επιμορφωτικού

«Στυλιανός Τσιουδάκης», «"Σχεδιασμός, Υλοποίηση, Αποτίμηση διαδραστικού εκπαιδευτικού υλικού με τη μέθοδο της ΕΞΑΕ, με θέμα: Εισαγωγή στο Τουριστικό Μάνατζμεντ, για ενήλικες εκπαιδευόμενους "»

προγράμματος για την ανάπτυξη κοινωνικών και ψηφιακών δεξιοτήτων για ηγέτες της εκπαίδευσης. Διεθνές Συνέδριο για την Ανοικτή & εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση, 11(1Α), 83–104.

Κάντζα, Α. (χ.χ.). Διερεύνηση απόψεων των εκπαιδευτών ενηλίκων σε Σχολές Ανώτερης Επαγγελματικής Κατάρτισης (ΣΑΕΚ – πρώην ΙΕΚ) σχετικά με το ενδεχόμενο μετατροπής των προγραμμάτων σπουδών τους σε εξ ολοκλήρου εξ αποστάσεως. [Αδημοσίευτη εργασία ή χρειάζεται πηγή].

Τζιωρτζιώτη, Χ. (2025). Εκπαιδευτικές εφαρμογές με αξιοποίηση Διαδικτύου των Πραγμάτων και ανοικτών δεδομένων για τη μελέτη του υδάτινου περιβάλλοντος.

ΕΛΙΑ (2023). Ιστορική αναδρομή του τουρισμού και των καταλυμάτων στην Ελλάδα.

TourismosMarketingEllada (2022). Ιστορική αναδρομή του τουρισμού

10.2 Ξενόγλωσσες:

- Anastasiades, P. et al. (2010). Interactive Video Conferencing for collaborative learning at a distance in the school of 21st century: A case study in elementary schools in Greece, *Computers & Education*, Vol. 54 (2),
- Anastasiades, P. S. (2012). Design of a Blended Learning Environment for the Training of Greek Teachers: Results of the Survey on Educational Needs. In P. Anastasiades (ed.), *Blended learning environments for adults: Evaluations and frameworks*. Hershey, PA: Information Science Reference
- Bloom, S. (1956). *Taxonomy of Educational Objectives, Handbook I: The Cognitive Domain*. New York: David McKay Co Inc
- Bloom, B., & Krathwohl, D.(1999). Ταξινόμια διδαχτικών στόχων, μετάφρ. : Λαμπράκη- Παγανού, Α., τόμ.Α΄ (σσ. 26-28). Θεσ/νίκη
- Bonk, C. J. & Graham, C. R. (Eds.) (2006). *Handbook of blended learning: Global perspectives, local designs*. San Francisco, CA: Pfeiffer Publishing
- Delling, R. M. (1987). Towards a theory of distance education. *ICDE Bulletin*, 13. January, 21-5.
- Downes, S. (2012). *Connectivism and Connective Knowledge. Essays on meaning and learning networks*.
- Driscoll, M. (2002). Blending learning: let's get beyond the hype. Retrieved December 14, 2012, from <http://www.ibm.com>
- Dziuban, C., Hartman, J. & Moskal, P. (2004). Blended Learning. *ECAR Research Bulletin*, 7 (1), 2-12
- Gagné, R.M. (1977) *The conditions of learning*. 3rd Edition, Holt, Rinehart, and Winston, New York.
- Gagné, R. M. (1984). Learning outcomes and their effects: Useful categories of human performance. *American Psychologist*, 39(4), 377–385
- Garrison, D. & Shale, D. (1987). Mapping the boundaries of distance education: Problems in defining the field. In *The American Journal of Distance Education* (1): 4-13
- Hannafin, M. J., & Land, S. (1997). The foundations and assumptions of technology-enhanced, student-centered learning environments. *Instructional Science*, 25, 167–202

«Στυλιανός Τσιουδάκης», «"Σχεδιασμός, Υλοποίηση, Αποτίμηση διαδραστικού εκπαιδευτικού υλικού με τη μέθοδο της ΕξΑΕ, με θέμα: Εισαγωγή στο Τουριστικό Μάνατζμεντ, για ενήλικες εκπαιδευόμενους "»

- Holmberg, B. (1977). Distance Education: A Survey and Bibliography. London: Kogan.
- Holmberg, B. (2002). Εκπαίδευση εξ αποστάσεως: Θεωρία και Πράξη. Αθήνα: Έλλην
- Keegan, A. (1980). On defining distance education. Distance Education, 1(1), 13-36. doi: 10.1080/0158791800010102
- Keegan, D. (1996). Theoretical principles of distance education. London: Routledge
- Keegan, D. (2000). Οι Βασικές Αρχές της Ανοικτής και Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευσης. Αθήνα: Μεταίχμιο
- Keegan, D. (2001). Οι βασικές αρχές της ανοικτής και εξ αποστάσεως εκπαίδευσης. Αθήνα: Μεταίχμιο
- Krippendorff K. (2018). Content Analysis: An Introduction to Its Methodology. SAGE Publications
- Laurillard, D. (2002). Rethinking University Teaching, "a conversational framework for the effective use of learning technologies", 2nd edition, Taylor & Francis Group, e-Library, 2002
- Laurillard, D (2012). Teaching as a Design Science Building Pedagogical Patterns for Learning and Technology, Routledge, Taylor & Francis Group, New York & London
- Lionarakis A., (2008). The theory of distance education and its complexity. European Journal of Open, Distance and E-Learning, EURODL, Issue 2008/1. ISSN 1027 – 5207, <http://www.euodl.org/materials/contrib/2008/Lionarakis.htm>
- Mayer, R. E. (2001). Multimedia learning. New York: Cambridge University Press
- Mayer, R. E., & Moreno, R. (2002). Animation as an aid to multimedia learning. Educational Psychology Review, 14(1)
- Mayer, R. E. (2005). Cognitive theory of multimedia learning. In R. E. Mayer (Ed.), The Cambridge handbook of multimedia learning . New York: Cambridge University Press
- Mayer, R. E. (2017). Using multimedia for e-learning. Journal of Computer Assisted Learning, 33, 403– 423.
- Mayes, J.T. & Fowler, C.J. (1999). Interacting with computers, Learning technology and usability: a framework for understanding courseware, Centre for learning and teaching innovation, Glasgow, Caledonian University
- Merriam, S. B. (2002). Qualitative research in practice: Examples for discussion and analysis. San ΠΙΜΣ «Επιστήμες της Αγωγής - Εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση με την χρήση των ΤΠΕ (e-Learning)»: .Διπλωματική Εργασία

«Στυλιανός Τσιουδάκης», «"Σχεδιασμός, Υλοποίηση, Αποτίμηση διαδραστικού εκπαιδευτικού υλικού με τη μέθοδο της ΕξΑΕ, με θέμα: Εισαγωγή στο Τουριστικό Μάνατζμεντ, για ενήλικες εκπαιδευόμενους "»

Francisco: Jossey- -Bass

http://media.wiley.com/product_data/excerpt/56/07879589/0787958956.pdf

Moore, M. G. (1973). Toward a theory of independent learning and teaching. *Journal of Higher Education*, 44, σσ. 661-679

Moore, M. G. (1993). Theory of transactional distance. In D. Keegan (ed.), *Theoretical principles of distance education*. New York: Routledge

Moore, M. G. & Kearsley, G. (2012) *Distance Education: A Systems View of Online Learning*. Belmont, CA: Wadsworth

Patton, M. Q. (1985). Quality in qualitative research: Methodological principles and recent developments. Invited address to Division J of the American Educational Research Association, Chicago.

Perraton, H. (1988). A theory for distance education. In *Distance education: International perspectives*, ed. D. Sewart, D. Keegan, and B. Holmberg, 34-45. New York: Routledge

Peters, O. (1973). *Die didaktische Struktur des Fernunterrichts*. Weinheim: Beltz

Piaget, J. (1979). *Théories du langage/théories de l'apprentissage. Le débat entre Piaget et Chomsky*. Paris: Seuil

«Στυλιανός Τσιουδάκης», «"Σχεδιασμός, Υλοποίηση, Αποτίμηση διαδραστικού εκπαιδευτικού υλικού με τη μέθοδο της ΕξΑΕ, με θέμα: Εισαγωγή στο Τουριστικό Μάνατζμεντ, για ενήλικες εκπαιδευόμενους "»

11 Παράρτημα Α: «Ερωτηματολόγιο Ειδικών στην ΕξΑΕ»

Ερωτηματολόγιο Αξιολόγησης ΕΥ STS.doc

12 Παράρτημα Β: «Ερωτηματολόγιο Εκπαιδευτών ενηλίκων»

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΩΝ ΕΝΗΛΙΚΩΝ STS.doc

13 Παράρτημα Γ: «Ερωτηματολόγιο Σπουδαστών»

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟ ΣΠΟΥΔΑΣΤΩΝ STS.doc